H T

De Historie/van
De nieuwe weerelt/
te weten/ de
Beschrijvinghe van West-Indien.

Daer in verhaelt wert/van de Eylanden ende Zeen nieulijcx gevonden/ende van den nieuwen Steden die hy daer selfs ghesien heeft/ende tghene daer is ghebeurt te water ende te lande/in veerthien Jaren tijts/die hy aldaer gheweest is.

Door Ieronimus Benzonius van Milanen.

Wt het Italiaens overghesett in Nederduyts/ door Carel vander Mander Schilder.

Tot Haerlem/ by Paeschier van Wesbus Boeckvercooper/ in den beslaghen Bybel, 1610.

Extract uyt den Brieve van Octroye,

DE Ridderschap Edelen en stedē van Hollant en VVestvrieslandt, representerende den Staten vanden selven lande, hebben opt versoeck van Passchier van VVestbusch Boeckvercooper, woonende tot Haerlem, den selven gheconsenteert geaccordeert en geoctroyeert, dat hy de beschrijvinge vande nieuwe west-Indien door Ieronimus Bensonius van Milanen int Italiaensch beschrevē, ende door Carel van Mander schilder in Nederduytsche Tale overgheset, alleen te mogen doen drucken ende vercoopen, voor den tijt van thien toecomende ende achtervolgende jaren, met interdictie vande selve boeckē binnē dē voorsz. tijt van thien jarē, naer te drucken, ofte de nagedructe te vercoopen binnen den voorsz. landen van Hollant en VVestvrieslandt, op de verbeurte van de selve, ende daer en boven een boete van vijftich gouden Croonen, ten behoeve vanden Officier der plaetsen daer de contraventie bevonden sal werden gedaen te wesen, gelijc al t'selve breeder is verhaelt in den brieve van Octroye, in date den eersten Septembris 1608. Op te Plycke gheteyckent, ter Ordonnantie vanden Staten, A. Duyck. wesende bezegelt met het groote zegel der voorsz. Heeren Staten in rooden wassche aen dubbelen steerte uythanghende.

Den Edelen/Erentfesten/ Hoochgheleerden / Moghenden/ Wysen/ Voorsienighen seer Discreten Heeren/ mijn Heeren de Staten s'Landts van Hollandt ende Westvrieslandt.

Midtsgaders/

Mijnen Heeren/ Schout/ Burgher-meesteren/ Schepenen ende Regeerders/ der wijdtvermaerde ende vrome stadt Haerlem/ mijne ghebiedende Heeren.

Alhoewel wy/ seer Edele ende Mogende Heeren / nu ten tyde/ niet alleen deur verscheyden Schryvers: maer oock deur verscheyden persoonen / ende bysonder deur den ervaren Jan Huyghen van Linschoten/kennisse ghekreghen hebben vande Indien/ wat aldaer voor wonderen te sien/ oock wat goederẽ/ waren/ coopmanschappen ende rijckdommẽ aldaer zijn/ ende ons dagelicx meer ende meer van die landen (niet t'onrechte de nieuwe Weerelt ghenaemt/ deur dien sy onse Vooroudderen gheheel onbekent zijn gheweest) ontdeckt ende te kennen ghegeven werden: Soo hebbe ick nochtans goet gevonden dẽ Nederlanders in onse tale mede te deelen/ t'ghene Ieronimus Bensonius van Milanen/ den Italianen in sijne tale / over lange Jaren/ mede vereert heeft/ soo van het eerste ontdecken/ vindinge

ende Conquesteringe der West-Indien: als mede van al tghene hy aldaer in den tijdt van veerthien Jaren/die hy aldaer verkeert/gherepst/gheweest/ ghehoort/ gesien ende ondervonden heeft/ ende dit voornementlick om twee oorsaecken / tē eersten om dat den Autheur is ghweest een goet Roomsch Catholijck persoon/ die zijn werck oock in een redelicke goede stijle toegeeygent ende toegheschreven heeft den Paus van Roome/by hem geacht voor het hooft ende opersten gebieder ende heerscher der Christenheyt/ eñ over sulck geloove meriteert onder den Catholijcken/dat het waerachtich is tgene hy beschrijft/aldaer met sijn oogē gesien ondersocht / ondervraecht ende ondervonden te hebben. Ten anderen om de gedachtenisse van mijnen seer waerden overleden vriendt Carel vander Mander/in sijn leven cloeck eñ vermaert Inventeur/Schilder/Poeet eñ beminder der Historien ende aller goede consten ende oeffeninghe/ de welcke het werck des selvē Autheurs de moeyten weerdich geoordeelt heeft om sijn tijt(die hem anders seer costelick was)aende oversettinge van dien,dē Nederlanders ten bestē/te bestedē. Waerō ick die moeyten van so vromen ende eerlicken mā niet en wilde met hem laten begraven/ verhopende dan / dat het den Nederlanders niet onaengenaem wesen en sal / soo verhoep ick mede dattet niet onvruchtbaer en sal wesē/deur dien ons daer in als in eenen Spiegel ontdect wert/den aert natuere listicheydt ontrouwe ende wreedtheyt der Spaēsche natie: by dē Autheur warachtelic ende

onpar-

onpartijdelick uytgebeelt eñ beschreven / ons dienende tot een waerschouwinghe om altijt in memorie ende gedachtenisse te houden/ten eynde wy naerstelick waecken/vlijtelick toesien ende altijdt op onse hoeden zijn mogen / om niet wederom te vallē onder hare heerschappie / mogen wel voorseker houdē/dat hebbende Spluyden so vele schrickelicke ende onmenschelicke wreedtheydē/ moordertyen eñ Teyrannijē (als den autheur beschrijft) ghebruyckt teghen d'onnosele Indianen/geweest zijnde vrije volcken/ daer over Spluydē geen recht met allen en hadden/ die haer niet en hadden misdaen/ die haer op verscheyden plaetsen vriendelic hadden ontfanghen / wel ghetracteert ende liberalicken/van hare goederen/cost/spijse/eñ dranck mede ghedeelt eñ gegeven/dat de selve/soo sy eens meester over ons mochten werden/zy ons al veel wreeder onmēschelicker ende schrickelicker tracteren souden/ dan se de Indianen oyt gedaen hebben/nademael sy hen laten voorstaen / datse over ons recht hebben/ eñ dat wy hen grootelicx vongheliict hebben/om dat wy hen teghenstaen/ onse rechten/Previlegien/ conscientien ende vryheydē teghen henluyder Tyrannien/ vromelicken gedefendeert ende met Godes hulpe beschermt hebbē/ derhalven wy wel voor ons hebbē te sien/ dat wy de vryheyt / die wy so dier ghekocht hebben/met het goet/bloet vā onse ouderē/vaders/moeders/ broedes/susters/maghen ende vrienden/ moghen behouden / sonder de wapenen nimmermeer uyt onse handen neder te legghen ofte ons op eenighe schoō beloftē/handelingē/ ofte tractatē te betrou-

 wen/

ween/gelijckmen hier in oock sal mogen lesen/d'ontrouwe/bedroch/valscheyt/ en listē by hē gebruyct/ niet alleen teghen d'Indianen/maer oock onder ende tegen malcanderen/ende also V. E. mog. int generael/mitsgaders mijn E. Heeren Regeerders van Haerlem int byzonder alle tselve in voorleden Jaren meer dan te veel hebben bevonden/so heb ick het behoorlijck gheacht/ V. E. mog. dese oversettinghe van Carel van Mander toe te eygenen/ God almachtich biddende dat hy V. E. mog. wil verleenen wijsheyt ende verstant/ om die listighe laghen der Spaenjaerden ende hare aenhangers te kennen/ cracht ende macht om de selve ende alle hen voorvoorgenemen ende listige raedtslagē/ te voorcomen ende teghen te staen/ ende V. E. mog. te sparen eñ bewaren in lange ende voorspoedige Regeeringe/ tot sijns H. Naems eere ende glorie/ welvaert eñ voorspoet der Gemeynte ende V. E. mog. ontsterffelick lof ende eere.

V. E. Mog. onderdanighe ende Dienstschuldighe.

Passchier van Wesbusch, Boeckvercooper.

V*Raechdy van waer dat ſyn ter nieuwe Werelt cōmen*
Veel ijſer krijgen wreedt, en vvaerom daer omtrent
Gheen ruſt nu meer en is, als voortijts was gevrent?
De goutbaer Ceres gaf, daer zonder hoon rijckdommen
Van ſelfs: maer alſo haeſt als daer quam aengeſwōmē,
t'Leguirs gevleugelt hout door golven onbekent
Tot den VVeſtindien, t'is wederom gerent
Al ſvvaer van claer metael, dat wy het hoochſte nōmē.
Hard ijſer wapen, daer te vooren noyt geſien
Ter droever tijt, daer quam in wiſſel boven dien
Den noyt gedwongen hals, ſvvaer jock heeft moeten dulden:
Saturnij eeuwe ſoet, voor eeuwich daer geplant
Is dit ellendich volck, ghewiſſelt daer int lant
Hard ijſerich is den tijdt, die was te vooren gulden.

Een is noodich.

D*En Spaengaert als beluſt medoogich om verlichten,*
Den Indiaen verblint, t'ſcheen liefd' hem overvvon
Des over lange zee verre onder ander Son
Een wonder groote reys, beſtondt hy ſonder ſvvichten:
Doch t'heeft hem ſeer gemiſt, t'gelooft hy daer niet ſtich-
Noch oock t'beloefde licht niet doen verſchijnen con (ten
Noch claerder als hy plach den dach oock niet begon,
De oogen gaen voorby van die ſeer arm vvichten,
En dat noch meer is, ſiet de vvilde clagen daer
Dat hen geſicht vvaer door ſy veel dingen ſagen claer,
Al is benomen ſchier, door deſer mannen wercken:
Soo ghy in nat en drooch al uyt geput nu miſt,
V ſchatten Indiaen, ſeght my vvat wonder iſt
Dat ghy nu niet of min als eer cont ſien of mercken.

DEn Astur zviens hooch hert na rijckdō pleecht te bra-
Heeft lāge vvaters vvoest bestaē, gelijc vvel eer (den
Half goder Griecsche leucht sich heeft verstout al seer
Die door verboden pat der zee oock is gaen stranden.
By den Aeretes zweedt aen Phasis harde landen,
Den Colchers t'gulden Vlies t'ontroven min noch meer,
En deed' oock de Spaensche vlote in Indi menich keer
Om daer d'ongeachte schat te crijgen al in handen.
Int rijck juzwelick landt daer t'sant soo vierich raeyt
Ia schimmert claer van gout, en daer den strant besaeyt
Met steendrich schulpen licht ghy niet en zijt getrocken:
O stouten Spaenjaert dan alleen uyt lust van zwinst,
Godlick verbont noch g'loof en hebben op het minst,
Zoo sorglick eenen vvech te doen u mogen locken.

IS't soomen segt nochtans den Celtiber met namen,
Der Indianer heyl heeft vlijtich seer betracht:
Hy quam, hy ginck, hy keert, hy boud' en vvas bedacht,
Om Christo t'sijnder Koy veel schapen te versamen.
Met vvater overgoot hy t'vvilde volcx lichamen,
Die hy ten lesten heeft gesuyvert na sijn macht.
In Kercken stelt hy in Godsdienst hy dat geslacht
Niet is vergeefs sijn vverck gevveest is vvel te ramen.
En tervvijl dat Bergen groot sijn metter hant door hem,
Bevveecht en omgekeert hoe sout hy met sijn stem,
Den Indianen vvoest niet konnen ooc bekeeren?
Of doch verkeeren, vvant sy vvaren slecht en naect:
Van lijf en lust na schat, sy vverden boos ghemaect
Gecleedt en gierich door t'verkeerde Leeraers leeren.

DEDICATIE-BRIEF des Autheurs, aen den Paus.

Aen den alder-heylichsten Vader, onsen Heere, Pius den vierden, Opperste Bisschop.

NAE dat ick ghekust hebbe d'alderheylichste voeten: Ick oyt wesende van binnen gheroert, door groothertige cracht en lust, soo om vremde verscheyden Landen te sien, als om lesen en verstaē, so wel menschelicke als Goddelicke geschiedenissen, so dat, my geoeffent hebbende in sulcke edel becommeringe, vond' ick (bysonder inde Goddelicke) sulcke smake en soeticheyt, dat ick het weynich, dat icker van in t'gedacht hebbe, om het genoechsame Gout, dat de weerelt besit, niet en soude geven, Want als Salomon den seer wijsen beschrijft, beter is een weynich geruchts, als grooten rijckdom. Ick dan geboren van een schamel Vader, inde wonderlicke stadt van Milanen, zijnde ons huys verscheyden tijt verdorven: so door stadigen krijgh, als door ander toevallen der quader avontueren, die ons altijt vyandich was: Ende also mijn Vader my niet conde houden op de letter leeringe, sont hy my in mijnē jongsten tijt in verscheyden Landen, so in Vranckrijck, Spaengien, Duytslant, als andere steden in Italien. En also hoord' ick over al t'geruchte der nieu ge-

 vonden

von den Coninckrijcken, van feltſame fraye geeſten ontdeckt weſende, ſo vol rijcdommen, dat ick door't hooren ſeggen wert ontſteken van eenē uytnemenden wille, om daer henen te gaen, ſoo dat ick my op de reyſe ſtelde, die ick oock voldede. In welcke rijcke Lantſchappen, Eylanden, Zeen en Landen ic gewoont hebbe, den tijt van veerthien jaren. Verdragende ontallicke veel arbeyts en onghemack, alſoo mijn beſchrijvinge genoech medebrengt. VVederom door genade des hoochſten en heerlicken Gods in Italien gecomen, op het geluyt des wonderlicken roeps van het groot gherucht uys heylicheyts, heb ick my begeven mijn reyſe te beſchrijvē, en te doen drucken, ter eeren u alder heylichſte Biſſchop-dom. In welcke gheſchiedeniſſen men vele feltſame en nieuwe dingen ſal ſien: En my docht goet, alleenlick te verhalen, de ſonderlickſte dingen van my geſien, en verſtaen van geloofweerdige mannen. En om te beter de goede deuchtſame gheeſten te voldoen, en mijnen Boeck tot vercieringe, heb icker beeldingen in ghevoeght, op datmen als in eenen ſpieghel daer in ſien mach verſcheyden werckingen, hoe ſy broot maken ſonder cooren, en wijn ſonder druyven, daer in oock aenwijſende vruchten en ander dingen, niet meer by ander volcken in Druck gheſien weſende, welcken Boeck ick eygene en teghenwoordich toewyde uwer heylicheydt: En ſoo hy niet weerdich genoech en is uwen handen alderheylichſte Vader, ſoo iſt ten minſten bewijs des goeden wils tot hem, en ſal hem door ſijn goetheyt geweerdigen, dat ic hem zy een ſeer ootmoedich en toegheneghen Dienaer, ontfanghende het herte, dat ghekniela met grooter eerbiedinge, is kuſſende de heylichſte voeten, en gebiede my ſeer tot uwer heylicheydt, der welcke onſen Heere Godt gheve eeuwighe voorſpoet.

Van uvver heylicheyt
Ootmoedich en ſeer ghetrouvve,
Dienaer IEROEN BENZO.

Regi-

Regiſter vant eerſte Boeck.

zont

daer

Regiſter vant tvveede Boeck.

Zee

9. Ca-

Regifter vant derde Boeck.

11. Capit-

met

De Nieuwe Werelt,

Te vveten,

Beſchrijvinghe ende gheſchiedeniſſen van Weſt-Indien.

Door *Ieroon Benzoni* van *Milanen*.

Het eerſte Capittel.

Van ſijn vaert van Spagnien na Canarien, eñ voorts na Indien.

Het eerſte Boeck.

IEk Jonck / mijns Ouderdoms twee-en-twintich Jaren weſēde / eñ als vele andere luſtich om de Wereldt t'overſiē / kennis hebbende der nieugevonden Indiſche Landen / ghetoenaemt van yegelijck / de Nieuwe Werelt / nam vozen daer henen te reyſen. So ben [ic] in den naem des opperſten Heerſchappers

des

De

De Nieuwe Werelt,

Tevveten,

Beschrijvinghe ende ghe-schiedenissen van West-Indien.

Door *Ieroon Benzoni* van *Milanen*.

Het eerste Capittel.

Van sijn vaert van Spagnien na Canarien, en voorts na Indien.

Het eerste Boeck.

IEk Jonck/ mijns Ouderdoms twee-en-twintich Jaren wesende/ en als vele andere lustich om de Wereldt t'oversië/ kennis hebbende der nieugevonden Indische Landen/ die toenaemt van yegelijck/ de Nieuwe Werelt/ nam voren daer henen te reysen. So ben ik in den naem des oppersten Heerschappers

des Aertbodems vertrockē / upt Milanen in het jaer 1541. en ginck over landt tot Medina del Campo, daer het volc grootē hādel drijft / om de Jaermerckten wille / eñ de groote coopmanschappen van gheheel Spaengien. Van daer quam ick tot Sevilien / eñ door lancx de vliet Guadalchiuil voer ick in een schip tot S. Lucas van Barameda, het welck de ghemeen haven is van alle de schepen die naer Indien gaen eñ weder van daer comen / ende ghevonden hebbende een schip / dat met Coop-manschap gheladen / wilde afvaren naer 't Eylant van groot Canarien / ginck te schepe / om dat ick gheen corter reyse conde gevinden mijnen wech te vol brenghen / als die ghenegen was mijn begeerte haest te voldoen: oock had ick verstaen datmen in die eylanden (welcke zeven zijn) altijts schepen vindt die na Indien varen gheladen met Wynen / Meel / Honich / Kasen / ende andere dinghen voor die landen noodtsakelijck. Soo maeckte ick mijn reyse derwaerts: daer ghecomen / naer den tijt van twee maenden / creech ick tijdinge dat in 't eylandt van Palma / een Carveel Wynen lade om in Indien te varen / soo ginck ick stracx te schepe / ende quam daer binnen twee dagē / al waer het schip haest veerdich was: eñ voeren af. Wy nu veertien dagen met spoedighen wint ghevaren hebbende / saghen een groote menichte van Zee-Vogelen / waer door wy met onse groote blyschappe oordeelden dat wy by lande waren; en dicwils vlogen snachs in

S. Lucas van Barameda de ghemeē haven nae Indien.

n het schip visschen/een palm lanck/hebben-
e schier vlögels gelijck ander vogels. Den
ervaren schipper had al-ree begonnen de
oochde der Sonnen te nemen / welcke men
eemt metten eersten daghe-raedt ten zuydē/
n aen den nacht ten westen/ en wy haddense
eer neder: aldus varende binnē twee dagen/
enen Sondach smorgens/ten Sonnen-op-
anck/sagen wy landt. Den Capiteyn van't
chip seyde my/hoe dat dit het eerste Eylandt
vas dat den Edelen Christoffel Colombo ge-
en heeft/de tweede reyse dat hy van Span-
ien is af ghevaren om te comen in t'Eylant
pagnola, eñ om dat hy van den Canari Ey-
anden met zijn Carveelen hadde ghevaren
ier oft vijf-en-twintich dagen sonder eenich
andt te sien/seer begeerich wesende om dat te
nogen sien/stracx als hy't metten oogen ont-
ecte noemde hy't La Desiderata, dat is 't Be-
heerde. Daer zijn veel eylanden / maer het
neeste noemen de Spagnaerden Guadalupe:
ese zijn den meestē deel bewoont / eñ vol Ca-
ibdisch' Indianē die malcander eten /te we-
en:hun vyanden. Wy saghen een scheepken
an Indiaensche visschers/de welcke ons siē-
e namē de vlucht/ maer wy vuolchden onse
eyse/keerende ter slincker handt na de gelijc-
achtsche streke / daer wy binnen acht dagē
nder eylanden werden siende. Soo zijn wy
hecomen aen Cubagua, en vonden in dit ey-
andt den Gouverneur Jeronimus d'Ortal/
e welcken my soo veel verweckte / dat hy

Vliegēde Visschen.

t'Eylāt Desiderata.

my by hem dede blijven/ door groote en veel beloften die hy dede/ gelijck zulcke Gouverneurs des lants plegen te doen/ seggende my hoe hy korts hem wilde toe rusten/ met een goede menichte spagnaerdē/ om in zijn Gouvernement te trecken/ te weten/ tot Nautal/ heden vande Spagnaerdē genoemt het Dorato/ welck beduyt/ Lant van grooten rijckdom / en dat wy cortelijck ons souden hebben rijck ghemaeckt: Dus met dees woorden van ydel beloften en veel meer ander grooter dingen die hy my seyde/ bleef ick: als een die begerich was soo wel nieu landen te sien als my rijck te maken. Niet langhe na dat ick gecomen was in Cubagua, quam daer aen Pieter van Oriera Gouverneur van t'eylandt Margarita, met twee Jachten/ verselt met dertich Spagnaerdē/ om door te treckē in t'vaste landt / om eenighe slaven te vangen : Soo dat wy corts/ smorgens twee uren in dē dach wesende vertrocken/ want hy nam oock mede Jeroon d'Ortal / en des avonts quamen wy in de Riviere vā Cumana. In dese plaetse hadden de Spagnaerts een sterckte ghemaeckt van hout/ om de schepen die van Cubagua tot deser vliedt om water quamen te verseckeren/ hoe wel datter Jacob Castiglione/ ten tijde als de peerel visscherye meest in swanck was/ eene maeckte van aerde/ Soo gevielt dat de Riviere corts daer na / door overvloedigē reghen soo seer is ghewassen / datse haer meer als twee mylen uyt breede/ en de sterckten te niete

iete ginck. Daer waren noch eenighe wey-
ich huysen/vier oft vijf van riete ghemaect/
l waer den Capiteyn Diego de Campo bou-
vede namaels de Stadt Toleto (als wy noch
eggen sullen) eñ alree haddē de Spagnaerts
ees landen by na bedorven / dat van sulcke
menichte Indianen/ dieder eerst waren/men
naer en vondt slechs een weynich seer arm
volcxken/doch voor-maels daer Heeren
gheweest hebbende/ welcke de Spa-
gnaerts hadden onderhouden
eñ ghespaert tot hun ge-
rijf. Ander waren
vertrocken in
eenighe
rouwe onbewoonde plaetsē/ alleen-
lijck om de heerschappy der
Christenen te ont-
vluchten.

Spaen-sche wreedt-heydt.

Het tvveede Capittel.

Van een seltsaem Vrouwe in Cumania, eñ hoe wy slaven vingen.

TEr wylen wy in Cumana waren/quam een Indische Vrouwe/t'Wyf van een der principaelste heeren van den landtschappe/ met eenen korf vol fruyten/ en zy was sulcke/dat ick voor noch na diergelijcke niet en sach / soo dat ick my door verwonderinghe niet met den gesichte conde versaden/ eñ soo haest als sy aen quam/ ginckse tot den Gouverneur Pieter vã Oziera/ en stelde hem

voor

door/haer ghescheanck der fruyten/sonder yet te segghen/settende haer neder op een banck: haer maecksel was sulcke als dese beeldinghe uyt wijst/tewêten/sy was gansch naeckt/uyt ghenomen de schamelheyt / ghelijck in al het landt daer t'gebruyc is/sy was over al swart beschildert / met hangende hayr tot den gordel-riem/en haer oor-ringē hadde haer ooren so langh ghereckt datse haer tot op de schouderen hinghen / een wonder dinck om sien: dese hadse al behangen met ringhen/gemaeckt van een seer licht hout/welck sy hieten Cacoma. De nagelen haddese buyten maten lanck/ de tandē swart/een groote mont/de neus-locken door steken met een rinc/by hen genoemt Caricort: soo dattet bet een ghedrocht dā een menschlijck schepsel scheen te wesen.

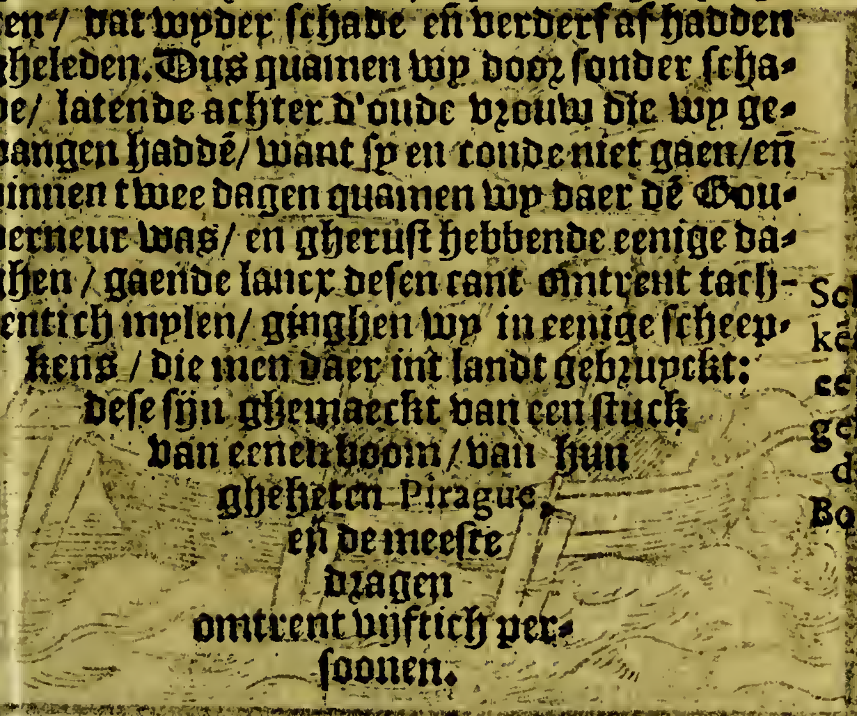
Na twee daghen vertrocken wy van Cumana/houdende de landt-zijde oostwaert op/ lācx de Bay vā Paria/en wy gingē daer eenighe ghevredichde Heeren waren/ bijcans altijt uyt den schepe gaende op het lant in sulcke plaetsen/en voor een weynich Spaenschen Wyn/ eñ een hemde/ een Mes/ eñ ander dinghen vanden onsen/van cleender weerde/ dat den Gouverneur hun gaf/sonden zy met ons eenighe van hun ondersaten eñ onderdanen/ te wijsen landen en plaetsen daer wy Indianen mochten vanghen / die hun grootste vyanden warē. Want zy waren vereenicht met den Spagnaerden. Den Gouverneur bleef met acht Spagnaerdē in Cariaco / en wy altsamen

De Spāgnaerts trecken op de mēsche Iacht.

samen geleydet van vriendich volck / dat onse leeftocht droech / gingen te lande wel hondert myłen / door Bergen / Dalen / Rivieren en Bosschen / en ander plaetsen daer dees geleyders ons leyden / dat de Vossen souden gevreest hebben door sulcke gaten te gaen / en af te dalen soodanighe steylten / dickwils meer by nachte reysende als by dage / en in deser voeghen / vinghen wy meer als 240. slaven / onder Man en Vrouw volck / cleen en groot. De Capiteyn vreesde, of de leeftocht mocht ontbreken (al hoe wel dat hy ooc den cost nam uyt d'Indianer huysen) nam de reyse tot den weder-keer / ende inder reyse / eenen morghen vroech / bycans aen den daghe-raed / sagen wy twee vieren / een op t'gebercht / en een int dal / en wy ons volck in tween gedeelt hebben / om d'een hier te gaen / en d'ander daer / so stelden wy ons op den wech / die ten dale ging / quamen eerst by / en vonden alleenlijck een oude vrouwe met de dochter die een jonc kint hadde / soo leyden sy der de hant op / t'wyl zy noch sliepen / soo datse wachter wesende sulcken geroep maeckten / dattet die op den berch hoorden / eer ons volck daer toe ghecomen was / en begonden groot gerucht te maken / soo dat onse weynighe verschrickt wesende voor die vele / keerden weder hun te versamen met ons daer wy waren. De vyanden liepen tot de gaten daer wy door te gaen hadden / maer den dach aenghecomen sijnde / en siende ons meer ghetal te wesen als sy ghedacht hadden / en

ghe-

ghewapent / zijn sy vertrocken / niet latende
nochtans ons te hinderen met hun giftighe
pijlen / ons na roepende dieven / honden / ver-
raders / roovers / en ick ghelooue / ten hadden
gedaen ons vriendẽ / diese op de vlucht brach-
ten / dat wy der schade en verderf af hadden
gheleden. Dus quamen wy door sonder scha-
de / latende achter d'oude vrouw die wy ge-
vangen haddẽ / want sy en conde niet gaen / en
binnen twee dagen quamen wy daer dẽ Gou-
verneur was / en gherust hebbende eenige da-
ghen / gaende lancx desen cant omtrent tach-
tentich mylen / ginghen wy in eenige scheep-
kens / die men daer int landt gebruyckt:
dese sijn ghemaeckt van een stuck
van eenen boom / van hun
ghehieten Piragues,
en de meeste
dragen
omtrent vijftich per-
soonen.

Scheep-kes uyt eenẽwe gehol-den Boom.

Het derde Capittel.

Hoe wy noch slaven vinghen, en van meer jammerlijck-heden.

LAncx alle desen strant/ dalē van den ber-ghen eenighe Indianen ter Zee om te visschen: Waerom wy te lande ginghen/ eñ verberchden ons in eenige plaetsen daer sy ons niet sien en mochten / eñ dickwils bleven wy also wachtende den heelen dach/ om ghe-vangenen te crijghen. En so haest alsser In-dianen quamen/sprongen wy upt/ghelijck de Wolven die Lammerkens vangen/eñ maec-tense slaven. Op deser wijse vinghen wy-der meer

meer als vijftich / eñ den meesten deel vrouw volck met hen cleen kinderkens: ten lestẽ gingen wy soo verre van der een plaetse ter ander / dat wy van den vyandẽ die visschten ontdeckt werden / de welcke snellijc aenhieven te roepen / en ghaven den anderen alsoo kennisse van onser comste / soo dat sy al vander Zeecant vluchteden / eñ wy te lande comende / vonden geenen anderen vanck / dan visch gedroocht / op lancsaem vier / op roosters ghemaect van rietẽ / eñ sprinc-hanẽ gedroocht in de Son / die dit volck om t'huys te draghen hadden t'samen ghericht.

Den Capiteyn siende gheenen vanck van menschen meer te mogen doen / keerde weder eñ quam tẽ huyse vã eenẽ armẽ Heere / vrient der Spagnaerden / eñ ghevende hem eenen stoop Wyns / een hemde eñ eenighe Messen / met een deel goede woorden / badt hem / hem te willen brengen ter plaetsen daer hy mocht slaven vanghen: Den Heere wou niet gedooghen dat de Christenen vingẽ / maer nemende een deel van zijn volck ginc henen / eñ keerde s'anderdaechs weder met sestiẽ Indianen / met de handen op den rugh gebonden / eñ gafse onsen Capiteyn / die hem seer bedanckte / eñ beloofde hem een ander reyse meerder dingen eñ schoonder te brengen. So keerden wy tot Cariaco / sanderdaechs quamẽ wy te Cumana / en den Gouverneur schickte de slaven na Cubagna / en gaf de vriendtsche Indianẽ / die hem verselt hadden verlof / datse naer hun

Spangaerts doen Indianen door ander Indiaen vangen.

hupsen

huysen trocken: de welcke op den wech werden besprongen van den vyanden / dieder vier van den hunnen doodē/ d'ander keerden te Cumana hun te beclagen aen den Gouverneur/biddēde dat hy woude gewapēde Christenen met hun seynden / om de ghemeene vyanden te straffē. Maer den Gouverneur toonende groot mishaghen over hun gheleden schade/ seyde dat hy doe ter tijt niet en mochte: want hy moste gaen elders tot meerderen aenslach/maer op sijn geloof / een andermael soude hy niet na laten hun te straffen nae verdienste. Waer mede sy henen gingen seer t'onvreden/verbloeckende den Christenē en hunnen roof: die oorsaeck waren van soo veel verderfs. Den Gouverneur weynich hier naer/ vertrock met al sijn ghheselschap van Cumana langer de West-Kuste henē / eñ quam tot Amaracapanna: dit was een stadt vā ontrent veertich huysen / en daer woonden ghemeenlijck vier hondert Spagnaerden/die alle Jare onder hun eenen Capiteyn vercosen/ den welcken verselt met ontrent de helft der soldaten/ ginck veel landtschappen daer uit landt doorloopen / nemende oock mede veel vrienden die daer rontom die Baye woonachtich waren. Ter wylen dat wy te deser plaetse waren/ quam aldaer dē Capiteyn Pieter van Calis/ met meer als vier duysent slaven/ eñ hadder noch meer ghehadt gevangen/maer door gebreck van spijse / door arbeyt eñ ongemack/ en door den druck/ den vaders/ moeders/ eñ kinders/

kinders/te verlaten en̄ andersins/waren veel ghestorven op de reyse / en alsser eenighe niet voort en mochtē / op datse niet achter en bleven om krych te maken : De Spagnaerden jaechdense hun rapieren van voren of ter zyden door t'lijf/ en doodense : een dingh waerlijck seer jammerlijck aen te sien/het aen-leyden van dese ellendige schepselē/naeckt / vermoeyt/ gekreupelt/flouw van honger/ crant en̄ omghebracht. d'Ongeluckighe moeders met twee of dry kinderkens op den hals/ en̄ schouweren / gants t'eynden van weenen en̄ van droefheydt benouwt/ alle gebonden wesende met coorden en̄ kettens vā yser aende halsen/ armen en̄ handen: niet een maecht en wasser die van den vangers niet en was vercracht/so datter Spagnaerden waren gants bedorven/van soo groote oncuysheyt gedaen te hebbē. Desē Capiteyn was te lande-waert in gegaen / meer dan zeven hondert mijlen in die landē/de welcke in den aenvangh/ doeder de Spagnaerden quamen waren vol volcks/ maer als icker quam/ t'schilde weynich of sy en waren al te niete.

Vytnemende groote wreedtheyt der Spagnaerts teghen de Indianen.

Spagnaerts ontvolckē lant.

Het vierde Capittel.

Van der Spagnaerdē rustinge daer te lande, van des landts en̄ volcks aert en wesen. Hoe ick sieck wert, en tot S. Dominico quam.

DE Spagnaerden in dese Landen/die te Peerde teghen de Indianen ten kryghe trecken/

trecken/dragen een Wambays wel gheborduert met boom-wol:ghewapent met lance eñ rapiere. Eñ die te voet gaen / ghebruycken schilt eñ rapiere/ Cruysboghe / en een Wambaeys gelijck als d'ander / maer veel lichter: bussen/ maljerp/en borst platen/doch niet vele / want de vochticheyt des waters van der aerden/en den vallenden douw/alsmen slaept int velt verderftse / boven den reghen. My dunckt nae mijn oordeel / dat het meeste deel des landts vande baye van Paria na den oosten/ is het ghenoechlickste / vroplickste / eñ vruchtbarichste landt/dat ick opt gesien hebbe/ in alle de plaetsen van Indien. Daer ick gheweest hebbe/ om dattet begaeft is met een seer breedt / eñ vruchtbaer dal / daermen altijts bloemen siet / soo van ghoede als quade reucke/ en de boomen / als oft inden Lenten waer/hebben altijdt blaren/hoe wel weynige goede vruchten draghen. Dit landtschap is int ghemeen heet en vocht / en brenght veel muggen voort / den inwoonders desnachts seer quellende: En daer wassen Sprinck-hanen in grooten overvloedt/die het gesaep seer schadelick zijn. Dit volck bedeckt zijn mannelijck heydt met een couwoerde schorsse/latēde het ander buyte hangē: voor-tijts plachten zy sulcken voor-broeck te vercieren met peerlen/eñ Gout: Maer de Spagnaerts hebbender in versien. De ghehoude vrouwen bedecken haer schamelheyt met een cleedt gheheten Pampanila; eñ den dochters is genoech een

t'Landt ontrent de Bay van Paria t beſte landt van Indien.

en bandt. De Heeren sijn ghewoon soo veel
oyven te nemen als zy willen / doch eene is
ie wettelijcke / eñ ghebiedt over al d'andere/
'ghemeen volck hebbender dryë oft viere/
n alsse oudt zijn verlaten zijse / eñ nemen we-
ier jonge. En een yder laetse den maechdom
iemen van dẽ Priester / van hun genoemt Pi-
ccki. Hun leef-tocht / niet alleen in dese Baye
an Paria / maer oock in alle d'ander deelen
an Indië is visch: sy makẽ wyn van Maiz /
et welc hun cooren is / eñ van ander ghschep-
en vruchten eñ wortelen. Sy eten menschen
leesch / luysen gelijck de Apen / coppen / wor-
nen eñ ander vuylicheyt. Sy maken een se-
er mengsel om de tanden t'onderhouden / ge-
naect van den perel-oester schelpen / verbrã-
iende die met de blaren van Axi, dan tempe-
en zijt met een weynich waters / eñ wort sulc
at het schijnt te wesen seer wit calck / eñ hier
nede besmeren sy de tanden / dat se swert wor-
ien als een cole: eñ onderhoudense alsoo / son-
er pijne daer uyt te crijghen. De neus-loc-
en / lippen eñ ooren / door-boorẽ ende vercie-
en sy / zy schilderẽ t'lijf met sap van cruyden /
ñ ander roode ende swerte verwen: eynde-
elijck hoe zy leelijcker zijn / hoe hun dunckt
atse moyer zijn. De bedden der meeste Hee-
en / is een deken / langer als breed / op de wij-
e van een slaep-laken / eñ het ander volc ma-
ent van grove draden van boom-wolle / ge-
ijck een nette / hun decsel is boven in de locht
y stakẽ / daer het nette onder is aẽgespannen /
daer

Van de houwelijcken der Indianen.

Spijse der Indianen.

Artsny voor dẽ tanden.

daer ſy op ſlapen: die op het velt ſlapen om des nachts gheen couwe te lijden/houden ghemeenlijc vier/aen weerſijden die bedde/dit is tghebruyck van ſlapen in al dit lantſchap/ tot den uyt-cant van Nome de Dios: en in veel ander Eylanden der Weſtiſcher Zee.

De wijſe vã ſlapen ontrent de Bay van Paria.

De wapen die ſy draghen/zijn boghen met vergiftige pijlen/ die maecken ſy tweederley/ van palm-tackẽ/ en van eenige dunne rieten/ dewelcke aen de canten der vlieten waſſen/ eñ aen den punct in plaetſe van ijſer/binden-der aen een harde grate van eenẽ viſch/ eñ ſtucxkens van vier-ſteenen: beſmerẽde die met een ſwart

vart peckachtich lijm/het welck giftich is/
hemaeckt van wortelen / krupt mieren/ooc
an hun appelen/ende zeker ander van hun
eestachtich menghsel / te weten vuyl ver-
achte Slangen bloedt/ende dit koockt ee-
ghe oude Vrouwe/ende brenget tot volko-
enheyt met groote moeyte/ ende blijt: ende
in de quade reucke die uyt dit vermenghsel
ijst/eenige sterfter wel af. Als dit zap versch
/eñ dat de mensche met dese pijlen gequetst
ort/het lichaem swilt hem/ende worter soo
oslijck af ghequelt/ dat hy in korter stondt
l wort eñ sterft: Maer als het verghift is
nighen tijt ghemaeckt geweest/ verliest het
n groot deel van syn kracht/eñ vã syn dood-
cke vermogen/doch men gheneest de quet-
re met een gloeyend' ijser/ de wonde bran-
nde/ datmender niet van en sterft: Ende ic
bbe veel Spanjaerden ghekent/ die alsoo ge-
it zijn ghewozden. Alle de slaven die de
panjaerden vanghen/in dees Landtschap-
n/leyden sy in Cubagua, om dat in dit Ey-
it woonden de Ambt-lieden des Conings/
welcke de Coninglijcke renten ontfangen/
s daer zijn Peirlen/Goudt/Slaven eñ an-
r dinghen/ende van alles betaeltmen het
fde/te weten/twintich van't hondert. De
aven merctmen int aensicht eñ op dẽ arm
t gloeyent ijser met het teecken van een C.
e Gouverneurs eñ Capiteynen doender
n mede ghelijck als hun belieft/schencken-
: hun soldaten. Eñ de Spanjaerden ver-

Hoe de Spain-jaerts met hũ slavẽ om gaen.

koopense daer naer/oft veel verspelē die d'een teghen d'ander. Wanneer de schepen van Spaingnen daer aen-komen/gebruycken se-kere mangdelinge van dese slaven/tegen wij-nen/meel/busschuyt/eñ andere noodige din-gen/ende de Kooplieden vervoeren die alsoo naer andere plaetsen/ daer sy die wederom verkoopen. Andere senden die naer het Ey-lant Spaingnola/met heele groote Barcken vol/ghemaeckt op de manier van Carveelen/ ende hebben voor een gebruyc/haer daer inne te laten gaen onder een verdeck/ eñ overmits het meest al volck te Lande is/ daerom is de Zee haer-lieden gheheel contrarie/ende kon-nende haer niet wel wenden oft keeren onder dit verdeck/met overgeven ende andere haer gevoech makende/lagen daer in die vuylich-heyt als beesten/ende dicmaels als de Zee stil was / hadden die arme slaven ghebreck van vers water ende andersints/ waer deur ver-smacht vande hitte/vande stanc/van dorst/eñ van benautheyt/stervē daer onder heel mise-rabel. Alle dat Lant van Golfo de Paria eñ an-der plaetsen/ zijn hedens-daechs onbewoont vande Spaingnaerden/overmits datter niet meer Peirlen noch Goudt en is te vinden/ zijnde het vinden van dien gheeyndicht. Zoo datter niet anders te halen zijnde als slaven/ ende die weynich/ de Spainjaerden van daer zijn vertrocken naer andere Landen/ boven dien dat den Keyser hadde wederom gheghe-ven de vryheydt aende Indianen, Keerende
dan

an wederom te Amaraeapanna, in eenige da-
ghen/ naer onse by-een-komste / quam daer
en Provision-cedel / vande Koninclijcke au-
dientie van San Domingo, dat den Gouver-
neur Jeronimo d'Ortal ghevanghen was/ eñ
eeckerlijck ghevoert naer 't Eylant Sanguo-
a, ende alzoo liet ick naer te gaen op de reyse
die my was belooft/ als oock van myn rijck
te maecken/ daer naer/ overmits de verande-
inghe van't Landt ende locht/ zoo door de
groote hitte als van te slapen op vochtighe
plaetsen/ zijnde veel vochticheyt vande aerde
in myn lijf ghetrocken/ wert ick sieck/ ende en
hadde ghedaen eenen Antonio de Castigliani/
een Edel Priester uyt Vranckrijc/ voorwaer
ick hadder qualijck aen gheweest. Den zel-
ven/ om syn eerbaerheyt ende miltheyt/ ver-
gheselschapt met een fraeye dispositie van li-
chaem/ waer deur hy zeer was bemint/ ghe-
eert ende gepresen van alle de Inwoonders/
dede my alzoo 'tschepe gaen te Amaracapan-
a, en zondt my int eylant Margherita, tot der
tijdt van synder komst/ daer den meestendeel
synder slaven hiel/ de bezaeyinge/ eñ gebruyc-
e t'mywaert zulcke liefde/ als of ic syn weer-
dighe sone hadde gheweest/ zoo hiel hy my in
huys omtrent zes maenden/ en maeckte my
ghezondt. In myn afscheyt/ gaf hy my wil-
lichlijck oorlof/ eñ versach my overvloedich-
lijck van alle nootzaeckelijckheden/ tot myn-
der reyse: zoo ginck ick 'tschepe in een Car-
veel met slaven ghels den / varende lancks de

zijde van Capo la vela, daer na de Zee dwersende met groote moeyte/door het stil-weder/ quamen wy aen't Eylandt Borichium / dat vanden Spaingaerts is genoemt Sint Jan/ ende om't overvloedich Goudt ende Silver/ dat daer gevonden wert/ heetent S. Jan ter rycker haven. Ten beginne doē de Spaingnaerts dit Eylant in quamen nemen/d'Indianen meyndense onsterflijck te wesen/ende een der by-zonderste Heeren des Eylandts/ werdt van sinne de proeve daer van te doen/ ende geboot syn dienaren datse eenen Spainjaert vinghen/ die t'synen huyse t'huys lach/ droeghen hem in de riviere/ende hielden hem een poose tijts onder-water / zoo langhe/ dat hy zoo hy sterffelijck waer mocht verdroncken. Ende verdroncken wesende brachten hem op de schouders tot hunnē Heere/welcken siende dat hy doot was/bemerckende dat d'ander oock sterffelijck moesten wesen/om't quaet onthael van hun ontfangen/vereenichde hem met ander kleyn Heeren/ ende verhieven zich teghen de Spainjaerts / ende versloeghender wel hondert en vijftich/ die op't Eylandt verspreyt waren om Gout te zoecken: Ende ten hadde ghedaen der daer-komst van Diego Salazar, met nieuw ontset/ sy haddense alle vernielt. Hier dan nu eenige dagen gherust hebbende in dit Eylant / vertrocken wy/en quamen zeer korts int Eylant Spainjola/ ende quamen in de stadt van S. Domenico:

d'Indianē meēden de Spainjaerts waren onsterfelijck.

d'Indianē wederspannigē teghen de Spainjaerts.

nico: dit was de eerste stede die de Spainjaerts stichteden in dese Landen.

Het v. Capittel.

Van het eerste ontdecken ende vindinghe der Indien.

NU aengaende het vinden ende ontdecken van dese Indien / onder den schrijvers is verscheyden ghevoelen / den welcken den eersten was t'ontdecken ende te vinden dese onbekende plaetsen. Eerstelijck Fransoys Lopez van Gomeza Spainjaert / int tweedde deel der Historie van Peru/ zeght aldus. Varende eenen Pilloot met een Carveel in onse Occeaensche Zee/ ende den wint van Oosten waeyende / over-viel hem een zeer groot onweder/zoo dat hy gedwongen was te loopen al-waer hem den wint henen dreef/ ende werdt ghevoert in onbekende Landen/ die men op de seyl-kaerte niet en vont: weder ghekeert met alleen drij ofte vier Schippers in Spainjen/ is in de haven ziecк ghewordeн ende ghestorven/door de onghemacken/hongher/ende dorst/ die hy in zoo vremde reyse hadde geleden: Ende en liet noch naem noch ghedacht eenichsins van hem naer/ noch van zyn Vader-landt: Watter oorzaeck van is / en is hem niet te wijten/ (is te achten) dan alleenlijck der nijdichheydt ofte der avontuere. Eenighe hebben hier na ghezeydt / hoe desen man was gheboortich wt Landaluzia/

eñ dat hy handelde in de Eylanden van Canarien en Medera / als hem dese langhe en doodtlijcke reyse is overkomen: Ander maken hem een Biscayer / eñ dat hy verkeerde eñ handelde in Vranckrijck ende Enghelandt. Eenige houden hem een Poortegaler / eñ dat hy voer / eñ hadde geweest in het Indien van Mirta: eñ dit bevesticht hem zeer met den naem / die de nieuwe Landen ontfingen eñ behouden. Ander zijn van gevoelen / dat het Carveel voer na Portegael en na Mandera / of tot ander Eylanden der Azori / of Vlaemsch Eylanden: Doch niemant besluyt eenighe zekerheyt / dan alleenlijcken dat desen sterf ten huyse van Christoffel Colombo / eñ daer bleven syn schriften / met het teeckẽ ende hoochde der Landen nieuwelijcx ghevonden. Veel willen zegghen dat Colombo al-ree Schipper was / eñ dat hy veel jaren te vooren had gevaren in Soria en in ander deelen van Oosten: eñ wort daer na Meester van seyl-kaerten te maken / eñ quam alzoo in Poortegael om bescheyt te weten van de Zuyd'zijde van Afrijcken / ende de ander scheep-vaerden der Portegalers / om syn kaerten verkoopsamer te maken / eñ dat hy ten lesten in dat Landt is ghehouwet. Het zijn eenighe van meyninge geweest / dat hy woonde int Eylant van Madera / alzoo 'tvoorzeyde Carveel aen quam / ende dat den Stierman te synen huyse herberchde / daer hy hem vertelde syn ghedaen reyse / ende van de nieu we Landẽ die hy hadde ghe-

de ghesien / op dat hyse met den name des Stiermans inde kaerte zoude stellen / van de welcke hy'er veel kochte ende wech voerde / ende dat hy alzo sterf / latende hem den spuer ende al de openbaringhe die hy wiste van de nieuwe Landen / alzoo verzekertmen dat Colombo zoude kennisse ghekregen hebben van de Indien. Den schrijver voechter noch by / dat Colombo goet Latijn konde / eñ was een Landt-beschrijver / eñ dat hy ghenepcht was te zoecken de Antipoo, tegen-voetighe / ende de rijcke Cipango van Marcus Polus / om dies-wille hy ghelesen hadde in den Timeo Platonis / daer hy spreect vant groot Eylant Atlante / ende van een verborgen Lant meerder als Asia en Africa. Ende Aristoteles int boeck van de wonderen der werelt / schrijvende tot Teophrastus zeyt : hoe veel Cartaechsche Koopliedẽ / varender uyt der enghte van Ghibalterra na den Westen ende Zuyden / vinden t'enden veel dagen eẽ groot bewoont Eylant / eñ wel verzien met scheepsame vlieten: eñ den schrijver bevesticht noch / dat by aldien Colombo ghewetên hadde waer de Indien waren / langhe tijdt eer hy in Spaingnen ginck / hem hadde moghen vereenighen met de Genuesen (die de gãtsche werelt doorloopen hebben) eñ hun hulpe en goede gonste begeeren / om zoo grooten aenslach int werck te leggen: maer dat hy noyt op zulcx en dachte / tot dat den voorzeyden Stierman hem zulck inbeelde. Dese dinghen is teghen-ge-

 sproken

sprokẽ geweest/ ggelijck ost versierfels waren/ende niet waerdich te geloovẽ: Eñ Don Pieter Maria van Milanen/ in een syn handelinge aen de heerschappye vã Genua/ zeyt verhalende d'oorzake die hem beweechde te zoecken dese Landen. Dat/te weten/Christoffel Colombo veel reysen varende van der enghte van Gibilterra naer Portegael/hadde waer-ghenomen met grooter vlijt/ dat in zeker tijden des jaers/waeyden upt den Westen eenige winden / dewelcke een-parich veel daghen duerden/ ende bekennende datse niet en mochten komen dan van het Lant/ het welcke die zelvige vaerde van over Zee/ bestichde hier op syn ghedachte/ende alzo voor-nam de reyse te willen verzoecken. Eñ zijnde in den ouderdom van veertich jarẽ/ gaf voor/ aen de heerschappye van Genua/ dat zo sy hem willen toe-rusten eenige schepen/ verbondt hem te gaen wt de enghte van Gibilterra / ende zo verre West-waerts te varen/ dat hy't Landt des werelts om-varen zoude / komende daer de speceryen wassen. Dees reyse docht een yder vreemt/ als die noyt op zulx en dachten/ eñ achteden hun te weten alle de konstẽ der Zee-vaert. Waer door dattet ygelijc hiel als eenen droom/ende een verzieringe te wesen/al-hoewel eenige schrijvers vanden ouden tijt hebben ghescheven van een groot Eylant / veel mijlen verre vander enghte van Gibilterra. Dit ghelooftmen doch dat d'oorzake was die Colombo gheneghende de Indien te gaen zoec-

Christoffel Colombo eerstẽ vinder der VVest-Indien, waer by hi mercte dat daer in VVest-landen waren.

oecken. Daerom mogen wy achten dat Gonea hem stelde te schepnden met veel vindingen der waerheyt/ ende dat hy goeden wille hadde te verminderen 'tgherucht van Christoffel Columbo/ niet mogēde wel verdragen dat een Italiaen zo veel eere verkregen zoudē hebben / niet alleen onder den Spaenschen/ maer onder alle volckē der werelt. Het en zal niet buyten propooste wesen/ te vertellen 'tgene dat Colombo in Spainjen ghescheit is/ na dat hy de Indien hadde gevonden: Al isset in ouden tyden oock wel anderzins ghescheit: Maer doen ter tyt nieu. Hem vindende dan Colombo in een weerschap met veel Spaensche Edel-lieden daer-men sprake hadde (als men gewoon is) van de Indien: eē onder hun hadde te zegghen. En hadt ghy Christoffel sulcken aenslach niet ghedaen/ ten zoude niet na-gebleven hebben of yemant en haddet zelve gevonden ghelyc als ghy/ hier van binnen onse Spainjen: als het ghene dat vol is van groot-moedige mannen van goeden verstande/ werelt-beschryvers ende gheleerde. Colombo en antwoorde op zulcke woorden niet met woorden / maer nam een ey/ ende dedet op de tafel leggen: zeggende/ ghy Heeren zult dit ey doen staen op 't punct/ niet met ondersteutsel van zout of zandt/ maer naeckt ende bloot zonder eenighe dingen/ want met mul ende zandt konnen vele dat doen: maer bloot/ ick bidde u dat ghy 't over eynde stelt/ ende vast doet blyven/ dan niet/ zal icket zelfs

De Spā-jaerts zoeckē Colombeus eere te verminderen.

doen/ die welcke die ben/ die de Indien eerst hebbe ghevonden/ sy verzochten altzamen en niemant en ghelucktet/ dat hy't konde doen staen over eynde: tot datter in de handen van Colombo quam/ zoo gaf hy't eenen stoot op de tafel eñ steldet vast brekende een weynich den punct: waer door sy alle verbaest waren/ verstaende daer uyt dat hy zeggen wilde/ dat als een dinghen voor-gedaen is dan kant een yghelijck doen/ datse eerst het Indien hadden moeten zoecken/ ende niet belacchen dieder eerst zochte/ ghelijckse eenen tijt lanc hem belacht/ eñ hun verwondert hadden als van dingen onmogelijc te geschieden. Nu laet ons weder keeren tot ons eerste voornemen/ van d'ontdeckinghe ende vindinghe der Indien. Siēde Colombo dat de Genesen hem niet behulpich zijn en wildē om te gaen tot zo weerdigen aenslach/ besloot hy over te trecken int Weste/ overdenckende datter eenighe rijcke eñ machtighe Princen waren/ met hope dat yemant van hun hem zoude alderley verzorginghe gheven/ om te gaen vinden het Lant/ van hem zoo zeer begeert wesende/ zoo quam hy in Portegael/ eñ stont synen broeder Bartolomeus tot Henrick de zevenste Koninck van Enghelandt/ te begheeren van hem schepen/ ende gunst om de Indien te gaen vindē/ beloovende hem dat hy in korter tijt van die onbekende plaetsen zoude brēgen zeer groote rijckdommen/ maer hy keerde weder zonder eenich eyndelijck besluyt/ zoo dat hy hem

Colombeus moeyte om by dēmachtighen hulp te crijgen tot syn voornemen.

egaf van zulcke dingen te handelen met den
oninck Alfonso den vijfsten / Koninck van
oztegael / biddende dat synder Hoocheydt
em wilde gheven eenighe schepen / eñ vooz-
aet / dat hy hem verbont te varen na Westen
nde te vinden Landen overvloedich eñ rijc
an Gout / ende van ander verscheyden koste-
icke dinghen van grooter weerden : maer
as Colombo ghehouden by den Genesen
uesclachtich / ende by den Enghelschen be-
chelijc / zoo was hy by den Poztugiesen be-
ot vooz eenen dzoomer / om dies-wille dat
Poztegael waren mannen die hun voozba-
ch upt gaven / te weten / alle de konst vander
eerelt beschzijvinghe : waer dooz sy met
oochmoedighe woozden den Koninck be-
esen hoe desen was buyten 'tspooz ende zey-
en dat hy gheen ghelooue gheven zoude den
oozden van Colombo / verzekerẽde / hoe dat
gheenderley wijse in Westen niet en kon-
en syn dinghen die hy zeyde / noch Goudt /
och schatten / eñ dat dat Lant om der zeer
ooter hitten was onbewoonlijck / ende dat
n yder wie onder de ghelijcknachtsche stre-
e dooz-voere zoude verbzandt wozden van-
er sonne / om dat sy daer meer heerschappije
adde als in eenich ander deel des gantschen
loots / wesende daer ghestadich tusschen de
oee riemen / Cancer en Capzicoznus : Dus
olombo ziende / dat in Poztegael yder syn
oozden bespotte eñ belachte / hem achtende
n ydel mensch / ginck hy in Castiglien ten
Hove

Hoogh-moet der Portugalers

Linie æquinoctiael.

Hove vanden Koninck Fernandus/ ende de Koninginnen Iſabella/ ende wende de zelv zake daer oock voor/dat hy alle anderen had de verhaelt:op de beſte wijſe ende met de meeſte kracht van redenen dat hy mochte / ghe vende heerlijcke ghelijckeniſſen ende verklaringe zoo veel hem mogelijcken was te doen. Het ſcheen even-wel dat hy ten eerſten aenvanghe oock belacht was/ ghelijck of hy onmoghelijcke dinghen beloofde. Doch eenige jaren int Hof verſleten hebbende/ ende altijt volherdende in ſyn zegghen/ende ghedueric in redenen / verſterckende de hope met zeer redelijcke ghelijckeniſſen/ zoo quamt ten leſten door voorſpraeck van eenighe groote upt Spainjen/als dat hy middel ende tijdt hadde ghemeynzaem te kouten met de Koninginne vrouw' Iſabella/ende maeckte haer zoo veel wijs met ſyn goede ende krachtighe redenen/datſe ghedwonghen wert ſyne woorden gheloof te gheven/ hem belovende te ſpreken met den Koninck / ende zoude zoo veel doen dat hy hulpe zoude krijghen te gaen tot zulcken aenſlach. Zoo dat korts door de Godlijcke genade/ ende door voor-ſprake der Koninginne/den Koninck Fernandus een ſchip ende twee Carveelen voor Chriſtoffel Colombo toe liet ruſten. Dus in gheſelſchap van Bartolomeus ſyn broeder in't begin van Auguſto int jaer 1492. vertrock hy van Kalis/ende quam aen Gomera welck een der zeven Canari eylanden is/ende hier bleef hy eenighe

Colōbo crijcht gehoor by Iſabelle Koningin-ne van Caſtiglien.

Eerſte wttocht Colōbi.

ighe daghen/in-nemende water ende ander
ootlijcke dinghen/daer na vertrock/ nemen-
e syn reyse West-waert op/ende alzoo hy ee-
ighe daghen hadde ghevaren/zonder lant te
en/de soldaten begonden te morren op Co-
mbo: maer hy hun stillende ende voort-va-
ende noch vijf-ende-dertich dagen/ eñ geen-
erley teecken van lant ziende/begondē drey-
ingen te gebruycken/hem noemende Gene-
oyschen beuselaer/eñ guychelaer / zeggende
at hy niet en wist waer hy varen of landen
oude / ende dat hyse hadde gevoert ter doot-
aerts. Colombo zoo veel hem mogelijc was
eyestichde doen syn redenen / eñ badt eñ be-
erde datse wilden gedult hebben/ hy hopte
etter hulpe Godts korts nieu lant te sien.
y aldus ghestilt ende eenige dagen gevaren
ebbende eñ geen lant vernemende/begonden
nieuwen oproer te maken/ hem zeggende/
at hy behoorde te rugge te keeren/ zoo niet/
udē hem inde Zee worpen/ eñ dat sy waert
oodich niet en haddē leeftocht om in Span-
n te keeren. Ten lesten bracht hy't daer toe/
at indiē sy in korte dagē geen lant en vondē
y zoude wederom varen/eñ liet hun sien hoe
atter gheenen voor-raedt en ontbrack/ ende
ervolghende gheluckelijck syn reyse/binnen
ree daghen zaghen sy lant. Hoe groot een
ghelijcks blijschap was/ en is niet moghe-
ck met woorden wt te spreken / d'een kon-
met ghenoechte 'tlant niet genoech aenge-
en/ d'ander nam hem met tranen inde ar-
en/d'ander kuste hem eerbiedich de handē/

Spainjaerts morren teghen Colōbē.

Colōbi volstandicheyt

Eerst ontdecken des lants vā Indien.

eñ die hem misdaen hadde badt hem al wee-
nende om guijtscheldt/ende vergeef van syn
onwetentheyt:ende boden hun alle dienaers/
ende slaven synder grooter vroomheyt te we-
sen. Colombo dede de schuyte inde Zee stel-
len/ende met twaelf ghezellen spronc hy op't
Lant/hieuw af eenen boom ende maecker een
kruys af/ende plantet te dier plaetsen in den
naem des ghekruysten Jesu Christi: eñ nam
aen de besittinghe der Indien/ende nieuwer
weerelt/voor de ghekroonde Catholijcke Ko-
ninghen: ende op dese wijse gheschiedde door
Colombo de vindinghe vande Indien/met
syn eyghen vroomheyt/ende scherpsinnich-
heyt/doch daerom en ontbrackt niet/of syn
wonderbaer werck in desen en hadde duysent
valsche beschuldinghen/ende lasteringen/als
ghy noch hooren zult. Eerst doen hy in
Spaingen was ghekeert den Fiscael/pleyte-
de tegen hem/ter oorzaken dat Marten Piz-
zone/ende Fransoys syn broeder Capiteynen
vande Carveelen hem aen den Koninck be-
schuldichden/dat ten hadden sy ghedaen/hy
waer weder in Spaingen gekeert/zonder ee-
nich Lant vā Indien te sien. Als hy dan nu
de besittinghe aenghenomen hadde/keerde te
schepe/ende voort varende ontdecte veel an-
der Eylanden/sproncк te Lande tot Cuba/
ende noemdet Lant Ferdinanda/ ende trock
voorts/alom het Eylant varēde/eenige goede
haven zoeckende/begon die Zee haer te ver-
heffen/ende vreesende/aen eenighe rotzse te
stoo-

Colombo kōt eñ neēt in de nieuwe weerelt

Colombo vint veel Eylanden kōt tot Cuba.

ooten/keerde wederom/ende alzoo varende
uam aen't Eylant Caiti/ het welck van hem
iert genoemt Spaignola/hier werp hy anc-
eren in een havē/de welcke hy hiet de Reale/
ier stootede den Admirael op een rotzse/ eñ
ack/doch het volck berchde zich in de twee
arveelen/met een deel van den voor-raedt:
eel Indianen stonden over al lancks den
randt/met groot verwonderen besiende de
hepen/siende daer na eenighe Christenen te
ande springhen/verwonnen van vreese be-
onden te vluchten. De Spaingaerden vin-
hen een van hun vrouwen/ ende brachtense
t Colombo/den welcken haer dede t'eten en
drincken geven/gaf haer daer na eē schoon
it hemde/ende gaf haer te kennē door teec-
enen/datse tot den haren gaē zoude hun ver-
kerende/ende datse hem zouden komen be-
ecken zonder eenighe vreese/ sy ginck/ ende
s syse saghen met dat hemde / alle-ghelijck
ensaghen syse met groot verwonderen om
eser sake. d'Indiane vertelde hun het goet
thael dat haer Colombo hadde ghedaen/
o dat door haer verweckt wesende / d'In-
ianen quamen begeerich te sien dat nieu ghe-
leet ende ghebaert de volck: Aldus al-om het
erst quamen sy met hun schuytkens al ront-
n de Carveelen. Hier begonden hun de
painjaerts zeer te verblijden/ om datse niet
nen Indiaen en saghen / die niet en hadde
out en Silver aen den armen/aen den hals/
de aen den ooren: zoo begeerden sy hier van
te heb-

Colombo noēt 't Eylāt Caiti Spagnola, Spangnaerts vangen daer eē vrouwe

Is te merckē dat de VVest-Indianē gheen baerdē droegē maerde hairen wt plocten.

te hebben door teeckenen: eñ sy als die't niet veel en achteden/met grooter vreuchden gavense een peghelijcken. Colombo siende zoo veel Indianen inde Carveelen/ datser qualijc staen mochten / quam te lande verselt met veel Spainjaerden/ ende was vriendelijcken ontfanghen van den Heere van dier plaetsen/ die men hiet Cacique ende synen name was Guacanarillo: eñ in verbindinge van vrientschap beschoncken sy malkanderen! Colombo gaf hem hemden/mutsen/messen/spieghels/ bellen/ende schellen/den Cacique (dat in onser sprake is ghezept Heere) schonc hem een goet deel Gouts: ende zont daer naer de syne met scheepkens/die sy heeten Canoe / te lande te helpen brenghen de dinghen des ghebroken schips/ het welck sy gheern deden/ ende met zulcker liefden/als of het hun eyghen dingen waer geweest. De Indianen van desen Eylande/hadden van hunnen ouderen na-ghelaten/wesende een wonderlijcke ghedenckenisse/het welcke ghedeech een waerachtighe voor-zegginghe/ dat was datter niet veel jaren en zouden voor-by gaen/datter een vremt al-gebaerde volck in hun lant zoude komen/ dat hun Goden ter aerden zoude worpen/eñ hun kinderen bloet zoude vergieten. Hadde dit in hunnen sin ghekomen/ sy en zouden de Spainjaerts niet ontfangen hebben met zoo veel vreucht eñ genoechte. Colombo vraechde hun waer sy dat gheel metael vonden: ende hem worde met teeckenen geantwoort/ ende met

Vriēdelijc ontfanginge der Spājaerdē, vā de Indianen.

iet wijsen/ dattet was in eenige in-lantsche
lieten/die van zeer hooghe berghen af dael-
en. Alle daghe quam daer veel nieuw volck
an de Indien toe-gheloopen/ om te aenzien
nse ghestaltenisse met onse baerden / ende
achten Fruyt/Visch/Goudt/Broodt ende
nder eetbaer dingen:eñ op de wijse der Apẽ/
ingen sy de voet-stappen der Christenen eñ
et wesen na-bootsen/zoo dat/indiẽ sy neder-
nielden/sy oock/zoo de Christenen d'ooghen
p sloeghen t'en Hemel met eerbiedinge/ des-
helijcks deden d'Indianen: Ende ghelijck
en is ghewent te doen het Ave Maria/ des
onts ende des morghens by ons/des-ghe-
cks wert van hun oock na-ghedaen. Co-
mbo was zeer vrolijck het nieuwe lant ghe-
onden te hebben/zoo overvloedich vã Gout
nde zilver: ende begheerich in Spainjen te
eeren/om den Koninck te verkondigen van
et nieuwe lant/dat hy gevonden hadde/dede
 met goeden wille des Caciquen een huys
aken van goet ende groot hout/ ende liet
er acht ende dertich Spainjaerts/ op datse
m mochten bespeuren met aller behendich-
eyt/de gheleghentheden van dat Eylant te-
en synder wederkomste: hun radende datse
les met voorsichtichheyt ende degelijckheyt
uden doen. Dit was het eerste huys dat de
painjaerts in Indien bouwden. Ende al-
s is Colombo met al het ander volck ver-
ocken. Colombo leydde oock met hem zes
ndianen/nam mede al 't Goudt dat den Ca-
C rique

38. Spã-jaerden in Indiẽ gelaten by Colombo. Eerste huys vande Spainjaerden in Indiẽ gebouw.

cique hem hadde ghegeven/ende eenighe Pa-
pegaepen/ende Maiz/het welc is hun koren
ende ander nieuwichheydt van Indien. Hy
quam behouden in Spainjen / dan dat twee
Indianen op de reyse ontbroken waren. Hy
Colombo was van den Koninc ende der Ko-
ninginne/met zeer grooter eeren ontfanghen
ende deden hem voor hun zitten/ eñ hier ver-
wonderde hem een yegelijck over het nieuw
volck/ziende hun naect te wesen / ende sy In-
dianen waren noch meer verwondert / over
de Hofsche kleedinghe/ende van den Koninc
den welcken Colombo vercierde met eenen
eerlijcken naem/ende maeckte hem Admirael
vander Oceaensche Zee/schicte hem toe het
tiende deel der Koninckliicker inkomsten/ en
gaf Bartolomeo syn broeder / te zijn overste
van't Eylandt Spainjola. Colombo gaf den
Koninck te kennen 'tghene datter was/ende
wat schatten hy van daer hopte te krijghen,
zoo dat den Koninck hem liet toe rusten drie
Schepen ende veertien Carveelen / ende stel-
der op wel duysent vijf hondert mannen/ den
meestendeel volck van hantwercken/ tot de
nootlijckste dinghen voor dat lant behoeven-
de. Colombo verzach hem ooc van Peerden/
Koeyen/Schapen ende Verckens: met Gey-
ten/ende van alles/ hy en sy/om 'tgheslacht te
teelen in de landen: nam mede gherste/terwe/
boonen ende erten / ende veel alderley zaden:
nam mede Religieusen/30 Priesters als Mo-
nicken/om dat volc t'onderwijsen in de Chri-
stelijcke

Colõbo wert ge maect Admi-rael van de Oc-ceaen-sche zee

Manne-kẽ ende wijfkẽ.

telijcke religie/ende te bekeeren tot onsen al-
ierheyplichsten geloove. Aldus versien ende
oe-gherust van als/ vertrock den Admirael
Christoffel Colombo van Calis den tweeden
September 1493.

Het zeste Capittel.

Van de tweedde reyse die Colombo van Spain-
jen na Indien dede, ende hoe hy't daer anders
vont dan hy't ghelaten hadde.

COlombo keerde weder ter Zee/wesende
Konincklijck Admirael/ doorkliedende
e baren met meerder benoegen ende vrolijc-
ept/ dan hy d'eerste reyse gedaen hadde/ende
racht weder met hem de vier Indianen/de
velcke den Koninck hadde laten doopen: Eñ
oer verby de Canari-eylanden/nemende sy-
en wech meer ter slincker-hant na Gurbino
oe/het welc hy in syn eerste reyse niet en had-
e ghedaen. Ghenakende het Eylant Desi-
erata / welck het eerste was dat hy hadde
ntdeckt (alzoo ick ghezeydt hebbe) doch en
am nerghens landt/noch haven/ maer ver-
olchde met grooter vreuchde / ende verlan-
hen te komen in't Eylandt Spaignola. In
velck te lande komende/ vont het op een an-
er wijse ghestelt dan hy't ghelaten hadde/
vant de Indianen hadden al de Spain-
erts die hy daer ghelaten hadde ghedoot/
en Admirael schickte terstont boden aen

De 38. gelaten Spain-jaerden vã d'Indianen gedoot ende de oorsakẽ waerõ.

 den

den Cacique Guacanarillo / ende gaf hem te kennen/hoe hy begeerde te weten d'oorzaecke van synder mannen doot. De klachten der antwoorden met teeckenen ende ander middelen/ door bewijsinghen gaven ghenoech te verstaen/dat sy wilden zegghen/ dat dese hun hadden de vrouwen verkracht/hun met stocken gheslagen/ende boven maten quellijcken gheweest/maer dat syse daerom niet en hadden misdaen/hun dus verontschuldighende/ maer dat eenen nieuwen Heere (waer van datter het Eylant vele hadde die sterck eñ machtich waren) was ghekomen/ende ghebonden hebbende d'een ghebaerde behuysicht / vreesende offe 't Eylant mochten worden te verheeren/haddense al ter doot ghebracht/ ende dat hy Cacique Guacanarillo ziende 't huys verbranden/was geloopẽ om hun te beschermen/maer (zeyde hy) myn macht en was niet groot ghenoech / maer bleef zelfs ghequetst/ alzo ghy ziet : ende toonde doen een been verbonden met een boom-wollen schroo. Alle dit verhael was valsch/ ghelijck den Ammirael daer na verstondt/ zoo dat hy hem door de Spainjaerts de verbindinghe dede af doen/ ende vonden hem gantsch niet gequetst noch verhindert:ende wert gheweten dat hy Guacavarillo/ den brant ende de moort hadde bedreven/ veel raedden Colombo / dat hy hem van deser ongheschictheyt behoorde te straffen/maer hy vreesende oft tot meerder schade mocht strecken/als de ghene die niet en wiste

hoe

hoe groot dat hun macht was / weder-hiel hem/ende bewaerde de straffinghe tot beter gheleghentheyt. Nu dan hy ten tweedemael te lande ghekomen/ghevende met synen volcke beginsel tot eender stadt/die noemende met namen Isabella/in gedachtenisse van de Koninginne Isabella: hy stichtede een stercktе aen de Myne vã Cibao/een plaetse daer men den rijckdom graefde/ ende dese versterckinghe ghemaeckt/ende bequaem om hem voor den Indianen te beschermen. Liet synen broeder Bartholomeo Gouverneur des Eylants: ende vertrock met drye Carveelen ende ginck om nieuwe landen t'ontdecken. Hy vont Cuba op de Zuyd'zijde / eñ Giamaicha met ander Eylanden / hy trat somwijlen te lande ende wasser wel ghezien van dat nieuwe volc/ende wederkeerende tot den Eylande Spainjola/vont bequame haven/eñ hietse S. Niclaes. Den Amniraels nam dese haven om syn volc ende de Carveelen te vermaken/ daer veel water in was ghekomen: daer na woude hy gaen tot der vernielinghe der Caribden/oft menschen-eters/eñ al hun schuytkens verbrandẽ: Maer de fortuyne vyandich van alle deuchtzame aenslagẽ/dede Colombo toe-vallen een zeer sware zieckte/zoo dat hy de reyse moest na-laten/ eñ doen hem brengen tot der stadt Isabella / alwaer hy doot ende sieck vont veel Spainjaerden: ende de ghene die ghezont waren hadden gheenen kleenen oproer ghemaeckt/ende hadden hun ooc niet

Barto-lomeo Colũbo eerste Gouverneur vã Hispa-nola.

Colũbo door zieckte verhindert.

zeer eerlijcken ghedragen teghen synen broeder: zeker Caciquen waren opgestaen door de ongeschicktheden/diesten/moorderijen ende ander rooverijen/die de Spainjaerts hadden bedreven in veel plaetsen des Eylandts. Hy vont oock dat den meestendeel der Eylanders/ niet alleen en hadden willen eenich dinghen zaeyen om broot te maken / maer oock al wat op het velt was om te oogsten/ haddē verdorven: overdenckende dat als het vreynde volck niet en vont t'eten/zoude bedwonghen wesen het Eylant te verlaten/ eñ dachten/ hun ziende zoo qualijcken ghehandelt ende ghebracht in zoo boosen stadighen staet/ hun zelven als wanhopich te laten sterven van hongher. Colombo ghestiert wesende vander wijs hept dede sterven alle de Spainjaerts die oorzaeck hadden gheweest van dese wederspannichheden/oproeren ende schaden: ende onderstondt te vriendigen die Caciquen op der bester voeghen dattet hem moghelijck was / dese straffinghe was oorzaeck/dat de Spainjaerts den Admirael begonden te haten/ende om dat hy hun schelmerijen/ ende dieverijen niet en wilde verdraghen/ en mochten sy hem niet hooren noemen / hier wt ontstont dat ghenoech van hun/veel quaets aen den Koninck schreven/ende van synen broeder oock oneerlijcke stucken: Alzoo dat Colombo zoo haest hy ghenesen was/over trock in Spainjen.

Colōbo straft de Spain-jaerden om haer diesten, moor-deryen eñ roo-veryen.

haet der Spain-jaerden teghen Colōbo

Het zevenste Capittel.

Van een wonderlijck onweder, eñ hoe den Admirael

mirael in Spainjen quam, hem verontschuldichde, ende van den Koninc getroost wert, eenen Roldano wordt oproerich teghen den Gouerneur van Spainjola.

TEr wijlen de zake dus stont/ende dat Colombo na Spainjen zoude reysen / was en te mercken een swaer toevallende onweer/gewis wel eē dingen weerdich na te dencken. Eenighe willen zegghen/dat den vyant van't menschelijck geslachte/hem ziende zoo eel zielen nemen/die door het doopsel behouen werden / hadde zoo veel verderffenis te eghe ghebracht: zeker ander hielden dattet was een teecken van tweedrachtē ende muyteryen die volghen zouden/om der rijckdommen wille: daer was oock een ghemeyn meyinghe/dat het heylige teecken des kruyces/ et welck op-gherecht was als baniere der alicheydt : vanden Eylande verjaechde/ de elsche gheesten die zoo menighen langen tijt adden meesters gheweest / van dese rouwe nde onverstandighe menschen/ ende dat sy n hun vlucht/zoo veel quaets aenrichteden/ nde geschiede aldus. Wt der zijden van den Oosten stont op een zeer groot onweder/noyt an den Eylanderen diergelijcke gezien weende / zeker winden verhieven / ende eenen eer gheweldich / van den Spainjaerts gheeeten Furacana / die quam zoo krachtich/ at hy den Hemel verschricken gaf / ende der erdē vreese: eñ scheen dat hyse beyde vernieen wilde/zo dat een yder voor gewis meynde

te sterven/eñ dat de Elementen te niete gaen/ ende de werelt het eynde zoude gheven/ de blixemen der locht waren wt-nemende ende menichvuldich/ de donderslagen grouwelijc ende groot/ den dach scheen nacht/ met zoo doncker duysternisse/ dat de menschen malkanderen niet en zaghen: daer haddet ghy de menschen moghen zien beswijmelt/ verbaest/ ende berooft van zinnen/ loop² aen allen eynden/ zonder te weten waer henen/ ende zoo groot was de verwoetheydt der winden die onderlinghe met luyden ghetiere vochten/ datse de boomen wt-ruckten/ de steenen deden vallen vande berghen/ ende hun met grooter rasernije tot den gronde slechteden/ plat ligghende de huysen/ ende doodende de menschē/ ja geheel huysen met het volc datter in was/ is in de locht ghevoert ende ghemorselt gheworden. Zoo dat het ghekrijsch der volcken over al zeer swaer ende droeffelijck was: ende dat binnen den tijt van weynich uren wt-nemende schaden ghedaen werden/ ja tot drye schepen die in behouder haven laghen/ op stercke anckers/ de touwen die dick eñ nieuwe waren ginghen glat af/ ende sy verdroncken met al de schippers dieder in waren. Het verberchden hun in eenighe holen veel Indianen/ dewelcke daer na wt-komēde/ waren zoo vervreest/ ende verbaest van zulck een nieu zake/ datse qualijc ademen mochten/ de sprake was benaut/ ende hun stemme gantsch bedwelmt. Dese Eylanders nu wat tot hun zelfs

Schrickelijc onweder.

lfs ghekomen / koutende onder malkande-
n/hadden een ander gevoelen dan de Chri-
nen/want sy der Spainjaerden mishande-
ngen de groote schade ten laste leyden / ende
atse den Hemel van hun wilde verjaghen:
aer offer dit of yet anders oorzaec vā was/
at zal ick laten int oordeel der gener die wij-
r ende weerdigher zijn van verstande als ic
sy waren. Doen ick int vaste landt was/
jf jaer verschepden geschiedender ooc twee
t-nemende ongelucken / maer het leste was
n ghedacht-weerde zake/ ende het gantsche
plandt tot een wt-nemende verschricken.
et bedorffer schier al 'tghezaeyde/ vernielde
t meestendeel der huysen/van de hantwerc-
ers vā't zuycker / eñ alderley vee was schier
ergaen. In zulcker voeghen datse den hon-
her hadde doen sterven/ten hadde ghewეest
at de ghenade Godts/daer haest schepen de-
r aen-komen wt Spainjen/ die meels ghe-
oech hadden/ende twee-bac / ende maecten-
r terstont overvloedichheyt. Den Ammi-
el dede metter haest de Carveelen verma-
en/als die meesters genoech haddē/ in deser
onsten zeer hervaren/ende gheschickt. Ende
er verwondert/ ende verbaest van der ver-
erffenisse / ende stervinghe den Indianen
oer-komen/trock te schepe/zoo haest sy vol-
aeckt waren/ ende quam behouden over in
Spainjen: te lande ghekomen wesende tot
Medina del Campo/ vont hy aldaer het Ko-
inckljcke Hof/ ende hem voor de kroone in
 teghen-

teghenwoordichheyt biedende/gaf syne Majesteyt de kennisse van den lande/hem gevende veel gouts: ende ander dingen van weerden: verhalende vervolghens/alle watter in dat Eylant Spainjola was gheschiet/brenghende de vonnissen van de Spainjaerden die met den gherichte gestraft waren mede/ende ontschuldichde hem van de valsche lasteringhen/ende arghe beschuldingen die van hem gedaen waren. Den Koninck ziende syn getrouwicheydt dat hy zoo veel Gouts hadde ghebracht/want daer waren stucken/pondem swaer weghende/ ende bekennende door het schrijven syn goede heerschinghe/ vertroosted hy/ ende bedanckte hem/ ende toonde hem oock/ dat hy zoude min strengicheyt ghebruycken toekomender tijt/ de Spainjaerden te dooden/ om datse hem zoo verre trocken dienen. Daer na dede hy hem verzien van twaelf Carveelen/ ende dedese laden met alderley lijftocht/ẽ gaffe hem over: Hy schicter terstont twee nae't Eylant Spainjola/ ẽ bestelde se aen syn broeder: de welcke hun stellende op de reyse/quamen behouden te lande: Ende nemende havẽ op der West-zijde/ vonden aldaer Roldano Ximenez/ desen was van ghemeen man ghemaeckt door Colombo/ een eerlijck persoon/ den Oversten des gerichts/ ende van Colombo zeer verheven: desen was met veel Spainjaerden wederspannich ghe-worden/ẽ tegenstandich/ẽ ghehoorzaemde den Gouverneur niet met allen/ om zonder

Roldano Ximenez rebelleert.

breydel

ghebruycken diesten / ende 't Eylant vrye-
ck af te loopen / dingen die den Gouverneur
et en wilde lijden. Hy voechde hem by ders
rbeelen / ende verwecktese zoo veel der Ey-
nderen rijckdommen te rooven / datse hun
et hem vereenichden / hun wijsende hoe sy
yelijck zouden gaen in alle vlecken Gout
men / ende alle ander kostelijckheyt / ende
eest rijcke zouden worden / aldus dan de lijf-
chten ghebruyckende / ende 't lant doorloo-
nde / stelden alle snootheyt voort zonder
eese van yemanden. Den Cacique Guario-
se ziende tot syn wtterste schade / 't verderf
t de Christenen deden / verselde hem met
n macht / met eenen anderen Cacique ghe-
eemt Marabonesо: ende beschermende zich
nde moorderijen / daelden veel reysen van
berghen / inde dalen daer de Spainjaerts
aren / ende alzoo veel als zijder konden ghe-
ijghen scheurden sy al aen stucken / oock
Indianen die in vrientschap hun geselschap
e-ghedaen waren: ende snedense met een
arbarische rasernije in zeer cleyn stuckkes.

d'Indiane zoecke haer te bescherme en handele de Spanjaerden qualijc.

Het achtste Capittel.

oe den Admirael weder wt Spainjen keert, ende 't Eylant der Peirlen vint. Roldano schrijft aen den Koninck, zoo doet den Admirael, die t lant zoeckt te stillen.

TEr wijlen dese ongeschictheden in swanc
waren binnen 't Eylandt Spainjola / den
dmirael vertrock van S. Lucas / den 28.
Sep. 1498. met de reste vander vlote / ende
wende

wende 't zeyl na Madera/een der zeven Ey-
landen van Portugael/ gezeyt de Azores: ne-
mende desen wech/als den zekersten/om dat
tet tijdt van oorloghe was/ boven dat de
Fransoysche Zee-roovers (die alree 't gerucht
hadden vernomen vanden rijckdom van In-
dien) voeren vast om roof te doen. Hy zont
voor henen zes Carveelen/ ende hy/met drie
andere/voer naer Capo Verde/ en nam syne
loop al by de ghelijck-nachtsche streke / daer
hy groote onghemacken leet/ ende moeyten
zoo door d'onweder/als om de groote hitten
om dattet in de maent Junio was. Eyn-
delinghe quam hy in Indien/ende in de Bay
van Paria gekomen/quam aen 't Eylant Cu-
bagua/van hem ghenoemt/'t Eylandt vande
peerlen / de oorzake van zulcken naem was
dese: Den Ammirael lancx dese baeye wen-
dende met syn Carveelen/ sach eenige India-
nen in een scheepken visschende / ende om te
weten wat volc het was ende waer sy woon-
den/zont daer henen metter schuyt eenighe
schippers/ende het scheepken ghenomen heb-
bende voechden hun daer by/ in dit aen boord
komen en beroerden / noch en verschrickten
hun dese visschers niet met allen / dan dunc-
kende hun dit schoon mannen te wesen/ beza-
ghense met groot behagen. De Spainjaerts
vonden in des visschers scheepken Oesters/
ende meynende datse goet om t'eten waren/
begaven zich die te openen / maer vindende
die vol Peirlen/namen daer veel meer benoe-
ghen in.

vindinge van 't Eylant der Peirlen.

hen in. Sy ginghen uyt hun schuyt te lan-
/ende zaghen Indiaensche vrouwen al ver-
ert met Peirlen / zoo aen den hals/ als aen
armen/die welcke zeer schoon warē/ doch
an hen niet gheacht/ dan slechtlijck voor een
eeck vrouwen verciersel: alzoo dat voor
n aerden schotel dat noch ghebroken was/
at een schipper een Indiane gaf/ sy hem gaf
er van de rijghen Peirlen die sy hadde: ende
er mede keerde hy al vrolijck ende rijck na
Carveelen/toonende een yder dese Peirlen.
Den Admirael hadde zeer groot benoegen/
nde wt-nemende behaghen/ ende hem tot al
schepen synder ghezellen weindende zeyde:
y syn gekomen int rijckste lant vander we-
lt. Daer na quam hy aen't vaste lant/ ende
am in de vliet van Cumana. Het landts-
olck ziende de Carveelen / zulck groot ende
el ghemaeckt werck / ende verwondert de
erden aen't aensicht te zien / zeyden onder-
nghe/wat menschen moghen dit wesen? op/
t vanden water? Eñ op de beste wijse datse
ochten met teeckens/ zonden den Admirael
zegghen/ dat hy te vreden waer hem te la-
n zien op't lant van hunnen Heere/ die zeer
lck ghesichte begeerde. Colombo dit ver-
aen hebbende/ al deden sy alle teecken van
an vrientschap die men doen mochte/ vrees-
nochtans te lande te komen/ beduchtende
oor eenich bedrogh. De Indianen beken-
ende dat hy vreesde af te komen/gingen veel
an hun op de Carveelen/ende gaven hun ge-
vanghen

Vier rijgē met Peirlen om een gebrokē aerdē schotel ghegeven.

vanghen aen den Capiteyn / toonende openlijck een hertlijcke ende zuyver vrientschap ende als een nieu dinghen / ende boven menschen hantwerck/bezagen sy het Schip/ verwonderen hun van de kabels/van den anckeren ende van alle het Schip ghewant. Den Admirael int vertrecken/ dede hun gheven (hebbende hun zeer wel getoeft) messen/spieghels/bellen/schellen/ende ander dingen van cleynder weerden/ ende verzochte met grooter vlijt ten besten dat hy mochte/ van hun te weten/waer sy die schoon vercieringhe der Peirlen vonden/ende sy met teeckenen toonden hem van Cubagua de Zee-custe/daer sy se vischedē. Den Admirael dede eenige Spainjaerts te lande gaen / ende den Cacique ontfinckse met grooter ghenoechte/ende gaffe in syn huys t'eten ende te drincken/ van zulcker spijse/als sy ghewoon syn/hoe-wel vuyl/ ende gaf hun (ziende sy der na begeerich warē) zeer veel Peirlen/als de ghene diese weynich achtede/ende veel ghenoech hadde/ gelijck of wy glasen Pater-nosters schier wech geven souden. De Spainjaerts wel te vreden van zoo grooten rijckdom quamen weder te schepe: Ende den Admirael oock wel henoecht voor henen houdende de zijde van Capo-Lavela/ ende quam aen't Eylandt Spainjola/ in het welck hy vont de groote ongheschicktheden ghevolcht. Den wederspannighen Roldano Ximenez dede hy door eenen brief verstaen/ dat hy zonde komen ter ghehoorzaemheyt/ en

dat

at hy na liete een zoo groote feyle van het
uaet voorbeelt aen den Indianen/want dat
n was dẽ middel niet om hun tot onsen hey-
ghen gheloove te bekeeren. Ende dat de
ulle van den alderheylichsten Bisschop Ale-
ander de zeste / zoo breedt den Catholijcken
coninghen toe-ghelaten/om dese landen in te
emen/niet en was tot zulcken eynde dat het
ieu volck zoude zoo qualijck onthaelt wor-
en/maer wel gheloont om hun te brenghen
it het heylich gheloove Christi des Salich-
akers. Roldano weygherde synen raet eñ
ede/ende 'thooft des oproers/ schreef aen dẽ
oninck veel quaets van Bartolomeo Gou-
erneur des Eylants / noemende hem wreedt
Tiran/ ende vertoonde dat hy om de minste
nde kleyn belangighe zake de menschen dede
anghen/ende dat al hun hoofden eergierich/
nde hooveerdich warẽ/ ende dat hy hun niet
nde was wederspannich geworden/ dan dat
yse hadde ghevonden Tirannen/ eñ wreede
ilde dieren/begeerich tot menschẽ bloet ver-
eten/eñ dat syne majesteyt ten lesten bevin-
en zoude/den Admirael te wesen vyandt des
onincrijcx/ eñ dat hy hem zoude Heere ma-
en van't Eylant: Eñ dat alree in der Gout-
ijne woonden alle syn toe-gedane/houdende
n ingang besloten voor allen anderen/eñ het
herichte werdt qualijck bedient/ want ghe-
uycken moet-wille/ eñ geen redelijckheyt/
et oock weten / dat den Admirael ten deele
el verborgen de nieuvindinge der Peirlen/
met

Valsche beschuldinghe over Colombo eñ syn broeder deur dẽ ghereboelleerdẽ Roldano.

met voor-neem te verzoecken of hy mocht door eenich verdrach met syn majesteyt/ voor hem behouden dat alder-rijcste Eylant. De Admirael des-ghelijcks gaf den Koninck te kennen/ het quaet voor-neem ende genegentheyt van dese zeer quade ende boevighe mannen/ hem vertoonende hoe sy niet toe en leyden dan om rooven/ vrouwen verkrachten/ 't Eylant t'allen plaetsen te door-loopen op de wijse der moordenaren/ ende niet min snoo/ als verraders/ hebbende alle vreese Godts bezijden ghestelt/ ten lesten hadden sy tot hun ghenomen de twee Carveelen/ die synen broeder Bartolomeo wt Spainjen gezonden waren/ ende alle den leeftocht tot hunnen gebruyck ghestelt/ ende altzamen vereenicht tot den quade/ deden alle rooverijen die sy mochten. Wt deser onbetamelijckheydt was ontstaen dat veel Heeren des Eylandts waren ghewee[r]derspannicht tot grooter gemeener schaden. Ende vreesen ghestraft te wesen na verdienste van hun boosheden/ waert dat sy ter gehoorzaemheyt waren komen/ des leefdẽ sy in vryheydt volherdende in quade wercken. Ter wijlen men dese aen-klachten in Spainjen zondt/ zondt den Admirael synen broeder met tachtentich Spainjaerts/ met eenighe peerden/ teghen den Caciquen/ dewelcke oproerich waren ghewoorden/ ende waren te velde met meer als zes duysent ghewapende mannen/ ende den strijdt beginnende met de Indianen/ met het eerste ontmoet sy bevreest

Vertooch van Columbo aenden Koninc Ferdinãdus.

van

m't gheraes der Peerden/ vloden na de bos-
hen/hier na vielen noch eenighe ander strij-
n teghen Guarionez/ende vier ander Heer-
ens/doch werden in korter tijt verstropt/eñ
Caciquen vloden op de berghen / daer sy
n lesten ghevanghen worden/ende gebracht
oor den Admirael. Ende om datse hem be-
ofden syn vrienden te wesen/ ende onderda-
n des Konings van Spainjen / eñ om hun
bewijsen oock syn bermhertichepdt/ op dat
niet en dachten/dat de schadē 'tsynder oor-
ken waren gevolcht/ nam hyse goedertier-
cken aen/hun beschenckende met onse ghe-
oonlijcke dingen/ zontse weder tot hunnen
lcke. Middeler tijdt dat den Admirael eñ
broeder onledich waren de Caciquen / eñ
t gewederspannichde volck/ te herbrengen
ghehoorzaemhepdt des Konincks/ de vrie-
n van weer-syden quamen in Spainjen/ zo
l vanden Admirael als van Roldano: welc-
zake den Koninck ende der Koninginne
ootlijcks mishaechde: verstaende dat het
lant Spainjola in zoo quaden gestaltenis-
bleef. Alree was int Hof onder den Adel
eopenbaert den grooten overvloedt des
oudts/ ende der anderen rijckdoms die de
eten voort brachten/zoo dat elc brande van
richepdt/ ende met grooter begeerte toelep-
te moghen verkrijghen een zulcke heer-
appije/ om hem rijck te maken: doch en
ften zulx niet begeeren/om het groot aen-
n/dat den Admirael hadde/by den Koninc/

D ende

ende by der Koninginne / des besloten sy
verzoecken anderen wech / om ten eynde
brenghen hun ghewenschte begeerte. Zo
begonden dese Edelen gherucht te maken in
Hof / hoe dat Colombo ende synen broede
hun vindende zeer rijck / hun wilden Heere
maken des Eylants / ende van alle de gevon
den landen: Ende bewesen hier van mercke
lijcke teeckenen / niet dan waerschijnich / lesen
de verscheyden brieven / zoo van 't Goudt m
vyantschap te graven / zoo door weynich dae
van in Spainjen te zeynden: ende dat allenx
kens de Spainjaerts te doen dooden / niet an
ders en was dan om hun uyt te roeyen / o
datse alleen bleven / om hun voor-nemen te
eynde te mogen brenghen. Dese ende ande
redenen ginghen zoo gheruchtich ende ve
menichvuldichden zoo verre / datse in d'ooren
quamen des Koninx ende der Koninginne
niet en ontbrokender oock beweginghen va
eenighe vyandige / om meerder geloofzaem
heyt hun Majesteyt te doen hebben. Den Ko
ninck om syne plicht niet te kort te doen / d
nam voren van als de waerheydt te weten: e
aldaer te zeynden eenen Richter / die zoude be
zien waerom datter zoo veel Gouts niet ve
schenen was als den Admirael hadde beloo
te zeynden / het welcke was na-ghebleven / o
datmen niet en hadde konnen graven / door d
twee-drachten / oorlogen wederspannicheden
en ander beletselen die voor ghevallen waren

Valsche beschuldingen over Colõbo eñ syn broeder, deur dẽ Spaenschen Adel.

He

Het neghenste Capittel.

Hoe den Koninck eenen nieuwen Gouverneur zondt, die Colombo ende synen broeder schandelijck ghevanghen in Spainjen zondt, ende hoe den Gouverneur met Roldano ende meer ander op de reyse na Spainjen verdroncken.

DEn Koninck heeft dan ghezonden / voor eenen nieuwen Gouverneur van dē Eylande / Franciscus Bombadiglia / hem belastende te doen Koninckliijck onderzoeck / ende te bezien oorzake des oorsprongs / van zo veel nieuwicheyts die tusschen Colombo ē Roldano was voor-ghevallen / ende gaf hem volkomen overheyts macht. Met dese Koninckelicke bestellinghe vertrock hy uyt Kalis in't jaer 1499. met vier toe-gherüste Karveelen / ende aen-ghekomen tot Spainjola / was den Admirael ende synen broeder Bartolomeo ghebootschapt de aen-komste des nieuwen Gouverneurs / de welcke t'zamen op behoorlicke wijse ginghen hem eerbiedichlijck ontmoeten / om hem eerlijck t'ontfangen / als eenen ghezonden van den Koninck. Ghekomen wesende in de Haven / denckende dat gelijck als hun ghedachte zuyver was / dattet niet ander oock niet anders en waer geweest / in plaetse van omhelsinge werdē gevangen / ende int ijser verschepden in twee Karveelen

Franciscus Bōbadiglia Gouverneur in Indien.

Christoffel Colōbo ē syn broeder gevangen na Spājen ghevoert.

ghelept / welck hun te meer bedroefde / en̄ al dus qualijck onthaelt / ghevangen / ende ghe bonden na Spainjen ghezonden. Waerlijc een jammerlijcke zake wel medelijden weer dich wesende / ende een merckelijck schouspe der fortuynen / dat hy die weynich te voren was in hoocheyt der eerē / by eenē zeer mach tighen Koninck / om dat hy hem hadde ghe vonden met eyghen deuchtzaemheydt / ende hooch verstant / zoo veel rijcke nieuwe landen wort nu te gronde ghesmeten door de arghe listicheyt der menschen / daer men (na oordeel van yder verstandich mensche) niet en hadde mogen middel vinden hoemen zulcken groo ten ontfanghen wel-daedt hadde moghen be looven: doch wort zonder vergheldinghe dus mishandelt. De Carveelē in Spainjen aen ghekomen wesende / heeft den Koninck ver staen hoe zulcke groodt-weerdighe eerlijck mannen / zoo oneerlijcken / met yseren aen de voeten / ghevanghen ghebracht waren. Waer door hy geroert met een zeltzaem mede-lijde ghen gemoet / schickte terstont syn Posten na Calis / ende dedese los ende vry stellen / ende wilde datse in syn tegenwoordicheyt zouden verschijnen eerlijc verselschapt / ende gekleet als weerdighe mannen / gelijc sy verdienden de welcke by hem gekomen / worden beleefde lijck ontfanghen / ende hun ghehoort hebben de / ende de waerheyt verstaen / nam voor de quaet-doenders te straffen. Als nu Bomba diglia den nieuwen Gouverneur de ghevan ghenen

Colūbo en̄ syn broe-deront-slaghen komen voor dē Koninc

heenen in Spainjen hadde ghezonden / Rol-
ano met de anderen mede-plegers / quamen
otte gehoorzaemheyt / ende sy altzamen ver-
enicht / keerden weder van nieus de India-
en te gaen quellen inde Goudt-mynen / ner-
hens anders toe-leggende / in alder wegen /
net alle kracht ẽ werck / dan tot deser grou-
velijcker onverzadiger gierichept / middeler
ijt den Koninck Fernandus / die in syn herte
ehiel 'tgene hy doen wilde met goedẽ rechte /
ande zaken die voor-henen gheschiet waren /
ondt henen met macht van Koninck Stadt-
ouder / nae 't Eylandt Spainjola / Nicolaus
an Hollant / om van daer te nemen Bomba-
iglia / ende vertreckende van S. Lucas met
ertich Schepen / onder Carveelen ende an-
er Schepen / quam in den tijdt van veertich
aghen aen int Eylant. Bombadiglia ziende
em over hals ghekomen eenen zoo machti-
en synen over-Heere / maeckte terstont ghe-
eetschap na Spainjen te varen met de Sche-
en die den Viceroy hadden overghebracht /
nde aldus met eenen grooten schat / die meer
edroech als hondert ende vijftich duysent
Ducaten / troc 'tschepe / toonende dat hy noch
oven desen droech voor de Koninginne veel
ucken Gouts / onder de welcke een was dat
ry duysent Ducaten swaer was. Met hem
vas oock Roldano Ximenez / ende ander Ca-
iteynen / met meer als vier hondert Spain-
aerts / die al rijck wesende / van 't Eylant ver-
rocken ende hun op de reyse begaven. Hier

Niclaes vã Hollant Viceroy van Indien.

is te aenmercken wat de rechtveerdicheyd Godts laet gheſchieden om de booſheyt der menſchen te ſtraffen / ende om bedencken te gheven / dat al onſe rijckdommen / daer wy zo veel betrouwen in hebbē / niet en ſyn als droomen eñ ijdel ſchaduwen. Ziet / inde Zee ſtont op een rouw ende zeer wreet onweder / dat het vierentwintich Schepen ſcheurde / te gronde dede gaen / eñ verloren bracht / daer verdronck Bombadiglia / het verdronck oock Roldano / met den meeſtendeel van die Spainjaerden / ende daer bleef al den ſchat des Koninckx eñ der Koninginnen / ende oock hun zelfs / ende hier eyndichden de ſtraffinghen / d'oproeren ende de proceſſen / ende al ander dinghen die daer hadden moghen na volgen werden hier gheſtilt. De Eylanders hebbende voor zeker nieuwicheydt verſtaen / de Schip-brake die welcke toe-ghevallen was Roldano ende den anderen Spainjaerden / die hun zoo zeer met Gout-graven hadden ghequelt / bedrevender groote blijſchap om / zegghende onder hun / deſe zullen ons niet meer quellen inde Gout-mijnen / noch ons in zulcken ellende doen leven als voorhenen. Alree in Spainjen in veel plaetſen was openbaer / den overvloedighen rijckdom der Peirlen / de welcke den Admirael in Cubagua / ende Cumana hadde ontdeckt / ende alzoo wert menich herte verweckt met begeerte om derwaerts te reyſen. Waer van den Koninck de wetenſchap gedaen we-

> Bombadiglia eñ Roldano vyandē van Colombo verdrōkē met alle den ſchat.

ſende /

nde/dede strax uytdruckelijc bevel doen op
roote straffe / datter gheenen Schipper en
oude wesen/ die met Schepen genaken sou-
e die landen van Christoffel Colombo ghe-
onden/op de wijdde van vijftich mijlē/ zon-
er syn verlof: toe-latende doch ruym verlof
enen yeghelijcken te gaen zoecken nieuwe
anden t'zijnen believen/ende datse Eylanden
nde landen ontdeckten die niet meer ghezien
n waren. Op desen tijt vertroc Alfonsonino
met een Schip ende dertich Spainjaerts/on-
er welcke datter eenighe waren die metten
Admirael hadden gheweest / doen hy Cuba-
ua vondt. Hy hem nu vindende in Indien/
em niet beduchtende voor des Konincks
ebodt/ begeerich hem rijck te maken/ quam
y in de Bay van Paria / varende lancks de
uste van Cumana ende Amaracapana : ende
nder plaetsen vanden Admirael ghevonden
esende: Ende hy met den anderen te lande
hesprongen wesende/was van al dat volck
eer vriendelijck ontfanghen / hy manghelde
nde kreech een goet deel Peirlen / ende hem
indende rijck ghewórden/ keerde weder in
Spainjen / ende op de reyse de soldaten twi-
eden met den Capiteyn op het onderlinghe
eelen der Peirlen. Dus in Spainjen ko-
nende quamen te Galitien te lande/ vlieden-
e Sevilien / uyt vreese vanden Koninck
e worden ghestraft : Om datse waren
hewεest in de landen die Colombo alder-
erst hadde ghevonden : Maer na dat hy te

Alfonsonino komt in Indien inde Eylanden vande Peirlen teghen 'tverbot, rijc synde vertreckt eñ wert eyndelijc gevangē.

lande komen was/beschuldichden hem eenige Schippers aen den oversten van dat lantschap/ende gaven hem alles te kennen/seggende/hoe hy een dief was/ende dat hy hadde zeer veel Peirlen ghestolen/ende den Koninck bedroghen van syn vijfde/boven de ongehoorzaemheyt te syn gegaen in't lant/van dē Admirael Colombo gebonden. Den oversten dede hem strarx ghevangen leggen/ende veel Peirlen missen/hem daer naer ghebonden zeyndende aen den Koninck Fernandus.

Het thienste Capittel.

VVat ghevoelen dat d'Indianen eerstmael hadden van den Christenē, hun oordeelende uyt den wercken: ende hoe den Admirael weder in Indien keert, nieu landen ontdeckt, ende door wijsheyt uyt grooter benautheyt wert verlost, eñ van den eersten strijt die de Spainjaerden onderlinghe deden in Indien.

EEr ick voorder ga/wil ick volkomelijck te kennen gheven/aengaende het ghevoelen dat die vremde Volckē/de Indianen hielden oft houden/van de Christenen/in het eerste verschijnen doen sy in de nieuwe landen quamen. Zo is te weten/dat inden aenvanck doen de Spaensche natie eerst in Indien aenquam/in de Westersche Zee/de Indianen in veel plaetsen stonden in groote verwonderinghe verbaest/bedenckende ende sprekende onderlinge/van waer zulck geslachte met baerden

n mochten komen/ende ziende de rapieren/
wijse der kleedinghe/ het schip/ de kabels/
ackers/eñ ander dinghen/stonden met open
ont zulck schouspel sterck aen en saghen/
gghende een yder daer van zijn bedencken.
enige zeyden dat eenich onweder hun had-
aen ghedreven: Eenighe die't grof geschut
dden ghehoort/ gheloofden het waer volck
e in de wolcken hadden heerschappije over
n donder/ende datse upt den Hemel gedaelt
aren om d'eerde te komẽ bezien: ander ston-
n met gesloten monde gantsch verslaghen/
et wetende wat zeggen van zoo veel nieuw-
emt volx/het welck in veel plaetsen als een
emt dinghen was gheeren ghezien/ ende in
ghendeel in eenighe ander deelen niet geern
tfanghen en was / hun dunckende aen het
esichte dattet een wreet volck was/oordee-
nde dat zulcke vriendtschap niet en mochte
esen dan hun tot grooter schade / ende tot
een of weynich nut. Alzoo dat doen sy op't
nt quamen / d'inwoonders quetstense met
ede pijlen/ende met goede steen ende pijck-
orpinghe verjoeghen ende dooddender ee-
ghe/hun doende met grooter uptzinnichept
schepe keeren. Doch daermen behaghen
dde hun te ziẽ/ yder Heere verootmoedich-
hem/ badt ende begeerde door teeckenen/
tse wilden gaen tot hunnen volcke/ ende elc
geerde met grooter blijschap hun t'synen
pse te hebben/ende brochten alt'zamen hun
et grooter vrolijckhept t'eten ende te drinc-

Opinie der Indianen vande Spainjaerdẽ.

ken. De Spainjaerden hebbende d'ooghen op die Indianen/de welcke aen den hals ende aen de armen Peirlen droegen/hadden groot smerte datser niet af en mochten hebbē. Du[s] hun ziende vol gesteenten / aen de neus-loc[k]ken/met Gout/Turquoysen/ende Smeral[den]/begonden der van te begeeren: sy die zulc[k] niet weerdt en hadden/ gaven een yder/ooc[k] in grooter menichte/als een rouw/ende slech[t] volck. In desen vriendelijckē handel/vraech[den] den ende beduydden sy malkanderē met teec[k]kenen zoo sy best mochten / ende d'Indianen wouden verstaen van waer de Spainjaerden quamen/ende wat sy voor volck waren/ to[t] welcke worde gheantwoordt: een gheslacht ghenoemt Christenen/ kinderen van Godt/ Schepper des Hemels ende der Aerden/ende dat den Koninck van Castiglien een weer[-]dich man/ende den Paus Stadthouder van den Hemelschen verlosser/hun hadde ghezon[-]den de werelt door te verkondigen/zakē van weerden ende van grooter vertroostinghe/ ende datse in korter tijt wilden weder keeren van daer sy ghekomen waren. D'Indianen houdende hun zegghen voor ghewis/ geloof[-]dent alzoo te wesen/ende meynende hun niet meer te zien/liepender daghelijcks veel toe om hun te bezien/ende hielden zich geluckich hun te moghen genaken/ende wat te schen[-]ken. Ziende nu d'Indianē dat als dese wech waren wederom ander quamen/ende gaven alree beginsel om aldaer huysen te timmeren/ ende

derSpā-jaerts voor-gheven als sy eerst in Indien quamē.

de vaſt te blijven in hun landen/ende hun
alijck te handelen/nimmermeer verzaedt
ſende van te begeeren Gout/ eñ te eyſchen
eirlen ende edel gheſteenten: boven de pij-
ngen ende ſchanden die ſy daer af ontfin-
en/begonden te zegghen dat deſer wercken
et over een en quamen met de woorden/dat
hun zeyden te weſen kinderē Godts: maer
eſten eenigen anderen quaden Heere heb-
n/om dies-wille dat hy ghedoochde datſe
n vryheyt benamen/hun der ſlavernije on-
r-wierpen/ende vermoordden: dat dit geen
ercken en waren vanden Hemel gedaelt/ eñ
ndelijck dattet geen goede kinderen Godts
waren/ſy die goet ontfingen/ eñ met quaet
onden/die goede woorden gebruycten ende
ade wercken deden. Daer waren de zulcke
zeyden/ wat mach dat weſen voor eenen
odt/die zoo veel quade kinderen / ende zoo
ge menſchen heeft voort-gebracht? Indien
Vader den kinderen ghelijckt/ hy en moet
nners niet goet weſen: zulcke eñ meer an-
r diergghelijcke dinghen bekaveleerden ſy
der malkanderen. Hadden de Spainjaerts
enſe begonden in deſe landen te komē/ver-
enē met goedertierenheyt/eñ in goedertie-
nheyt eñ zaechtmoedicheyt volhert/gelijck
deden met wreetheyt ende gierichheyt/men
et gelooвē dat deſe plōpe beeſtelijcke men-
en/zouden hebben geleert te leven na redē/
zouden hun tot eenige deuchden/ tot eer eñ
t des Chriſtelijcken naems begevē hebben.

Ende

Ende zoo en zoude niet hebben ontſtaen d
doot van zoo veel Spainjaerden/noch de ver
nielinghe van zoo groote menichte der In
dianen/ghelijck ghy in de volghende hiſtori
noch zult hooren: Ende in plaetſe dat ſy on
draghen eenen eeuwigen haet ons ont-eeren
de/zouden ons bemint/ende in eeren ghehou
den hebben. Nu wederkeerende totten Ad
mirael Colombo/ den welcken was drÿ jae
lanck int Hof zeer aengetrocken vanden Ko
ninck / die hem zoo hy begeerde ende wild
toe-ruſtede drÿ Carveelen/om nieuw' lande
te gaen ontdecken/eñ te gaen zoeckē de enght
die inde Zuyder Zee heeft haren doorganck
de welcke namaels was ghenoemt Maglia
nes/ om datſe eenen Portugies van zulcke
naem hadde gevonden: Ende aldus vertroc
hy van Kalis den neghenſten May 1504. i
ghezelſchap van ſynen broeder/ende quam i
korter tijt in Spainjola/al waer hy hem een
ghe daghen ruſtede / doen nam hy daer nae
ſynen wech na den Weſten/vont het Eyland
Guanaxie al by het vaſte lant/ een groot lan
ſchap/welck van den inwoonderen genoem
is Iguera / ende van den Spainjaerts Cap
di Fonduri/hier ſpronck hy te lande/eñ wa
wel ontfanghen van die Heeren/ ende ſchon
ken hem veel hoenderē van dien lande/ broo
ende vruchten/maer en vonter geen lickteeſ
ken van eenich Gout/al vontmēder zeer rijc
ke Mijnen/daer ſy gheen acht op en hadden
den Admirael gaf hun van de ghewoonlijck

Colōbo treckt weder naer Indien, eñ ontdeckt nieu lādē.

ware

varen van kleynder waerdē/ ende hier mede
ertrock hy keerende te rugghe/ neffens den
ande de kuste houdende ten Oosten/ vont hy
Veragua/ ende sprongk te lande int Eylandt
Zorobaro niet verre van het vaste lant. Hy
hy kreech kennisse door den Eylanders hoe
al dat lant van Veragua was overvloedich
van Gout/ ende alzoo voort-varende hielt hy
e kuste tot inde bay van Vraba/quam te lan-
e ende kreech in eenighe plaetsen kennisse
ander Zuyder Zee. In dese ontdeckinghe
erloos hy twee Karveelen/ eñ om dat d'an-
er twee zeer leck waren / nam hy synen keer
nde quam in't Eylandt Cuba/ daer naer tot
Jamaica/ ende door moeyte ende onghemack
ie sy gheleden hadden / eenighe Spainjaer-
en waren ghestorven/ een goet deel waren
ranc. Franciscus Porese Capiteyn van een
karveel/in gheselschap van syn broeder/ met
en meestendeel der soldaten werden weder-
pannich/ ende namen eenighe Schepen der
Indianen/ ende vertrocken om te varen na
Spainjola toe. D'Eylanders ziende hoe de
Christenen in tweedracht waren/ eñ dat Po-
ese met den besten deel vanden volcke was
ertrocken/ende dat de ghene die by den Ad-
mirael bleven/ by-kans alghelijck zieck wa-
en/ wildē hem niet alleen van lijf-tocht ver-
ien/maer ginghen oock raetslaghen om hem
e dooden/ den Admirael nu dan wesende in
esen strijdt syns ghemoets/ ende ziende hoe
'Indianen in gheender voeghen/ noch door
wisse-

Twee-
dracht
der Spā-
jaerden
by Co-
lombo.

wisselinghe/bede/noch door liefde hem geen verhande lijf-tocht en wilden gheven / ende ziende dat hy door wapen niet en mocht ghekrijgen/om dat het met syn volck qualijcke ghespelt was/zoo besloot hy't te hebben door anderen middel: ende ghewislijck men mach ghelooben dat het was door een Godlijck inghevĕn/om niet te laten zoo weerdighen man verderven/ende den middel was desen: De Admirael wesende by een vlecke riep tot hem eenige Indianen / de welcke in synder tegenwoordicheyt ghekomen wesende / gaf hun te verstaen / zoo sy hem niet en verzaghen van nootwendighe dinghen om by te leven/God zoude binnen korten tijt een zulcke gheessel af zeynden van den Hemel dat sy alle zoudē sterven/ende tot ghetuyghenis van desen/ dat sy zouden gade slaen/sy zouden binnen twee daghen zien dē Mane al vol bloedt/ het welck d'Indianen ziende ten zelven daghe ende ure die den Admirael voorzeyt hadde/welck was den Eclips/strax verzaghen sy hem uyt vreesen van zoo veel kost als hy van doen hadde alzoo langhe hy in dat Eylant was/ biddende hem dat hy't hun vergheven wilde / ende dat hy niet meer op hun veronweerdicht en wilde wesen. Aldus met dus-danige voor-raet vermaeckte hy syn krancke. In desen tijt keerde Franciscus Porese weder in't Eylant uyt oorzake dat hy hem niet redden en konde/met die Scheepkens teghen het ghewelt der Zee/met voor-nemen/zoo't hem gelucke wout

Listicheyt vā Colōbo

voude een Karveel te nemen/ eñ hem verzien
en besten dat hy mocht om te keerẽ nae't Ey-
andt Spainjola/ maer doen hy in de Haven
quam vondt hyse al vol waters. Den Admi-
rael syn komste verstaen hebbende/dede syn
volck in orden stellen/ende in gheselschap van
synen broeder bespronghy hyse / ende komende
ot strijdt den Admirael wert verwinner: ee-
nighe blevender doot: ende van weder-syden
vorden der gequetst/ ende Franciscus Porese
nde syn broeder bleven ghevanghen/dit was
en eersten strijt/ die onder den Spainjaerden
n Indien ghescheidde.

Eerste strijdt tusschẽ de Spã-jaerts in Indien.

Het elfste Capittel.

Hoe den Admirael in Spainjola quam tot S. Domenico, ende voorts in Spainjen al-waer hy zieck wordt ende sterft, ende van ander dinghen in Indien ghe schiet.

DEn Admirael dese verwinninge ghehadt
hebbende/ bleef eenige maendẽ in dit Ey-
ant/om dat hy geen schip en hadde om wech
e komen. Ende overleggende datter anders
gheen uyt-komst en was/ dan te zeynden na
Spainjola/hem te verzien van eenich Schip/
oo schickte hy af synen Hof-meester Diego
Mendez/met een Schip van dat landt/ ver-
elschapt met thien Indianen/ hun beloven-
e zeer wel te voldoen/ zoo sy hem behouden
over

over-brachten/ende alzoo vertrocken sy/ende als hervaren volck tot meerder verzekering liepen door eenige klippē/ om dat dees Schepen niet wel konnen behouden reyse doen want wanneerse van storm oft oft eenige Ze aengevochten worden/lichtelijcken om slaen dat onder / dat boven. Dus quamen d'Indianen met veel moeyten te Spainjola / ende keerden strax weder te Jamaica/den Admirael te kennen gheven/hoe sy Diego Mendez hadden ghebracht op het Eylant/ende dat hy te voet trock na S. Domenico. Den Admirael zeer vrolijc ende wel te vreden bedanckte se ghenoech/ende gaffe eenighe messen/bellen ende schellen: ende alzoo ghelijck offse eenich groot gheschenck hadden/ keerdense geheel vrolijck tot hun huysen. Diego Mendez gekomen tot S. Domenico gaf den brief van den Admirael aen den oppersten bevel-hebber/den welcken terstont dede toe-rusten een Karveel/Ende Mendez met het gelt des Admiraels kochter noch een toe/ ende alle beyde gheladen met leeftocht vertrocken ende quamen behouden te Jamaica. Den Admirael tooch t'schepe/ ende quam korts te S. Domenico/ende hier ruste hy eenighe dagen / ende met de eerste Schepen/nemende met hem synen broeder/ quam over in Spainjen / ende gekomen int Hof gaf den Koninck te kennen de voor-gevallen zaken : ende van de leste landen die hy ontdeckt hadde/ende niet zonder groot verwonderen van al het Hof/naer weynich

nich daghen worde Colombo kranck/ende de ziekte daghelijcks beswarende/als een die in de reysen veel hadde geleden: quam in kor-ter tijt te sterven/ eñ voleynde alzoo den loop syns eerlijcken levens/ den achtstē van May 1506. Hy bestelde dat syn lichaem ghedragen worde te Sivilien in der Karthuyser Monic-ken klooster. Liet na hem eenen sone ghe-noemt Diego Colombo/ den welcken door syn zonderlinghe deucht/waerdich werdt te hebben voor een huysvrouw/de Joncvrouw vrouw Maria/dochter des doorluchtighen Fernand van Toledo/oppersten bevel-heb-ber van Lions. Den Admirael Colombo was van een dorp ghenoemt Cucureo/onder de heerlijchept van Genua: syn voor-ouders waren gheboortich van Plasensen in Lom-bardien/ van het edel gheslachte der Pilistre-lli/ende jonck wesende begaf hem op de kon-ste der Zee-vaert. Hy was een Man van goe-de redelijcke ghestaltenisse/van stercke ende ghezonde leden/van goeden oordeele/ eñ hoo-ghen verstande/ van edelen aenziene/hy hadde levendighe ooghen/ root hayr/rughde neuse/ de mont een weynich groot/ ende was boven al den gherichte toe-gedaen. Daerom gram-moedich als hy hem verstoorde. Ick hebbe te voren verhaelt/hoe Koninck Fernandus dede een gebodt/ ten tijde doen den Admirael het Eylant der Peirlē vont/ dat niemant zich verstouten zoude/ dat op de wijdde van vijf-

Colōbo sterft vā zieckte.

Lof van Colōbo

tich wijlen te ghenaken/ maer ziende hoe syn gheboden waren weynich gehoorzaemt/ zont hy daer syn ontfanghers op datse de Koninc-lijcke renten ontfingen/ ende gaf alzoo begin tot de visscherp vande Peirlen / daer ginghen ten zelven tijde eenighe Monicken om d'Indianen t'onderwijsen in ons alderheylichste gheloove / de welcke trocken over in't vaste lant / alwaer veel Spainjaerden waren ghegaen om te wisselen haer waren met den Indianen/ende maeckten daer eenige kloosters: Maer dese Indianen die alree de scherpe handelinge der Spainjaerdē gevoelden / die hun met kracht namen eñ deden visschen de Peirlen/ met gheduerighe stock-slagen ende quetsuren/ stonden teghen hun op / ende hebbense op eenen morghen vroech int ontsluyten van den dagheraet bespronghen/ende maectender af een bloedighe vleesch-huys. Ende daer na al dansende ende springhende / aten sy niet alleen dat wereltsche volck/ maer oock de Monicken. Eenighe ontvluchtedent in een Karveel dat in de vliet van Cumana lach/ varende naer S. Dominico/ om zulcke tijdinghe te brenghen aen Diego Colombo Admirael van het Eylant/ den welcken terstont bestelde dry hondert soldaten/ ende verkoos tot Capiteyn over hun Diego del Campo / ende uyt der haven varende quam korts te Cumana. Ende gheboot dat al syn volck / uyt-genomen de Schippers/hun onder in het schip verberch-

Spainjaerden om haer tirãnye vermoort eñ ghegheten vande Indianē

den/

en / op dat d'Indianen ziende zoo weynich
paínjaerden / sy te beter mochten aen-ko-
en ende zouden voor ghewis meynen datse
t Spainjen quamen / ende niet van S.
omenico. De Indianen dan het Schip
ende / zoo quamen sy totter reviere / en-
vraghende van waer sy quamen / werdt
in gheandtwoordt van Castilien / ende
ven teecken datse tot den schepe kom-
en zouden / maer hoe-wel de Indianen
twijfel waren / zegghende datse quamen
n Haiti / wilden eenighe van hun zich
rzekeren / ẽ gingen op het schip meynen-
te bekennen offe van Spainjen oft ander
aetsen quamen: Vrachten eenighe Peirlen /
evëynsende die te komen wisselen / sy
zoo weynich Christenen ziende / hiel-
n voor ghewis datse van Spainjen ende
t van Haiti ghekomen waren / ende datse
een wetenschap met allen en hadden van
n wederspannicheyt / meynende met dese te
en het ghene sy met den anderen hadden
edaen: zoo waren sy onderlinghe zeer vro-
k. Den Capiteyn ontfinckse zeer vrien-
ijck / ende wisselde vast Peirlen / hem ghela-
de niet met allen te weten / ende door teec-
nen badt hy hun datse ander Peirlẽ zouden
en halen wilden sy noch mangheleu / ende
der nootdrust tot der Zeevaert dienende.
Indianen op't landt komende gaven den
cique te kennen hoe sy op't schip weynich

Spainjaerden zoeckẽ de Indianẽ te bedriẽghen eñ hun te wreken.

menschen hadden gebonden/zoo dat syse lich[...]
telijcken al mochten dooden/ zoo ghebootj hy
dat vele van hun zouden weder keeren tot den
schepe/ ende zouden't maken dat die weynich
Christenen op't lant quamen/om te beter hun
begeerte te volbrenghen / ende den Capiteyn
zouden te kennen geven/ dat den oversten van
dier plaetsen veel Peirlen hadde om met hem
te verwisselen/ ende met dit qualijck gereedt
ende ghewevben webbe keerden weder tot den
schepe. Ziende den Capiteyn eenen goeden
vanck/ docht hem tijt syn niet lange te wach-
ten/ende dede van onder 'tverdec de soldaten
uyt springhen/ ende sy de handen op hun leg-
ghende vinghen syse / een deel sloegense doot,
ander hun werpende in de riviere zochtē hun
te berghen/ alle die ghevanghen waren dede
den Capiteyn hangen aen den spriet van den
schepe/om de anderen vreese te gheven / ende
alzo weder gekeert te Cubagua/ ziende d'Ey-
landers zulck schouwsel waren heel verbaest
ende verschrickt/ ende daer na weder gekeert
te Cumana/stelde alle de soldaten aen't landt/
alwaer hy zoo veel wreetheydt ghebruyckte/
dat dat ellendige volck bykans vernielt ende
verdorven / was ghedwonghen te begeeren
den vrede. Diego liet het hun toe / ende den
eendracht besloten zijnde/deden de Indianen
maken op den kant vande vliet vijf eñ twin-
tich stroyen huysen/ ende noemdense de stad
van Toleden/ gelijck ick alree boven verhaelt
hebbe

Indianē gehan-ghen.

hebbe. Daer na keerde hy te gaen woonen tot Cubagua / ende van nieuws begin tot het Peirle visschen te geven. Het quamẽ als doen acht Monicken van S. Domenico/eñ maecten te Cuma een klooster / ende een ander in Amaracapanna/ende gingen alzoo onder dat volck der Indianen/leerende de leeringe van onsen gheloobe. Leerden eenighe kinderen der by-zonderste Heeren/ lesen ende schrijven: waer door alle d'Indianen hun int ghemeyne bewesen vrienden van alle Spainjaerdẽ/ hun latende gaen alwaert hun lustede ende gheliefde: Zoo dat de Spainjaerts door't landt ginghen lancks de Zee-kuste/zonder eenighe vreese meer als hondert mijlen / zoeckende Gout/Peirlen/ende ander dinghen.

Het twaelfste Capittel.

Hoe eenen Priester in Spainjen gaet verkrijgen de heerschappije van Cumana: hoe het hen niet wel en gheluckte, ende van verscheyden doodtslagingen tusschen de Spainjaerts ende de Indianen.

TEr wijlen in Cumana dese verscheyden dinghen ghevielen/ den Doctoor Bartolomeus Delle case-Priester/ dẽ welckẽ woonachtich was te S. Domenico/verstaende den overvloet der Peirlen die men in Cubagua bevisschede/ende vã dẽ vruchtbaerheyt van dat

Desen Docktoor is de gene die beschrevẽ

 lant/

heeft al devreet heyt by dē Spā-jaerden in Indiē bedrevē

lant/ eñ vande wreetheyt die de Spainjaerts onder dat volc oeffenden: troc over in Spainjen/ende ginck in't Hof/al-waer alree door de doot des Koninckx Fernandi ghevolcht was voor erf-genaem over de rijcken van Spainjen/den Prince Kaerle/ die daer na wort ghenoemt Keyser ende gekroont: Karolus quintus. Ende alzo begeerde hy aen hem de heerschappije van Cumana/ hem voor-houdende de quade ende archste onthalinghen die de Indianen van dien lantschappe dagheliicks ontfinghen/ van de alder-roofachtichste handen der Spaensche soldaten: Ende hoe datse daerom waren gheweder spannicht / ende alle de Spainjaerts die int lantschap waren hadden gedoot. Ende zoo wanneer hy daer ginghe zoude alle die schandalen middelen/ ende zoude d'Indianen zoo wel handelen / dat hy van yder zoude worden gepresen/ ende boven alle dinghen zoude hy de Koninckliicke inkomsten vermeerderen. Hierom hoe wel den Doctoor Lowijs Zappata/ende ander die op de Heerschappije der Indien toe-leyden/ zulcke voor-ghevinghe teghen spraken/ hem oordeelende een ongheleert mensch / ende onbehendich tot zulcken voor-nemen / ja een ijdel mensch van weynich gheloofs / ende dat hy niet en verstondt de dinghen van dien volcke/ niet teghenstaende met al dit wederspreken/ door de groote gonste die hy ten Hove hadde/ van eenige Vlamingen / ende andere Heeren/

byzon-

byzonder van dē Grave van Nansa des Keysers kamerlinc/ gekreech syn verzoeck: want daer wert verzekert dat hy goet Christē was/ en zoude d'Indianen bekeeren zo veel tot den dienste Godts als tot weldaedt syns Majesteyts: meer als yemant anders dieder mocht henen gaen/ eñ dat hy in Spainjen Peirlē genoech zoude zeynden. Daer na begeerde hy 300. werc-lieden/ die se zouden helpen visschē/ om de Indianen zoo niet te vermoeyen/ eñ om datse te ghewilligher gingen/ verzocht hy aen syn Majesteyt dat hy hem zoude toe-rusten Ridderlijcken met een root kruys/ op de wijse van die van Calatrava/ den Keyser door dese goede aenghevinghe gheroert / liet den Doctoor al toe wat hy begeerde/ ende hem dē last ghevende/ ende doende gheven alle behoeflijcke dinghen/ tot zulcken aenslach/ vertroc van Sivilien/ ende ghekomen tot Cumana/ vondt hy Diego del Campo / ende hem syn last verthoonende / del Campo zeyde dat hy gheern zoude gehoorzamen/ zo hy't eenichzins doen mochte zonder toelatinge vanden Admirael/ die hem hadde gezonden te straffen de wederspannighe/ eñ te heerschen dat landtschap tot dat hy'er anders in vzage: eñ aldus hem byende met woordē/ eñ malkanderē bespottende/ naer eenige dagen ziende den Doctoor hoe del Campo den last niet en wilde gehoorzamen/ ende dat hy'er mede loech/ eñ met hem geckte / besloot hy te gaen tot S. Domenico/

hem te beklagen aen den Admirael van d'ontfangen onbeleefthept/ ende niet te willen des Koninckx gheboden aennemen/ ende eer hy vertrock maecte hy een houten huys/om dat hem niet toe-gelaten en was in der stadt Toleden te moghen komen/ende stelde daer in den voor-raet eñ rustinghe die hy uyt Spainjen hadde gebracht/ende latende syn Ridders daer tot synder wederkomst/t'eender wachte. Aldus vertrack hy ende quam tot S. Domenico del Campo/met den meestendeel der soldaten/vertrock oock/ende waren al rijck ghewoorden van den roof der Indianen: ende door datter oneenichept was ghevallent in't deelen van dẽ rijcdom der Peirlen. De Heeren des landtschaps Cumana ziende hoe dat del Campo vertrocken was/ met den meesten deel der soldaten/ende datter niet en bleef dan alleen de Christenen die vereenicht met den Doctoor daer ghebleven waren/ende het verblijf al liep verstropt onder de volcken/verhonghert na Peirlen/vrouw-kracht ende ander onbetamelijcheden doende/ besloten sy in wapen op te staen/ende aldus al vereenicht/ op eenen sondach smorghens besprongen sy de Spainjaerts/ ende alle die tot Amaracapanna waren/eñ lancx de Zee-kuste naer den Westen: zoo datter niemandt en was die't leven behiel: de Monicken den dienst doende werden ghedoot/ in Cumana wert het huys des Doctoors bevochten/namen dat in/ende

De Indianen van Cumana eñ andere rebelleren teghen de Spainjaerden

by na

n na al de Ridders dieder in waren met zeer
roote wreetheyt/ende vergiftige pijlen wor-
en ghedoodt/ d'ander ontvluchteden in een
hip met de Monicken die met het Sacra-
ent vluchteden na Cubagua/ sy verbranden
e huysen/ de Kercken/ de kloosters/ braken
e klocken/sleepten de beelden/namē de kruy-
en ende wierpense al in stucken wesende/upt
erachtinghe op de straten/ ja tot den honden
nde hoenderen vernielden sy/ niet vergeven-
e zelfs den Indianen die de Spainjaerden
f den Religieusen dienden/ slaende ende ver-
alendijdende de Aerde/ om datse zoo alder-
reetste ende alderbooste menschen dragende
as. Ende dit wert alles ghedaen tot zulc-
en verbaestheyt eñ verschricken der Spain-
erts / dat die in Cubagua woonden oock
roote vreese hadden voor hun leven / eñ on-
hetwijfelt indien d'Indianen van het vaste
nt hadden menichte van schepen gehadt/ sy
ouden over ghekomen hebben in't Eylandt/
vant de Bay en is daer niet meer als twee-
n-twintich mijlen breet/en zouden een eynde
hemaeckt hebben met al de Spainjaerts die
aer in waren/ daerom alzoo sy der weynich
adden / al-hoe-wel den wille groot was en
ingender niet. De Ampt-lieden des Koninx
chickten terstont een jacht na S. Domenico
e voor-ghevallen dinghen te verkondighen/
en Admirael de zake verstaen hebbende / be-
elde vier honderdt soldaten/ ende maeckter

eñ doo-
dense
met
grooter
wreet-
heyt.

Capiteyn over Jacob Castello / ende trocken henen. Den Doctoor verstaende de doot van syn Ridderen / worde eenen Moninck: Castello vertrocken / wesende van Spainjola / quam in den tijt van acht daghen te Cumana / ende spronck zeer moedich te lande met alle syn soldaten / ende krijchde teghen de Indianen den tijt van veertich daghen / ende maeckter een zeer groote moorderije van: Hoe-wel sy hun vromelijcken weerden / quetsende en dooden de eenige Spainjaerden: doch ten eynde / om datse de minste in moedt ende vernuft waren / worden altijt verwonnen / zoo datse gedwonghen worden hun op te geven in't goetduncken vanden Capiteyn / ende alzoo zont Castello eenighe vande Caciquen op te hangen / die de byzonderste oorzakers des oproers warē / hy laedde 'tschip vol Indianen / eñ zondtse na Spainjola voor slaven te verkoopē / hy maeckte een stercte op den mont der riviere van Cumana / tot versekertheyt der schepen als ghezeyt is hier bovē / hermaecte de stede van Toleden / gaf beginsel van eenige huysen int Eylant Cubagua / daer na de Spainjaerts vermenichvuldighende / stichtender van vijftich tot tzestich / bykans al van backsteenen / op de wijse van een kleyn stadt geheeten het nieuwe Kalis. Daer na quamen van S. Domenico vier Minnebroeders / eñ stichten daer eē klooster / ontschuldigende voort te varen in't vaste landt

d'Indianē werden gestraft eñ verwōnen.

ndt upt vreesen der Indianen/dat sy se niet enighen dagen eñ zouden eten/ gelijck sy de der hadden gedaen. Eñ aldus begonden de painjaerts van nieuws het Peirl visschen n te vangen / waer van syder een groot deel bben verkreghen. Dit Eylant Cubagua/ grijpt thien mijlen in den omganck/eñ is al ack onvruchtbaer lant/zonder boomen/'ten engt gheen water voort/ ende door de con- arie winden ontbreeckter somtijts te drinc- en/ om dattet de schepen van Cumana niet brenghen / ende men gheeft dickwils een nne wijn voor een tonne waters. Konijn/ ut ende visch/ vintmer overvloedich. Ten den dat de visscherije der Peirlen vloeyde uam in dit Eylant Don Lowijs van Lam- ognano/maeghschap van dien Lampognano ie Galeazzo Maria Forza Hertoch van Mi- nen ombracht / met een Keyserlijck bevel/ at hy mocht zonder eenich teghen-zegghen en allen eynden van Cubagua visschen zulc- e menichte van Peirlen als het hem belief- e. Desen man vertrock upt Spainjen met ier Karveelen/gheladen met allen voor-raet nde rustinge tot zulcken aenslach behoevich esende/den welcké voor-raet hem gekocht as van eenige Spaensche koop-liedē/ op de ope van ghewin/ ende liet maken een zulcke regghe / dat in wat plaetse der Zee hy die hewoipen hadde/hy en hadde weynich min ls alle de Peirl-Oesters upt ghetrocken:

Don Lowys van Lampognana, komt in Cubagua alwaer hy kranck-sinnich wert eñ sterf.

Maer

Maer de Spainjaerts te Cubagua woonen-de/alt'zamen vereenicht wederſprakent/ende en wilden zulck bevel niet gehoorzamen/ zeg-ghende dat den Keyſer wonder milt was van ander liedē goet/ eñ wilde hy barmhertichey doen/dat hy't dede met den ſynen/ ende dat ſy hadden ghewonnen/verkreghen ende onder-houden al dat lant met zeer groote moeyten ende zorghe van hun lijf te verlieſen/ eñ datte redelijcker was dat ſy't gebruyckten/ dan een uytlander. Ende aldus Lampognamo zien-de ſyn laſt niet met allen te weſen/ en wilde in Spainjen niet keerē om de ſchande/ ende om de ſchulden die hy hadde: alzoo dat hy in kor-ter tijt kranck uytzinnich wert/door al de ge-dachten die hy hadde in't hooft/ ende datter een yder mede ſpottede als met eenē zot/waer-door hy aldus bedwelmt binnen vijf jaren in dit Eylant ellendelijcken ſterf.

Het derthienſte Capittel.

VVaerom dat de Indianen van het vaſte land waren ſlaven ghemaeẽt, ende hen twee nieu Gouverneurs waren gezonden 'tEuangelie te leeren:ende van hun groote wreetheyt:ende hoeder de Monicken in verzagen, ende d'In-diaenſche ſlaven vry ghemaeckt worden.

AL-eer ick van ander dinghen ſpreke/ wil ic u verhalen waer van d'Indianen van het

et vaste landt waren ghegheven tot slaven.
nden beginne doen den Admirael Colombo
deſe Indien hadde ghevonden 'tvaste lant/
eel Spainjaerden liepender toe door d'over-
oedige rijckdommen / gaende ende komen-
d'een in d'een/ d'ander in't ander lantſchap.
nde alzo d'Indianen alree begonden te ha-
n zulcke menſchē/ ter oorzakē dat ſyſe quel-
en ende qualijc handelden/ hebbende een on-
erſadelijcke tonghe van te begeeren Goudt/
ilver / Peirlen ende Smeralden / ende niet
illende of konnende verdraghen langer zoo
eel moeyten eñ ellendicheden/ in allen plaet-
n voorderden ſy hun te dooden/ eñ te roepen
ot hun lant / hun zelven vervloeckende dat
ſe inden beginne niet al ghedoot en hadden.
iende dan de Spainjaerts zoo religieuſen
s wereltlijcke/ de wijſe des levens van deſen
olcke/ ende datſe in gheender voeghen noch
gheenen wege niet en begeerden de vrient-
hap der Spainjaerden/noch 'tChriſten ghe-
ove t'ontfangen/maer veel meer daer mede
otteden/zegghende/dat zulcke dinghen wel
iende voor den volcke van Caſtilien / maer
iet voor hun: zoo trockender over in Spain-
n zeker Monicken van S. Domenicus or-
en/ende waren ten Hove/ende gaven dē Ko-
inc Fernando te kennen/de wijſe des levens
an deſen beeſtachtighen geſlachte: hem wijs
akende datſe meer verdienden verkocht te
orden/ dan in vryheyt te leven/ verhalende
de voor-

Beſchuldinghe daer mede die Spainjaerden d'Indianen beſchuldichdẽ.

de voorſchreven redenen/zeggende/ d'Indianen van't vaſte lant zijn Afgodiſten/Sodomiten/ leugheners / vuyl / onredelijck/zonder verſtandt/zonder raedt/beminders van nieuwicheydt/ ſtraf/ onmenſchelijck ende wreet ghebruycken vergiftighe pijlen / waer mede yemandt ghequetſt weſende in korter tijdt verwoet wordende/ſterft. Gaen naeckt ende zijn zonder eenighe ſchaemte: eten menſchen vleeſch/ zoo doen ſy van ghelijcken zeer vuyle dieren/als daer ſyn koppe-ſpinnen/luyſen ende ander ſnoode wormen. Al hun vermaeck is hun droncken te drinckẽ/ ende in't houwelijck/ onderhouden ſy noch trouw/noch ghetrouwicheyt/ waerom dattet onmogelijck is hun ghewoonte te doen veranderen. Sy zijn berooft van mede-lijden met hun krancken/ het zij maechſchap alzoo na alſt wille/ ſy verlatenſe/ende alzoo zieck alſſe zijn nemenſe uyt de ooghen wech/ hun draghende in de boſſchen/ende op de bergen te ſterven/ oft ſchier wilde beeſten waren/ ende om in eene ſpreucke te beſluyten / dat ic in veel woorden mochte zeggen: beveſtichde datmen niet en mochte ergher noch ſnooder volc zien onder den Hemel. Den Koninck ghehoort hebbende de ſwaer ongheſchicktheden der wilder beeſten/ deden vergaren ſynen grooten raet/den welcken werdt voor-gheſtelt al de wreedtheyt deſer menſchen/ende badt hem vryelijck uyt-

ſpraeck

zaeck te doen/wat hun docht dat men zoude
en over zulcke beestlijckheyt/door het ver-
el van den Koninck aen-ghebracht. Al-
is zonder ander op-merckinghe wordt be-
ten dat d'Indianen des vasten lants/zou-
n tot slaven worden ghegheven/ zoo sy niet
ilden na laten zulcke swaere dolingen: ende
een Christenen wouden worden / ende van
Spainjaerden niet en wilden leeren te le-
n als menschen. Dus dan dit besloten we-
nde/wert van den Koninck bevesticht/ ende
aeckte ordeninghe ende bevel / dat gheven-
/ Diego di Niquesa/ ende Alfonso di Hoje-
/ de welcke over trocken in die Landt-
happen met namen van Gouverneurs/ te
eten Niquesa van Veragua ende Hojeda
n Cartagena / met last /, dat al-eer sy hun
ijch aen deden/hun te voren zouden predic-
n het heylich Evangelium/ ende verma-
n/ datse moesten vredelijck leven als man-
n met eeren/ende moesten zijn der Spain-
erden oprechte vrienden/ latende hun al-
rswaerste zonden. Ende dat onderhou-
nde dese gheboden / den Koninck van Ca-
lien zoude hun vryheydt gheven/ende voor
ienden ende onderdanẽ houden / daer niet/
uden ghevanghen / slaven ghemaeckt /
rbrandt ende vermoordt worden / ende
en zoude alle verscheuringhe van hun lijf
de leven aenrichten. Ick ghelove wel
dien Jesus Christus onsen Salichmaker

ende

d'Indiaenẽ van't vaste lãt tot slaven gegeven.

ende verlosser/ doen hy zijn heylighe Apost-
len uyt zont in de werelt te prediken 't Evan-
gelium/ hadde hyse een zulck bevel gheven
datse niet en zouden hebben zo veel rijcken e
zoo veel ghewelige Vorstendommen/onder
worpen gemaeckt der heyliger ootmoedich
heyt des kruyces/alsser wel syn heylighe W
zijn onderboghen ghewo rden. Daerom i
wel aen te mercken het groote verschil datte
is tusschen Godts ende der menschen oordee
Ende aldus de twee Gouverneurs in't jae
duysent vijf hondert neghen/ vertrocken va
Kelis ende quamen te Spainjola. Hojed
kocht vier schepen/ ende besoldede op syne
kost meer als vier hondert soldaten/ende ver
troc van S. Domenico/ latende bevel aen de
joncker Martino d' Anciso (den welcken uy
last van den Koninck ginck wesen opperst
richter van die zeer groote heerschappye) al
dat hy metten eersten dat hy mocht quam
t'zijnder hulp/met het volck/ ende met peer
den/grof gheschut/ ende alderley rustinghe
Als Hojeda was aen-komen te Cartagena/ e
op't lant getreden/heeft hy door eenẽ Tolck
de Indianen/des Konincks belastinghe ver
kondicht/hun biddende datse in vreden wil
den leven/ ende wesen vrienden der Christe
nen/laten hun quade ghewoonten/ ende Jesu
geloove aen-nemen: want dit doende/den Ko
ninck van Castilien zoudese wel handelen
ende zoudese ghebieden te houden voor vrien-

den

en. D'Indianen antwoorden / datse geen-
ns en behoef den de vriendtschap des Ko-
incks van Castilien/ende dat sy wel moch-
n gaen van daer sy ghekomen waren: want
begeerden in hun landen te hebben goede
eden/ende niet zulcke die niet en konnē doen
s quaet/ende nemmermeer van mis-hande-
n en zijn verzaet. Den Gouverneur hoo-
nde die losse antwoorde / dede op't lant ko-
en al syn soldaten/ende al die gantsche kuste
loopende. Wat Indianen hun in handen
amen / die brochten sy om met de scherpte
s sweerts. Des Konincx belastinge was
rkondicht door alle de landtschappen/ op
tter yeghelijck kennisse van hadde/eñ waer
vonden 'tvolck onghehoorzaem / ginghen
er slaven van maken: Ende lieten de predi-
tie des Evangeliums aen d'een zijde. Ende
hoe-wel de Wet alleenlijc maer en begreep
Caribden/ dat zijn die malkanderen eten/
t die slaven ghemaeckt zouden worden. E-
n-wel in d'ander deelen van Indien / daer
n dese ghewoonte niet en ghebruyckte/ de
painjaerts dienden hun met den volcke in-
mijnen/ ende in alle ander noodtzaken tot
nnen behoeve/ghelijck als met slaven. Zoo
t de zake zoo verre quam/als dat ten hadde
eweest door eenighe Religieusen/ dewelcke
t ijver der liefden/ vorderden de vryheydt
n dit ongheluckighe volck / zonder eenich
ijfel/ sy zouden in korter tijt al of weynich
n te nieten zijn worden ghebracht. Dese

Den Gouverneur Hojeda verniele de Indianen tē vastē lande.

Monicken warē van S. Domenicus orden ende woonden in de landen van nieu Spaignien / de welcke ziende openbaerlijck / de Ko ninckliјcke / ja alder-quaetste handelingen d de Spainjaerts de Indianen eenpaerlijck d den / zoo ginghen sy se vermanen / ende preken de / berispten hun zoo groote dertelheyt / en datse behoorden aendacht te hebben / dat Gode moesten rekenschap geven van zoo v wreetheden / die sy oeffenden onder den In dianen / datse zich behoorden te matigen / en handelense toe-komender tijdt beter / dan voor-henen gedaen hadden / op datse te lieve den Evangelischen naem hun quamen onde danich maken. Zulcke onderwijsinge moc wepnich batē: want de Spainjaerts schemp ten ende lachten met dese broeders / eñ volc den hun oude ghewoonte / bevestighende da toe dattet maer en waren honden des Chr stendoms onweerdich. Dus de woorden ve weckten haet / eñ gheen vrucht / alzoo dat de Vaders t'zamen vereenicht een volkomen e bestandighe onderrichtinghe deden / ende a syne heylicheyt te Roomen schickten / door e nen broeder Roderigo Minaja Dominick Moninck / met bevel dat hy opentlijck zou toonen alle de voor-gevallen schade / eñ scha delijck gebruyc / ende dat hy vorderde de bu dat d'Indianen in vryheyt herstelt mochte worden. Het verheerde doen den Apostelij ken stoel / Paus Paulus de derde / eñ hebben ghehoort de waerachtige onderrichtinge / versta

De Monicken klagen overder Spainjaerden wreetheyt eñ booshz aenden Paus.

oe ongheschictelijcken dattet in Indien toe-
inck: Liet toe de bulle/ dat de Indianen in
ryheyt herstelt zouden worden. Ende hier
iede keerde den Coninc in Spainjen/ eñ gaf
iet ander Monicken syn Majesteydt onder-
ichtingē van begin tot midden eñ eynde van
l watter gheschiedt was/ bewijsende dat der
Indianer zonden maer en gheschiedden uyt
ickel klaer onwetēheyt/ eñ niet uyt erghept/
ñ dat Godt hun hadde geschapen menschen
nde geen beesten/ vry eñ gheen slaven/ gaven
oc te kennen datmense tot den Christen ghe-
ióve moest brengen door goede voor-beeldē/
ñ niet met wreetheyt of tyrannije/ des moest
yn Majesteyt bedenckē dat dese landen warē
nder dē voet synder kroone/ eñ wat Godlijc
erck het waer te verzien/ op datse niet ver-
ielt en worden. Gemerct den onverdraech-
ijckē arbeyt die sy vande Spainjaerts leden/
e welcke zonder eenige schaemte hun onder
raech-lasten deden sterven/ oock met graven
i de mijnen/ eñ ander zeer wreede wercken/
ñ datter veel van hun syn gesien/ die om zoo
eel ellendicheden niet te lijden/ vluchteden in
e bosschen/ eñ hinghen hun zelven op by der
elen. Dē Keyser dese vertellinge hoorende/
ont strax in de Indien dē Doctoor Figaroa/
esen belastede hy dat hy vanden Religieusen
nde vanden Gouverneurs / hem van als de
aerheyt zoude onderrichten. Dese ginghen
ast om/ eñ dede zulck als syn Majesteyt hem
heboot; Waer door den Keyser zonder ande-

D'Indianē verhangen haer zelvē door wanhope.

De Keyser maect de Indianen vry.

 ren

ren Raet maeckte de Indianen vry / met zee
swaer straffe dat voorts nemmermeer yema
hem verstouten zoude slaven te maken. Ghe
wislijck een zeer heylige ende heerlijcke Wet
voort-ghekomen van een Godtlijck Keyser
ende goedertierenste Bisschop. Ick wesend
in het Eylant van S. Domenico / 'tjaer 1544
quam den Licentiaet Ceratto voor Presiden
vanden Eylande / ende brocht die voor-zeyd
Wet / de welcke over al d'ander Eylandē wa
kennelijck ghemaeckt / ende in alle lantschap
pen der Indien. Waerom de liedē des lant
hadden uyt-nemende blijschap ende ghenoe
ghen / ende de Spainjaerts ende ander droef
heyt ende smerte. Dees Wet was ghehoor
zaemt met groote ghevoechlijckheyt in't Ey
lant Spainjola / Cuba / Jamaica / S. Joan te
rijcker havē / eñ in alle kustē die de schipper
noemen / vaste landt / beginnende van nombr
de Dios / tot de Bay van Paria. Doch i
Mexico was een weynich weder-zeghs / te
oorzaken datter eenige zeer rijcke lieden wa
ren / de welcke den meestendeel van hun had
den in slaven / niet willende gehoorzamen de
Wet / zegghende / datse den Koninck Fernan
dus openbaerlijck hun tot slaven hadde ghe
gheven. Ende den Keyser hadde bevesticht
ende sy haddender hun vijfden af ontfangen
Ende indien syn Majesteyt de Indianen d
vryheyt wilde weder gheven / dat hy ooc hu
weder keerde hun uyt-ghegheven gelt. Du
beklaechde hem elck vervloeckende de Mo
nicken,

ickẽ/oorzakers van desen hun schade. Doen
ekendemen de groote voor-zichticheyt van
en Vicerop Don Antonio di Mendoz: want
e zaken zouden qualijck af geloopen hebben:
Daerom bewees hy hem met grooter schalc-
eyt tegen deser Wet/ende beschickte dat men
erzoecken zoude aen syn Majesteyt / ende
oonde hem dese liedẽ gunstich te wesen/ niet-
min den uyt-ganck wees wat dienst hy hun
hedaen hadde/ want den Keyser en woude
oyt syn vonnisse veranderen/ noch hun be-
eerte plaetse gheven / maer schreef datmen
nen woorde moeste ghehoorzaem wesen.
Daerom den Vicerop geroepen hebbende/ al
e principale vander stadt / toonde van nieus
e uytghedruckte belastinge van synder Ma-
stept : Maer vindende dat dese Meesters
reet ende rijcke / den slaven niet en wilden
erlaten / op datter gheen ongheschicktheyt
och oproer en ghebiele/verzoette hy de Wet
et behendicheyt/ ende namense alle ghelijck
n met eendracht op deser wijse ende gestal-
nisse. Dat zoo wat Man slaven hadde/zou-
r jaerlijcx bedeelende / altijt vervolghende
intich vry laten: alzoo dat in weynich tijts
le d'Indianen vry worden ghestelt. Ende
dien Blasco Nunez Vela/ doen hy in Peru
oor onder Koninck trock/ met de voorzeyde
et hem aldus hadde geschickt/ hy en hadde
lc eynde niet gedaen als hy dede/ noch daer
hadde zoo veel quaets niet ontstaen/ als
en noch wel zegghen zal.

Voorsichticheyt vã Don Antonio Mẽdez.

Het 14. Capittel.

Hoe de Indianen in vryheydt ghezet weſende, eenighe Monicken, dieſe wilden gaen bekeeren, van hun ghegeten worden. Voorts hoe Hojeda eñ Niqueſa krijchdē met de Indianen.

De Indianen nu in vryheyt gheſtelt weſende / worden de Monicken beweech aen ſyn Majeſteyt te verzoecken / dat hy hun toe-liet hun te gaen bekeerē met predicatien ende de goedertierenheyt aen hun te gebruyc ken / dewyle ſy de ſprake hadden geleert. Eñ ſy hadden moet door de ghenade des heyligen Gheeſts / hun tot den gheloove te bekeeren welcke zake hun wert toe-ghelaten. Eñ ſyn Majeſteyt beſtelde datmen niet meer lande zoude in-nemen: maer datmenſe met goed werckē moeſte tot het Chriſtendom brengen Daer ginghen met deſer macht in Indie acht Monicken / ende vier van deſe ghetrede op't lant te Florida: begaven ſich te preken Maer d'Indianen / die alree hadden qualyc ghehandelt gheweeſt / antwoorden hun me ſtock-ſlaghen / ende dooddenſe / ende na hu gebruyck atenſe op. Twee ander op de gren ſen der heerlijckheyt van Guattimella / qua men te lande om daer ooc te preken / ende hu gheſchiedde ghelijck de anderen. Het welc ander ziende lieten dat voor-nemen tot ghel ghentheyt van beteren tijt: Maer haddeme van aenvangh aen hun goedertierenheyt gh bruyckt / ende niet d'onbetamelijckheyt / ic g

De Indianen in Elorida etē de Monicken die quamen om hen te bekeerē

loov

hope dat alle ding wel ten goedẽ eynde waer
ghekomen: want sy en zouden zoo quade han-
delinghen ende oneerbaerheyt niet tot voor-
beelt hebben ghehadt. Daer na den Gouver-
neur Hojeda wesende te Cartagena / oorlo-
gende met de Indianen / quam daer aen Die-
go di Niquesa met een schip / zeven karveelen /
ẽ twee jachten / met meer als zeven hondert
mannen om te gaen in syn Gouvernement /
ende vont syn mede-ghezelle Hojeda zeer ont-
stelt / om dies-wille dat hy weynich dagen te
voren was gegaen in't lant / tot een volc wÿt
van Cartagena twaelf mÿlen / met hope te
doen eenen grooten roof / om dies-wille dat
eenighe Indianen hem verzekerden / dat hy
er dier plaetse zoude hebben ghevonden een
goede menichte Goudts: Maer synen ganck
was hem tot zeer groote schade / want hy võt
den Heere van dien volcke / die in wapen stont
met veel Indianen / wetende voor zeker dat
hy daer komen zoude / ende aldus besprongh
hy hem met zulcker kracht / dat Hojeda was
ghedwongen te rugghe te wÿcken met 'tver-
lies van vÿf ende tzeventich soldaten / ende te
keeren na der Zee. Niquesa dit hoorende heb-
ben sy vereenicht voor-ghenomen al te za-
men tot dit volck weder te keeren / ende te
wreken de doot van de verslagene. Aldus op
eenen avondt met den meestendeel van den
volcke / reysden sy al saechtjens henen / ende
met het openen des dagheraets besprongen
op dese Indianen / de welcke zonder eenich

Oorloge der Spainjaerden tegẽ de Indianẽ

 na-be-

na bedencken sliepen / ende ghevoelende de wonden/ ende ziende 'tvier inde huysen/ verschrickt van den brant/gaven hun te vluchte/ maer hun vindende rontom bezet vande menichte der soldaten/werden verslaghen/ eenighe wierpen hun inde vlamme/ vluchtende het ijser: kiesende liever vrijelijc het vier/dan met ghewelt t'ontfanghen de doodt van den Spainjaerden. Dit volck hadde omtrent hondert huysen van riet ghemaeckt/ ende gedeckt met palm-tacken/ weynighe van hun ontquament die midts dattet noch niet zoo klaer en was vluchteden/maer bleven zo van vier en sweert by na al t'zamen vernielt. Zes jonghers waren ghevanghen genomen/ ende slaven ghemaeckt van Hojeda: daer na de asschen verkoelt/ende zoeckende na de menichte des Gouts vonden weynich roofs/ zoo dat hun giericheyt bleef onverzadicht/ende keerden weder tot Cartagena de reyse van den geluche qualijck beloont wesende. Niquesa met de Vlote voer lancks de kuste na Westen ende quam in syn heerschappije. Hojeda oock de kuste houdende twee hondert mijlē van Cartagena quam in de Bay vā Hurava/ende loste uyt de schepen Peerden/ grof gheschut/ krijch-tuych ende voorraet/ende begon eenighe huysen te bouwen/ dede veel tochten onder dat volck. De Indianen die alree kennisse hadden/ wat de Christenen liepen zoecken/wierpen lanx de weghen stucken Gouts/ ende ghesteenten / ende wesende verborghen
daer

aer op mickende/ter wijlē dat het de Spain-
ierts op-raepten/ quetsten sy se zeer fellijck
net vergiftighe pijlen. Aldus quamen de
Spainjaerts al schermutsende onder eē volc/
nde namen ten eersten ghevanghen een In-
iaensche huysvrouwe van eenē Heere aldaer:
en welcken quam tot den Gouverneur ver-
elt met eenighe syn vrienden ende ghevepn-
nde haer te willen lossen/ ende gheven hem
at hy begeerde: als hy nu in syn tegenwoor-
ichept was/ sprack zeer hoochmoedich/ en
nderde hem niet alleen met smadelijcke
oorden/ maer metten wercken/ want hy
hoot hem met giftighe pijlen. De soldaten
hoorende 'tgherucht liepen toe/ ende beslup-
nde dese in't midden/verstoeghen syse. Den
Gouverneur van een giftighe wonde in de
ie/ was met het gloepend' ijser als de ghe-
oonte is geholpen/ ende het fenijn en was
et zeer krachtich/zoo dat hy'er af ghenas.
e Spainjaerts ziende zulcken groote moe-
chept/ende datse zoo stouthertich hun vry-
pt bescherm̄den/ende dat eenighe door de
ade locht storven: begonden hun te bekla-
en van den Gouverneur/ diese hadde ghe-
acht/ daer sy hun met kracht noch wapen
konden behelpen/ om dattet landt al bosch
as.

Het 15. Capittel.

Hoe de soldaten vanden Gouverneur Hojeda, na Spainjola vluchten willen, daer hy zelve na toe vaert alwaer hy sterft, hebbende ghelaten in syn plaetse Francisco Pizzarro, die met den Ioncker Enciso veel avontueren heeft, hoe sy Gout vinden eñ int uyt-deelẽ twistich wordẽ.

Hojeda vertreckt eñ laet Francisco Pizzarro in syn plaetse.

IN dese daghen / quam daer aen in de Bay van Huraba een schip van Spainjola / geladen met volck / voor-raet ende rustinghe / ende was voor allen een groote ververschinghe. Maer hier mede en stilden de morringen der soldaten niet / maer was ergher als te voren. Den Gouverneur ginckse vast vertroosten / zegghende / datse goets moets zouden wesen / want den Joncker Enciso zoude haest komen van S. Domenico met veel volcx / maer wey-nich nuts deden syn woorden by hun / dewelcke vreesden ten lesten vande Indianen ghegeten te worden / zoo dat een goedt deel van hun zochten te vlieden met de jachten. Den Gouverneur dit verstaende / om alle schandale te weren / ende niet te verlaten het rijcke landt / ginck in't aengekomen schip te schepe / eñ liet in syn plaetse Francisco Pizzarro / hem belovende haest te komen met volck / eñ voor-raet van S. Domenico / ende zoude dit doen binnen den tijt van vijftich daghen : ende zoo hy niet en quaem / dat sy zouden doen alzoo sy wilden. Dit was dien Pizzarro / die namaels in gezelschap van Diego dal Magro vonden /

ende

nde gewonnen heeft het zeer wijde ende zeer
ijck Koninckrijck van Peru. Hojeda quam
net grooter moeyten te Spainjola / zeer be-
waert van syn quetsure/ eñ binnen twintich
aghen met uyt-nemende pijne is hy ghestor-
en. Twee maenden verby zijnde/ en Pizzar-
o ziende dat Hojeda niet en quam/ ghedwon-
hen van den honger met tzeventich Spain-
aerts dieder over bleven waren trock 'tsche-
e met twee jachten/ eñ liep op der avontuer/
opende op de zelve kuste eenige verbeterin-
e van leeftocht te bekomen/ met voor-neem
lzoo weder te keeren na S. Domenico. In
esen wordt hy besprongen met storm van
inden / ende verloos d'een jacht met al het
olck/ het welck de helft was: ende sy zaghen
et roer wech ghesmeten worden van eenen
rooten visch: ende alzoo quam Pizzarro aen/
en't eylant Forte/ alwaer /hy willẽde te lan-
e komen om water te nemen/ hem groot te-
henstant van den Eylanders worde gedaen/
l-hoe-wel hy hun teecken van vrede toonde.
Waerom dat Pizzarro wanhopich/ hebbende
eghen hem Hemel ende Aerde / liep om aen't
andt te stooten door den grooten dorst die sy
lle hadden. Maer de fortuyne die hem sach-
ter was ghe worden begonstichde hem/ want
hy ontmoettede den Joncker Enciso/ dẽ welc-
ken quam met een schip eñ een jacht/ geladen
met volc/ eñ leeftocht tot onderstant van Ho-
jeda. Pizzarro quam hem met vrolijchept by/
eñ vertelde hem de geschiedde dingẽ/ hoe den
Gouver-

Hojeda sterft.

Gouverneur hem verlof hadde ghegheven te gaen daer't hem beliefde/ den Joncker en geloof det niet/ ende dat hy wech ghegaen ende ghevlucht was om eenighe ondeucht: daer nie de waerheyt bevindende/ bedroefde hy hem des/doen gheboot hy hem te volghen. Pizzarro antwoorde met bidden/ dat hy te vrede wilde syn hem te laten gaen met dat flauw ende zieck volck te Spainjola/ Enciso niet willende/verzochten de krancken ooc het zelve met biddinghen/ ende wilden hem gheven vijftich pont Gout (het welck hy wel hadde ghenomen/maer te veel ghetuygen hadden't gheweten) toonende dat sy op hun voeten niet ghestaen en konden. Den Joncker bedancte hun van de groote aenbiedinghe der giften/ eñ vertrooſtense / bewijsende dat sy haest met het vermakẽ der leeftocht die hy bracht zouden ghezont worden/ wesende de zieckte niet anders als ongemack ende hongher/ die sy gheleden hadden. Ende aldus quam hy aen de kuste des vasten lants by Cartagena/ ende daelde te Comagre om water in te nemen/ eñ wetende d'Indianen datter Niquesa noch Hojeda niet en waren/ lietense nemen ende hadden oock van hun alle dinghen die sy behoefden / ende niet zonder groot verwonderen van allen. Den Joncker vertrock / ende quam na Vraba t'er zelver plaetse daer Hojeda aen't landt was komen/ ende om dat den Stierman onervaren was/liep 'tschip op een klip/ende was terstont vol waters / ende alle

de peer-

de peerden ende ander beesten verdroncken/ ende de soldaten hadden genoech te doen hun even te bergen/ende elck vreesde van honger e sterven. Ziende den Joncker 'tschip ende den voor-raet verloren/ende de soldaten lanx de strandt hun voedende met kruyden ende vruchten die sy vonden/besloot hy te lande in e reysen/zegghende/ dattet beter waer vech-ende heerlijck te sterven/ dan te vergaen zoo nbedachtelijck van hongher. Ende aldus ertrocke wesende met hondert Spainjaerts tock over wech/ maer en hadden zoo haest heen vier mijlen gherepst/of hy en quam int hemoet van eenen hoop schutters/de welcke eer moedich hem begonden te beschieten/ uetsen/ende dooden/waer door genootzaect e vlieden/keerden ten besten dat sy mochten e rugghe/verbloeckende het quade lant/ende ulck ghebroet / die zulck pestich vergif aen on pijlen gebruycte. Ziende dan niet te mo-hen krijgen om te leven/ veranderde 'tvoor-emen/hoorende van eenige slaven dat tegen ver niet wijt vāder Bay was eenige vrucht-arige platte landē / overvloedich van graen/ ruyten ende ander dinghen om't leven t'on-erhouden. Ende met hondert Spainjaerts nde de twee jachten voer hy over aen d'an-er zijde. D'Indianen int beginsel stonden n weynich en bezaghen het nieuwe volck/eñ ock den uytganck van hun meyninghe: ende nerckende datse daer wilden blijven/eñ ma-ender huysen/stelden hun in wapen om hun te ver-

te verjaghen. Ter wijlen dede den Joncker syn volck ten strijde schicken / ende zonder te vreesen hun trotzicheyt noch pijlen / quamse onder oogen / met voor-nemen ende Christelijcke gelofte / te maken een Kerck van't meeste huys van den Heere / ende aen de wapen komende / vochten sy van weer-zijden zeer kloeckelijck / ten lesten d'Indianen niet mogende tegen-houden / stelde hun op de vlucht / waer door de Spainjaerts verhonghert wesende moet grepen ende kracht / ende vernieldense. Dese verwinninghe hebbende verkreghen quamen onder den volcke / daerse overvloedich broot hadden / fruytē / wortelen ende ander dinghen / ende vermaeckten zick zeer lustich. Daer na stelden sy hun te gaen langs den oever eender riviere by der zelver plaetse / ende in een riet-boschken vonden sy zeer veel huys-raet ende vaten van aerde ende hout / met meer als twee duysent ende vijf hondert ponden ghewrocht Gouts / het welcke Comacco Heere van dien volcke daer hadde verborghen / meynende dat te vluchten uyt der Christenen handen / doch ten hadde gheweest door eenighe Indianen die't door pijnighen wesen / als eenige zeyden / sy en haddent nemmermeer vonden. Dē Joncker danckte God grootelijx vander overwinninge / ende noemde de plaetse l'Antica del Darien. Ende alle de Spainjaerts waren zeer vrolijck van zoo goede menichte Goudts ghevonden te hebben / om dies-wille dat sy zonder dit en waren gheen-

Grootē rijckdō vā gout dat al ghewrocht was verkregen.

[..]heen-tijdt te vreden. Den Joncker zondt [..]erstondt de jachten om de Spainjaerts te [..]alen / die hy op d'ander zijde hadde ghela[..]aten / de welcke ghekomen wesende / quam [..]n weynich daghen in tweedracht: Om dies-[..]wille dat den Joncker in het Goudt-deelen / [..]em meer zijdich als goedt richter beweeß: Ende daerom Blasco Nunez di Valboa / een [..]p-roerich man / ende ander syn aenhangers / [..]rock aen d'een zijde / zegghende / dat hy niet [..]neer en was onder de heerschappije van Ho[..]eda / dattet een yder toe-ghelaten was Capi[..]eyn te wesen / ende dat sy niet en wilden ge[..]hoorzamen eenen joncker / die het gherichte [..]meer tot syn eyghen baet bediende / dan om [..]et ghemeyne beste van allen / ende dat hy [..]iet en hadde dan den naem van gheleert te [..]wesen / niet anders in de reste wesende dan ee[..]nen zeer schalcken vos.

Oproer onder de Spã-jaerden

Het 16. Capittel.

[..]oe dat van Spainjola quam Rodderigo Colmenares tot onderstant van Hojedas volck, ende ten lesten tot de Antica quam.

TEr wijlen dat Enciso ende Valboa aldus tweedrachtelijck malkanderen teghen[..]stonden / vertrock van Spainjola Roderigo Colme-

Colmenaris met twee karveelen geladen met volck ende voor-raet/ om te gaen ten onderstant van het volck van Hojeda/ hebbende gehoort dat sy in zeer groot ghebreck waren/ quam hy aen/ aen't vaste lant in't landtschap van Cartagena/ ende hebbende ghebreck van water zette hy't aen den mondt der rivieren/ ende liet aen lant stellen vijftich soldaten met hun wapen/ op datse de wacht hielden binnen dat de Schippers water in namen. De soldaten met datse op't landt waren begonden wat te verspreyden/ vrolijck met dansen ende springhen/ gelijck of sy ter verseker der plaetsen hadden geweest. D'Indianen ziende de karveelen in de riviere komen/ stelden veel van hun met pijlen ende boghen daer in de bosschen/ ende met een vaert bespronghen sy de Spainjaerts daer op de strandt/ met zulcker wreetheyt/ dat niet een tijt en hadde syn lijf te bergen/ sy braken de schuyte/ ende dreychden zeer trotsich/ die van de karveelen bewijsende groote begeerte hun in handē te hebben. Colmenares ziende dat d'Indianen zoo wreede strijders waren/ lichten de anckeren/ willende liever den dorst als doodt lijden. Des hy de kuste houdende quam inde Bay van Vraba/ ende niet vindende van de lickteeckenen van Hojedas volck/ was zeer bevreest/ duchtende dat sy al ghegheten waren: des trock hy weder te schepe: ende teghen de nacht/ om syn komste kenlijck te maken/ of sy misschien in eenige andere plaetsen warē/ liet los een grof
stuck

uck geschuts/ ende aldus de Spainjaerts/
ewelcke ter Antica waren / hoorende 'tghe-
ipt/meynende dattet hun Gouverneur Ho-
da was/ stracx op den top van zommighe
erchskens staken sy vier aen / Colmenares
inck des morghens daer/ daer hy 'tvier ge-
en hadde/ ende aldus met grooter blijschap
uamen sy by een/ende van weer-zijdē namen
malkanderen in den arm / alle beyde zeer
ierich d'een na Gout/ d'ander van hongher.
nde alzoo der d'Indianen alree een goedt
eel doodt hadden (als ghezeydt is) de ander
eesden gheschoten te worden/ niet en dorss-
n gaen onder den volcke der inwoonders/
n eten te zoetkē/waren daer alzo half naect/
ende fruyten/ wortelen ende diergghelijcke
inghen.

Het 17. Capittel.

an de avontueren die Niquesa hadde. Den Schrijver verhaeldt de plaetsen daer hy al gheweest heeft. Niquesa gheeft Nombre de Dios den naem, Colmenares gaet om den tweedracht te stillen, Niquesa zoecken: ende hoe Niquesa sterft.

AL-eer ick een eynde make van den twist deser Spainjaerden/ is van noode dat ick eder keere te verhalen van Diego di Nique-: den welcken vertreckende van Cartagena n te gaen in syn heerschappije / hy met een

 karveel

karveel en twee jachten/ troc voor-henen/ la-tende bevel aen de ander schepen hem te vol-ghen/ ende aldus varende op syn reyse/ over-viel hem by nachte eenen storm/ zoo dat d'een van den anderen gescheydē worde. Des mor-gens waren de twee jachten by een: ende niet ziende het karveel/ ende 'tlant niet kennende, noch wetende waer gaen/ besloten weder om te keerē. Zoo voeren sy na de lant-kuste/ ende voeren alzoo daer langs/ tot by de riviere van Chiagre/ al waer sy vonden de reste vande vlote/ ende geen tijdinghe hebbende waer den Gouverneur was/ vertrocken uyt der Zee, meynende hem te vinden: ende hebbende om-trent hondert mijlen ghevaren/ gheenen sin hebbende verder te varen/ wierpen d'anckers uyt/ ende zonden een schuyt te lande met acht boots-ghezellen/ om bequaem plaetse te vin-den om te lande te komen/ ende de Zee hoog ghaende/ ende de Schippers eyghen hoof-dich te vertoeven/ willende met kracht van roeyen voorts varen/ de schuyt wert vol wa-ters ende verdronck/ eñ zeven van hun ver-smoorden / de andere kloeckelijcken swem-mende quamen op't lant/ eñ ziende den Capi-teyn vande schepen de schuyte verloren/ ble-ven al-daer omtrent / tot dat de Zee ghestilt worde/ ende des anderen daechs met de jach-ten ten besten dat sy mochten/ stelden aen lant de peerden/ geschut ende voor-raet/ ende ver-koren voor Gouverneur Lope Dolando/ tot datmen Niquesa zoude vinden. Ende om dat

Niquesa treckt naer syn Gouvernement

Lope Dolando wert by pro-

yghe-

ghelijck de hope van wech vluchten verlo-
e / liet alle de schepen op het strandt loopen/
aer na syn dolinge merckende/ dede een kar-
eel maken van de ghebroken schepen / breec-
nde voor eenige nootzakelijckheyt. Hy maec-
e eenighe huysen / zaeyde Maiz / ende door-
ep eenige plaetsen van den lande/ maer vont
oe dat volck over al meest was vertrocken/
ant de Indianen waren uyt vreese ghe-
lucht op de berghen : Want dit volck syn
oordeel niet ziende/ hadden weynich sin om
e vechten ende hun tot eenen veltslach te be-
heven: want het landt zelve oorlooght voor
un/ het volck verhongerende. Ter wijlen
)lando dese aenslagen was doende/quamen-
er aen dry Schippers met de schuyt van het
arveel/ dewelcke waren ghevlucht vanden
Gouverneur Niquesa/ ende gaven te kennen
oe hy was in eē Eylant van Zorobaro/ zon-
er karveel/ende dat hy was ghegaen in veel
laetsen van dien lande / binnen den tijdt van
ry maenden/bykans altijt door berghen vol
ossschen ende moerasschen/alwaer gheen lit-
ecken van voet-padt en is/ etende fruyten/
oortelen ende kruyden / zonder eenich volck
daer te vinden. Olando zondt daer stracks
enen een jacht/ ende ghekomen tot het Ey-
ndt / den Gouverneur ginck t'schepe met
e reste van syn soldaten die hem over gheble-
en waren / ende quam tot synen legher/
aer hy hem van Olando zeer beklaechde/
em beschuldighende van verraderschap / om dat

vifie Gouver neur ge koren tot datse Niquesa vonden

Niquesa beлacht Olando

om dat hy de ſchepen op't ſtrant ghewoꝛpen hadde/ zonder te weſen bezoꝛcht om hem te zoecken/willende tot hem trecken de regeringhe. Daer na liet hy hun weten dat hy woude vertrecken / maer de ſoldaten baden hem dat hy eerſt wilde laten oogſten: want het gezaeyde zoude binnen koꝛtẽ tijt rijp weſen. Hy antwooꝛdde / dat hy liever het koꝛen als het leven hadde te verlieſen/ ende in zo quaet lant niet en wilde blijven. Eenige wilden zeggen dat hy zoo ſpꝛack/om te verminderen de eere van Olando. Doch ick gheloof wel/ dat de ghene die dit zeggen/ zo ſy dooꝛ dit lantſchap waren gherepſt / ghelijck Niqueſa / ende veel ander/als oock ick zelf/ſy en zouden niet zegghen dattet den Gouverneur maer en zeyde/ om te verminderen de eere van eenẽ anderen. Ende om niet uyt den wege te loopen/ om nu teghenwooꝛdich volkomen kenniſſe te geven/ van dit waerachtich zeer wꝛeede ende alderrouwſte landt/eñ my te verachteren van mijn pꝛopooſt/zoo wil ick het laten tot bequamer gheleghentheydt/om dat mijn vooꝛnemen is dese mijn koꝛte Hiſtoꝛie te beleeden/alzo ghevoechlijck alſt mogelijck is/na de mate mijns ſwacken verſtants/ op dat te beter by oꝛden mochten vervolghen de merckelijckſte dinghen die ick gezien/ ende die tot mijnder kenniſſe gekomen weſende/ in die landen ſyn geſchiet/ende mijn wandelinghe/ de welcke met onderzoeckinghe geſchiet is binnen veertien jaren / in deſe onderſchꝛeven landtſchappen.

Eerſte,

eerstelijck int Eylandt vande Peirlen/ in de Bay van Paria alzoo wel na het Oosten als na het Westen / het Eylandt Margarita/ S. Joan ter rijcker haven / in Spainjola ende Cuba. Daer na ghekeert int vaste landt in de heerschappije van Cartagena / ende langs de kuste van de Bay van Vraba in Achla / ende van dier plaetse ghedweerst de Zuyder Zee tot Panama/welck de Spainjaerts noemen Castiglia del Oro / eñ van Nombre de Dios/ in Veraqua/ende in nieu Cartago/Costa Ricca/in Capodi Fondura/in Valle d'Olanchio/ int landtschap van Guattimala ende Nicaragua/ ende quam van nieuws weder te Panama/ende lestlijcken int Koninckrijck van Peru / ende ander eylanden/ghelijck ick in alle plaetsen te kennen gheven zal. Niquesa dan beraden wesende te vertrecken van Veraqua/ dede te schepe gaen zoo veel volx/als het nieu karveel ende de twee jachten laden mochten/ latende d'ander int goet-duncken des gelucx/ beloovende hun op trouwe dat d'eerste plaetse die hy vonde goet om te bewoonen/ hy hun soude laten halen: maer ghelijck alle dinghen ongheluckighen uytganck hadden/ en konden't niet ghedoen. Ende aldus trock hy wech/ende quam te Porto Bello/welcken name den Admirael Colombo de plaetse gaf/om de schoon gheleghentheydt diese hadden om een stadt te bouwen: Maer Niquesa hier op't lant wesende/ d'Indianen deden hem t'spyten spijte met het verlies vanden meestendeel des

volx weder t'schepe keeren. Aldus voer hy na
Capo Marmozo/ eñ meynende beter ghelucks
toe-komender tijt/ als voor-henen te hebben/
zeyde tot de syne/ Saltiamo in tierra al nombre
de Dios, dat is laet ons te lande springhen in
den name Godts. Ende aldus isser altijt dien
naem ghebleven/ te weten/ a nombre de Dios,
dat is/ tot den name Godts. Hy maecte daer
een houten huys ten bestē dat hy mochte/ om
hem te beschermen vande Indianen/ die hem
quelden. Niquesa dan te deser plaetse wesende/
qualijc te vreden/ vol groote swaricheden eñ
moeyten/ de Spainjaerts die tot Antica del
Darien waren/ werden daghelijx onder mal-
kanderen in meerder tweedracht: want t'een
deel woude dat Valboa heerschen zoude/ t'an-
der deel den Joncker Enciso. De soldatē van
Alfonso de Hojeda ziende de zake op zulcker
voeghen gaen/ om te weeren allen aenstoot/
besloten te zeynden na Veragua om Diego di
Niquesa/ op dat hy hun quame Gouverne-
ren/ ende den oproer wech name: tot der tijdt
datter den Koninck anders in versage. Maer
al-hoe-wel dat hier over wat verschil viel/
om dat het/ het tegendeelich deel niet en wil-
de bewillighen/ even-wel door tusschen-spra-
ke van eenighe mannen met eeren/ vrienden
des vreets die t'allesints stilden/ zonden om
hem: Ende alzoo wert af-ghevaerdicht Col-
menarijs met twee jachten: ende houdende al-
tijts de kuste/ vōt hy hem tot nombre de Dios,
swack/

Oorspronck vanden naem vā nombre de Dios.

vat/bleet/half naect/ende zonder leeftocht.
iquesa die wel alle ander dingen zoude ghe-
acht hebben dat hem mochte gheschieden/
onder eens op dit onderstant/ met overvloe-
ighe tranen nam Colmenares in syn armen/
em oneyndelijcken danck zegghende van zoo
rooten weldaet / eñ hem beklaghende vande
oorleden voorspoet / vertelde hem alle de
noepten eñ swaricheden/die hy in die landen
adde geleden/Colmenares gaf hem te kennē
oorzake / de welcke die vander Antica be-
oeecht hadde om hem te zeynden / ende ver-
rooftede hem dat hy vrolijck wilde wesen/eñ
oets moets: want hy zoude komē in een zeer
ijck lant / ende 'tghene hy in voorleden tijdt
erlozen hadde / zoude moghen toekomender
ijt wederom verkrijghen. Aldus trock Ni-
quesa/begon op de reyse ydelijck veel quaets
e zegghen van den Joncker/ ende van Val-
boa/ende van veel ander/ te kennen ghevende
dat hyse straffen woude / ende ander van hun
ampt af-stellen/ ende al het Goudt nemen:
er wijle sy het niet en mochten ghebruycken
zonder syn ofte Hojedas toelaten: want sy
beyde hadden vanden Koninck den tijtel van
Gouverneurs/ zoo wel van het een als van
het ander landtschap/ ende meer ander din-
ghen zeyde hy / de welcke oorzake waren
van syn verderf/ ende zoo haest als sy ter
Antica aen quamen / sprongthen stracks uyt
eenighe vande Spainjaerts/ ende gaven den
raedt vander stadt te kennen / de woorden

Onver-
sichtic-
heyt vā
Nique-
sa.

ende dreygingen die Niquesa teghen hun gezept ende gedaen hadde/zoo dat den meesten deel veronweerdicht teghen hem (doen hy nauwelijck uyt den schepe was op't lant) hem deden weder-keeren te schepe met syn vijf en tzeventich Spainjaerts/ ende verjoegen hem zeer versmadelijck met grooter wreetheyt en lasteringhe van der Antica. Ende aldus Niquesa zeer bedroeft/ is vertrocken/ ende varende lancks de zelve kuste ginck te lande om water in te nemen/ ende was vanden volcke des lants verslaghen/ ende ghegeten met alle syn mede-ghezellen/ ende dit was den eynde des levens van Diego di Niquesa/ met syn Vlote van Veragua.

Niquesa vā de Indianē met alle synvolc versla-ghen eñ gegetē.

Het 18. Capittel.

Hoe den twist, onder die ter Antica waren, ergherden, ende Valboa de overhant hebbende den Ioncker vinck, die daer na ginc in Spainjen syn aenklaechten doen, hoe Valboa door eenen Cacique de Zuyder Zee vont, waerom den Koninck het vonnis over hem wederroepen heeft. Ende zeyndt hem bevel ende onderstant, Pedrarias quam Antica heerschen ende doet veel wreetheyts.

Twist onder de Spājaerts.

TErstont als Niquesa vertrocken was/ die van Antica begonden oproerich te worden meer als opt te voren/ eñ ziende Valboa hem boven den Joncker in macht/ was eenen avont

zondt tot synen huyse/vinck hem ende ver-
eurde syn goederen/ hem looslijck beschuldi-
hende/dat hy hadde het Richter-ampt be-
ient zonder macht van den Koninck. Den
oncker en konde syn bevel vanden Koninck
iet toonen: want hadde't verloren int schip
at in de Bay van Vraba was ghebroken/eñ
dus Valboa hem hebbende ghevanghen ge-
adt eenighe dagen/liet hem los: ende ziende
at hy hem bereydde om te vertrecken / liet
em bidden dat hy bleve om synen oppersten
ichter te wesen/het welck hy grammoedich
ntzeyde/ende alzoo vertroc hy ende quam in
Spainjen / brenghende met hem een onder-
chtinghe vol gheschils tegen Valboa/ ende
asse daer in den Indischen Raet aen/ alwaer
eghen Valboa wert een wreet vonnisse beslo-
n/maer en werdt niet int werck ghelept/om
at hy de Zee van middach vonden hadde.
ertrocken wesende den Joncker uyt Da-
ien/Valboa begon te gaen int lant om Gout
e zoecken/ ende maeckte vrientschap met ee-
ighe Heeren/ende onder ander met eenen ge-
eeten Panchiaco/den welckē hem volle ken-
isse gaf/ende gheleydde hem tot der Zuyder
Zee/desen liet hy daer na doopen eñ gaf hem
en naem Don Karlo. Desen Cacique hem
erst hebbende ghegeven een somme Gouts/
nde ziende hoe de Spainjaerts int bedeelen
uestie maeckten/sloech met eender hant inde
chale / ende wierp al het Goudt ter aerden/
egghende; Ick en ben niet weynich verwon-

Vōnisse teghen Valboa

dert van u Christenen / dat ghy om zoo een snoo dinck / ende van zoo kleynder weerden, zoo groote questie maeckt: ghelijck oft eenich dinck waer / goedt om eten of om drincken. Maer na dat ghy zoo groote begeerte hebt tot dusdanich metael / ick wil u geleyden daer ghy u allen daer van zult versaden. Ende alzoo gheleydde hy hem aen de middaechsche Zee: Valboa om den grooten rijckdom die hy'er vont / noemde dat landtschap Castiglia del L'oro / dat is des Goudts / ende teghenwoordich isser de stadt van Panama. Daer na ginck in veel plaetsen van die landen / altijt met gheluckighe uytkomste: ghebruyckende dickmaels met d'Indianen / onder decsel van gerichte / om Gout te hebbē / veel wreetheyts: ende met een goede somme Gouts / ende menichte van peerlen / quam weder tot Antica del Darien / alwaer hy met processien was ingehaelt / om dat hy de Zuyder Zee ghevonden hadde / met zoo veel rijcdoms: ende schicte strax een schip na Spainjen / schrijvende aen den Koninck den uytganck der voorleden zaken / ende in wat staet dat de teghenwoordighe stonden / ende hoe hy hadde ghevonden de Zuyder Zee: biddende daerom de hoogheyt synder Majesteyt / hem te willen toe-laten dat Gouverneurschap / ende hem zenden duysendt mannen / op dat hy te beter mocht in-nemen / ende heerschappen de volcken der Eylanden: belovende hem / hy zou der korts zeer grooten overvloedt van rijckdom

Valboa vint de Zuyder Zee eñ grooté rijcdom

..m binden/ ghelijck als het begin upt-wij-
..nde was: Ende zondt hem vijf ende twin-
..ch groote Peirlen/ ende dertich duysent du-
..ten Goudt van syn vijfde / met noch meer
..dere gheschencken / daer hy hem een wey-
..ich te voren oock een goedt deel ghelts had-
..e ghezonden / maer het schip met al den
..olcke was op de reyse ghebleven. Den Ko-
..inck ontfinck de gave / ende syn vijfdedeel/
..et liefde/ ende den brief met vreuchde/ ver-
..aende dat hy hadde ghevonden de Zuyder
..ee. Ende dit was d'oorzaeck dat den Ko-
..inck weder-riep het vonnisse teghen hem
..ghegheven / ende hem toe-liet de heerschap-
..ije der nieuwe Zee / ende zondt hem t'syn-
..er hulpe duysent mannen/ ende verzach met
..et Gouverneurschap van der Antica del
..arien / Pedrarias Davila / ende schickte
..roeder Gobatto van S. Franciscus Orden/
..yn Predicant/voor Bisschop/ende dus wert
..y upt-ghezonden. Den Koninck onder an-
..er dinghen die hy den Gouverneur geboot/
..aas zonderlinghe dat de Indianen wel ghe-
..andelt / ende eeren teghen hun krijgh voe-
..en zoude/ zoudemen hun tot vrede verzoec-
..en/ ende datmen hem schicken zoude na de
..hestaltenisse des bevels voor-tijts ghegeven
..Hojeda eñ Niquesa/ ende dat hy altijts deelen
..oude van de verkregen goeden/met de Prie-
..ters eñ Monicken/die hun gingen bekeeren/
..Eñ met desen bevele vertroc Pedrarias Da-
..vila/van S. Lucas 'tjaer 1514, met 4. schepẽ/
ende

'Tvõnis teghen Valboa weder-roepen.

Pedrarias Davila trect na Indien.

ende elf karveelen/ende duysent vijf honder[t] Spainjaerts/ende gekomen ter Antica/ Va[l]boa met alle syn vrienden met grooter vrolijc[k]heyt/quam hem ontfanghen / ende herberch[]den hem t'synen huyse / daer na gaf hy hem volkomen kennisse vanden aenslach by hem ghedaen/ ende in wat staet dat die lantschap[]pen waren. Den Gouverneur hadde zeer groot behaghen te verstaen/hoe een goet dee[l] van de volcken vrienden met den Spainjaer[]den waren. Ende aldus began hy te timme[]ren in Tumanama. Hy zont Gioan da Cost[a] met vier-hondert Spainjaerts/ in twee kar[]veelen te Comagre om Gout te zoecken:end[e] niet vindende de menichte die syn onverzad[i]ghe gierichheyt begeerde/ begon met alle ghe[]daenten van pijnen te pijnigen/alle de Heere[n] die hy in handen konde krijgen/op dat sy be[]kenden waer sy het Gout verborgen hielden. Hy beroofden het volck van Panchiaco / di[e] eerst de Spainjaerden zoo goet vriendt was/ als hy namaels met goede reden weder quaet vyandt worde. Hy steenichden een goet deel van syn onderdanen/ welck een oorzake was dat de Indianen oproerich worden / ende d[e] Spainjaerden besprongen met luyt geroep/ zeggende/sterven moeten de rabbauwen/ver[]raders/ende schelm-achtighe Christenen / d[ie] welcke niet weerdich en syn te leven op Aer[]den/ende versloeghen der een goede menichte. Den Capiteyn met de andere over-gebleven soldaten met eenighen roof / ontquam in een

karveel

rbeel ende keerde weder na Antica/ ende dit
niet zonder den Gouverneur/ die zulcke
ade stucken al door de vingeren sach. Daer
zont hy noch ander Capiteynen lancks de
ste/ als daer was Bartolomeo Ortaldo in
chla/ ende springhende te lande in schijn van
ede/ vinck alle d'Indianen die hy konde/ eñ
rkochtse voor slaven/ Ernando Valegio
nc tot Caribano met tachtentich soldaten/
de met dat hy te lande was komen/ d'In-
anen besprongshen hem/ ende met het ver-
s van vijftich Spainjaerden/ deden hem
eder t'schepe gaen. Eñ aldus in alle plaet-
n daer de Spainjaerts gingen om den qua-
n naem die sy verkreghen/ waren ghehaet/
de van allen qualijck ghesien. Ende op de-
r voeghen/ d'Indianen zoeckende hun vry-
ypt te beschermen/ ende de Spainjaerts die
nemen: zijn ghekomen ter uyterste verder-
nisse. Den meestendeel lancks deser kustin-
je is ghewoon menschen te eten/ ende als sy
Spainjaers aten/ zoo warender onder hun
e weygherden hun daer af te spijsen/ vree-
nde of hun oock int lijf dat vleesch wel noch
nighe schade dede: Ende die sy levende vin-
hen/ inzonderheyt de Capiteynen/ hun han-
en ende voeten hebbende ghebonden: hun
erpende ter Aerden/ smolten ende goten hun
Gout inde mondt: zegghende/ eet Gout eet
Gout Christenen/ eñ om te meer ghequel ende
hande/ met messen van viersteen/ d'eẽ sneetse
enen arm af/ d'ander een schouwer/ de derde
een

De Indianen gieten de Spãjaerden

gesmolte gout int lijf.

ende been / ende bradende op de kolen / ate zijt al zinghende ende dansende / ende der ghe beenten hinghen sy op in de Tempels / ende in de hupsen der zonderlinghste Heeren / in ver winnichsche roof-teeckens.

Hoe de Indianen ghesmolten Goud de Spainjaerden inde mondt goten, ende de wijse der kleedinghe in verscheyden plaetsen des Vasten lants.

Het

Het 19. Capittel.

edrarias zaken qualijck gaende krijcht twist met Valboa, den Bisschop maeckt den vrede, Pedrarias gheeft Valboa syn dochter, doet hem daer na onthoofden. Noch van meer ander die al in Indien quamen om rijck te worden.

Hebbende dan alle d'aenslaghen van Pedrarias ongheluckighe uyt-komsten / Valboa lachte ende spottede met hem / waer om dē Gouverneur op hem heftich verstoort wert / zoo datse t'zamen werden te kijven. Eñ siende den Bisschop den tweedracht die tusschen hun bleef / beneersticht de met al syn macht hun te bevredigen / eñ vrienden te maken / ende dede zoo veel / op dat den vrede ghestierich waer / dat den Gouverneur een syne dochter Valboa ten wijve gaf: ende aldus dit houwelijc besloten wesende / zoo hielt een yegelijck voor gewis dat den vrede tusschen hun / moest vast ende bestandich blijven / ende de vreuploft gheeyndicht wesende / Valboa met een sweer verdraghen wesende vertrock van der Antica / met de helft vande Spainjaerts die hy uyt Spainjen hadde ghebracht / ende ende trock door na syn heerschappije / doch het duerde zeer onlanghe / uyt oorzake van eenighe arghe menschen / groote vyanden van synder eere / dewelcke valschelijcken den Gouver-

Valboa troutde dochter van Pedrarias.

Gouverneur te kennen gaven / hoe dat Val-
boa / door middel van eenighe vrienden / be-
vlijtichde hem te ontrecken een deel van sij-
nen volcke / ende die te brenghen in sijn ghe-
biet. Pedrarias verstaende dese zake / schreef
eenen brief aen Valboa / dat hy dien ghezien
hebbende / zonder eenich vertreck hem quam
vinden / om eenighe belanghende noot-zaken
hun beyden aengaende. Valboa als-doen we-
sende op de middaechsche Zee / makẽde zeker
schepen om nieuw landen te gaen ontdecken,
ziende den brief / vertrock met vijftich solda-
ten / ende aenkomende ter Antica / wert van
den Gouverneur syn sweer ghevangen ende
ghekerckert / ende hem te kennen gevende de
beschuldinghe / daer by voeghende hem oock
de doot van Niquesa / ende de ghevangenisse
vanden Jonckher Enciso / daer boven dat hy
was oproerich / eenen boef / boos ende wreet /
arch ende quaet / tegen d'Indianen / eñ anderen
dinghen / veroordeelde hem ter doot. Valboa
loochende met eet-sweerẽ / dat aengaẽde d'on-
derrichtinghe die teghen hem was ghedaen /
van hem syn volck t'ontrecken / was ten on-
ghelijcke / ende hy was valschelijck beschul-
dicht / ende dat hy wel overdencken zoude
wat hy maecte / ende dat zoo hy tot zulcke za-
ke toe-ghelept hadde / niet en waer ghekomen
in syn tegenwoordichept / ende eyndelijck van
de reste verweerde hy hem ten besten dat hy
mocht: maer waer 'tghewelt heerschapt / daer
helpt weynich zich met reden te beschermen.

Beschuldiginge over Valboa deur syn swager Pedrarias eñ veroordeelt ter doot.

Den

den Gouverneur en woude hem niet meer
ooren/ ende het proces ghesloten wesende/
ont hem met noch vijf Spainjaerden te ont- Valboa
oofden. Eenige willen dat Valboa was een ontgroot overwinnende Capiteyn ghelucckich in hooft.
e wapē meer als eenich Romeyn/om dat alle
en tijt dat hy krijchde met de Indianen/al-
jt was verwinnich: doch desen lof is meer
e belachen als te verwonderen: want de
eucht des Roomschen volcks vocht teghen
rijdtbaer ende zeer wreet Barbarisch volck
an Oosten: ende de Spainjaerts hebbē 'ton-
er-ghebracht / ende onder-worpen / onrede-
jcke dieren / ende enckel Westighe beesten.
Eñ dit verstont zeer wel een Spaensch Edel-
ıan / de welcke hem vindende te Argiers
net den Keyser Karolus quintus/in ghezel-
chap van eenighe Ridders/ ende onder hun
Fernandus Cortese/vinder eñ innemer van't
ieuwe Spainjen. Alzoo eenen hoop Moo-
en op hun quamen/in meerder ghetal van
olcke/als sy/ende ziende datse niet ghenoech
n waren om hun te wederstaē/ stelden sy hun
p de vlucht: Ende Cortese zegghende datse
ouden weder keeren eñ aenschijn bieden/ eñ
at syse kloecklijc bespringen zoudē/zeyde de-
n Edel-man/dese beeste meynt te doē te heb-
en met syn Indiaenkens/ daer tien mannen
peerde ghenoech syn om vijf ende twintich
uysent der zelver te verwinnen. De tijdin-
he in Spainjen ghekomen wesende van de
oot van Valboa/den Indischen Raet hadder

de doot van Valboa wer de qualijc genomen.

groot mishaghen in/ om t'ontfanghen wel daden ende rijckdommen/ die hy de Castili sche Koninckx kroon hadde verkregen: Nae hebbende ghevonden de Zuyder Zee/ end soo grooten deel Goudts ende Peirlen ghe zonden in Spainjen / om dit/ ende oock om dat die vander Antica aen den Koninck vee quaets schreven van Pedrarias/ waerom hy vande heerschappije ghestelt worde / hoewel hy middeler tijt begon te stichten de stadt van van nombre de Dios ende Panama, openende den wech van d'een tot den anderen. Veel ander Gouverneuren ende Capiteynen syn in dese landtschappen van het vaste lant ghekomen/zoeckende een yder hem rijck te maken ende groot/ met macht van rijcdommen/ waer van eenighe zijn ghegheten ghewordeu vande Indianen/ andere ghedoot van de eyghen Spainjaerden: om datse niet en ghedoochden hun rooverijen / die sy teghen de Indianen oeffenden. Eenige andere syn in de Zee verdroncken/ ende daer zijnder oock gheweest zulcke die zoo verre te landewaerts in zijn gegaen/ met begeerte des Gouts/ datse zijn gheraeckt in wilde plaetsen: ende niet wetende de geneychtheyt ende aert der locht vander tijden beloop in die landen/ hoe des winters daer vallen zulcke zeer wreede ende rouwe regens/ zo datse niet konnende voorts gaen noch te rugghe keeren/ zijnder doot gebleven met al hunnen volcke. De Spainjaerts hebben gebout op dese kuste des vasten

Verscheydẽ Gouverneurs al gierich na Gout doen veel wreetheydts tegẽ de Indianẽ

lants/

ants/dese onderschreven steden. Nombre de Dios, Lantica, Cartagena, Santa-Maria, Capo la Vela, Valenzuola, een zeer rijck landtschap/het welcke van den Keyser verpandt worde aen den Velzaren Duytschen anno 1528/ende den eersten Gouverneur die sy daer zonden hiet Ambroos Alfinguer/ende dede veel in-vallen onder dat volck/ende veel wreetheyt uyt begeerte van Gout te vinden: maer werdt ten lesten van de Indianen ghedoodt: des schickten sy daer eenen anderen ghenoemt Joris van hun gheslachte / den welcken de Spainiaerts die met hem woonden/ op eenen nacht verradelijck in syn bedde vermoorden ende ghevnden /.ende namen hem uyt den huyse met veel smadighe woorden die sy zeyden / sleypten hem over de merckt / ende wierpen hem ten lesten in een bosch. Doch alst dach worden was/wert hy begraven/ de misdadighe worden in korter tijt door 'tghebodt des Keysers swaerlijcken gestraft / ghelijck zulcke misdaet wel verdiende.

Het 20. Capittel.

Hier wordt weder verhaelt van Spainjola, ho dat Diego den sone van Colombo daer Gouverneur wesende, wordt van de Spainjaert aen den Koninck beschuldicht, daer hy tegen gaet richten ende sterft. Vande wreetheyt der Spainjaerden, waer door d'Indianer hun zelven doodden.

IC hebbe belooft dese mijn korte Historie te beleeden / alzoo ghevoechlijck alst mogelijc is: Daerom dunckt my goet weder te keeren, eñ een eynde te maken met Spainjola/ eñ van d'ander naest-omliggende Eylanden. Doen nu den Admirael Colombo doot was/ de Koninc Fernandus zont Diego syne sone/ voor onder-Koninck van Spainjola/ met de zelve macht die hy synen Vader hadde ghegheven/ maer het duerde weynich/ om dies-wille dat de Spainjaerts niet en mochten in gheender voeghen verdraghen/ gheboden te wesen van een uyt-lander/ des schreven sy aen den Koninck veel quaets van hem/ waerom hem den Koninck de heerschappije benam ende riep hem in Spainjen/ al-waer hy lange pleytede met den Koninck/ over syn zonderlinghe vryheden / ende alzoo sterf hy zonder eenich besluyt te hebben. Daer na worden tot Spainjola ghezonden ander Gouverneurs/ zoo Religieusen als Werelt sche/ ende ziende d'Eylanders/

Diego Colōbo Gouverneur vā Spainjola wert by den Koninc beschuldicht eñ afgeset, eñ sterf in Spainjen.

nders/datse van alle zijden werden geperst/
iet onlijdelijcke ende onverdraechlijcke las-
n ende moepten/ende datter gheenen middel
i was om hun vryhepdt weder te bekomen/
ieenende ende zuchtende/begeerde een pege-
ick te sterven/des vele als wanhopighe inde
osschen ginghen ende verhinghen hun daer/
ebbende ooch eerst hun kinderen ghedoodt/
gghende/dattet hun veel beter was te ster-
en dan zoo ellendich te leven/ dienende zulc-
e/ eñ zoo veel alder-quaetste eñ alder-wreet-
e moorders. De vrouwen met eenich sap
an kruydt verdorven hun vruchten/ om de
nge schepselen niet te baren/ ende volchden
ier na hun mans voet-stappen/ hen verhan-
hende. D'een wierp hem doodt van eenen
ooghen steylen berch/d'ander wierp hem in
Zee/ eenighe in de rivieren / ende eenighe
eten hun vergaen van honger/eenige brach-
n hun zelven om met messen van viersteen/
te door-staken met puntighe houten hun
rsten ende zijden/ als hier in dese beeldin-
he te zien is.

D'Indianen ver hangen hen zelvẽ deur mistroostlicheyt eñ om der Spãjaerden wreetheyt.

Hoe de Indianen hun zelven om-brochten in Spainjola om den Spainjaerts niet te dienen.

Vātwee milioenē Indianen in Spainjo la geen hōdert eñ twintich overgebleven.

EYndelijcken van twee milioenen Indianen dieder waren in dit Eylant/onder die hun zelven verdaen hebben/van den arbeydt versmacht/eñ door wreetheyt vande Spainjaerden vernielt: teghenwoordich en zouder men niet vinden hondert ende twintich. Eñ dit was de wijse om hun Christenen te maken: Ende het ghene dat dese Eylanderen is gheschiedt/is desghelijcken alle de anderen over-komen; In Cuba/Jamaica/Portorico/

n/ ende ander plaetsen. Ende hoewel dat sy
i dese Eylanden een oneyndelijck ghetal van
aven noch hebben ghebracht uyt het vaste
ndt/ zoo zijnse nochtans bykans al t'zamen
y niet ghebracht: in somma ick zegghe dat
aer de Spainjaerts hun banieren hebben
yt-ghespreydt/ daer hebben sy ghelaten van
er groote wreetheyt een teecken des eeuwi-
hen haets.

Het 21. Capittel.

an de wijse der Indiaensche Godts-diensten,
vierdaghen ende dierghelijcke.

Vander Indianẽ Godts-dienstẽ.

N zoo veel belanght den Indiaenschen Godts-dienst/ niet alleen in dit Eylandt
Spainjola/ maer oock onder alle de volcken
an dese nieuwe werelt: sy aenbadẽ ende aen-
oden veel verscheyden Goden / sommighe
ebbense die gheschildert syn/ sommighe ron-
e beelden/ eenighe van gebacken aerde/ som-
nighe van hout/ eenighe andere ooc van Zil-
er ende Goudt: Ende ick hebbe ghezien in
enighe plaetsen/ byzonder in't Koninckrijc-
e van Peru / in ghedaente van voghelen/
Tigheren / Herten / ende ander gheslachten
er dieren: daerenbovẽ heb icker noch gezien
hemaeckt met steerten ende voeten/ recht op
e wijse zoo men by ons de duyvelen af schil-
ert. Ende al-hoe-wel onse Priesters ende
Monicken hun daghelijx hebben neneerstich

om dat uyt te roepen. Even-wel hebbender de Priesters van hun Wet eenige onder d'aerde/in eenige holen/hun heymelijcken ende gestadelijcken offerhanden doende/altijdt hun vragende wat middel ende wech men mocht gebruycken/ om voor eeuwich de Christenen te verjaghen uyt hun landt: noemende elcken Godt met synen name/makende den eenen voor-spraecker ende middelaer van een zake/ den anderen van een ander/ gelijck de Heydenen in den ouden tijdt plachten te doen/ doen sy voor den Godt des verwinnens/ hadden Mars op't landt/ ende in de Zee Neptunus/ Esculapius in der Medecijnen/ ende Hercules over de tijdtlijcke haven/beloonende dese Goden de tienden van hun goederen/ op dat syse zouden vermeerderen/ ende zorghe daer voor hebben. Doch dit volck en begeert anders niet van syn Goden/dan overvloet van eetbaer ende drinckbaer dinghen/ ghezondtheyt/ende verwinninghe teghen hunne vyanden. Ende dickmael verschijnt hun den duyvel in veel verscheyden gedaenten/ belovende aen de Priesteren eenighe dinghen die sy begeeren: ende wanneer het niet en ghesciet alzoo hy belooft hadde/ende hun van hem beklagen/zoo antwoort hy/ dat hy syn meyninghe heeft verandert/om eenighe zeer groote zonde die sy bedreven hebben. Ende aldus doet den Vader der leughenen syne onschult. Wanneer eenen Cacique van het Eylandt Spainjola/wilde vieren den feestdach van

Eñ ghelijck de Papistē met de Heyligē doen.

synen

nen opperſten valſchen Godt/gheboot hy
le ſyn ond rſaten/zo wel mannen als vrou-
en / dat ſy op zulcken dach zouden ko-
nen/ende ter ghewooner plaetſe weſende/een
ghelijck ſchickte hem in orden. Den Caci-
ue ginck voren ende quam in den Tempel
aer de Prieſters waren/den Afgodt toe-ma-
ende/daer voechde hy hem te zitten/ſlaende
p een trommel/daer na volchde al d'ander
olck/de mannen voor geſchildert met ſwer-
verwe/root ende geel/met plumagien van
apegaeys vederen ende ander wilde voge-
n/hebbende aen den hals/beenē ende armen
eſnoerde Zee-ſchelpen/de vrouwen gingen
antſch ongheſchildert/ende de dochters heel
aeckt/ eñ de ghehouwde de ſchamelheyt ge-
eckt/op de wijſe datmen ghebruyckt inde
ap van Paria eñ ander plaetſen van't vaſte
ndt/ende aldus quamen ſy inde Kerck al
nſende ende zinghende eenighe van hunne
edekens/tot lof van dien Afgodt/ende den
eere groettenſe met de trommel/ daer na
alchden ſy/ſtekende een ſtocxken inde kele/
de dit deden ſy op dat den Afgodt zien zou-
/datſe inde maghe noch borſt gheen erghe
ken en hadden. Deſen ſotten Godts-dien-
weſende ghedaen/voechden hun met ghe-
cupſte beenen te zitten:Ende met een ſwaer-
oedich ghelupt zonghen ſy eenighe andere
edekens/doen quamen in den Tempel an-
re vrouwen met korven vol broodts/ver-
ert met rooſen ende bloemen/de welcke gin-

ghen rontom de ghene die zonghen/ zegghen de eenighe van hun gebeden/ d'ander stonden op om hem te antwoorden: Ende als sy dese liedekens hadden volepnt / veranderende het ghedichtjen/ zonghender tot lof van hun heer Heere een ander / ter weerdicheydt ende eere van hem: daer na schoncken sy den Afgodt het broot. De Priesters namen't/ ende dat ghebenedijt hebbende/ bedeelden sy't onder al het volck/als een heylich dinc/ ofte goet heylichdom. Ende aldus een yder zeer vrolijck ende wel te vreden/keerden weder t'huys. Sy geloofden dat de Son ende de Mane voort quamen uyt eenen kuyl/ende sy hadden een ronde kauwoerde voor een out heylichdom/zeggende/ dat sy was uyt der Zee ghekomen met al haer visschen; sy hadden twee beelden van hout/dewelcke sy aenbaden voor Goden van der overvloedicheyt/ ende eenighe tijden des jaers/ginghender veel Indianen in bevaert/ sy hadden noch eenen anderen Afgodt ghemaeckt met vier voeten ghelijck eenen hont/ ende zeyden dat wanneer hy verstoort was/ dat hy wech ginck op de berghen / ende wesende van hun ghevonden/ brachten hem op haer schouderen weder in den Tempel. In dit Eylant / ghelijck in eenighe ander landtschappen deser nieuwe landen/synder eenighe boomkens niet te groot / op de wijse van rieten / die een bladt voort brenghen van ghedaente als de Noteboom/doch eer wat meerder / dit bladt wordt van het volck van den

ande (daer't in ghebruyc is in grooter weer-
den ghehouden / ende vande slaven die de
Spainjaerden uyt Etiopien ghebracht heb-
ben oock zeer ghepresen: wesende dan dese
bladeren in den rechten tijdt/sy plockense/en-
de in bůsselkens ghebonden / hanghense op
er plaetse daer sy ghewoon zijn haer vier te
maken/tot datse wel droogh zijn: ende als sy't
begeeren te ghebruycken / dan nemen sy een
bladt van de aren van hun koren / ende leg-
ghen die daer / in een van die bladeren/ ende
bindense zoo t'zamen/makende ghelijck een
pijpe/eñ steeckender op het eẽ eynde het vier
en/ende houdende het ander deel inde mont/
trecken den adem inne-waerts / zoo dat dien
oock hun inde mont gaet/inde kele/ende int
hooft: ende zoo langhe als sy't herden mogen
verdraghen sy't/hebbende daer ghenoecht in/
ende verbullen haer zelven zoo zeer met desen
ellen roock/ dat sy uyt hun sinnen worden:
ende daer zijnder die hem zoo krachtelijcken
in-nemen/datse ter aerden vallen al of sy doot
waren. Ende hier van zijnse den meestendeel
vanden dach ofte vanden nacht af beswijmt.
Daer zijnder die hun vernoeghen te drincken
van desen rooc/zoo veel tot dat het hooft hun
omloopt / ende niet meer. Ziet wat pestisch
quaet vergift des duyvels als dit is. Het
is myy gheschiedt / in het landtschap Guat-
imala ende Nicaraqua dat ick het al gaen-
de achter wech maer en worde rieckende /
van yemandt/ ofte datter eenen Indiaen die
desen

Het gebruyck van den Taback by de Indianẽ gemeyn

desen roock aenghenomen hadde/quam in he
huys daer ick was / was ghedwonghen me
grooter haesten myn van daer te maken: ende
desen roock is gheheeten op de Mexicaensche
sprake Tabacco.

Het 22. Capittel,

Van de wijse die de Medecijnen ghebruycken int meesteren der krancken, ende meer ander ghewoonten der Indianen.

IN het Eylant Spainjola ende in alle d'ander/wanneer hun Artsen / wilden eenighe
kranc-

rancken ghenesen / ginghen sy ter plaetsen
aer hy was/ ende gaven hem vanden voor-
eyden rooc ende als hy wel droncken was/
oen was de meeste meesteringhe beschickt:
esen daer na tot hem zelven ghekomen we-
ende/zeyde duysentderley dinghen/ als van
heweest te hebben in den raet der Goden/ eñ
eel hooghe ghezichten ghehadt te hebben/
aer na keerden sy den krancken dry oft vier
eysen/ ende wreven hem het lichaem ende de
ndenen met der handt/ hem veel gesten met
en hoof e doende/ houdende inde mondt een
een ofte eenen steen/ welcke de vrouwē voor
eylich bewaren/houdende datse goet syn om
doen baren. Indien den krancken den Me-
ecijn vraecht wat van hem wilde worden/
ntwoorden/dat hy haest verlost zal worden:
oo hy dan sterft/ zoo hebben sy veel onschul-
ighe dinghen/maer eene is de beste: het was
n sterffelijcke ziecktе. Ende indien eenich
Medecijn zonder de ghewoon zake ende Ce-
rimonien yemanden hadde bezocht/ hy wert
waerlijcken ghestraft. In zoo veel landt-
happen als ick gherepst hebbe/ende zoo veel
ls ick verstaen hebbe/ de medecijnen syn ooc
elve Priesters/zoo dat het lichtelijck in hun
nder landen oock alzoo moet wesen: sy hee-
ense op hun sprake Boccbiti/ eñ in alle plaet-
n hebben sy zeer groote macht: doch men en
eestert int ghemeen / niemant als de byzon-
erste / sy nemen alzoo veel vrouwen als sy
rijghen konnen. Ende eene is gehouden de
princi-

principale/ ende ghebiedt d'andere/ wanneer eenen Cacique sterft zonder erfghenaem zo[...] ghevolgen int Rijck/ de neven/ de sonen va[n] de susters/ ende niet van de broeders: hebben de die ghewisser/ overmidts sy die ghebaert heeft/ dan die twijffelachtich gewonnen zijn: de oorzake komt daer upt/ om dat in dese lan[-] dē/ de kuys-schept weynich plaetse heeft/ en[-] de in weynich plaetsen worden de dochters bewaert/ broeders ende susters/ slapen al t'za[-] men ghelijck de kieckens/ d'een op d'aerde d'ander hanghende in de locht. Als de vrou[-] wen baren/ draghen sy de creatuerkens aen de Zee/ of by eenige riviere te wasschen: ende aldus zonder ander toesicht voedē sy hun kin[-] deren. Eenighe zeggen/ dat sy voortijts zeer groote dieven waren/ ende om alderley zaken quamender op de staken tot straffinghe/ maer wat mochtense doch stelen? Na datse niet gie[-] rich en zijn/ noch rijcke/ ende 'tghene sy minst achten is het Gout ende 't Zilver: ende de ge[-] ne die't begeerde mochtens zoo veel graven in de mijne als hem beliefde/ ghelijck men up[t] een fonteyne water doet. Aengaende hun kleedinghe/ sy gaen al naect/ ende van het eten aengaende/ sy ghevens een yeghelijck/ wie in hun huysen komt: ende op hun feest-daghen als sy te zamen komen/ een yeghelijc brengt/ ende eten al t'zamen over hoop/ sy zinghen en[-] de dansen/ zoo langhe datse droncken worden ende moede: ende alzoo maken sy vry-borstich onderlinghe een goet leven. Alzoo dat ic niet

De Indianen zijn niet gierich.

en kan

n kan bedencken wat dieverije onder hun
ude gheweest hebben/of sy en haddent ghe-
ert van den eersten tweeden ofte derden
paińjaert dieder eerst is beginnen te woo-
n. Beliefdet den almogenden Godt dat de
delijcke goederen van ons waren gheacht/
elijck van hun: want den Christen naem
ude Hemelsch wesen/wanneer de gierichept
ebannen ware. Het koren van desen volc-
/wort van den ghemeynen man gheheeten
aiz: ende komt van't Eylandt Spainjola/
rstmael van al ghevonden van den Christe-
n/den wijn heeten sy Chichia/ hun schepen
noue: de rapieren Macanne/ ende de Hee-
Caciquen/ sy en bouwen het lant niet om
t koorē te zaeyen/ maer makende een kleyn
orken legghender dry oft vier granen in/
e bedeckent/zoo veel dattet ghenoech is/
ker stam brenght voort dry oft vier aren/
lcke wesende hondert of meer granen / de
men van het Maiz syn langher als een
n/eñ in sommich landtschap Oogstmaent
eemaels int jaer.

Hy onesschuldicht d'Indianen van opgheleyde dieverije.

Het 23. Capittel.

De wijse van het broot ende wijn te maken, o[c] van de boomen ende vruchten des landts.

De ma-niere vã broot backen

DE molenarinnen of vrouwen die't ma[...] len/ nemen een deel van dit koren / end[...] makent des avondts te voren nat met kou[...] water/des morgens breken sy't/een weynic[...] smaels/ tusschen twee steenen: sommige sta[...] over-eynde/sommighe zitten geknielt: End[...] offer wel van hen hayr of luysen in valle[...] daer letten sy niet op. Den deegh-klomp ge[...] maeck[...]

aeckt wesende / die sy allenxkens metter
indt hebben besprenght met water / maken
eenighe dropkens sommighe lanck som-
ighe ront/ende die ligghende in Palm-bla-
ren backen syse met alzoo weynich water
st hun moghelijck is/dat is het broodt des
iemeynen volcks/ende duert twee daghen/
er na wordet muf. De Heeren etent aldus/
legghen het graen te weycken/ de molena-
inen brekent wat met de steenen/ende was-
hende dat met warm water doen sy'er de
llen uyt/datter maer de bloem en blijft/dan
alen sy't zoo kleyn alst moghelijck is/ende
t deech ghemaeckt hebbende maken sy'er af
eyne koexkens / ende op een ronde aerden
nne backen syse / makende daer onder een
ickzamich vier. Dit broot kost veel moey-
i/om dies-wille dattet altijdt versch moet
n: want alst langhe ghemaeckt is en deu-
et niet/ ende weynich kout / maer middel-
er ist goet/noch kout noch heet. Ic gaen-
door verwoeste plaetsen/ hebbende de be-
eflijckheyt tot een gheleyds-vrouwe / heb-
oock moeten leeren maken om't zelve niet
uw in te eten / oft ghebraden : welcke ma-
ghe om dattet een zeer hart dingen is kost
el moeyten/ende somtijts als icks weynich
dde nam icker de pellen niet uyt ghelijck de
eeren/oock en paste dat malen niet zeer wel
or mijn armen die van den hongher waren
r ghefwackt. Sy maken noch een ander
nier van broot geheeten Cazabi/van eenen

wortel genoemt Jucca/ende is vande dick
van een rape. Desen wortel en brenght geen
derley zaet voort/dan eenighe knoopige end
binnen-dichtsche rieté/ de bladers zijn groen
ghelijckende die van't kemp. Ende dese ri
ten in sapzoen wesende / snijden die in stucke
twee palmen lanck/ ende plantense in zek
hoopen van aerde geheeten Conuchi/ ende i
den tijt van twee jaren wordent groote wor
telen/alle reyse dat sy dit broot willen maken
trecken sy van dees wortelen uyt der aerden
maer weynich t'effens/want sy bederven/ e
en dueren niet/ende gezuyvert hebbende/ snij
den hem met eenighe snedighe steenen die
aen de Zee vinden/ ende leggent zoo in eene
sack/ ende druckender het sap uyt/ het welc
is als vergift die't drincken zoude / ende o
een groote aerden panne/ ghelijc eenen koec
van deech laten sy't staen/ daer na op-ghen
men wesende/ legghent in de Sonne te droo
ghen/ende sy makender dicke eñ dunne koec
ken af/ dit docht my eenen zeer armen kost t
wesen/ende indien men't bewaert in een droo
ge plaetse/dueret wel dry oft vier jaren: me
moetet altijdt in het eten verzelschappen me
wat vochticheydt inde kele: Anders gaet he
zeer qualijc in/door syn herdicheyt inde mon
wesende/ docht my dat ick aerde at / met so
van vleesch/gaettet beter/doch weynich. All
de schepē van Spainjen die heen en weer va
ren in dese landen/ zonder die/ die van ver
Crore

Croce / een haven van nieuw Spainjen komen / verzien hun van dit broodt / om dieswille dat in alle landen/plaetsen / Eylanden ende landtschappen / die de Spainjaerts in de West-Zee bekomen / niet een graen terwe en wast: De ghene die meel ende tweebacken hebben / komen van Mexico: Van daer komen sy oock met muylen ende karren / een reyse van omtrent twee hondert mijlen. Sy hebben van ghelijcke twee ander ghestalten van wortelen / eenen gheheeten Batatta / den anderen Haje / ende zijn van eenderley ghedaente / dan dat de Haje minder ende smaeckelijcker is als den anderen / ende gheplant wesende / binnen zes maenden daer na komt de vrucht daer van uyt / ende den smake is zoet-achtich / maer verzadet haest / ende zijn van kleyn onderhoudt: sy veroorzaken wint-achticheyt / ende men eetse ghemeynelijck ghebraden onder de kolen: eenighe zegghen dattet de smaec heeft van suyckér-koecken / ofte van ghesuyckerde kastanien: Doch na mijnen smaeck / duncken my de kastanien beter zonder suycker. Na dat ick verhaelt hebbe van het broodt maken / is het oock behoorlijck dat ick zegghe de maniere van den wijn / ende zonderlinghe van dien van Maiz. De Molenarinnen nemen zoo veel graens als hun goet dunckt / na de veelheydt des wijns die hun belast is te maken / ende als sy't ghemalen hebben / leggen sy't int water in eenige groote potten /

De maniere vā hunnen wijn eñ dranck te makē

ende de vrouwen die last hebben desen dranck te maken / nemen een weynich korens / ende in eenen pot laten sy't een weynich weycken / daer na gheven sy't eenighe ander vrouwen / de welcke ghestelt zijn tot desen dienste / ende dese nemen't in de mont ende knouwen't van langher-hant / ende dan doende macht als of sy hoesteden / wierpen sy't op een bladt / of immer in een schotel: daer na doẽ sy't in den pot met ander dinghen / datse daer in menghen: want zonder dat den wijn / te wetẽ / den dranc en zoude geen kracht hebbẽ. Sy doen't dry of vier uren zieden / ende nemende dan van den viere latent kout worden / ende latent zijpen door een kleet / ende het wort dan zoo oprecht dattet droncken maeckt / ghelijck oft waerachtighen wijn waer.

De

De maniere om vvijn te maken.

Sy makens noch van ander verscheyden soorten van heunich/van fruyten ende van oortelen/doch ten maeckt niet dronckē ge-ijck den anderen. Sy hebben een groote me-ichte van boomen/die een zeker ghedaente an wilde druyven voort-brengen/ende syn esien zijn ghelijck de steen die op de doornen oassen: sy hebben swarte pellē/maer om dat er veel schael is ende weynich merchs/zoo n maken sy daer geenen wijn van. Daer zijn eker boomen die Olijven voort-brenghen/

 doch

doch van zeer quaden reucke/ ende erger van smake: Ende hebben overvloet van verschey-den soorten van fruyten/ als daer zijn Hovi/ Andooren/ Pijn-appels/ Guajaven/ Mamei Guanaven: de Druyven zijn van grootte als de Hovi/ende Hovi zijn de Slee'n ghelijck: sy hebben weynich merch maer steenē genoech: als sy rijp zijn zijnse geel/ harē boom is groot ende de bladers kleyn/ ende zijn van suyren smake. Den Andooren oft Platanus heeft een vrucht veel langer als dick/ ende de kleyne zijn beter als de groote/ syn bladeren zijn een palm en een half breedt/ende vier palmen lanck: Ende uyt de bladeren wast eenen tack/ den welcken voort-brenght hondert Platanen/ te weten/ vruchtē/oft meer/van de kleyne / maer van de groote vijf ende twintich of weynich meer. Desen boom is teer/ ende en brenght maer een-mael vrucht/ verspaeyt een jaer/ende van zijn wortelē wassen weder ander stammen/de vruchten rijp wesende pluc-ken syse/ende als sy noch groen zijn / houwen den boom af ende legghen hem in een warm plaetse/ende sy worden haest rijp / ende worden gheel/ de pelle is van de dickte van eenen rugghe van een mes / ende alle het ander is merch/ den smake treckt na het zoete. Den Pijn wast in eenighe busschelkens / alsse rijp zijn schijnen sy geel/sy hebben goeden reucke/ ende beter smake / ende zijn zeer gheverwet. Het is my gheschiet gelijck veel anderen/ dat ick zieck wesende/ niet met allen mocht eten

zonder

nder van deser vrucht. Ende na mijn dunc-
en/ gheloove ick datter gheen smakelijcker
uyt ter werelt en is.

E Nde zoo ghezeyt is / als de yelle gheheel
is / zoo is al d'ander merch ofte eetbaer
uyt: in't ghemeyn zijnse zoet-smakich/trec-
ende een weynich na het sarp. Den Guaja-
a is eenen boom ghelijck de perzick-boom
ft Amarel-appel-boom / heeft de bladeren
helijck den Lauwerier / maer dicker ende
ngher/ worden haest oudt / syn fruyt is
henoechzaem van ghedaente ghelijck de
Nispel / maer veel meerder/ het rijpt op den
oom/ ende rijp wesende zoomen't niet en

I iij plockt/

plockt/ komender wormen in / het heeft veel kleyn graentkens in / de roode zijn beter als de witte/ ende zijn van goeden smake. Den Mamei is een boom ghelijck eenen middelbaren Okernoten boom / langer ende breeder van bladeren/ in't Eylandt Spainjola is syn vrucht ront/maer over al in't vaste lant/ lanc ende grooter/ende van beter smake: sy hebben in dry ofte vier nootkens/syn kernen trecken na castagne verwe/het heeft dunne peeltjens/ den smaeck is zoet-achtich. Den Guanavano is eenen kleenē boom ende teer/syn vrucht is op de wijse van een herte / hebbende een groen dunne pelle/ghemaeckt ghelijck schobben van eenen visch/ ende is van binnen wit/ ende men vindter van een ander ghedaente/ ront ende geel wesende/ende dese zijn veel beter als d'ander/ende sy hebben al t'zamen eenighe kleyn steentjens in van castaniachtighe verwe.

Het 24. Capittel.

Van eenighe ghedierten ende gheleghentheden der landen,des jaer-gancks vruchten ende vee,ende dierghelijcke.

IN alle de voor-verhaelde Eylanden en zijn gheen vier-voetighe dieren gevonden/uytghenomen kleyn konijnen / van ghestalt als honden. Daer syn eenige fenijnige dierkens ghehee-

heheeten Nigue van grootte als vlooyen/de
welcke zonder datmen't voelt/hun steken tus-
schen den naghel ende het vleesch/ by-zonder
in den voet/ende sy voeden hun in't stof/ende
dickwils gheschiedet datmen geen pijne daer
van en ghevoelt/ tot der tijdt datse zoo groot
zijn als erweten ofte vitsen/ende dan met een
naelde ofte doorn doetmense uyt vol netē we-
ende/men gheneest het zeer met heet asschen:
Ende veel Mooren slaven/ hebbende niet om
kousssen of schoepen / hun komender zoo veel
inde voeten/ dan ghebruycken het gloeyendt
yser om te verdrijven : ende eenighe zijnder
van kreupel ghebleven. Ende oock isset my
ghebeurt in Peru/in't lantschap van Ouder-
haven/ door de zeer groote quellinghen die ic
soo wel ter Zee als te lande hadde gheleden/ als
dat ic het gantsche lichaem vol schorftheden
kreech/ ende oock de beenen/daer toe ooc inde
voeten / veel van dese Niguen/ die my deden
verschricken: ende ten hadde gheweest dat ick
meer als vlijtich was my dickmael te reyni-
ghen/ende te wasschen/het hadde qualijc met
my ghegaen/ghelijckt wel is ghegaen met ee-
nighe Spainjaerts/die door luyheyt hun niet
twee ofte drymael 'sdaechs en wiesschē noch
en zuyverden/ zijn kreupel gebleven. Ic heb
wree te vooren verhaelt hoe dattet Eylandt
Haiti vanden Admirael Colombo was gehee-
ten Spainjola / het welck duysent ende twee
hondert mijlen omgaens is : Het heeft over-
vloet van havens/rivieren/ visch/ ende sout/

Grootte van't Eylant Spainjola.

ende daer zijn twee Meiren/ een ghesouten ende d'ander zoet/ ende d'overvloedichste ri- viere van gout die onder ander de Spainjaer- den hebben ghevonden in dit Eylant/ is ghe- noemt Cibao / ende de uyt-nemenste stadt is S. Domenico/ dewelcke was ghebouwt van Bartolomeo Colombo/ende hy gaf haer dien name / om dies-wille dat hy lancks dit Ey- landt ginck al zoeckende eenige goede haven/ die bequaem tot de schepen/die van Spainjen quamen/mocht wesen/en quam te deser plaet- sen op S. Domenicus dach. Ende alzoo wort oock dit Eylandt ghenoemt S. Domenicus Eylandt. De stadt is gebouwt op plat lant/ ten Oosten-waert op den Oever der rivieren Ozonea ter Zee-waert ziende/heeft zeer goe- de Haven/tot veel schepen bequaem: In de stadt zijn omtrent vijf hondert vierstеden / en heeft goede ende schoon huysen ghelijck in Spainjen/ende eenighe zegghen / dat in dit Eylant wel terwe wast/ maer datmens wey- nich op doet/ om de groote vasticheydt des landts/maer om datter overvloedicheydt is van Maiz passen niet veel op de terwe. Welc veroorzaeckt-men datter noch veel noch wey- nich op en doet. Ick hebbe de Spainjaerts gevraecht de oorzake/sy antwoorden my/ dat het de aerde om de groote hitte niet en konde voort-brengen/ende dattet zoo is in het gant- sche Eylant: Het is waer dat in den beginne/ doen men het begonde te bewoonen/ eenighe Spaen-

Ghele- genthz vande Stadt S. Do- menico in Spain jola.

paensche boeren zaeyden een weynich in
nige bergen by Cibao/ dewelcke wat voch-
h zijn/ ende en dedens maer omtrent twee
lsters. Ende om dat het gheberchte rouw
de steenich is/ ziende dat sy'es gheen me-
chte en mochten op doen/ en hebben sy niet
illen zaeyen/ ende aldus verzien hun van
eel uyt Spainjen/ het welck sy in tonnen
enghen. Ende wanneer men daer gheen
oodt en vint door de vertzaginghe der sche-
n/ist noodich datmen ete Calzabi: want sy
zaeyen niet veel Maiz om die wille van dit
eel: de boomen dieder van Spainjen ghe-
acht zijn/ zijn weynich/ dieder hebben wil-
n beklijven/ dan Granaet-appels/ Oranjen/
edren/ Lamoenen ende eenige Vijghe-boo-
en: aengaende vande wijn-stocken sy en ge-
n maer een weynich kleyne snoo Druyven/
de een pondt ghelter eenen halven ducaet.
nde ick hebber gezien eenen wijngaert van
n Secretaris Diego Cavaljero / waer in
nighe duysent stammen waren/ ende als het
el voer/ zoo deden sy op omtrent veertich
ondt Druyven/ sy en hebben niet al te goe-
en smake/ ende ghemeynelijck leestmense in
aendt Sprockel ende Meert/ om datter dan
mer begint in louwe/ ende gheduert tot het
ste van April. Ende den winter begint te
Mey/ eñ eyndicht in December: men heetent
heenen winter/ om dattet dan koudt zoude
esen/ maer om den overbloedighen reghen/
want

Van het geboō-te al-daer ge-bracht.

Vande wijn-gaerdē.

Somer winter.

want het isser dan heeter als des somers/ o
dat de winden dan op-houden / ende dat u
der aerden eenighe heete vochte dampen o
trecken/die veel zieckten veroorzaken. En
ten teghendeele des somers waeyden altijt
Oost-Grieksche winden/ende men ziet altijt
dē Hemel zuyver. Aengaende de moes-kruy
den/ als daer zijn koolen/cabuysen/rapen/la
touwe /kauwoerden / meloenen die vintme
overvloedich. Maer ayiuyn ende loock d
heeftmer weynich die goet zijn:Doch de sch
pen van Spainjen die brengender by menich
ten met ander verscheyden dingen/te weten
boonen/ erweten/ vitsen / amandelen/ noten
vijgen/rozijnen/ olie/rijs/heunich/kaes/kan
nen/ schotelen/ specerven/ wolle-laken/ zijde
bereydt leer/ wijn/ tweeback ende ander din
gen di'er niet en wassen. Daer zijn een groo
te menichte alderley soorten van beesten/ va
den gheslachte uyt Spainjen/ ende daer sy
eenighe Spainjaerts die zes of acht duysen
beest-hoofden ten velde hebben. Een yde
macher voor syn ghebruyck zoo veel doode
alst hem belieft/behoudens dat hy den eyghe
naer de huyden geeft. In dit Eylant maeckt
men oock een groote menichte van suycker
Ende in mijnen tijt wrochtender aen vieren
dertich werck-lieden / ende dees twee dinge
te weten suycker en wasch/zijn de by-zonder
ste koopmanschappen van desen Eylande.
Ende de kooplieden die nu teghenwoordich
daer komen van Spainjen / in't wederkeeren
en la-

Moes-kruydē over-vloe-dich.

Beesten

Suyker ende wasch de be-zonder-

laden niet anders/ uyt oorzaecke dat de Spainjaerts hebben zoo bevlijtich het gheel de wit metael te graven/ datmer niet een aen meer en vindt. Ende het meeste ghelt tmen nu ter tijdt slaet in S. Domenico/ is n vier Maravidis 'twelcke by ons hier ee- n stuyver zoude wesen. Ende indien de oplieden wilden reepen goudt ofte silver/ t welcke men daer vint van uyt Peru/ende apo di Fondura/ende het wortter gebracht n de kooplieden die peerden / slaven ende uylen komen koopen. Dat zouden sy mo- en doen/ten ware dat het verlies zoo groot . Om dies-wille dat eenē ducaet fijn gouts/ er twee waert van desen anderen ghelde/ erom koopen sy liever leer/suycker/ Cassia de Guajacavo / dat is/ heylich hout ofte ck-hout

stekoop man- schap op Spā- jola.

Gheen gout noch silver meer in het Ey- landt Spain- jola.

De

De nieuvve vverelt

Te weten,

De beſchrijvinghe der nieuw West-Indien,

Door Ieronimus Benzonius van Milane.

Het tweedde Boeck

Het 1. Capittel.

Van de wonderlijcke wreetheyt die de Spain jaerts over hun ſlaven oeffenden, ende hoe ſlaefſche Mooren ontloopende het Eylan Spainjola ghenoech meeſter worden.

DOen d'Indianen van deſe E landen begonden in't uytter verderf te komen/ de Spai jaerts verzaghen hun be Mooren uyt Guinea / wel van den Koninck van Port gael was in-ghenomen. En ſy hebbender ghebracht een groote menicht Ende ten tijden datter mijnen waren/ deden wercken in't gout ende ſilver: Maer na dat daer van het eynde hadden/ zoo zijn vermee

dei

ert ghewozden d'arbeyders in het suyker. Ende alzoo zijn sy nu daer in onledich/ende in et vee te hoeden/oock in alle nootelijcke din-ghen/ tot dienst ende nut van hun meesters. Ende om datmen onder de Spaensche natie/ indt zulcke die niet alleen wreet en zijn/maer oven maten wreedt/ wanneer eenighe onder un eenighen slave wil straffen/ om eenighe nisdaet van hem bedreven/ of om dat hy zijn hewoonlijcke dach-huer niet en heeft ghe-wonnen/ of om eenich spijt dat hy hem ghe-aen heeft/of in de mijne de gewoon menich-e des gouts ende silvers niet ghegraven te ebben/ ghelijck men daer te doen plach/ des vondts als sy te huys quam in wissel van tbont-malen/ deden hem ontkleeden zoo sy enich hemde aen't lijf hadden/ter aerde ghe-worpen werden/ handen ende voeten ghebon-en aen een dweers hout/welc van de Spain-aerts wort ghebeeten de Wet van Bajona/ welcke Wet ick achte dat eenighen grooten oes heeft beschzeven) daer na met een koor-e ofte leren riem slaen sy hem/ tot dat hem al et vleesch vloeyt van den bloede/ ende dit ge-aen wesende nemē een pont peck of een scho-el ghesoden olie/ ende siedende druppen lanc-amich over alle het lijf/ende met den peper an den lande ghetempert met water ende out wasschen sy hem. Ende op een bert met en decksel laten sy hem ligghen/zoo langhe ot dat den meester dunckt dat hy weder zou-e konnen ghewercken. Ander maken eenen put

wreet-heit der Spain-jaerden over de slaven.

put in de aerde/ende ſtellen hem over-eynd daer in/met den hoofde slechs upt/ende late hem daer ſtaen den gantſchen nacht. End de Spainjaerts zeggen/dat ſy deſe Medecyn gebruycken/op dat de aerde tot haer van hem trect dat bloet/ende bewaert ſyn vleeſch dat ter gheen wonden en worden / ende dattet t eer heel wort: ende zoo der eenighen ſterft/ al zoo't door de groote pijne wel gheſchiedt/zijn meeſter / na de Wet van Spainjen/ en heeft anders gheen ſtraffe dan den Koninck eenen anderen te betalen: Ende aldus door dees al der-grootſte wreetheyt/ eenighe van hun be gonden in het begin te vluchtē van hun mee ſters/ende te loopen lancks den Eylande als wanhopighe menſchen/ ja zijn ter dier oor zake daer na zoo vermenicht/ datſe de Spain jaerts dieder woonen genoech te doen maec ten/ ende noch maken. Ende om dies-willen dat de Koninghen van Etiopien altijt teghen malkanderen krijghen/gelijck daer zijn Guinei/Manicongri/Gialopi/Zapi/Barbeſi/ en malkanderen vangen ende verkoopen aen de Portugalers/ daerom ſy in dees landen noch malkanderen haet dragen/ doch en doen mal kanderen geen leet: Maer hun vindende/ be ſpronghen van de Spainjaerden / zoo zijnſe malkanderen behulpich ende gunſtich/ doch hout elcke natie ſynen by-zonderen Koninck of Gouverneur/ ende houden hun volck het een van het ander verſcheyden/ ende hierom en doenſe de Spainjaerden zoo groote ſchade niet

Der Spājaerden wreetheydt veroorzaeckt ongheboorzaemhz der ſlaven eñ muyteryen.

let alsse wel mochten doen/ indien datse t'za-
nen vereenicht waren. Ziende dan de Pre-
denten ende Auditeuren des Eylandts/ dat
agelijcks dees Mooren vermenichden/ende
atse alle de Spainjaerts die in hun handen
ielen/deden met alderley sooꝛte van pijnigen
erven/begonden volck toe te maken/ eñ zon-
en die in alle plaetsen des Eylandts daer sy
voonden. Ende in den aenvanck gelucktent
e Spainjaerden wel: want sy leyddẽ met hun
enighe Mooren/die hun volxken wisten/ be-
ende hun vrpheyt: besprongenhense by nach-
. Ende overmits sy als beesten lagen en slie-
en zonder eenighe vreese vooꝛ de vyanden/
o vinghen syder ende sloegender veel doot/
aer na datse de wacht begonden te houden/
nde met toe-sicht wacker te wesen/ zoo heb-
en de Spainjaerts meest altijts het quaetste
eel behouden. Ende dees Wilden zijn zoo
ermeerdert ende zulck groot ghetal gewoꝛ-
en/dat doen ick in dat Eylant woonde/men
eyde vooꝛ zeker datter meer warẽ als zeven
uysent. Ende int jaer 1545. Ic wesende in't
aste landt/ men hooꝛde hoe den Cimaroni
want zoo hieten hun de Spainjaerts/welck
o veel is als de verloopene) in't ghemeyn
aren opgestaen/ende liepen dooꝛ alle plaet-
n des Eylandts/doende alderley quaet dat-
en doen mocht. Ende dat den Admirael
lungi Colombo / ende den Pꝛesident/ ende
e Auditeurs van S. Domenico / hun eenige
oden zonden/hun te bidden/ende te begeeren

datse zouden willen hun benoeghen vreedza
mich te leven / men zoude desghelijcks hu
ooc in vreden laten/ende men zoude hun nie
meer moeyelijc wesen/ ende datse zouden wil
len hun vrienden wesen / ende dat indien s
Priesters ofte Monicken begeerden om hu
te onderwijsen in de Christelijcke Leeringhe
datmender hun zeer geern zoude zeynden/ o
welcke woorden van de verloopene worde
gheantwoort / dat sy't wel wilden ende dat
wel in de Christelijcke Wet gheloofden/mae
en begheerden hun vrientschap niet/ want s
en geloofden niet in hun beloften. Daer zij
veel Spainjaerts die voor gewis houden/ da
dit Eylandt in korter tijt al zal bezeten wo
den van dese Mooren: Ende daerom houde
de Gouverneurs zeer groote wachte: wan
neer eenige schepen willen af varen na eenic
ander landtschap van Indien / datter geene
Spainjaert en vertrecke zonder hun verlof
al is hy oock een Koopman/ Hoe-wel dat doe
den Licentiaet Ceratto President was va
dit Eylandt/ende bracht het ghebodt der In
dianer vryheydt/ liet hy den wech open voo
een yder/latende elck een gaen daer't hem be
liefde/ende alzoo hy van eenighe borgers hie
van worde berispt/antwoorde hy toornich e
zeyde / na dien de Keyserlijcke Majesteyt d
Indianen heeft in vryheydt ghestelt/ zoo e
dunckt my niet recht / datse de Spainjaert
teghen den wille van syn Majesteyt voor sla
ven

en wilden houden. Ende daerom voldede
p syn bevel/ ende het docht hem wel gedaen
atse vry zijnde ginghen daer't hun geliefde.
Maer na dat hem onderricht worde/ hoe het
Eylandt onvolckich worde/ datter weynich
Spainjaerts waren/ ende dat het meeste datse
nochten wesen niet en waren tot den ghetale
an duysent en hondert mannen / ende dat de
erloopene hun daghelijcks meer versterck-
n / ende datter indiender yet nieuws voor-
iele / niet en waren ghenoech Spainjaerts
n hun te verweeren / ende datter ghevaer
as het Eylandt te verliesen/ ende hun leven
samen: Zoo heeft hy hem-zelven verzien/
nde floot de poort. Ende aldus de Spain-
erts die van Spainjen na Indien komen
an avontuere zoecken / ende datse dit Ey-
nt aen-raken/ weynich zijnder/de gene die-
r blijven willen/ter oorzaken dat elck die in
es landen over-treckt/gaet om zich rijck te
aken. Ende in dit Eylant en is nu den mid-
el niet/ alzoo't wel plach.

Het 2. Capittel.

Vande groote schaden die de Spainjaerts ghe-leden hebben vande Françoysen, zoo wel te Zee als in Indien.

NA dat ick verhaelt hebbe van eenighe dinghen/voor-ghevallen in dit Eylant tusschen de Mooren ende de Spainjaerts/zo dunckt my goet oock te kennen te geven/van de groote schaden die de Fransoysen hebben ghedaen in dit Indien/ zoo wel ter zee als te lande/ aen de Spaensche natie: Niet lange na dat dees landen waren ghevonden/door't ge-ruchte vande groote rijckdommen: Ten tijde vander oorloghe veel Fransche Zee-roovers begonden ter Zee te komen / om te nemen de schepen die van Indien quamē/ waer van sy der een menichte hebben ghekreghen. Ende onder ander zeer kostelijcke die sy hebben ge-genomen/ nam en sy een/ ten tijden datmen na Spainjen stierde den grooten ende ontallijc-ken rijckdom van Peru/alzoo dat de boots-ghezellen ten deele quam een yder voor syn deel/meer als acht hondert gouden ducaten. Ende de meeste oorzaeck dat de Fransoysen zoo veel schepen vande Spaiujaerts namen, is gheweest hun gierichepdt: want alsse uyt Spainjen voeren/ was de gulsichept der Ree-ders zo groot/ om Koopmanschap en reysers te laden/ datse gheen acht en namen in te ne-men

Fransoysche Zee roovers doen groote schade.

Giericheit der Spainjaerden

ien gheschut/dat hun ter noot mocht dienen
t bescherminge wanneerse van eenich schip
r vyanden besprongehen worden. Ja zelf
ock niet zoo veel als by ordinantie vanden
et van Indien hun gheboden was: welck
as dat elc schip ten minsten twee metalen/
de zes groote ijseren stucken/ ende andere
eyne zoude voeren / ende zoo veel tonnen
uyts/met andere rustinghe. Ende hebben-
den voorsz Raedt/ hier over ghestelt eenige
ommissarisen/die zonderlinghe zorghe zou-
n draghen/te S. Lucas te gaen de schepen
sichtigen/ ten tijde datse uyt-varen zouden/
n te zien offe verzien waren / gelijckerwijs
d'ordinantien bevolen waren/doch alzo de
eeders de Commissarisen eenich stuc gouts
de handt staken/ deden sy hun zegghen dat
le dinck te deghe was / ginghen aldus met
t bescheet tot Sivilien/tot hun overste/ in't
uys der Contractatien sweerende Gode/dat
le dinck in zeer goede gheschicktheydt toe-
nck. Ende dat elck schip / welck het oock
aer/ ghenoechzaem was te vechten teghen
er Fransche. Ende aldus vertrockender
n Spainjen dry ofte vier schepen / somtijts
eer somtijts min/ ende het beste toe-gerust/
erde twee ofte dry stucken gheschuts van
er/half vanden roest op-ghegeten/ ende een
nneken kruyts dat niet al te goet en was:
nde in't wederkeeren warender die eenich
el ghewapent Frans oorlooch-scheepken
emoeteden. Ende wetende alree hoe de

oorza-
ke vãde
geleden
schade.

Valsche
redẽ der
Spaen-
sche Ree
ders.

Spainjaerts voeren zoo qualijck toe-gerust/ al haddet ghewee st een schip van duysent vijf hondert/ of twee duysent tonnen. Ende zonder eenighe vreese/ voerender op aen: schietende eenich stuck daer over henen/ roepende strijckt/ voor den Koninck van Vranckrijck/ ende zoo sy te lange toefden de zeylen te strijcken/ zoo zettense't in't midden van het schip met groote grove stucken: Ende ziende de Spainjaerts datter middel noch wech en was hem te mogen verweren/ vreesende een yder syn lijf te verliesen/ gavē sy hun op. Den Franschman gheboot stracks den Schipper den boot uyt te stellen/ ende dat hy tot hem quaem met den stier-man ende schrijver/ ende alzoo verevschte hy de rekeninge van't gout/ silver/ peirlen/ smaralden/ ende ander kostelijckheden: die dese schepen plegen te voeren. Daer na zont hy alle dinghen te halen/ ghevende daer-en-boven syn volck verlof te gaen in't schip/ te zien of syder eenich ander dingen zouden vinden/ ende als syder in waren/ ontkleeden sy den reysenden man/ ende de boots-knechten hadden sy eenich goet kleet/ ghevende hun daer voren hun sletten in wissel/ zegghende/ dese syn goet voor dy/ ende dese voor my. Ende ten baette geen Spaensche macht/ noch krijchs ghebruyck/ sy roeden de kisten om/ ende zochten in alle hoecken ende gaten/ om te zien of sy eenich stuck gouts mochten vinden. Eenighe Capiteynen vernoechden hun te nemē hun goederē/ latende de schepen

Stout-heit der Fransoy sen.

varen.

aren. Maer den meestendeel hebbense in
Vranckrijck ghebracht / ende de Spainjaer-
en ten lande ghestelt/met weynich ghelt tot
unnen kost/ zondeuse na hun landt te reysen.
Ende van zoo veel schippers/ stier-lieden/ eñ
chrijvers/ die op Indien ginghen handelen/
veynich zijn't ontkomen/die ten minsten niet
en reys of twee van de Fransoysen en syn
ghewee st ghenomen. Ick laet noch te zeg-
ghen van eenighe volcken/die sy gheplondert
ende verdorven hebben in de Canari Eylan-
den/ende van schepen die sy daer ghenomen
hebben/gheladen met wolle/laken / suycker/
wijn/ ende ander koopmanschappen. Ende
den Raedt van Indien hier van onderricht
wesende / hoe door de ongheregheltheydt de
Fransoysen zoo veel schepen namen/ maeckte
een ordinantie/dat alle schepē die van Spain-
en af voeren na Indien/op verscheyden tij-
den des jaers/ (dewelcke mochten wesen/on-
der kleyn ende groot omtrent vijftich of tze-
tich) zouden laden/ ende d'een den anderen
verwachten zouden/ ende t'zamen ghelijcker-
hant wel bewaert zouden af varen / ende dat
tot te meer verzekertheyt/de Koop-liedē zou-
dē mede zeyndē drij ofte vier oorlooch-schepē
hun te geleydē tot de Eylandē van groot Ca-
narien/want tot aldaer is in't henē reysen het
gantsche ghevaer/eñ aldus met dese goede or-
den/de Fransoysen lieten na zoo veel schepen
meer te nemen. Voorder wat belangt de scha-
den/ die sy de volckē in Indien hebbē gedaen.

Ordre tot wederstant vande Frāsche zee-roovers.

Eenighe Spainjaerden op dese vaert hervaren wesende / zijnder oorzaeck van gheweest/ want sy hebbense daer ghebracht/ het zij door quaetheyt ofte door nijdicheyt/ oft om eenige versmaetheyt die hun gedaen is. Waer door de Fransoysen zijn geworden wel bezeylt/ zoo datse alzoo lichtelijcken in dese landen varen/ als de Spainjaerts zelve doen konnen: Ende in den aenvanc datser begonden henen te varen/en quamen niet verder als aen de kanten van't Eylandt Spainjola ende S. Joan ter rijcker Haven: Maer na dat te dier plaetsen niet meer den gewoonlijcken roof te halen en was/zoo zijn sy verspreyt na de ander Eylanden/ ende oock door eenige lantschappen des vasten lants. Ende hebben dese navolghende plaetsen/ van de Spainjaerts bewoont wesende berooft/ten eersten in Spainjola hebben sy verdorven Porto del argento/dat is/ de silver-haven/ Azua/ Lajaquanna ende de Maquanna/ende hebbender veel schepen ghenomen / ende van ghelijcke zouden sy ghedaen hebben tot de stadt van S. Domenico: Maer om datse een stercte heeft op den oever der riviere/ zeer wel verzien van zeer goede metalen stucken / en hadden de stoutheydt niet daer yet uyt te richten/al hebben't wel eenige Capiteynen ghedreycht. Ende daerom de Spainjaerts vreesende/of de Fransoysen van eenighe andere plaetsen mochten in-komen/ mits dat de stadt zonder mueren is/ houden sy altijts in tijden van oorloghe goede wacht/ al-hoe-

ll-hoe-wel ten tijden doẽ icker woonde/ men
door zeker zeyde/dat sy se wilden om-ringhen
met aerde of met back-steenen/ maer dit was
meer upt vreese der verloopen Mooren / dan
door de Fransoysen.

Het 3. Capittel.

Noch vande Fransoysen, hoe sy met de Spaingiaerts in Indien, ter Zee ende te Lande ghestreden ende groote schade hebben ghedaen.

HEt jaer 1544. vertrock van Nombre de Dios, dẽ Capiteyn Pieter Anzulles met twee schepẽ ende een karveel/ om te varen na S. Domenico / met de weerde van hondert duysent gouden ducaten. Ende op den wech genaeckte hy ende quam te Jaguana/ eñ vont dattet gheen zes uren geleden en was datter een Fransch schip vertrocken was/het welck de stadt berooft ende verbrant hadde. Pieter Azuelles begeerich om eere te verkrijghen/ bracht al het gout ende silver te lande/ ende de zeylen op-ghehaelt hebbende/ trock om het Fransche schip te gaen nemen / ende dat ghevonden hebbende / vielen het kloeckelijcken aen/ende vochtẽ omtrent een vierendeel van een ure van wederzijden/maer Pieter met eenighe ander Schippers werden in't leste van den strijdt/met een stuck ghescuts doot gheschoten: Ende aldus alle ander ziende de doot

Eẽ Fransche Zee roover neemt eẽ Spainsche stadt in Indien, die hy berooft eñ verbrant.

van hun meeste stoutheydt / werden verschrickt/ ende stelden hun te vluchten / ende quamen korts in S. Domenico. Den Franschen Capiteyn gheen sin hebbende hun te vervolghen/ vertrock tot synder reyse. In't voorzeyde jaer quamen twee Fransche schepen dicht by S. Domenico/ende nemende een karveel dat na Capola vela voer/ wierpen de anckers ende setteden aen't Eylant Mona/ter Oost-zijde aen/ verwachtende noch eenighen roof. Ende te Launa waren eenighe Biscaeyers: den Koninckl ijcken raet tot S. Domenico/hier van verwetticht wesende/ rustede twee groote schepen die in de haven laedden op Spainjen/ ende twee karveelen/ ende een jacht/ende daer over eenen Carion di Triana oversten ghemaeckt wesende/trock uyt: ende des anderdaechs de Fransoysen ziende het Admiraelschip/ het welc voor uyt-quam met een karveel/ meynende dattet eenighe koopvaerders waren/ende datse na Spainjen voeren/maecten hun met grooter blijschap veerdich om te vechtē/maer na datse d'ander schepen ende de jacht ontdeckten/ende ziende datse met de schepen na hun toe-quamen/ de Biscaeyers dit ziende / vreesende ghenomen te worden / ende ghereckent te worden wederspannighe ende verraders des Konincks van Spainjen / wiens onderdanen sy behooren te wesen/ ende hun vindende noch een mijle omtrent voor-uyt / ende op den wech

om

Den Spaenschen Capiteyn vervolcht dē Frāsman maer werdt doodt geschotē ende d'ander nemēde vlucht.

om voor-henen te moghen varen / zonder acht te nemen op hun ghesel schap / trocken de zeylen op / ende namen de vlucht. Den Capiteyn van het ander schip hem vindende alleen/ ende ziende dat het Spaensch Admiraels schip ende het karveel hem by-kans op den hals waren/ ende dat d'ander oock vast ghenaeckten / ende gheenen wech ziende om vluchten / gheheel verbaest ende bevreest / werdt beraden hem op te gheven: ende ghe-boot alle soldaten de wapen af te legghen/ zegghende/ dattet meer sotheyt als wijsheyt was te willen vechten: dewijl men openbaer sach dat sy niet verwinnen en mochten we-sende alleen / ende die vyanden vijf/ ende dat sy hun op-ghevende de Spainjaerts hun op goet krijchs ghebruyck souden aen-ne-men / ghelijck sy de Spainjaerts oock wel deden / op welcke woorden eenen Bus-schie-ter zeer grammoedich antwoordde / dat hy hem op gheenderley wijse noch maniere en woude op-gheven/ maer wilden vechten zoo langhe als sy staen konden/ende dat van syn-der meyninghe alle de andere oock waren / ende dat sy gheraetslaecht hadden liever al strijdende te sterven/ dan datse hun zoo schan-delijcken den vyandt zouden over gheven / ende zeyden hem / indien hy zulcke groote vreese hadde / niet en behoorde te gaen inde oorloghe. Ende dat hoe-wel hy alleen was ende sy vijf/hy hun niet en achtede een duyt/ om

om dies-wille dat de Spaignaerts by-zonder ter Zee/in dese landen geen krijchs-lieden en waren/noch zelfs het gheschut niet en konden handelen/en wilden met vier scheuten dẽ Admirael te gronde schieten. Ende dat hy niet en zoude verschrickẽ: want desen verwonnen wesende/ d'ander zoudẽ van vreese vluchten: Ende ghewisselijck/zoo den Capiteyn desen bus-schieter ghelooft hadde / het hadde beter voor hun geweest. Daer wert geoordeelt dat zijn stoute woorden/ met de wercken zouden over een ghekomen hebben: want den Spaenschen Admirael gekomen wesende by't Fransche schip/schietende een scheute na hem ende roepende strijckt voor den Keyser: werdt hem gheantwoort met een scheute/ van een groot grof gheschudt/ dat weynich schortede of ten dede groote schade. Den Capiteyn die niet vechten en wilde/ spronck beneden/ ende nam den bus-schieter upt zijn handen het vier/ den welcken al ghereet stont / om na een ander te schieten. Ende indien hy vier ghegeven hadde/ende den kloot in een zorghelijcke plaetse/ ghelijck den anderen geraeckt hadde/zonder twijfel/den Admirael zoo hy ghezeydt hadde/ zoude te gronde ghegaen hebben: Ende ten hadde geweest dat den Oversten zo snel was/ om de kisten ende ander packẽ te verschepen/ om de breucke te stoppen die den kloot ghemaeckt hadde/ ic meyne wel dat hy te gronde zoude gegaen hebben: want hy alree zeer leck worden was. Aldus wert zonder vechten het

Fran-

Fransche schip in-ghenomen/ ende gebracht tot S. Domenico met soo veel vreuchde ende ghenoechte van de gantsche stadt/ als offer schier een gantsche Vranckrijck ghewonnen hadde gheweest. De Fransoysen werden ghevanghen gestelt/ byzonder de hervarenste lieden ter Zee/ ende dē Capiteyn was meest den tijt in't huys van den Admirael/ sy beroofden het Fransche schip van't geschut/ touwen eñ anckers/ brochten't in de Zee/ stakender het vier in eñ verbrandent: Ende ic dickmaels in de gevangenisse gaende bezoecken eenen mijnen vriendt/ stelde my te praten met de Fransoysen/ de welcke haren Capiteyn vervloeckten/ om dat hy hem soo lichtelijck hadde opghegeven/ waer door sy zeer groot ongemack leden/ ende waren qualijcken ghehandelt: Eñ aldus begonde-men haer kortelijc na Spainien te zeynden/ bedeelende hun op de schepen die af voeren: Ende op de reyse hebben op eenen nacht/ vijve van hun ter weire gestelt op een karveel/ wierpen de Spainjaerts in de Zee/ ende dit karveel was geladen met suyc-ker/ ende hadde in vijftien duysent goudē ducaten Konincks ghelt/ ende quamen met den roof in Vranckrijck. In het Eylandt Cuba/ anno 1536. quam in de haven van Avana een kleyn Fransch Galeyken/ het welck sy noemen Patache/ het welcke door den storm van synen Admirael ghescheyden was/ ende de Fransoysen de stadt in-nemende/ de Spainjaerts vreesende/ om dattet houten huysen eñ met

De Spājaerts nemē eē Fransch schip, daer groote blijschap om wer de bedreven.

Groote eñ uytnemēde kloeckheyt vā vijf gevangen Fransoysen.

met stroo ghedeckt waren/ dat sy se verbranden mochten / over een komende gaven hun zeven hondert gouden ducaten: Dus waren de Fransoysen te vreden/ ende uyt de haven ghevaren wesende/ quamen daer des anderen daechs aē uyt Spainja nova drie groote schepen: ende Joan de Rojas opperste vander stadt/ gheboot dat sy't gout ende 'tsilver lossen zouden op't lant / met al ander dingen van eenigher waerden/ en zouden gaen zoecken den Frans-man/ ende uyt der havē varende d'een na d'ander/ den Admirael voor ende d'ander schepen hem volghende/ niet zeer verre vander stadt/ voer op eenen hoec aen de mont van eender riviere / ende bonden hem aldaer / den Admirael hem niet dorvende aen-vallē/ maer vertoevende hem yet te mis-doen / tot dat d'ander schepen aen-komē zouden. De Fransoysen ziende hoe de vyanden bleven toe-ziende/ ende datse gheenen moet en hadden hun aen boort te komen / begonden eenighe stucken gheschuts los te schieten/ waer door de Spainjaerts verschrickten/ in zulcker voeghen/ datse zonder ander weere te doen het schip in namen/ ende het volck vloot te lande/ een van d'ander schepen dat niet wijdt van daer en was/ ziende hoe't volck uyt den Admirael vluchtede / deden sy oock vanden zelven/ ende d'ander van het ander schip desgelijcks volchden oock het vluchten na. Aldus de Fransoysen eerst vervreest/ meynende voor ghewis

Een Fransch schip neemt 3. Spaensche schepē.

ghewis ghevanghen te worden / namen met grooter blijschap de drij schepen. Ende keerende wederom ter Avana/wilden wederom zoo veel ducaten tot lossinghe vander stadt hebben/ende trocken daer mede henen. Daer na begonden de Spainjaerts de huysen van steen te maken/ ende op den oever vande haven maecktense een sterckte om hun voor de Fransoysen te versekeren/ende verzaghen die met grove stucken geschuts. Dese stadt is ghebouw't in een vlack lant by der Zee/aen't Ooste / ghesticht op de wijse van een huys dat de deure wel dicht toe-ghesloten hebbende/voorts over al zonder mueren is/ende een yeghelijck macher in komen aldaer't hem belieft. Aldus de Fransoysen wetenschap hebbende / vander sterckte die de Spainjaerts ghemaeckt hadden inden inganck vander haven/ quamen inde riviere die ghebeeten wort Chiorera / zes mijlen vander stadt / ende te lande komende ter middernacht/quam smorghens ten vier uren aen-vallende in de stadt/ ende de Spainjaerts al te zamen slapende/ ende door het groot gheruchte wacker wordende/sprongben uyt den bedde/ eñ d'een uyt d'een/d'ander uyt d'ander deure/ende vloden zoo na de bosschen. Ende aldus namen de Fransoysen dese stadt/vande Spainjaerden ghebouw't in dese landen. Ende daer naer int jaer duysent vijf hondert vier ende vijftich / ten tijde vande zeer groote ende zeer wreede oorloghs tusschen Karolus quintus den

Nemen eẽ Spaẽsche stadt in.

den Keyser/ ende Henricus den Koninck van Vranckrijck/ quam een Fransch schip met tachentich soldaten tot S. Jacob van Cuba/ de hooft-stadt des Eylandts/ ende na dat sy de stadt gerooft ende verdorven hadden/ voeren na Avana; ende de soldaten te lande stellende op den wech door de Chiorena/ een ure voor den dage/ quamen sy in de stadt/ vingen eenighe Spainjaerts ende d'ander ontvluchtedẽ. De Fransoysen begonden in de huysen te loopen/meynende eenighen grooten roof te doen/ doch keerden schier ijdelder hant wederom: om dat de Spainjaerts voor-tijdts dickwils vande Spainjaerts berooft waren gheweest/vreesende of hun na-der-handt het zelve weder hadde mogen over-komen/ hielden al hun have op hun hoeven: ter wijle dat de Fransoysen de huysen vast onderzochten ende beroofden/werdẽ van den Raet der stadt aen den Capiteyn ghezonden twee Spainjaerden/ eerstelijck om te zien wat menichte van volck dat sy waren/ eñ voorts om't over-komen met eenich verdrach/ op datse de stadt niet en zouden verbrandẽ noch vernielen. Aldus komende tot ghesprecck om de stadt/eñ de ghevanghenen te lossen/den Capiteyn eyschte hun zes duysent gouden ducaten/ de Spainjaerts zeyden/sy waren arm eñ dat al hun have niet weert en was/ de somme die sy hun eyscheden/doch sy zouden gaen by den Oversten/ ende zouden hem alles te kennen geven: want sy en mochtẽ niet besluyten/zonder hun

Ander Fräsche handelinghe teghen de Spãjaerden in Indiẽ

ende

nde des grooten Raedts inzien/ aldus oorlof
iemende aen den Capiteyn / trocken henen/
elovende op trouwe datse des anderē daechs
onder eenich falen zouden weder komē/ met
beslupt. Sy dan komēde by Joan d'Ories/
nde de andere bevel-hebbers der stadt/ welc-
ke verstaende hoe-veel volcx sy waren/ ende
e schattinghe die sy begeerden/ den meesten-
eel en wilde het verdrach niet bewillighen/
egghende/ datse in plaetse van ghelt/ behoef-
en goede lancien ende roers/ ende datse alzo
erdienden als roovers/ die niet dan by die-
erÿe en leefden/ ter doot ghebracht te wesen:
Ende al waren sy noch 300 veel in't ghetal/
atmense niet en moest achten een Maradiis:
Ja dat alleen de weynich peerden die sy had-
en ghenoechzaem waren/ hun al te vernie-
en/ eenighe ander waren van ander meynin-
ghe/ zegghende/ dattet beter waer datmense
ocht te vreden te stellen/ dan zich in't goet-
unncken der avontueren te stellen/ ende zey-
en datse een volck waren van weynich over-
enckens/ den vyant niet te willen achten/ eñ
atmen wederom zoude zeyndē om beter des
Capiteyns wille te vernemen/ ende als-men
mmers bevonde dat hy hem van der somme
iet matigen en wilden/ zoude-men even-wel
e beloofde trouwe voldaen hebben/ eñ docht
un dan goet met hem niet te willen over-ko-
men/ datse dan den ghevoechlÿcksten middel
ghebruyckten die behoorlÿck waer. Doch
an meerder kracht was den raet-slach der

L veler/

veler/dan het wijs goet-duncken der weyni-ghe / aldus stelden sy hun in orden onder de Spainjaerts ende Moorsche slaven/omtrent hondert ende vijftich/ ende des avonts omtrent een ure inder nacht wesende / ende meynende de vyanden slapende te vinden / roepende S. Jacob S. Jacob/bespronghense/ ende lossende de roers doodden vier Fransoysen / ende onder dese eenen neve van den Capiteyn/ de Fransoysen en verloren den moet daerom niet/ maer springhende over eynde met grooter kloeckheyt/ ende namen het gheweir inde handt/ ende verweerden hun stout-moedichlijcken/ ende met de eerste roer-lossinghe die sy deden/de Spainjaerts bevreest zijnde/ keerden terstont den rugghe/ende liepen hun in de losschen verberghen. Den Capiteyn was al den gheheelen nacht over-eynde houdende goede wacht / met grooten toorn ende grammen moet om de doodt syns volcks / by-zonder om synen Neve/ lasterende hem-zelven om dat hy de belofte der Spainjaerts hadde ghelooft. Des morghens ghebood hy een deel van syn soldaten/ datse alle het peck zouden nemen datter inde stadt was / het welcke ter zelver haven veel vaten van Spainjen gekomen waren/ om de schepen toe te maken/ datse de deuren/vensters/ende solders vande huysen / ende eyndelijck over al waer houtwerck was zouden bestrijcken / ende dan het vier daer in steken/ende datse zoo veel alst hen doene-

doenelijck waer/ al de mueren ter aerden zouden werpen ende distrueren/ ja tot den gronde toe. Ende als nu al-ree de huysen begonden te branden/was hy zelf inde Kerck/ ende dede oock syn beste. Eenen Spainjaert wel te peerde wesende in de naeste bosschen/ ziende dit schouspel des viers/ quam ootmoedelijck tot hem/ ende zeyde hem/ Heer Capiteyn/ waer het niet ghenoech uwen moet te koelen met de gantsche stadt te verbranden/ moet ghy de heylighe Kercke Godts oock vernielen: Den Capiteyn antwoorde op dese woorden/ het volck dat gheen gheloof en heeft/en behoeft oock gheen Kercke/ doen sy nu al de huysen hadden vernielt/beroofden ende slechteden sy oock de stercksten. Ende den Capiteyn zeyndende om syn schepen inde haven te komen/ ende dede al den roof te schepe/ dreyghende zeer wreedelijcken de Spainjaerden/ is henen ghevaren. Ende eenighe daghen na dat dit gheschiet was/ quam ick in dese haven/ ende sach alle dinghen in deser voeghen vernielt/ datmen de plaetsen daer de huysen ghestaen hadden qualijcken kost kennen/ S. Germeyn een vlecke ghebouwt in het Eylandt der rijcker haven/ na datse vande Fransoysen in-ghenomen ende vernielt is ghcweest/ alzoo sy eerst was ghebout by der Zee/ vertrocken alle de Spainjaerden dieder waren/ in een bosch/zes mijlen diep in't lant te gaen/ meynende bevrijdt te wesen/ doch en wascht

Volck dat geē gheloof en heeft en behoeft gheen Kercke

De Frāsoysen doen groote schade in Indiē op de Spaenjaerden

daerom niet: want sy verstaende waer sy hun hielden / soo en lieten de Fransoysen niet te gaen te Jamaica / acht mijlen verre vander Zee. Sy hebben vernielt oock de stadt van Sivilien / welcke was van omtrent vier ende twintich houten huysen. Op desen zelven tijt in de stadt van Cartago / een lantschap des vasten landts / ghevielt dat eenen Richter eenen boots-knecht / om eenich spijt dat hy hem hadde ghedaen liet gheesselen / ende hem latende gaen quam in Spainjen / ende van daer trock hy in Vranckrijck / ende bracht mede van daer vijf schepen hun ghelepdende / ende hebbende gheanckert in de mondt van de haven / ende met den boot hondert soldaten te lande ghestelt uyt de schepen / soo quamen sy in de stadt / ende te lande komende eē ure voor den dach / doen alle de Spainjaerden sliepen / begonden de huysen in te nemen / die ten deele waren van hout / ende som van riet / eñ al met palm-tacken gedeckt / den boots-knecht met eenighe Fransoysen quam in't huys vanden Richter die hem hadde doen gheesselen / ende doodde hem met eenen poinjaert. Ende aldus door-liepen sy't daer alle / d'een hier ende d'ander daer / dē meesten-deel der Spainjaerden vluchteden / eenighe bleven der doot / ende eenighe ghevanghen: ende aldus wert in-genomen berooft ende verbrant Cartago: ende onder roof ende het rantsoen der Spainjaerden / droegen mede meer als hondert vijftich duysent

Een boots-ghesel binnen Cartagena ge geesselt om syn leet te wreken begeeft hem by de Fransoysen eñ neēt de stadt in.

duysent

duysent ducaten gouts. Het zijn zoo voor als na noch lancks de zelve kuste meer Fransche schepen gheweest/ ende hebben oock in-ghenomen S. Martha/Capo la Vela ende ander plaetsen/ende om te eyndighen met de dingen der Fransoysen / ten tijde dat in Cubagua de visscherije der peirlen in swang was / zoo quam daer aen een Fransch schip / het welck de Spainjaerts kennende namē twee scheepkens vanden lande/ende steldender in vijftich Indianen/met hun boghen ende pijlen/ ende zondense tot het schip / ende maeckten hun wijs/ dat het volck datter in was Sodomiten waren / ende dat zoo syse niet en sochten om te brenghen/ sy zouden te lande springende veel van hun vangen/ende dienen zich met hun als met vrouwen. D'Indianen niet beter wetende voeren na het schip toe/de Fransoysen hun ziende komen / stonden aen en saghen dat nieuwe naeckte volck / meynende misschien datse hun quamen bezien/ ofte om eenige peirlen te wisselen/ ende aldus komende aen het schip/begonden hun vast pijlen toe te schieten/en eenighe te quetsen. De Fransoysen die meer kennis mochten hebben van de peirlen/diemen aen dat Eylant visschede/ dan van de giftighe kruyden/die d'Indianen van dien lande ghebruyckten: Alzoo sy hun vonden ghewont/ ende ziende hoe dese pijlen dootlijck waren/ zonder eenich vertoef/ trocken de zeylen op/ende trocken henen: ende zoo veel als ic hebbe konnen verstaen/zoo en isser

nopt meer Fransch schip aen dat eylant ghekomen: Ende op deser voegen ende listicheyt (de Spainjaerts al-ree vol vreesen) verlosten hun vander Fransche schepen.

Het 3. Capittel.

Van het Eylant Cartagena syn gheleghentheyt ende des volcks aert ende wesen aldaer.

De gelegentheyt vã Cartagena.

NA dat ick aen-ghekomen in't Eylandt Spainjola hadde ghewoont / ben ick ten eynden elf maenden te schepe vertrocken van S. Domenico na 'tvaste lant / binnen den tijt van zes daghen / quamen wy te zien de besneeude gheberchten van S. Martha: Ende quamen korts daer na in de stadt van Cartagena / welcke om datse inde mondt vande haven een Eylandt heeft / ghelijck het Cartagena van Spainjen / zo hebbense de Spainjaerts zulcken naem ghegheven. Dit Eylant heeft inde langhde acht ende in de breedde drie mijlen. Ẽn ten tijden doen de Spainjaerts begonden in dese landen te trecken / wasset al bewoondt met Indiaensche visschers / maer teghenwoordich en sietmender zelfs niet een litteecken van de huysen dieder ghestaen hebben. Ende hier van en behoeftmen hem niet te verwonderen / nademael

[g]emael dat by-na in alle de ander landt-[s]chappen op de Zee oft binnen slants ghe-[l]eghen / daer de Spainjaerts door zijn ghe-[t]oghen / men qualijck eenich ellendich ver-[b]lijf vande Indiaensche volcken kan vinden. Ende d'oorzake van dese zoo groote schade / is ghewoest dat dit volcksken ter-wijlen datter alsulcken grooten ghewelt gheoeffet was / noyt en hebben willen vriendtschap houden met de Spainjaerts / om de eyssc-lijcke groote wreetheyt diese onder hun de-den. Sy hebben overvloedicheyt van fruy-ten / visschen / ende van alle andere dinghen / die sy tot des lichaems onderhoudinghe be-hoeven. Sy bedecken hun schamelijcke le-den / met eenen bant van boom-wolle. Wan-neer sy ten krijch trocken / ginghen haer-lieden vrouwen mede ten strijde-waert / ende weirden haer zoo wel na haren doen als de mannen / hare wapenen zijn al vergiftighe pijlen / sy eten hare vyanden ende hebben oock veel Spainjaerden ghegheten: Ende zouden de anderen oock alzoo doen / by al-dien sy dat eenichsins konden te weghe bren-ghen. Doen sy hare feest-daghen hielden / vercierden sy haer al ten besten datse moch-ten / met gouden juweelen / peirlen ende smeralden: Aen armen / beenen / ende ander leden / diemen te vercieren pleecht / oock het aensicht ende neuse / al moester door-boort worden. Ende haer by-zonderste koopman-schap is sout / visch / peper / ende brenghen dat

te lande daer het van doen is/ vermangelende voor ander dinghen. Ende ten tijde doen sy noch in voorspoet waren/ hielden sy wel fraey eñ groote marcten/ van graen/ fruyten/ boom-wolle/ pluymen/ gouden juweelen ende verscheyden soorten van peirlen/ smeralden/ slaven ende ander dinghen/ een yegelijc slechs nemende zulcks als sy van doen hadde/ zonder ander bespreck/ of eenigherley gierichheyt/ dan zegghende/ neemt dit ende gheeft my dat: Doch onder alle ander dinghen/ achten sy meest ettelijcke waren: hoe-wel nu ter tijt/ dit volck den meestendeel hebbende van den onsen gheleert/ houden de tijdelijcke goederen in grooter weerden/ dan niet teghenstaende zoo vint-mer noch eenighe diese niet en achten/ ghelijck sy oock eerst niet en plochten. Ende het is my gheschiet dat ick ginck ten huyse van eenen Indiaen/ ende hem vraechde of hy niet een hoen te koop en hadde/ ende my antwoorde ja/ ende wat ick hem in wisselinge geven wilde/ toonende hem eenen reael/ hy nam hem my uyt der hant/ my vraghende wat ick met het hoen doen zoude/ ick antwoorde/ dat ick het eten woude. Den Indiaen my in het aensicht ziende/ nam den reael tusschen syn tanden/ zegghende/ tot my/ o Christen wildy dat ick u dinghen gheve die goet om eten zijn/ gheeft my dinghen in wissel/ die ick des-ghelijcken oock eten mach: want dit/ dat ghy my hier geeft en deucht nergens toe/ houd' daer neemt uwen reael weder/ ende ic zal het hoen

Ettelijcke warē by d'Indianen meest geacht.

zelf

zelf eten/ende dus ginck ic tot eenen anderen die't my gaf. Tusschen Cartagenen/ende S. Marta/ vint-men een groote ende machtige riviere/ die met zulck ghewelt ter Zee-waert in loopt/by-zonder des winters/dat de schepen die voor-by varen/lichtelijck daer zoet water in-nemen.

Het 4. Capittel.

Hoe ende waer de plaetse gevonden wort, daer de smeralden worden ghegraven, ende grooten rijckdom verkreghen wert van de Spainjaerden, ende daer grooten toe-loop van velen na gheschiedde. De Indianen wanhopich hun zelven verdoen, oock van hun wesen daer in't landt.

DOen den Doctoor Gonzalo Simenez in S. Martha Stadt-houder was vã Don Pedro di Lugo Gouverneur van dat landtschap/begerich wesende hem rijck te maken/ stelde hem te varen langs de riviere op/met twee jachten ende vijf ende veertich Spainjaerts / ende vindende onder de Indiaensche volcken eenige smeralden/ ende van hun verstaende van waer sy quamen / berieden zich voorts op te varen / ende niet op te houden voor sy en vonden de mijne/die zulcke ghesteenten voort brenght. Ten lesten na sommighe daghen ontmoetten sy sich met Bagotta

een Prince zeer rijck wesende / na het valsch goet-duncken des gemeynen Christen-volx / den Doctoor een deel door liefde / een deel door roof / vergaderde een goet deel gouts / hem vraghende doen / waer hy de smeralden vont / Bagotta merckende d'onmatighe gierichept der Christenen / denckende hun te verjaghen uyt den lande / ende hum niet meer te zien / zeyde hem / datmense groef in het dal van Tunia / ende met dese verwetinghe / is den Doctoor vertrocken / voort-treckende door zeker ghe-berchten vande Indianen bewoont / quamen sy in't dal van Tessuca / van desen lantschappe was heer Simandoca / welcken ziende hoe de Spainjaerts in syn landt quamen / zonder eenighe schade te doen / (want den Doctoor hadde gheboden synen volcke / om onder de volcken een goet aenzien te hebben / dat niemant zoo stout en waer yet te nemen) zonder bewillinghe der inwoonderen / ende dedense gheen wederstant met allen / maer wel goede onthalinghe. Den Doctoor vraechde hem na de mijnen vande smeralden / Simandocha ghelepdde hem zeer vriendelijck / daer de ghesteenten waren / dewelcke was van daer hy woonde vijf ende twintich mijlen / in een hooghe plaetse zonder kruyt noch zelfs boomen / ende deder eenen grooten deel graven van syne onder-danen / welcke hy met t'zamen ander ghesteenten ende gout / den Doctoor heeft aen-gheboden / als die zulcks weynich achtede / ende veel liever was hem een schotel

Doctor Gonsala Simenez vint dē berg

chotel souts/van de berghen met de smeralden ende het gout: ende aldus is den Doctoor met dit schoon ende zeer rijck gheschenc weder ghekeert tot S. Martha. Ende het gheruchte verspreyt wesende van het nieuwe gevonden lant zoo overvloedich van gout ende smeralden/ een yegelijck begeerde daer henen te trecken. Ende aldus Don Pedro di Lugo/ begeerigher als alle d'andere/ maeckte zeer groote ghereetschap van wapenen/ van peerden/ van jachten/ ende van alle andere nootwendicheden/ ende aldus hem-zelven vindende met zoo weynich volcks/ zont'er om te halen tot Cartagena/ ende is aldus vertrocken. Ende ghekomen wesende omtrent grensen van Bagotta/ verstaende de Heeren de komste der Christenen/ ende oock wel wetende van hun groote snootheyt ende onlijdelijcke wreedtheyt/ diese bedreven aen alle plaetsen daer sy quamen/ waren bevreest van haer komste/ maer sy zulcks met malkanderen overleggende/ raet-slaechden/ datse de wapen in de handt zouden nemen/ om haer landt ende vryheyt te beschermen/ maer na datse tot verscheyden reysen daer teghen hadden handtdadich gheweest/ ende ziende dat sy elcke reyse van haer volck verloren/ ende datter alree een goet deel vanden haren doot ghebleven waren/ ende dat alle daghe van Cartagena eñ S. Marta de Christenen nieuwe hulpe kreghen/ verloren sy de hope ende moet dat sy de Christenen van hun landen

der smeralden, krijcht grootē rijckdō

landen verjaghen souden / dus verwonne door vreese van te wesen verdorven/leyden d wapen af/ ende begeerden den vrede / ende al dus hebben de Spainjaerts verheert een goe deel van dese landen. Don Pedro di Lugo na dat hy eenighe strijden met de Indianen hadde ghedaen/ door-liep veel plaetsen onde den volcke/brandende ende roovende/ is we der gekeert tot S. Marta/met een groot dee gout ende smeralden. Dit lantschap is van d Spainjaerts ghenaemt het nieu Koninckrijc van Granaten/ende den Capiteyn Joris Ro bledo in't jaer 1540. boude daer de stadt van Cartago/ende gaffe dien naem om dies-will dat by-na alle d'innemers des landts diede waren als hy te deser plaetse quam / waren ghekomen van Cartagena / ende hier hebben sy ghegraven/ende gravender noch daghelijc een zeer groote menichte van smeralden. Ende ooc de Velsers/eenen Duytschen/verstaen hebbende dese soo rijcke vindinghe/vertrocken sich van Valenzuola/altijts te lande reysende door rouwe plaetsen / dwersende de besneeude gheberchten van S. Marta met goede leyts-lieden der Indianen/ ende ginghen soo verre datse quamen in't lant der smeralden/ende na dat sy eenighe in-vallen hadden ghedaen / ende eenighe Indiaensche volcken berooft/keerden sy weder daer sy hun ghebiet hadden. Alsoo dat d'Indianen hun ziende van alle zijden benaut van vremt volck / niet konnende verdragen soo veel lijden ende ver-

smaet-

naetheyt/ verachtende ende verloochenende Deer-
en Christen naem/gingen hun in de bosschen lijcke
erhangen/zoo wel de vrouwen als de mans/ mistroo
nde de ghene die niet en hadden om hun aen sticheyt
ast te maken/ om datse een volck waren die der In-
en meesten-deel naeckt gaen/ d'een den an- dianen,
eren helpende/hingen hun by den hayre aen brengē
e tacken der boomen/ende daer na sich laten hun zel
allen met zeer bitter klachten / met huylen ven om.
nde krijsschen/ vol vreesen ende beklagingen
e locht vervullende / ende met ellendicheydt
ieten sy hun sterven. D'Inwoonders des
als Tunia ende ander naeste omligghende
laetsen/ houden de Sonne voor hunnē naes-
en Godt. Als sy ten krijghe gaen/in plaetse
an vaendelen/ draghen ghebonden op eenige
ieten/de ghebeenten van eenighe vermaerde
nannen/van grooten aensien geworden door
enighe groote wapen-daet/ op dat de ander
ouden worden verweckt vromelijc na te vol-
ghen hun deuchden / ende teghen hun vyan-
den strijden zouden met stouten moede: hun
wapenen zijn lancien van palmen/met punti-
ghe steenen. Sy begroeven hun Heeren met
gesteenten/gout/ smeralden/ broot ende wijn.
Ende de Spainjaerts hebbender ghevonden
veel schoone heerlijcke begraeffenissen. D'in-
woonders die langs den oever der grooter ri-
vieren woonen/zijn menschen-eters/ ghelijck
die van S. Marta / sy hebben pijlen die met
krupt gheverwet zijn/ eñ eer de Spainjaerts
in hun landt quamen/ waren sy hooft-vyan-
den

den van Bagotta/ende oorloochden altijts teghen malkanderen/ sy zijn zeer kloeck/wreet/ende wrakich/als sy t'en krijghe togen/ droegen sy met hun den Godt Chiappe voor-spraeke der verwinninghe/ ende eer sy op-trocken schoncken sy hem veel offerhanden/doodende eenighe kinderen der slaven/ ofte diese van de vyanden ghenomen hadden/ ende besmeerden den Godt al metten bloede/ etende dan onder malkanderen het vleesch/ ende vonden sy hun verwinners te wesen/met het bloet der vyanden diese van den strijdt mede brochten/ met zeer groote blijschap/zinghende ende dansende/ende dronken drinckende/deden sy weder het zelve: Maer verwonnen zijnde/ waren sy zeer droeve/ verslaghen ende beswaert/ offerende den af-godt nieu offerhanden/om hem te vreden te stellen /op dat hy toe-komender tijt hun ghenadich waer/ende hun de zeghen gave/veel ander dinghen zouden te verhalen zijn/van dese lant-schappen hun zeden/ maer om niet moeyelijck te maken/zal ick voorts varen.

Het 5. Capittel.

Den Auteur verhaelt syn reyse van Cartagena na Panama, ooc de gelegentheyt ende koophandel van Panama ende Nombre de Dios.

NU wederkeerende tot mijnder reyse/ doen ic te Cartagena aen-gekomē was/ om dies-wille dat het schip daer ick in ghe-

komen

omen was zeer leck was/ en mocht niet zoo
aest vertrecken/maer moest verwachten op
en ander vaert/ende aldus in dẽ tijt van vier-
nde veertich daghen ginck ick t'schepe in een
acht die na Nombre de Dios voer/ ende ver-
rock varende altijts lancks de kuste henen/
nde quamen inde Bay van Urana/eñ voorts
n de haven der stadt Achla welcke stadt light
twee kruys-booch-schoten vander Zee/ ende
aer waren tot acht huysen toe bewoont van
e Spainjaerts/hoe-wel doen syse eerst stich-
eden/ zoo warender noch meer in ghetale/
naer na dat de zaken altijt zijn ghegaen ende
och gaen/tot verminderinghe/ mits dat hy-
a ten eynde daer gekomen zijn/zo wel 'tgout
ls d'Indianen/zo zijn den meesten-deel gaen
oecken beter avontuere/ende het zelve is ge-
schiet met der Antica van Darien ende ander
laetsen van dier kusten. Acht daghen eer dat
ck in der haven van Achla quam wasser ghe-
komen een schip van S. Domenico ghe laden
net muylen/om te varẽ na Nombre de Dios/
ende ghekomen wesende aen de kuste des vas-
ten lants/ dẽ schipper niet kennende het lant/
houdende voor zeker dat hy veel eer leegher
was aen de kuste van Veracqua / dã op ander
plaetsen/ zoo wende hy/ meynende te komen
aen Nombre de Dios/ ende voer na Cartage-
na/ende aldus varende lancks de kuste qua-
men te ghenaken de mondt deser haven. Den
schipper niet wetende waer hy was / noch
waer hy ginck/ hy dus twijffelende beziende
het-

De vijf Auteu-rẽ reyse van Cartagena na Panama.

het lant/ghevielt dat eenen Spainjaert wandelde langs der Zee / ziende het schip aende mont vande haven/ende dattet niet binnen en quam / vermoedende dattet verdwaelt was/ om dattet het landt onbekent was/ liep haest na huys/ nam een ammelaken/ ende dat bindende op een lancie/ keerde ter Zee/ die vanden schepe ziende het litteecken/quamen inde haven/ ende stelden de muylen te lande. De koop-lieden overleggende/ zoo zijse weder te schepe deden / datse zouden sterven om datse zoo qualijck onder-houden waren/ vonden gheraden het schip te schicken na Nombre de Dios/ende dat sy de muylen te lande gheleyden zouden tot Panama/ ende hebbē hun daer op toe-ghemaeckt/ ende maeckten voor-raet van leef-tocht/ zo veel als hun docht genoech te wesen/ tot zoo veel weeghs. De koop-lieden baden myn dat ic wilde te vreden wesen/te reysen in hun geselschap/ ende aldus vertrocken wy/ leydende met ons eenen Spainjaert/ die niet al te wel hervaren en was/ tot eenen leydts-man/ ende twintich slaven/ Mooren wesende / dewelcke de koop-lieden toe-quamen/een yder dragende in de hant een snoeymes/ om den wech te openen / zonder welck gheenen middel en waer gheweest te moghen voort gheraken / want hy al met zeer rouwe tacken was bedect. Ende na dat wy al sachtelijck hadden ghereyst/den tijt van veerthien daghen/hebbende alleenlijc ghedaen een weynich meer als de helft vanden wech/ ende niet

vinden.

vindende dan litteecken van veel dorpen/ die vande Indianen plachten bewoont te wesen/ ten tijde van hun voorspoedichept. Ende de koop-lieden hebbende al-ree voor-ghenomen eenen muyl te dooden / om dat hun leeftocht ten eynden was: doen op eenen avont wy wesende ten ondergangghe der Sonne / op den top van eenen berch met groot behaghen van allen/ saghen eenen grooten roock/ den leydsman zeyde dattet was een huys der Indianen/ daerom docht hem goet datmen vertoefde daer na toe te gaen/ tot dry of vier uren in der nacht/ ende datmense onverziens vangen mocht/ ons voor-houdende dese goede reden/ zegghende / zoo wy nu teghenwoordich tot hun huysen gaen/ zullen strax als sy ons sien/ niet anders dencken dan dat wyse vanghen willen tot slaven/ ghelijck-men plach te doen eer dat van Spainjen quam / het Keyserlijck bevel van hun vryhept/ ende zullen vlieden na de bosschen/ zoo en zullen wy gheenen voorraet krijgen om voort te reysen. Dus deden wy als ghezept was / ende om verzekerthept van niet gezien te worden daelden wy weder tot den halven des berchs / ende bleven daer een groot deel vander nacht/ daer na ginghen wy tot de huysen/ dewelcke waren vier / ende wel kleyn: ende daer in gekomen/ d'Indianen het geruchte hoorende werden wacker / ende heften op een verschrickelijck gekrijt/ zeggende/ Guacci Guacci/ welcken naem luyt ende beteeckent een vier-voetich ghedierte/ dat al-

tijt ghewoon is te loopen in de Landen by nacht/ by den roof levende / ende desen naem hebben sy de Christenen ghegheven: ghekomen wesende inde huysen/ namẽ wy by-kans alle het volck datter binnen was / ende waecken den gantschen nacht. Ick mach wel zegghen dat ick noyt zoo veel ghescհreys ghehoort en hebbe: by-zonder de vrouwe-lieden al dien nacht: want sy hielden voor wis / dat wijse tot slaven hadden ghevanghen: wendeden het hooft mistroostelijcken over ende weder/ende spraken onderlinge tranighe woorden/sloeghen het hooft teghen de aerde/ ende waerlijck zoo wy hun niet verhindert en hadden / sommighe zouden haer zelven omghebrocht hebben/ als het dach ghewor den was/ ende dat het grouwelijck ghekrijsch op-hiel/ met den besten middel dattet mogelijck was/ wy hun te vreden stelden/ende door teecken en gaven wy haer te verstaen / dat wy tot hun huysen niet komen en waren tot anderen eynde/dan alleenlijck om eten te zoecken/om met dese muylen te moghen reysen tot de andere Zee. Ende dat sy voor den toe-komenden tijt geen vreese meer en zouden hebben/ want den Koninck van Castilien hadde gheboden/ datmense niet meer slaven zoude maken: Ende aldus met dese woorden / ende veel ander die wy hun zeyden/ waren sy ten deele gherust/ doch evẽ-wel vreesende voor eenich bedrogh: ende aldus wierden wy verzien van broodt/ visch/ fruyten/ ende vleesch van wilde Verckenen/

enen / welcke in't ghemeyn in alle dese In-
ien/hebben op den rugge eenen navel. Ende
oor betalinghe gaven wy hun eenighe mes-
ens/ende een weynich souts / ende willende
un noch gheven eenighe realen / en wilden't
iet nemen / zegghende/ datser niet mede en
visten te doen: ende doen wy vier daghen ge-
ust hadden/ vertrocken wy/ ende eenen In-
iaen/ met synen eyghenen wille / quam met
ns een groot stuck-weechs/ zoo verre dat hy
ns op den rechten wech stelde. Hem van ons
endende vraechden wy/ offer eenighe ander
cooninghe der Indianen was op den wech:
ntwoorde ons neen: om dies-wille dat de
Guacci/ onder ghevanghen / ende ghedoodt/
adden alle het lant verdorven/ ende hier me-
e keerden den Indiaen weder tot synen huy-
: Ende wy inden tijt van acht daghen/qua-
iet grooter moeyten tot Panama. Eenighe
egghen/dat den handel van deser stadt by-na
oo groot is als die van Venetien. Doch ick
heloove dat dese schrijvers noyt en hebben
hezien dese meer als groot-machtighe zeer
ermaerde stadt van Venetien/ welcke stadt
an zulcker hoogheit is/datse noch in macht/
n heerlijckheyt der heerschappije/ in koop-
andelinghen/noch in rijckdommen/als ooc
iet in blinckentheyt van deuchden ende ghe-
echtichheyt/en is minder als eenighe ander
ie de Son verwarmen mach: Ende zonder
enighe twijffel thien Venetiaensche koop-
ieden/ waren ghenoechzaem te koopen alle

Panama t'onrecht geleken van Venetien.

M ij de koop-

de koopmanschap die'r een gantsch jaer in komt / ja oock mede de stadt Panama zelve: Ende op dat eenighe niet en dencken / dat ick dat zegge om te verminderen de eere vander Spainjaerts natie / zoo wil icker af gheven al de gheheele ghelegenthept te kennen / desgelijcks van Nombre de Dios: Het is een stadt ghebout aen de Noortsche Zee. Het pleghen ghemeynelijc van Spainjen alle jaer te varen na Nombre de Dios / omtrēt veertien of vijftien schepen kleyn ende groot / waer van het meeste mocht draghen duysent ofte acht hondert tonnen / ende zijn gheladen met verscheyden waren: den meesten-deel wesende / meel / twee-back / ende voorts olie / ende eenighe lakenen ende zijden / eyndelijckē van alle andere dinghen die in Spainjen zijn / zoo wel om het huys als het menschelijck leven te onderhouden: Ende het is somtijts gheschiedt / datter alle dese dinghen zoo overvloedich quamen / datme'r niet van en kost krijghen den in-koop van Spainjen. Ende ick hebbe ghezien dat eenige daer sommige waren hadden / als olie / vijghen / rozijnen ende dierghelijcke dinghen / datset tot gheenen prijse en konden verkoopen / maer lieten't dē schipper voor de vracht: daer-en-teghen zijnder wel tijden gheweest / datter zulck ghebreck was van alle dinghen / om datter de schepē niet en quamen uyt vreesen der Fransoysen / datme'r alle dinghen verkocht (ghelijckmen pleecht te zegghen) tegen het ghewichte van gout. De schepen dan te

Ghelegenthz van Panama eñ Nombre de Dios.

Nombre

Nombre de Dios aen-ghekomen wesende/ de koop-lieden zeynden veel koopmanschap in kleyn schepen lancks de vliet Chaire/ in een plaetse ghenaemt het Kruys / van Panama vijftien mijlen/ ende daer bestellen syse aen eenen Spainjaert/ die last heeft die te bewaren/ tot dat de muylen ghestiert worden van Panama. Ende dan met ander schepen die op de ander Zee ghemaeckt worden / schicken syse meestendeel in Peru/ ende in alle de steden van dit groote Koninckrijck van Peru/ bewoont wesende vande Spainjaerts/ in dit ghetal gestelt wesende Panama / eñ Nombre de Dios. Het meeste ghetal des volcks datter ghevonden is ghewozden/ is qualijck vier duysendt menschen / waer by den Leser lichtelijcken heeft te bedencken/ of Panama/ by-na te ghelijcken is in koop-handel/ by de zeer rijcke eñ vermaerde stadt van Venetien. Men vint in dese landen Spainjaerts die zo ijdel eer-zuchtich zijn/ datse nemmermeer verzaedt en zijn hun zelfs te loven/ zonderlinghe de ghene die in Italien zijn gheweest/ eenighe zegghen sy hebben zulck een sterckte in-ghenomen/ ende hebben in kamp-vechtinghe gevochten/ ende hebben altijts verwinders gheweest/ ander hebben met hun behendichheydt ingheno men/ ende verdorven een groote ende machtighe stadt/ ende dat eenen Spainjaert weert is vier Duytschen/ dry Fransoysen/ twee Italianen ende eenen Turck/ ende dat vijf hondert van hun (ongetwijffelt ghenoech zouden wesen

ijdele eer-zucht. der Spãjaerden

 in te

in te nemen Venetien / (misschien geschildert wesende) ghelijck of het waer eenich dorp van houten ende stropen huysen / in ghetale van vijf ende twintich ofte dertich / ghelijck een goet deel / de steden van hun ghebout wesende / in Indien zijn. De stadt Panama is ghebout in een leechte by de Zuyder Zee / ende alst volle-Maen is / komen de Zee-baren lichtelijcken in eenighe huysen / die op die zijde ghelegen zijn / dewelcke ten deele zijn bewandet met rieten / ende ten deele met hout / ende by-kans alle ghedeckt met pannen / ende by mijne tijden / en warender over de honderdt ende twintich huysen niet / sy heeft een goede ende verseker de haven / maer kleyne: Als de Zee wast / dan drijven de schepen binnen / ende alsse begint af te gaen varense uyt / doch niet te zeer geladen / om datter weynich diepte is / ende de Zee loopter zoo bijster af / datse meer als twee mijlen ondiepte ontdeckt / ende men en ziet daer anders niet als marasch / ende een weynich verder ligghen de schepen op de ree / dewelcke met schuyten laden ende ontladen de koopmanschap. De leeftochten die door dese Zee te Panama komen / is Maiz / ende een weynich meels ghebracht van Peru / oock Hoenderen ende Heunich / sy hebbē overvloet van Koeyen / Swijnen / Orainjen / Limoenen / Koolen / Ayjuyn / Loock / Lattou / Meloenen eñ ander Hof-kruyden. Dit Lantschap van Panama / plach van veel Indiaensche volcken bewoont te wesen / in alle de vlieten was

over

over-bloedichept van gout: maer de Spain-jaerts hebben alle dinghen vernielt: van Panama tot Nombre de Dios/te lande zijn vijftich mijlen/d'eerste dach-reyse vint-men ghenoech goeden wech/maer als-men dan voortgaet komt-men in eenen bosch/ ende duert tot Nombre de Dios/ende ten halven wege vint-men een vliet/ daer-men dickmaels wel twee uren vertoeven moet/om over te komen/ende het is des winters wel eenighe Spainjaerts ghesciedt / hun vindende in't midden deser vliet/dattet begon ongenadelijck te regenen/ ende de vliet te wassen in zulcker voegen datse hun niet en wisten te verberghen / ende verdroncken. Ick hebbe ghekent eenen Spainjaert/ die hem vont in dese vliet/ doense vast groot geworden was/ende dat hem niet meer en resteerde / dan den lesten arm te passeren/ wesende geseten op eenen muyl/met vier duysent ducaten/ onder gout ende ghesteente/ den stroom hem mede henen treckende / hiel hem vast aen eenen tack van eenen boom / ende te lande komende hadde't verloren / ende quam in synen hemt-rock tot Nombre de Dios. Dese stadt is gebout omtrent de Zee/van den Oosten ten Westen/ in't midden van eẽ bosch/ ende is een onghezonde plaetse/by-zonder des winters door de groote hitte/ ende vochtichheyt der aerdẽ/ ende een marasch dat haer ter eender zijde West-waert besluyt / waer door datter volcx genoech sterft: ende zoo veel aengaet de huysen die zijn gelijck die te Panama:

Ende als ic in deser heerschappye woonachtich was / woondender omtrent vijftien ofte twintich koop-lieden die in't gros verkochten / wesende alle de ander huysen / winckelen / bewoont van koomens / kruydeniers / schippers / herbergiers / ende eenighe andere behoeflijcke ambachten. Alle de koop-lieden die hun huysen te Nombre de Dios hebben / hebbense oock in Panama / eñ woonender zoo langhe tot datse hun rijck gemaeckt hadden. Op de zijde na den Westen is de haven / de welcke is bequaem om veel schepen in te ligghen / aengaende de dinghen van Spainjen / dat dit pestighe lant voort-brenght / zijn eenighe Lamoenen / Orainjen ende Radijsen / van grootte als muysen-steertē / koolen ende Latouw' maer kleyn ende weynich / eñ niet zeer goet. Al de reste komt van't Eylant Spainjola van Cuba / ende van't landtschap van Nicaragua / te weten / Maiz / Cazabi / ghesouten vleesch / verckens / hoenderen ende battatas. Ende van Panama brenght-men de koeyen / willē sy versch vleesch eten: ende van Spainjen als ick ghezeyt hebbe / brenghense al de reste. In dese bosschen op de Oost-zijde / niet verre van Nombre de Dios / daer onthouden hun eenige volcken van verloopen Mooren / dewelcke hebben verslaghen veel Spainjaerden / dieder waren ghezonden vanden Gouverneur des landtschaps / om haer te vernielen. Ende in dese bosschen op zeker vlieten hebben sy ghevonden eenighe huysen / bewoont

vande

vande Indianen/ende hebbender vrientschap mede ghemaeckt: Sy hebben giftighe pijlen/ ende veel van hun gaen op den wech van Panama/ende hoe veel Spainjaerts hun in handen vallen/dooden ende handelense zeer wreedelijcken. Ende alzoo des winterdaechs door de contrarie winden/de schepen die in de vliet Chiare varen/ langh vertoeven eer sy tot den Kruyce komen/zoo schicken de koop-lieden dickwils eenighe goederen na Panama/ ende somtijts ghevallet datse ontmoetet worden vande verloopene/dewelcke alle de koopmāschap nemen/ maer laten de Mooren die de muylen drijven gaen/indiense met hun niet en begeeren te gaen. Ende dit is de gheleghentheyt des handels ende verhandelinghen der stadt Panama ende Nombre de Dios. Ende om dat ick hier boven hebbe belooft te doen de gheheele verklaringhe/van het zeer rouw' ende wreet landt van Veragua/zoo duncket my nu tijdt te wesen/om dat icker omtrent ben/ende ter bequamer plaetsen/ op dat den Leser mach over-legghen hoe groot onderschept het is te spreken/ uyt het bedencken van ander/of uyt eyghen hervarentheyt.

Het 6. Capittel.

Van den Gouverneur Diego Gottieres, hoe hy treckt na Suere, ende hoe Benzo een van syn soldaten wesende, met hem op de reyse begheeft.

HEt jaer ons Zalichmakers 1540. Diego Gottieres gheboren van Madril / was vanden Keyser Gouverneur ghemaeckt van nieu Cartago / en Costa Ricca / een zeer rijck lantschap / ende vertrock aldus uyt Spainsen / quam tot Nombre de Dios / ende voort in een heu door het Canael / quam te Nicaragua volc op nemē / om in syn Gouvernement te trecken. Ende Roderigo di conteras noch Gouverneur des zelven lantschaps wesende / door eenighen tweedracht / die tusschen hun ghevielen / zo bleef hy daer omtrent twee jaren: maer daer na door tusschen-spraeck des Bisschops / die hem tot middelaer begaf / werden sy vrienden. Ende alzoo daer na Conteras quam te houten met Diego Gottieres van syn Gouvernemēt / gaf hy hem te kennen / dat dit vreesselijck lant / in gheender voegen te winnen en was / om dattet vol rouwe bosschen ende zeer wreede gheberchten is / datter gheen peerden en konnen gaen / noch oock in veel plaetsen gheen menschen / dan met groote moeyten te voet. Ende dat alle de Capiteynen / die in die landen ghe-

Diego Gottieres Gouverneur vā nieu Cartago ende costa Ricca.

toghen

toghen waren/ onder doot van hongher/ ende vande Indianen omghebracht/ schier alle de Spainjaerts diese met hun gheleydt hadden/ daerom zoo hy gheneghen waer daer te gaen/ gaf hy hem voor-raedt dat hy met hondert Spainjaerts/hem zoude begeven aen de Zee/ ende dat hy des somers dry ofte vier reysen des jaers zoude gaen doen/ als nu hier als nu daer eenighe in-vallen/ende de volcken berooven/ de welcke alle zeer rijcke syn / hebbende een groote menichte van gout/ende dat hy hem wilde verbinden/zoo hy hem een deel vanden roof gave/ hem te doen hebben alle behoeffelijckheyt om by te leven/ na uyt-wijsinghe van de kostuyme van Indien: op dese woorden antwoorde Diego Gottieres / dat den Keyser hem dit Gouverneurschap had ghegheven / om dat volcrijc te maken / ende niet om te berooven. Ende indien de Fortuyne anderen teghen hadde gewecst/ hy hadde hope in Godt/ datse hem zouden ghenadich wesen/ ende dat hy in geenderley manieren syn voornemen en woude laten / noch oock zelfs gheen mede-gheselschap en begheerde. Ende met dit besluyt maeckte hy hem ghereet / kochte Maiz/ Sout / Verckens / Heunich / Hoenders ende andere dinghen : Ende met noch zestich Spainjaerts in twee jachten / vertrock hy van Granaden. Ende passeerde door het Canael daer hy door ghekomen was/ ende quam korts daer na op de Zee / ende varende omtrent vijftich mijlen lancks de kuste na Oosten / door de vliet van
Suere.

Suere quam in syn Gouvernement. Eñ zes myllen vande Zee op den oever der voorzeyder vliet/vont hy eenighe woeste huysen/ende te lande gaende/ behielp hem daer ten besten dat hy mocht. Doen quamen eenighe Heeren hem daer bezoecken/ ende beschoncken hem met zeven-hondert ducaten gouts/van leeghe stoffe/ dē Gouverneur onthaeldese met grooter vrientschappe/ ende hoe-wel sy van weerzyden malkanderen gheen woort en verstonden/gaf hy hun met teeckenen te kennen/ hoe dat hy ghekomen was/om hun te leeren den wech van hun zielen zalicheydt/ ende gaf een yder een glasen Pater-noster/bellekens/schellekens ende andere dingen. Daer na vraechde hy haer/ waer sy het goudt haelden/sy antwoorden hem/datse't brachtē uyt verre landen/daer men't vont in zeker vlieten/ die van eenighe rouwe gebercchten daelden/ ende hier mede toghen sy henen: zeyndende somtydts van hun ondersaten/met visschen/fruyten/ eñ wilt vercken-vleesch/ by het vier gedroocht wesende. Den Gouverneur doen het nu veel daghen voor-by waren/ende om dattet winterdach was/en mochte niet voorder reysen. Ende ziende hoe de leeftocht die hy van Nicaragua hadde ghebracht/ vast op ginck/ begon aen de Caciquen te begeeren datse hem versaghen van Maiz voor eenighe daghen. Want hy wilde korts voorder reysen: maer hoe-wel datse niet beters en begeerden als dit/bedenckende dat als de Christenē niet te eten en hadden/

en/datse dan van hunne landen zouden trec-
ken: Even-wel veynsende de vrientschap van
den Gouverneur/ zoo zondense hem een wey-
nich: Maer de soldaten ziende hoese niet en
hadden om te leven op hun wijse / ende datse
ellendelijcken hun leven versleten/ op eenen
nacht alle vereenicht wesende/ vloden sy. En-
de te lande gaende lanx de Zee-kuste/ quamen
sy aen't Canael/ ende na twee daghen in eeni-
ge heuden die van Nombre de Dios quamen/
scheepten sy ende quamen weder te Nicara-
gua. Ziende dan den Gouverneur de solda-
ten ghevlucht / niemandt met hem hebbende
als sijnen neef/ende vier dienaers/ ende eenen
schipper/ maeckten eenen kuyl inde aerde/ eñ
steldender eenige potten in met sout ende heu-
nich/ende ginc te schepe in een heu/ ende voer
af na de Zee/ met voor-neem te varen na Ni-
caragua. Eñ met dat hy uyt der haven wou-
de trecken/ quammer in den Capiteyn Bar-
dento/ met een jacht gheladen met volck ende
krijch-rustinghe/ den welcken quam van Ni-
caragua/tot sijnder hulpe ende gonste. Ende
met desen bystant zoo bleef den Gouverneur/
ende zont de jacht na Nombre de Dios/ ende
stelder in voor den Capiteyn Alonso de Pisa/
sijnen neef/ende gaf hem 'tghene hem de Ca-
ciquen hadden ghegeven/ende belastede hem/
dat hy zoo veel volcks brochte / als hem mo-
ghelijck was: Ende ghekomen wesende te
Nombre de Dios / begon het gerucht hem te
verbreyden van dat rijcke lant/ ende alzo nam
hy

De soldatẽ vã Gotiers ontloopẽ hem deur gebrec vã spijse.

Benzoō werdt soldaet.

hy aen zeven ende twintich soldaten: eñ vindende my in deser stadt wilde ick een van dien wesen / al-hoe-wel icker in berispt was / van eenen ouden Spainjaert / den welcken hadde verkeert in't landtschap Cartagena ende S. Marta ende ander plaetsen / den tijt van vijftien jaren/zeggende my/ dat ick my op geenderley wijse en liete bewegen/ te gaen tot zulcken aenslach/ende dat ic gheen geloof en wilde gheven de woorden des Capiteyns: want weynich wercks maken sy van te zegghen/ dat niet waer en is/om hun voordeel: ende zo ick immers den wille hadde om daer te gaen/ dat ick ten minsten uyt-stelde tot een ander reyse/ende middeler tijt zoudemen sien hoe de zake zoude vallen. Maer alzoo ic jonck ende fraey was/ende vol kracht van zeker groote hertichheyt/ooc zeer begeerich my rijck te maken/niet willende syn woorden geloof geven/ besloot ic daer henen te trecken. Ende aldus vertrocken wy/ende binnen den tijt van vier daghen quamen wy aen de mondt der vliet Suere/ maer de Zee vol wesende / ende niet moghende in varen zonder groot ghevaer / keerden te rugghe/ ende liepen tot de Eylanden van Zorobaro/gheleghen by nieu Cartago/ende het lantschap van Veragua. Ende is dit een quaet landt het ander is veel erger. Dese Eylanden zijn kleyn / ende d'Indianen die daer plachten te woonen/zijn vertrocken/ ende onthouden zich in de gheberchten des vasten lants / ende door de contrarie winden/

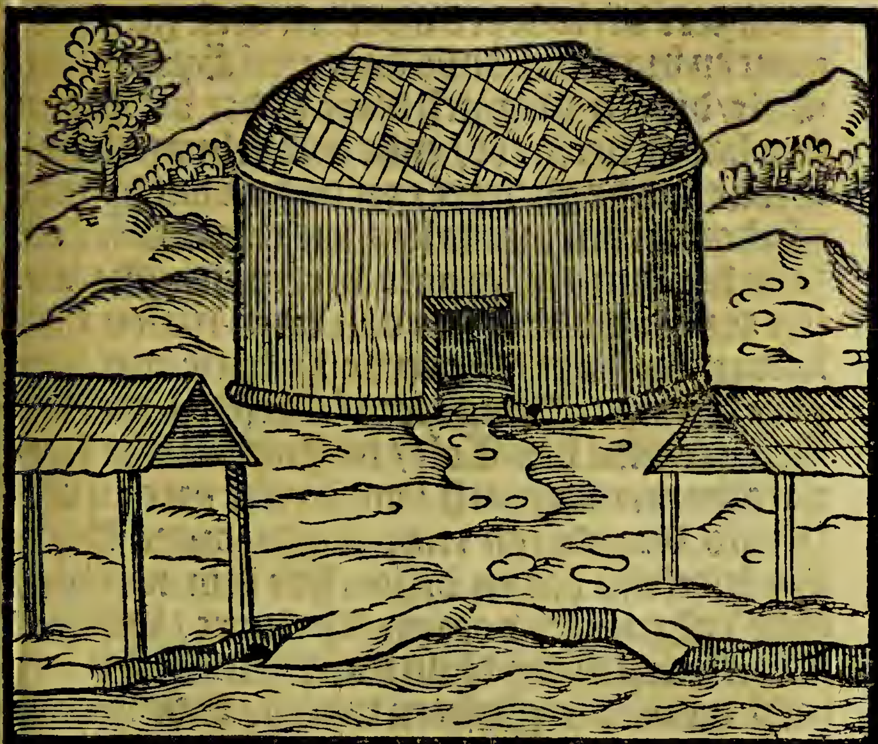
om

om dat het was in de maent Junius/ in't be-
gin van den winter/ zoo bleven wy daer twee
ende tzeventich dagen/ ende binnen desen tyt
en zaghen wy gheen vier uren Sonne-schyn/
ende by-na altyts en zonderlinghe snachts
viel zulcken overvloet van water/met donder
ende blixem/ dattet scheen dat Hemel eñ Aer-
de verginck. Den blixem-strael viel in de
jacht/ eñ doodde eenen Moor eñ twee Spain-
iaerts/ ende alle d'ander waren zeer bevreest.
Den Capiteyn quam met der jacht aen't vaste
lant/met voornemen te gaen in eenige plaet-
sen daer Indianen waren / om hen te versien
van leeftocht/ maer na dat hy ghegaen hadde
den tyt van acht daghen / ende niet vindende
als bosschen/ marassen ende gheberchten/van
welcke alleenlyc in't aenzien wy verwondert
waren/ zoo trock hy te rugghe lancks de ku-
ste met grooter moeyten/ etende meest altyts
slacken/ende zeker wilde vruchten/ diemen in
de bosschen vint/ van welcke hen voeden de
Meyr-katten/ die eenpaerlyck in de boomen
heen ende weer springhen: Ende gheleydde
ons ter plaetsen daer den Gouverneur was/
ende twintich daghen na onse komst/ quam de
jacht in de haven: ende den Gouverneur/ de-
dese strax weder-keeren na Nombre de Dios/
om meer volcks/ende wy rusten ons eenighe
daghen / middeler tydt vinghen wy veel
Schilt-padden buyten maten groot / van de-
welcke men daer op den strant vier maenden
lanck in grooten overvloet vindet / want sy
komen

komen op't lant in't zant hen eyeren leggen/ ghelijck de Corcodrillen: dewelcke door de uyt-nemende groote hitte der Sonnen ghebroet worden. Dese hebben wy dan de schulpen af-ghedaen/hun vet ghenomen/ghesmolten/ ende daer-mede ghevult eenighe groote aerden vaten: wy soutteden oock een weynich van het vleesch/ dan het verdorf haest/ doch versch isset zeer ghezont ende smakelijck om eten: desen voor-raet ghedaen wesende/ den Gouverneur vertrock in syn heu/ ende verselschapt wesende met vier Indiaensche schepen/met alle de soldaten/ ende varende lanck de vliet/ omtrent dertich mijlen vander haven/ quam hy kortelijck in het landtschap Suere/ ende quam herberghen in een huys/ het welcke den Heere van dien landtschappe daer hadde tot syn vermakinghe/ als hy op deser vliet quam visschen.

Een

Een huys van palm-tacken konstich ghemaeckt ende ghedeckt.

DIt huys was ghemaeckt ey-rondich eñ hadde inde lenghde vijf ende veertich stappen/ ende inde wijdde weynich meer als neghen/ het was bewandet met riet/ ende gedeckt met palm-bladeren/ al gevlochten ende zeer wel ghewrocht/ daer waren oock noch eenighe ander huysen/ doch maer op de ghemeyn wijse. Den Gouverneur noemde dese plaetse de stadt van S. Franciscus/ om dat

hy daer op zulcken dach gekomē was. Doen quamen hem bezoecken/ den Heere van Suere / van Chiappa / ende ander Heeren : ende schoncken hem alleenelijck eenighe fruyten. Den Gouverneur ontfincse zeer vriendelijc/ doch zeer verwōdert waerom datse hem geen gout en brachten/ ende door eenē Spaenschen Tolc/ die een weynich meer onder de Indianen hadde verkeert / ende middelmatich hun sprake hadde gheleert / zeyde hun dat hy was ghekomen om hun te kennen te gheven / een zake die hun tot groote vertroostinghe wesen zoude: Ende de ure van noen-malen ghekomen wesende / begeerde hy datse met hem eten zouden. Aldus ter tafel geseten met den Priester ende den Tolc / de Indiaensche Heeren aten zeer weynich / om datter niet en waren als Hoenderen ende onghezouten Vercken-vleesch / dat en behaechde hun niet wel/ ende 'tghene hun voorghelept wert / wierpen sy den meesten-deel hun knechten / die by der tafel ter aerden ghesetē waren / ende sy oock lachende met zulcken kost wierpen 't de honden: de maeltijt geeyndicht zijnde/ begon den Gouverneur hun te verhalen van de zake des gheloofs/ op dese maniere sprekende. Ic ben gekomen in uw' landen mijn zeer lieve broeders ende vrienden/ om u te brenghen vande afgoderije/ waer in ghy tot deser tegenwoordichster ure/ door het in-gheven des valschen vyants zijt verstrict ghewees̄t. Ende om u te onderwijsen den waren wech van de zalicheit uwer

de stadt van S. Francis-cus.

Gottieres Predict het geloof,

uwer zielen. Eñ hoe Jesus Christus den sone Godts / onsen behoeder was vanden Hemel ghedaelt eñ op der aerden komen / te verlossen 'tmenschelijck gheslacht / eñ dat dien Priester tot geenen anderen eynde upt Spainjen was ghekomen / dan om hun te leeren de dinghen vanden gheloove ende Christelijcken verbonde / ende dat sy hun zielen zoudẽ schicken ende bereyden / om hun t'onderwerpẽ zulcke Godlijcke wetten / ende der onderdanicheyt van den Keyser Karolus de vijfde / Koninck van Spainjen / Monarche der werelt. D'Indische Heeren dese vertellinghe verstaende / en antwoorden niet een woordt / dan neychden met den hoofde op elck woordt / willende zegghen ja: ende stonden op vande tafel ende gingen na huys. Des anderen daechs / den Gouverneur zont eenen Spainjaert met twee Indianen na twee Indiaensche Heeren / die op de ander zijde des vliets woonden / dat sy hem stracx quamen bezoecken op syn gheloof / zonder eenighe zorghe ofte vreese: ghekomen wesende doch niet gheern / den Gouverneur dedese gaen in de bottelrije / ende dede elck een keten aen den hals / ende ghebracht wesende in syn kamer by syn bedde / dedese terstont binden: ende op der aerden met eenighe bladeren onder / ende voor een kussen / een hout / (zo hun wijse is) sliepẽ sy. Dese twee Caciquen waren de ghene die hem de zeven hondert ducaten gouts hadden komen schencken / in het begin doen hy quam in syn Gouvernement:

maer' syn her te is begeerich na het gout.

Gottieres vãgt twee Heeren van Indien zõderredẽ

alzoo ick boven hebbe verhaelt. Daer na begon hy hun te eyſſchen het ſout ende den heunich / die ſy begraven hadden doen hy na de Zee ginck: want hy hadder te voren om ghezonden datment halen zoude / ende men haddet niet ghevonden/ſy antwoorden dat ſyder niet van en wiſten/ ende en behoefden niet de dingen die ſy overvloedich hadden/ den Gouverneur en ghenoechde deſe antwoorde niet/ dreychdeſe/zegghende/ dat hy in aller voegen wilde voldaen zijn/ zoo dat den jongſten Camachire ghenaemt / hem gaf meer als twee duyſent ducaten gouts/ doch van ſlechte ſtoffe/ghewrocht in gedaente van Verckens/Tighers/Viſſchen/Voghelen ende andere ſoorten van ghedierten. Den Gouverneur ziende weynich gouts/ by 'tghene dat hy wel begeerde/ dede maken een groot vier / ende leydende daer by alleen den Camachire/ſtellende hem vooren eenen grooten eemer / dreychde hem zeer/ dat zoo hy hem in den tijt van vier daghen niet zoo veel gouts en gave / als zes reyſen/dien eemer vervulde/zo wilde hy hem verbranden : zoo dat deſen armen Carique vreeſende de doot beloofde te doen: Ende zont eenighe van ſyn ſlaven/ om dit te bezorghen: Ende om dat in alle deſe landen van Indien/ d'inwoonders in't ghemeyn hun pleghen te waſſen twee of drij reyſen des daechs / ende een des Gouverneurs knecht/ hebbende laſt hem te waſſchen te ghelepden/ weder te huys komende/ende de plaetſe niet wel ſluytende/

VVil zes eemeren gouts hebben in vier daghen oft drey get hen te verbrandē.

is op

is op eenen nacht ontvlucht: waerom den Gouverneur van droefheyt zieck werdt/ende ghewoonde hem te zegghen/doen hy den eemer sach/in plaetse van't gout datmer in kacken zoude. D'ander Caciquen van Suere eñ Chiappa: ziende het quaet onthael dat den Gouverneur den ghevanghen dede/verbranden de huysen/hieuwen af de vruchten ende boomen/droeghen wech 'tgraen van de velden/ende verdorven 'tlant/ende vertrocken zich doen in de gheberchten. De zaken dan nu gaende in deser voegen/den Gouverneur al was hy zieckelijck/ende liet daerom niet aen te vechten/den anderen Cacique gheheeten Cocori die in de keten was gebleven/zegghende/dat hy van hem begeerde een menichte gouts: hem dus aenghevochten hebbende eenighe daghen/ende hem dicwils gedreycht te dooden/zoo hy 'tgout niet en gave/den Cacique bleef altijt volherdich/dat hy gheen en hadde. Ten lesten zeyde hy hem zeer toornich/dat zoo hy niet en besorchde 'tghetal van den goude te vergaren/dat hy hem van de honden wilde doen verscheuren eñ eten. Den Cacique hebbende dese woordẽ verstaen/antwoorde zonder eenighe sorghe ofte vreese/als dat hy een beuselaer ende een leugenaer waer/want hy hadde hem zoo veel reysen gedreycht te dooden/ende noyt en hadde hy't ghedaen. Ende dat hy liever begeerde te sterven dan in deser voeghen ghebonden (alzoo hy hem hiel) te leven. Ende dat hy hem op syn belofte was

Dreyginghe by Gottieres gedaen aen den anderẽ gevangẽ Heere, ende syn vrymoedige antwoorde

komen bezoecken/meynende wel onthaelt en niet alzoo versmaet te worden: eyndelijck zeyde dat hy zy zelven niet en konde in-beelden/ wat gheslachte van volcke dat de Christenen mochten wesen/ datse zoo veel quaets voortsstelden in alle plaetsen waer sy quamen / ende dat hy hem verwonderde/ hoe hun de aerde konde verdraghen. Den Gouverneur verstaende dese woorden/ wert zeer verwondert: ende anders en antwoorde hy niet/ dan dat hy hem hiel ghevangen/ om dat hy een dief was/ ende hem het sout ende heunich hadde gestolen. Ter wijle dese dingen geschiedden/ hadde den Gouverneur ghezonden een schip met zes Indianen totter Zee/ na een van syne onderdanen/ om te halen eenighe kruys-bogen/ schilden ende ander tuych: dit alles gescheept zijnde/ d'Indianen zijnder mede ghevlucht ende men en hoorder noyt tijdinghe meer af.

Het 7. Capittel.

Vande quade avontuere van Diego Gottieres, hoe hy van de Indianen verslagen wert, ende Benso syn derder daer af quam.

DEn Gouverneur ziende syn schip verloren/ de Caciquen ontloopen / dat de jacht niet en quam/ ende het quaetste / dat door gebreck van leeftocht / den meesten-deel der soldaten wilden wech loopen: was bedroeft ende qualijck te vreden: ende gheenen anderen raet

wetende/

wetẽde/ nam voor te lande-waerts in te trecken: bevelende een yeder hem veerdich te maken/ ende gaf een yeder syn deel van een weynich graen dat hy noch hadde: onder-tusschen schickte hy al de ziecke na de Zee toe/ ende met hun eenen dienaer/ om den Capiteyn Alphonso de Pisa te zeggen/ zoo haest hy metter jacht quaem/ hem na zoude volghen: hem te kennen ghevende dat in alle plaetsen daer hy ginghe/ hy zoude een kruys laten voor een teecken. Wy nu al ghestelt wesende om te reysen/ den Cacique ziende hoe den Gouverneur uyt verachtinghe/ hem met noch ander van syn Indianen mede wilde nemen / gheladen met een deel van synen tuych: wert zoo zeer bedroeft/ dat hy werde weenende als een kint: ende zeyde hem/ zoo hy hem vryheyt woude gheven/ dat hy in den tijt van vier daghen/ hem geven zoude een goede somme gouts. Den Gouverneur zoude hem gheern los ghelaten hebben/ ten hadde ghe weest eenighe vande synen/ die't hem verhinderden/ zegghende/ dattet eenen leughenaer was/ ende zoo hy vier daghen vertoefde te vertrecken/ datter geen leeftocht en zoude wesen om voorts te trecken/ maer al leyddemen hem mede hy zoude hem altijts noch wel moghen los koopen/ ende dattet veel beter waer/ den zelven nacht te zeynden/ ende laten het dorp ende syn volck berooven/ dan op syn belofte te wachten / alzoo zoudemen hem van eenighe leeftocht verzien/ ende vanghen tot onsen dienst eenighe Indianen.

 Den

Den Gouverneur en woude dit niet toelaten/ vreesende dat de Spainjaerden die hy daer zeynden zoude/ mochten wech loopen. Dus zijn wy vertrocken/ ende nauwelycks en waren wy uyt den huyse/ of ick en raedden 't ghene dat ons gheschieden zouden/ zeggende tot eenen Spainjaert/ wy gaē na de vleesch-banc: Ende hy my dus antwoordende zeyde. Ghy zijt een vande ghene/ die wy willen doen winnen een Princen heerlijckheyt spijt syn herte. Ende hebbende vijf of zes daghen ghereyst/ zonder noyt eenighe wooninge te vinden/ altijts door bosschen ende geberchten: ende onder ander ginghen over een dat meer als vijftien mijlen af-dalens was/ende noodich was tot veel plaetsen in't af-gaen hem vast aen de wortelen vande boomen te houden / om niet te vallen / zoo dat wy quamen aen een groote machtighe vliet/ende daer vonden wy eenige woeste huysen / die wel mochten dienen voor jaghers/want daer in waren gebeenten ende hoofden van Herten/Tighers ende ander gedierten. Den Gouverneur rustede hem hier twee daghen/ men vont alhier een goet deel boom-fruyt/ Mamei ghenaemt / ende by een beke veel wortelen ghelijck men vint int Eylant Spainjola daer-men af maeckt den Cazabi/ doch van goeden smaeck/ ende ghebraden onder de kolen en zijn niet hinderlijck/ eñ hier mede verdreven wy den hongher / ende voort-treckende / ten derden daghe vonden wy twee weghen/ den Gouverneur niet wetends

tende welcken hy nemen zoude/ vraechde aen eenen Indiaen / van die/ die hy met leydde/ welcken den besten wech was / om te komen tot eenighe Indiaensche volcken/ende als hy antwoorde niet te weten/gheboot syn Moorsche slaven hem te dooden/ 'twelck sy deden/ zegghende/ in deser voeghen handelt-men de quade menschen/ ende het zelvighe oock vraghende aen den Cacique / ende hy oock antwoordende/ dat hy't niet en wist/ gheboot hy de Mooren datse hem doen zouden als den anderen. Hy nu ziende dattet op hem aen quam/afleggende het pack/neychde syn hooft totter doot met grooter verduldichheyt/waerom den Gouverneur geboot hem niet te misdoen/maer hem te laten leven. Te deser plaetsen bleven twee Spainjaerts zoo flauw' van honger/datse niet over-eynde staen en kosten/ al-waerse na vande Indianen om-ghebracht zijn geworden. Des avonts ziende den Gouverneur dat wy gheen eten en hadden / ende en wilde ons niet gheven van't ghene hy noch hadde/ zeyde dat wy de honden zouden dooden/ ende dat een ieder zijn deel name / doch mijn deel schonck ick wech / om dies-wille dattet vol wormen was. Ende ginck alzoo tot den Gouverneur/ hopende dat hy my erghens van verzien zoude/ maer hy zeyde my/ ick zoude gaen eten de wortelen der boomen: waer op eenen Spainjaert (dit metten anderen hoorende) zeyde heer Gouverneur/nademael ghy niet met ons deelachtich en wilt

Exēpel van wreetheyt.

wesen/ zoo wel quaet als goet / zoo gaet ende voert den krijch alleen. Zoo dat door dees en ander woorden: ende door verbiddinghe des Capiteyns/ den Gouverneur (hoe-wel onwillich) deelde een stuck kaes van drij ponden in vier-en-dertich stucken/ ende alzoo leden wy ons dien avont / den zelven nacht den Gouverneur hebbende synen kock gheboden een stuck Vercken-vleesch te zieden / ende mijn beurte ghekomen wesende om schilt-wacht te staen/ omtrent den morgen-stont/ wandelende henen ende weder / quam ick by het vier/ ende ziende datse alle sliepen/ nam eenen stock ende maeckten met den messe scherp/ stack het in den pot / ende namper al zoetkens 'tstuck Vercken-vleesch uyt / ende dat stracx in mijn pacxken bindende / keerde weder op mijn wacht/ veel vrolijcker als of ic eenen grooten rijckdom hadde ghevonden. Den Gouverneur doen hy't quam te weten / hoe-wel zeer gram wesende/ en zeyde anders niet/ dan/ 'tis wislijck nu recht tijdt/ den pot onbewaert te laten/ ende onder-tusschen at ick het speck/ al wasset wat gesouten / latende de wortelen der boomen blijven. Na twee dagen quamen wy aenden inganck van eenen bosch / ende zagen eenen Indiaen den welcken voor spie stondt achter eenen boom / ende doen wy van hem ontdeckt werden/ liep hy als een Hert tot den Heere des landtschaps/ hem van onser komst te verwittighen. Zoo dat den navolgenden dach des smorgens wel vroech/ een menichte India-

Lijden groot gebrec van spijse.

Benso steelt eē stuck Verckē vleesch

Indianen ons over-viel. Den Gouverneur doen ter tijt wesende ghegaen / om zijn ghevoech te doen/recht aen de zijde daer de vyanden aen quamen / was d'eerste die verslaghen wert/ ende voorts door-komende met grousaem ghekrijs ende gherucht/ makende met hoorns ende trommels een scherp ghelupt/ al gheschildert wesende van root ende swert/ met plumagien/ gout/ ghesteente ende ander tuych aen den hals/ ghelijck alle Indiaensche volcken ghebruycken / als sy ten krijch trecken. Den strijt nu aengaende/ende dat ic het rapier ende den beuckelaer wou nemen / zoo stiet ick mijnen voet tegen mijn kammeraets storm-hoedt / den welcken met sommighe looveren bedeckt was / waer deur hy hem hadde vergheten: ende ick dien settende op't hooft/was oorzaeck door de genade Godts/ dat ick van desen strijt los quam: want d'Indianen met steen-worpē hem zoo teeckenden/ dat het scheen dat hem eenen smit met den hamer hadde ingheslaghen. Ende hebbende van weder-zijden ghevochten / omtrent een half vierendeel urs/ende dat wy veel Indianen hadden ghedoot/ ghequetst/ ende hun ten lesten te rugghe doen wijcken/quam hun nieu hulp: des quamen sy ons weder in-vallen/ de onse vermoeyt wesende / meer van hongher als van vechten/niet moghende wederstaen/ de menichte der rasende vyandē / worden wy zeer korts met steenen eñ stockē om-gebracht/ ende met worp-pijcken van palmen dweers door-

Diego Gottieres wert vande Indianē verslagē

door-schoten / ick my vindende by onsen Capiteyn/den welcken met eenen steen uyt een bosch ghewo;pen wesende/ ende hem ziende doot ter aerden vallen / my vindende alleen/ nam ick mijn vertreck achter eenen dicken boom/ende staende daer in deser voegen / niet wetende wat doen/ noch waer gaen / om dat ick door onse nederlaghe zoo verbaest was/ quamē tot my twee Spainjaerts gantsch bebloet/zeggēde/ Milaner wat maect ghy hier/ ter wijle alle de onse doot zijn/ treet den wech in door welcken wy ghekomen zijn/ ende laet ons pooghen ons leven te behoeden. Ic dus voorts treckende / passeerden wy door meer als vijf-en-twintich Indianen/ wesende alle Heeren/ dewelcke droeghen alleenlijck elc een worp-pijck inde hant/ende hadden elck eenen mantel gheknoopt op d'een schouder/ ende en waren niet met allē geschildert als d'andere/ ende een van hun schoot my een pijc op't herte/maer om dat ick een wambays hadde vol boom-wol / dede't my weynich quaets/ende voorts treckende / niet wijt van daer op den top van eenen berch vonden wy onsen Paep/ den welcken was in't begin vanden strijt ghevlucht met twee soldaten / ende binnen twee uren ghemoetten wy den Capiteyn Alonso de Pisa/ den welcken quam met vier ende twintich Spainjaerts gevolcht den Gouverneur/ ende terstont quamen op ons meer als hondert Indianen met rappieren / beucklelaers ende kruys-boghen van onse volck genomen/ dan-

Bensoō ontkōt.

dansende ende springhende/zegghende eenige in Spaensche tale / neemt goudt Christenen/ neemt gout Christenen. Doch doen sy zagen dat wy volcx ghenoech waren / keerden den rugghe ende vloden henen. Ende aldus quamen wy aen de Zee/ de twee Spainjaerts die met my uyt den strijt ontkomen waren / bleven op den wech/ niet moghende voort-gaen om der wonden wille/ aen den voet van eenen berch/daer na achterhaelden ons twee jonghe knechten die hun hadden verborghen in de bosschen/ daer ons de vyanden bespronghen/ ende blevender zoo lange/ tot dat d'Indianen waren vertrocken/ende sy vonden datse hadden afghesneden ende mede-gedragen/hooft/ handen ende voetē vanden Gouverneur/desghelijcks van de twee Mooren / ende hadden al d'ander uyt-ghetoghen ende geworpen in een rivierken/ende datse alle dinck mede hadden ghenomen / uyt-ghedaen d'olie ende de zeep: het bleven van den onsen doot vier ende dertich Spainjaerts ende twee Mooren/ eñ zes van ons quamender af: vande vyanden blevender veel meer/ ende daer was gissinghe ghemaeckt/ datse wel vier duysent Indianen waren; Dan wel is waer datter veel genoech vrees-achtich ende onnut waren/ en hadden wy maer ghehadt vier peerden/ sy en zouden niet ghevochten hebben / want d'Indianen meer vreese hebben voor dit straf ghedierte/ dan voor al de wapenen die de Spainjaerts teghen hun hebben ghebruyckt / ghelijck sy open-

openbaer zegghen / dat niet de kloeckheyt der Christenen/wapen/ gheschut/ lancien/rappieren/noch kruys-boghen/hun en hebben onderdanich ghemaeckt/maer de vreese/ verschrickheydt/ ende verbaestheydt/ diese vande peerden hebben ghehadt. Ende dit hebben wy door erbarentheyt gezien/ want in alle plaetsen daer de Spainjaerts zijn ghetoghen/ daer sy gheen peerden en kosten ghebruycken/ zijnse altoos verwonnen ghewozden/ ende vande Indianen ver-obert. Ende in Mexico/in't begin doender de Spainjaerts henen ginghen/ zoo meynden sy dat den man eñ het peert al een dingen was.

Het 8. Capittel.

VVt wat toe-ghenegentheyt dat de Spainjaerden ghereyst zijn in Indien, ende teghen de Indianen gheoorlocht hebben. De reyse van Ferdinando Sotto, ende Narva, de wreetheyt ende wan-trouwicheyt van Ferdinando Cortez, teghen die van Mexico.

Benso zeyt dat de Span jaerden door giericheyt, maer niet om

DEn leser mach alree wel oordeelen/ uyt wat toeghenegentheyt de Spainjaerts hebben ghewonnen ende verheert/ dese Indiaensche natie/ al ist dat sy zich zoo prijsen in hun Historien/ van te hebben altijts ghevochten voor het Christen gheloove / maer de erbarentheyt/ byzonder in dese landen toont opentlijck / datse hebben ghevochten voor de giericheyt/ende dat dit de waerheyt is/betuycht de verscheydenheyt der

der Capiteynen/ ende Gouverneurs die daer henen ghetoghen zijn/ want daer sy gheen ryc-dommen en hebben ghevonden / en hebben sy niet willen woonen / ende onder zoo veel wil icker eenighe noemen. Ten eersten Antonius Sedegno quam in Indien door de Bay van Paria / met meer als zeven-hondert Spainjaerts/ om gout te zoecken: Ende zijnde ghetrocken door verscheyden lantschappen den tijt van drij jaren / ende gheen rijckdommen vindende na syn begheeren / en wilden dat landt niet bewoont maken/ dan hy is sieck ghewor-den/ eñ eyndichde korts den loop syns levens/ meer uyt mis-troostichcyt/ als door sieckte/ eñ van zoo veel soldaten als hy mede nam/ alleenlijck vijf ende vijftich keerdē weder totter Bay. Fernando di Sotto was ghemaeckt Gouverneur van de Florida / eñ tooch daer henen met vijf hondert Spainjaerts. Dit lant van Florida was eerstmael ontdeckt van Joan Pance van Lion/ ende gaf zulcken naem/ om dat hy daer aen quam op den Paesch-dach des Heeren/ den verrijssenis daeg / desen Sotto ginck ende doorliep veel plaetsen/ houdende voor gewis dat hy zaude vinden eenen grooten schat/ ende ziende eenighe Indianen met sommighe gulden juweelen/ vraechde waer sy al dat gout haelden / sy antwoorden / dat sy't brachten uyt verre landen. Den Gauverneur denckende/ dat sy dat zeyden/ om hem daer mede uyt den lande te doen vertrecken / want sy alreets wel wisten wat de Christenen gingchen zoecken/ begon-

'tgeloove in Indien en gaen.

Antonio Sedegno eyndiget syn levē op de reyse

begonder eenighe te pijnighen/ op datse bekennen zouden waer sy't goudt kreghen ende vonden/ ende onder ander wreedtheyt die hy onder desen volcke dede/ was dat hy hebbende ghevanghen vijftien Caciquen/ ende hun hebbende ghedreycht/ dat indien sy hem de plaetse niet en toonden daer sy't gout vonden/ dat hyse verbranden woude. Ende aldus sy verbaest ende verschrickt wesende/ zonder te weten wat sy zeyden/beloofden dat sy binnen den tijt van acht daghen/hem zouden leyden in een plaetse daer hy's overvloedich zoude vinden. Ende hebbende ghereyst al-ree meer als twaelf dach-reysen/ niet ziende eenich litteecken van gout. Den Gouverneur zeer op hun vergramt/dedese de handen af houwen/ ende lietse loopen. Ende niet langhe hier na quam eenen den by-zondersten Heere van desen lantschappe den Gouverneur bezoecken/ ende brocht teenen gheschencken/twee Papegaeyen/ ende eenighe Pluymagien/ vraechde hem daer na wie hy was en van waer hy quam/ende wat hy ginck zoecken/doende zoo veel quaets. Den Gouverneur antwoorde hem door eenen Tolck/ 'tghene dat alle d'ander Capiteynen pleghen te zegghen/ dat hy was een Christen mensche/een sone van Godt den Schepper van Hemel ende Aerde/ ende was ghekomen om hem te leeren syn Goddelijcke Wet/ waer op desen Heer antwoorde/ indien dat uwen Godt u gebiet te gaen in ander-lieden vremde landen/ om te rooven/ bran-

wreetheyt vã Ferdinando Sotto.

moorden ende alderley ghedaente van quaet te doen/zoo willen wy u te kennen geven/dat wy niet ghesint en syn in hem te ghelooven/ noch oock in syn Wet / ende hier mede ginck hy henen: Ende aldus den Gouverneur gaende als-nu hier/ als-nu daer/ met hope te vinden eenighe zeer rijcke Mijne/ zonder hem te bemoeyen met het bouwen van eenighe stadt/ ten eynde na vijf jaren is hy vanden rooden loop ghestorven/ ende verloos alzoo 'tleven/ ende met eenen den gout-hongher/ ende oock al wat hy hadde verkreghen inden roof van Atabaliba te Peru/met al de gewonnen schatten. Een Pamphilus van Narvaz/ginc met zes hondert Spainjaerts na de vliet der Palmen/ aen de zelve kuste van Florida/hondert mijlen boven Panuecho na den Noorden/ende te lande tredende met de helft van den volcke/ doch niet ter plaetsen daer hy meynde / door dien hem ghebrack een goet Piloot tot synder vlote / ende niet vindende eenich teecken van goudt/ bekommerde hem niet met daer huysen te bouwen/ dan zont d'ander deel der soldaten te zoecken de voorsz vliet: maer korts hier na/ hem overkomende een zeer groot onweder/alle de schepen strandē/alzo dat schier alle de Spainjaerts verdroncken/ ende d'ander gingen eenighe jaren al swervende in die landen/ende door gebreck van leeftocht/ hebbender twaelf van hun malkanderen ghegheten/eyndelijck van zes hondert Spaenjaerts die hy daer bracht/ en heeft mer maer tien we-

Sotto sterft onver-noecht vā gout

de Spā-jaerts etē mal-kādcrē.

derom zien keeren: dewelcke ghekomen wesende te Mexico/zeyden openbaerlijck datse veel krancken ghenesen hadden/ alleenlijcken op hun blasende/daer-en-bovẽ/datse drij dooden verweckt hadden. Doch hun heylicheyt zal't my vergheven/dat ick veel eer gelooven zoude / datser vier zouden ter doot ghebracht hebben/ dan eenen halven levende gemaeckt. Wat zullen wy zegghen van Ferdinand Cortese/doen hy het nieu Spainjen ginck in-nemen? Hy was ghekomen in Mexico/met wille van den Koninck Montezuma / hebbende te gaen teghen Narvaiz/den welcken was gekomen tot vera Croce / met neghen-hondert Spainjaerts/ uyt bevel vã Diego Velasques Gouverneur van't Eylant Cuba / om hem te vernielen/ of te verjaghen uyt den lande/ uyt oorzaeck dat hy hem niet en hadde ghegeven rekeninghe van de zaken / die hem gheschiedt waren/ende van het landt dat hy nieuwelijcx hadde ghevonden/ alwaer hy hem ghezonden hadde als zijnen Luytenant/tot zulcken aenslach. Cortese dan/ is van Mexico ũtrocken/ ende hebbende ghelaten den Capiteyn Pedro d'Alvarado met twee-hondert ende vijftich Spainjaerts / tot bewaringhe vander stadt/ ende van al dat hy ghewonnen hadde. Dese dan daer wesende op eenen dach / een groot deel Indianen / 300 gemeyn volck als Edellieden/ werden ghenoot te dansen/ende te zingen/de Spainjaerts ghekomen wesende/ om hun feeste te zien / eñ hun ziende verciert met

wreetheit der Spainjaerden

soo veelderley juweelen/ verwonnen van een rasende ende ongheбreydelde giericheyt/ zonder vreese oft aenzien op schaemte of eere: Alvarado/ eñ een goet deel van synē volcke/ hebbense besprongen/eñ hebbender met grooter wreetheyt veel omgebracht / eñ namen alle de juweelen diese droeghen : het welck oorzaeck was/ dat de Indianen haer te weire stelden/ eñ veel Spainjaerden doodden. Eñ Cortese hebbende dese quade tijdinge verstaen/na dien hy Narvaiz hadde nederlagich ghemaeckt / keerde weder tot Mexico / maer d'Indianen terstont veel Spainjaerts verslaende/ verjoeghen hem uyt der stadt/ ende de zelve Indianen/ hebbende omghebracht met eenen steenworp haren Koninck Montezuma / die hem hiel met Cortese/ maecten eenen anderen Koninck gheheeten Qualuttinui. Ende aldus na dat Cortese veel moeyten was over-komen / ende veel volcx verovert hadde / hem zijnde toe-ghekomen nieuwe hulpe van Spainjaerden / verselschapt met een groote menichte Indianen / keerden weder na Mexico : daer voor legghende eenen legher / heeftse binnen den tijt van dry maenden in-genomen/ de soldaten waren zeer vrolijck / want sy hielden voor ghewis/ dat sy daer zeer grooten rijckdom zouden vinden / ende datse hun alle rijck souden maken/maer vonden hun bedroghen/ want d'Indianen hadden al 'tgout eñ 'tsilver in het Meyr ghewor pen. Doen begonden de Spainjaerts mis-troostich ongenadelijcken de Mexi-

Ferdinando Cortese wint Mexico.

De Indianen werpen al'tgout ende silver in t water.

de Mexicanen te pijnighen/ hun vraghend waer 'tgout was/ in zulcker voeghen/ datse veel de leden braken ende doodde/ zonder hun opt te moghen doen bekennen eenige dingen Cortese ooc zelf was grootelijcx verwondert, gheen gout noch silver te vinden/ van 'tgen dat hy daer hadde gelaten inde stadt doen hy vluchtede/ noch ooc vanden schat/ van Montezuma/ den welcke vermaert was zeer groot te wesen/ noch ooc zelfs 'tghene sy in de Kercken tot vercieringe/ ende tot dienst der Goden hielden. Ende ziende dat het gemeyn volck noch den adel in gheenderley wijse belijden en wilden waer het was/ nam hy den Koninck ende synen Secretaris/ ende dese twee liet hy pijnighen/ meynende datse zouden segghen waer den schat was/ doch waren zoo volherdich/ dat sy't noyt bekennen en wouden. Den Secretaris allencxkens wreedelijck verbrant wesende/ met groot beklach over de boosheyt der Christenen/ is binnen den tijt van vier uren gestorven. Ende Ziende Cortese dat den Koninck zelfs/ hem veel eer zoude hebben laten dooden/ als yet te openbaren/ zoo nam hy hem van het pijnighen. Dus heeft hy hem mede ghenomen/ ende ghevanghen gheleydet in verscheyden plaetsen ende landtschappen/ ende heeft hem op een reyse ghezonden te laten hanghen/ want eenen Indiaen beschuldichde hem/ dat hy vast ginck al beschicken de/ te doen op-staen eenighe Heeren/ die Cortese met al syn Spainjaerts zouden dooden/ ofte

Dē Koninc eñ den Secretaris werden ghepijnicht.

ofte immers als ander zeggen / dede hem doo-
den om gheen zorghe met hem te hebben om
te bewaren. Ende doen hy in syn ghebiedin-
ghe wesende/was beschuldicht van zoo groo-
te boosheyt/ zoo toonde hy het proces dat hy
hadde tegen den Koninck misdaen/ hebbende
gheschickt/ hem met alle de Spainjaerts om
te brenghen. Ende aengaende het pijnighen/
verontschuldichde hem / zegghende/ dat hy't
hadde ghedaen / ten verzoecke van des Ko-
nincx ontfangher: welcken verstaen hadde/
dat hy wiste waer den schat van Montezuma
was/den Ontfangher hadde oock gezeyt/dat
hy't hadde ghedaen om te vermeerderen des
Konincx in-komsten. Indien nu dese dingen
die ick ghezeyt hebbe/ende ander ontallijcke/
die-men mocht verhalen/al ghedaen zijn van
menschen die voor 'tgheloove strijden/ dat
mach een yeghelijck lichtelijck oordeelen.

De Koninck wert gedoot.

Het 9. Capittel.

Benso verhaelt voorts syn reyse, van een klucht in een gast-mael hem ghelchiet van de Crocodil-eyeren, Haechdissen ende ander ghedierten.

WEderkeerende dan na nieu Cartago/
doen wy aen de Zee ghekomen waren/
hy der voeghen als boven verhaelt is/bleven
wy daer eenighe daghen/ om dat de Zee door

onweder verheven was/ ende ter wijlen wy te deser plaetse waren/ gheschiedde my een klucht (die wel bootsich was) met een soldaet/ ende dat op deser voeghen: desen hadde gheslachtet eenen hont/ die hy aen de Zee gelaten hadde/ doen wy te lande-waerts in reysden met den Gouverneur / ende doen hyder een vierendeel af gebraden hadde/ zoo noodde hy my met hem te noen-malen / om dat ick hem hadde ghegheven een weynich kaes / van een stuck dat ick vanden Capiteyn Alonso di Pisa hadde ghekocht: ick dan daer van etende met zulcken smaeck / dat my dunckt dat ick mijn daghen noyt en hebbe ghegeten dat my beter docht: zoo nam hy't van voor my / zegghende/broeder ghy eet te veel/ick ben out eñ kranck/ende ghy jonck ende fraey/staet op eñ gaet dat u Godt bewaer/ ick en begheer niet dat ghy meer van mijnen hont zult eten/ende aldus (hoe-wel noode ghedaen) ginck ick henen met verduldicheyt. De Zee ghestilt wesende zijn wy vertrocken/ende quamen na het Canael van Nicaragua/om te vinden eenen Portugaler ghenoemt Franciscus Calato / den welcken onsen Gouverneur hadde tot synen Stadthouder ghestelt/ overmits hy hem hadde gheleent dry duysent vijf-hondert ducaten gouts / doch door het bijster groot onweder ende de groote teghenwinden die zoo hart waeyden om na Name Godts (dat is Nombre de Dios) te varen / bleven wy

daer

daer meer als twee maenden / met grooter swaricheyt door den hongher: ende ten hadde ghewee st / door den overvloet der Crocodil-eyeren die wy lancx de Zee-kuste vonden in het zant: wisselijck den meesten-deel van ons / waren van hongher ghestorven. Dese eyeren zijn van der grootten als der Gansen eyeren / ende alsmense wil in stucken slaen met eenen steen / dan komender wel puttẽ in maer en breken niet / zoo dattet dan noot is die te openen met een mes / ende den smaeck was ghenoech ghelijck den reuck van half verrot / must / ende in het eerst en mocht ickse in geenderley wijse eten / doch den noot dwong my te doen als een ander: wy vinghen oock eenighe vier-voetighe dieren / geheeten Iguanne van ghedaente gelijck onse Haech-dissen / dewelcke hebben onder eenen baert / op het hooft eenen kam / by-kans ghelijck de Hanen / ende hebben op den rugghe punten ghelijck doornen / dese dierkens zijn de wijfkens beter als de mannekens / ende de eyeren zijn beter als het vleesch / woonen oock zoo wel in't water als op d'aerde. In dit Canael van Nicaragua / zijn veel groote visschen / ende onder ander vintmender van een geslacht die d'Eylanders van Spainjola heeten Manati / doch zoud' ick niet konnen zegghen hoe het de Indianen plachten te noemen / die in deser plaetsen woonden: want sy hun al hebben beghe ven te woonen in de bosschen / om de quade

Crocodil-eyerẽ haer voetsel.

Haech-dissen.

Eenen vremdẽ visch.

by-wooninghe/die hun van de Spaenjaerden gheschiedde t'ontwijcken. Desen visch heeft by-kans de ghedaente van eenen Otter / ende is wel twintich voeten lanc/ ende twaelf dic/ heeft het hooft ende steert als eenen Osse / de ooghen kleyn/de huyt hert ende hayrich/ van Hemel-blauwe verwe/ende heeft twee voeten ghelijck des Elephants / de wijfkens baren ghelijck de Koeyen / ende hebben twee mammen daerse hun jonghen mede op-voeden: Ick hebber eenighe ghezien in het kruyt van dit groot Canael: Ende uyt dē name Godts/ hebb' ick dicwils ghegeten van hun vleesch/ doch ghesouten / sijnen smaeck is als Verckens-vleesch. Aengaende de gewoonten des landt-volcx van den landtschappe Suere/die zijn by-kans ghelijc de boven verhaelde/ uytghenomen datse gheen menschen-vleesch en eten/haer sprake is goet om leeren/ sy heeten de aerde Ischa / de menschen Cici/ de zieckte Stasa/ 'tgout Chiaruchla. Men vint in dit lantschap een zeer groote menichte van wilde berch-Verckens/ zeer wreede Tighers/ ende eenighe Leeuwen/ doch vrees-achtich/ ziense eenen mensch vluchten sy: daer zijn ooc Slanghen van ongelooflijcker grootten/doch zonder fenijn/ veel Meyrkatten/ men vindt daer oock een ander dier/ dat van den lant-volcke gheheeten wort Cascuij / welcx ghedaente is als een swart Vercken/'tis harich/ende heeft een zeer harde huyt/ de ooghen kleyn/ groote ooren/den hoorn der voeten ghekloven/ ende een

Berch-verckēs

Leeuwen die vluchtē vande mēschē.

een kleyne snuyt/ als den Elephant/ ende het maeckt zulcken vreesselijcken ghekrijs dattet de menschen verdooft/ syn vleesch is smakelijck om eten. Men vint daer noch een ander ghedierte/ het welck onder synen buyck heeft eenen sack/ende alst van d'een plaetse na d'ander gaet / dan steket de jonghen daer in: daer zijn oock Pauwen/ Patrijsen/ ende meer ghedierte van voghelen/doch al verscheyden van de onse. Daer zijn van ghelijcke veel Vliermuysen / die des nachts de menschen komen bijten/ ende hoe veel datmer lancx al de kuste vint tot der Bay van Paria / ende in ander plaetsen/nerghens en zijnse zoo fenijnich als in dit lantschap van Suere: want het is my gheschiet in eenighe plaetsen aen dese kuste/ zonderlinghe ten name Godts/dat sy my slapende inde teenen der voeten hebben gebeten/ zoo zaechtelijck dat ick't qualijc voelde/ ende smorgens vont ick de slaep-lakens ende mattras zoo zeer bebloet/ al offe my grootelijcks hadden ghewont/ maer te Suere en beten sy my noyt of ick en hebbet altijt wel ghevoelt/ ende de wonde smerte my wel twee ofte drye uren/ende somtijts sloeghen sy my de vleugelen in't aensicht/hiel ick mijn kousen aen/zoo beten sy my in de handen: Dus ic ziende datter anders gheenen raet en was/hiel ick altijt eenighe linnen schroon by mijn bedde / ende stracx als ick my ghebeten voelde / verbondt ick de wonde / ende zonder anders daer toe te doen/ binnen dry ofte vier daghen genas het:

Pauwē
Patrijsē

ende hier mede ist nu ghenoech ghezeydt van het Gouvernement van Diego Gottieres.

Het 10. Capittel.

Van de reysen die Franciscus Ernandez, ende Franciscus Montejo in't lant van Iucatan, alwaer de inwoonders klaghen over der Spainjaerden ghewelt, die van Capo Fondura ende ander om-ligghende plaetsen, hatense totter doot toe.

TEn lesten vertrocken wy van dit Canael in gheselschap van twee Heeren/ dewelcke quamen van Nicaragua/wel versien van leeftocht/ende binnen vyftien dagen quamen wy ten Name Godts: van deser stadt varende lancx de kuste omtrent duysent mylen na den Westen. Welcke kuste is gantsch onbewoont ende men komt dan in't lantschap van Fondura/ende dry hondert mylen meer nederwaert op de zelve kuste/ komt-men in't landt Jucatan. Ende den eersten Spaenschen Capiteyn die dit lantschap ontdeckte/hiet Fransoys Ernandez van Cordova: maer ten lande springhende/ wert vande inwoonders qualijck onthaelt/ zoo dat hy met twee-en-twintich wonden/ ende met het verlies van veel Spainjaerden/ weder quam tot S. Jacob van Cuba/ende niet langhe daer na het jaer van zeven ende twintich/ Fransoys Montejo hebbende

Frãsoys Ernãdes ontdeċt Iucatan dã met verlies vã veel Spainjaerden eñ zeer gequest weder vã daer.

hebbende verstaen / hoe dat het lant van Iucatan zeer rijck was / vertrock hy uyt nieu Spainjen / met den tijtel van den Gouverneur / ende te lande ghesprongen met meer als vijf-hondert Spainjaerts / ende veel Peerden ende rustinghe / zoo quamen eenighe Heeren hem bezoecken / veynsende syn vrientschap te begeeren / ende bleven langhen tijt in syn gheselschap / tot dat een van hun gheleghentheyt ziende / hem wilden dooden met een sabel die hy van eenen Moor hadde ghenomen / maer den Gouverneur dit gewaer wordende sloech stracx hant aen dē rapiere / ende weerde hem / ende aldus ontliepen sy zonder eenighe schade. Daer na stelde den Gouverneur alle zijn volck in orden / ende overviel d'inwoonders tot verscheyden plaetsen / ende wat hem in handen viel / was al te vier en te sweerde ghegheven. D'Indianen ter ander zijden weerden hun zeer vromelijck / doch ten lesten na datse ghekrijght hadden / den tijt van neghen jaer / hun ziende vernielt eñ verdorven / ende by-na alle Heeren ende Capiteynen doot / hebbende gheen macht meer om hun te verweeren / onderwierpen hun het goet-duncken eñ wille der Spainjaerden / Montejo bedeelde van het landt na des Konincx ordeninghen / ghevende elck van de innemers een landt der Indianen. Ende boudender daer na oock eenighe steden / te weten / Sivilien / Merida / Salamanca / ende ander plaetsen / eñ de meeste ste is van vijf-en-twintich of dertich huysen. Heb-

Frāsoys Mōtejo Gouverneur vā Iucatan tracteer de d'inwoonders wreedelijck, ende sy weirdē de Spājaerts, doch na een negenjarich oorloch werden t onder ghebrocht.

Mōtejo deylt het lant ende sticht eenighe steden.

Hebbende daer na den Gouverneur alles bestelt/ zoo tot spnen/ als tot der soldaten voordeel/ hem vindende op eenen tijt by eenen Carique van den lantschappe/ den welcken hiet Alquinotex/ ende was over de hondert ende tien jaer out/ hoe-wel hy ghedoopt was/ heeft hy even-wel dicwils gheweent ende gesucht/ om dat syn lant vande Spainjaerts verovert was. Ende aldus t'zamen koutende/ zeyde hy/ Heer Monteio/ in voorleden tijt ick noch jonck wesende/ quam ons over een zeer wreede ziecte/ dat de menschē wormen uyt-walchden/ waer na zulcke groote sterfte volchde/ dat wy meynden alle doot te blijven: Eñ niet langhe voor u komste gheschiedden twee zeer wreede velt-slaghen/ waer in bleven meer als hondert vijftich duysent mannen/ doch al dit en is noch niet te bedieden gheweest/ by de wreetheyt die ghy ende uwe soldaten op ons hebt bedreven. Dit lant is zeer steen-achtich/ doch vruchtbaer eñ overvloedich van visch/ vruchten eñ Maiz: sy offeren de Goden menschen/ dan en eten het vleesch niet: Gheenderhande mijne van gout of silver is by hun ghevonden/ sy voeden veel Heunich-bien/ sy hebben veel boom-wolle/ ende makender af mantels/ groot ende wijt als slaep-lakens/ ende oock hemden zonder mouwen/ ende dits den by-zonderften tribuyt/ die sy hun Heeren gheven. Dese koopmanschap versenden de Spainjaerts dan in Mexico/ Cuba/ Capo di Fondura ende ander plaetsen. Om van dit

lant

ſchap Fondura te doen oock een kort ver-haelt: De Spainjaerts doē ſy daer in quamen om 'tzelve te winnen/ warender wel meer als vier-hondert-duyſent Indianen / ende doen ick daer ginck/ en vont icker gheen acht duyſent/want de Spainjaerts/onder ghedoot in den krijch/ verkocht voor ſlaven/ eñ vernielt in de Mijnen/eñ onverdraghelijcke arbeyden ende moeyten hebbenſe jammerlijcken zoo na verdreven. Ende de weynighe die daer tegenwoordich noch zijn/hoe-wel zeer noode/ ghelijck alle volcken die de Spainjaerts moeten dienen/ al-waer ſy ghelegentheyt vinden hun te vertrecken/om in eenighe rouwe plaetſe te vertrecken / om in eenighe rouwe plaetſe te woonen / zijn daer henen ghetoghen / om de Spainjaerts alzoo weynich te zien alſt hun moghelijck is / zoo groot is de liefde ende de goet-willicheyt dieſe tot hun hebben ghekreghen. In dit landtſchap zijn vande Spainjaerden geſticht vijf ſteden/ dewelcke al-t'zamen niet meer en hebben als hondert ende twintich huyſen / den meeſten-deel ghemaect van riet ende ghedeckt met ſtroo/ ende en zijn niet zeer bewoont / om dies-wille datter de gout-mijne by-na al ten eynden is: De byzonderſte ſtadt is Trugilio/al-waer dē Biſſchopſtoel is/ende het leyt op een kleyn heuvelken by der Zee / na den Noorden toe. Ende hondert mijlen leeger/is der Peerden haven/ende van deſer haven een dach-vaert verſcheyden/ ligt de ſtadt van S. Pieter/ ende is ghebout

Van het lātſchap Fōdura.

Vijf ſteden in Fōdura.

ghewceſt

ghewEEst in een vlack velt by eenighe bergen/ niet verre vande vliet Vulua/ ende een Meyr waer in zijn eenighe aerden berchs-kens/ gelijck Eylandekens / vol kruyden ende boomkens/ dewelcke drijven op't water nu hier nu daer/na dat de winden waeyen: Ende tachentich mijlē verder light Camajagua ende Gratia Dios: dese twee steden ligghen meer als hondert mijlen verscheyden / ende mits dien het lant daer wat kout is/ zoo brenghet terwe ghenoech voort: van daer komt-men in het over-schoon dal van Olanchio/ waer de stadt staet van S. Ioris/ ghesticht vande Spainjaerts. Ende op dat den Leser mach bedencken/ hoe-wel de Spainjaerts daer gesien zijn by den volcke daer in't lant/ wil ick verhalen wat my in dit dal gheschiet is met eenige Indianen. Dat was: ic vertrocken wesende van Comajagua in gheselschap van eenen Spainjaert/ om te gaen na de voornoemde stadt / eñ ghereyst hebbende vier daghen zonder eenige wooninge te vinden/ ende al den leeftocht die wy mede hadden genomen / ten eynde wesende/ quamen wy in een kleyn dorp der Indianen/ eñ vriendelijc begeerende van hun yet te bekomen om te eten/ zoo en wasser noyt middel noch door bidden/ noch door liefde/ noch voor ghelt dat se ons yet zouden ghedaen hebben/ maer ons vervloeckende/ spouwende in d'aerde/ uyt spijt/ zeydē ons wy zoudē voorts trecken/ ende des avonts op den zelven dach quamen wy inde stadt/ ende om datter gheen herberch

Eylanden die op het water drijvē.

Het schoon dal van Olanchio.

herberch en was / ginghen wy in een woest
huys / ende sliepen zonder avont-malen op ee-
nen hoop riets. In dese landen / doẽ de Spain-
aerts slechts deden zo zy't verstonden / goet /
oft veel eer quaet / te weten / eer d'Indianen in
orpheyt gestelt waren / plochten sy goet chier
te maken ende vrolijck te wesen / denckende
dat dien tijt nemmermeer en hadde te eyndi-
ghen / dus ginghen sy alle daghe zien op den
wech offer gheen volck van buyten aen en
quam: Ende wie eerst mocht / schijnende dat-
er om vechten zouden / zocht elck hem te ley-
den tot synen huyse te herberghen / maer nu
teghenwoordich de zake niet meer gaende als
door-henen / als sy yemandt zien komen /
verbergen sy hun in de bosschen / of doen zeg-
ghen datse niet t'huys en zijn. Men vindter
Spainjaerts / niet alleen in die stadt maer ooc
in veel ander / al-hoe-wel datse syn Heeren / eñ
ondersaten hebben / dewelcke zijn ghekomen
tot zulcker armoede / datse qualijck broots
ghenoech hebben / want d'Indianen en ghe-
ven hun Heeren maer van het gene dat sy be-
sitten. Ende by aldien eenich Spainjaert syn
volck bedwonghe yet meer te geven / oft qua-
lijck handelde / zouden stracx van den Gou-
verneurs afgestelt zijn / en hun recht verliesen.

Het

Het 11. Capittel.

Een Indiaen van Nicaraqua, vertelt dē aert end het wesen der Spainjaerden. Ende hoe sy hu de Spainjaerden hebben moeten onderwer-pen, des zelven landts beschrijft het volck dranck, dansende, ende van eenen vier-spou-wenden berch.

Een Indiaēsch Heere verhaelt der Spāschen aert, eñ zeyt dat hy noyt gheen goede ghezien te hebben.

ALs-men komt uyt den lantschappe Fon-
dura/ eñ datmen synē wech neemt verby
de Mijnen van Chiulutecca/ zo komt mē inde
heerschappye van Nicaraqua/ welck is op de
kuste van de Zuyder Zee: d'eerste-mael doen
ick door dat lant reysde/ zoo herberchde ic ten
huyse van den by-zonderste Heere van dat
lantschap/ ghenaemt Gonsalo/ den welcken
was tzeventich jaren out/ ende verstont zeer
wel de Spaensche sprake. Ende doen ick op
eenen morghen by hem was geseten/ my zien-
de in't aensicht/ zeyde my dese woorden/ wat
dingen ist (Christen) van dese Christenen? zoo
haest sy hier komen vraghen sy na Maiz/ sy
willen hebben heunich/ boom-wolle/ het win-
ter-kleet/ een Indiane om te bevruchten/ sy
begeeren goudt ende silver/ de Christenen en
willen niet wercken/ sy zijn leugenaers/ tuys-
schers/ verkeert/ vloeckers ende lasteraers:
Als sy ter Kercke gaen Misse hooren/ zeggen
sy quaet van de ghene die daer niet by en zijn/
sy quetsen malkanderen/ eñ besloten ten lesten

dat

dat de Christenen niet met allen en dochten. Ende doen ick hem zeyde/ dat de quade ende niet de goede zulcke dinghen deden/ doen antwoorde hy my ende zeyde / waer zijn de goede? want ick en hebber noyt anders geene gesient als quade. Doen wy van deser zaken te spouten hadden gheeyndicht/ vraechde ic hem in wat wijse/ ende waerom sy de Christenen hadden laten komen in hun lant/ zo antwoorde hy my op desen sin/ zegghende / Heer ghy sult weten/ dat doen wy hadden verstaen/ dat de Christenen in onse landen quamen / ende oock van de wreetheydt diese in alle plaetsen bedreven/ moordende / brandende ende roovende/zoo ontboden wy alle onse vrienden en die met ons verbonden waren/ende houdende raet/ zoo besloten wy dat/ eer wy ons zouden laten van de Christenen t'onder-bringen/ wy liever wilden met vromelijck te vechten alle doot blijven: Ende met desen raetslach maecten wy ghereet/ pijcken/ steenen/ pijlen/ ende ander wapenen/ de Christenen nu komende ende datse in onse dorpen wilden komen / zoo vielen wy hun aen ende vochten een goet deel vanden dach/ doch ten lesten den meestendeel vanden onsen verschrickt door't ghewelt van de peerden stelden hun ter vlucht/daer na zonden wy twee ghesanten tot den Capiteyn der Christenen/te begeeren den vrede. Doch nerghens anders om/ dan om ons op een nieu te versterckē. Dus nam hy ons aen voor vrienden/daer na een goet deel vanden onsen ghe-

veynsdelijck singende ende dansende/ gingen hem bezoecken/ende brachten hem veel gou- den juweelen ende ander dingen tot geschenc ende gingen zoo henen. Weder te huys ghe- komen wesende/binnen dry dagen stelden wy ons weder in orden/eñ bespronghen de Chri- stenen/ende in korter tijt begaven sich de ons weder als te voren ter vlucht/ zo quamen wy met het zelve voornemen als eerst/ weder den vrede verzoecken : dien verkregen hebbende verzaemden alle onse volck : gekomen wesen- de tot een bespreck / zoo besloten wy met va- sten raet ende voornemen / dat wy alle lieve wilden stervẽ dan dat wy de Christenẽ dienst- baer zouden wesen: ende dat wy zelve alle di onder ons vluchtich werden/zonder eenigh verghevinghe zouden doot-slaen ; ende op di voornemen bereyddẽn wy ons ter wapen en de Christenen weder te bespringẽ: maer doo onse wijven onsen raetslach verstonden / qua men sy tot ons / baden ende begheerden me overvloedighe tranen / dat wy liever dan o zulcker wijse te sterven/ de Christenen zouden dienen : Dan indien doch euckel onsen will waer te werck te legghen/ 'tghene wy voor ghenomen hadden/ dat wy haer eerst met all de kleyne kinderen wilden om-brenghen / o datse niet en bleven in de handen van de wree de ende felle ghebaerden volcke: Ende aldus door verbiddinghe van onse vrouwen leyden wy de wapenen af/ ende onderwierpen ons d'alder-roofachtichste handen des Christen- volcr

De Indianen van Nicaraqua resolverẽ liever te stervẽ dan de Spainjaerden onderdanich te werdẽ, dan deur de biddinghe van hũ vrouwẽ onderwerpen hen de Spãjaerden

volcx: Even-wel zijnder eenige volcken korts daer na / door de groote mis-handelingē diese onder ons dagheliicx bedreven / tegen hun weder-opghestaen / waer af sy vande Christenen in zulcker voeghen werden gestraft / datse tot de kleyne kinderē toe / alles zeer wreedelijcken doodden met de scherpte des sweerts / ende hier mede niet te vreden wesende / namē noch andere / onder decksel datse tegen hun wederspannighen wilden / ende pijnichdense / of verkochtense voor slaven. Wy en waren niet meer Heeren van onse vrouwen / noch kinderen / noch van eenich dinghen dat wy besaten / ja de zake liep zo met ons af / dat veel hun kinderen doodden / eenighe ginghen hun zelven verhangen / ander lieten hun sterven van hongher: Alzoo dat ten lesten / na zo veel ontallijcke / ende onverdraechlijcke moeptē / swaricheden / ende ellendicheden / het bevel quam vanden Koninck van Castilien / dat wy souden worden ghestelt in vryhept. Ende aldus bracht desen Cacique syn reden ten eynde. Dit lant van Nicaraqua en is niet zeer groot / doch zeer bequaem ende vruchtbaer / ende behaechlijck / maer zoo heet datmer somers niet en kan te voet reysen dan by nachte / om datter 't lant zoo zandich is / 't welck by daghe zoo verhit is. Het reghenter zes maenden in 't jaer / ende begint te Mey / ende d'ander zes maenden en regenet niet met allen. Ende den nacht is zoo lanck als den dach. Het landt brenghet veel Heunich / Wasch / Balsem / boom-

Het regent zes maendē en d'ander zes maendē niet.

boom-wol ende veel fruyten des lants / men vindter een gedaente van fruyt / die men niet en siet in't Eylant Spanjola / noch in gheen ander plaetsen van Indien / dat is ghenoech van gelijckenis van onse peiren / heeft binnen eenen ronden steen / alzoo groot als anderhalf note / het is van zeer goeden smaeck / synen boom die hem draecht is zeer groot eñ heeft kleyn bladers. Sy hebben hier weynich Koeyen / maer Verckens van't Spaensche geslachte ghenoech / daer zijn veel dorpen der Indianen maer kleyne / de huysen zijn van riet / met stroo ghedeckt / oock niet te groot / sy en hebbender gheen Mijne van eenighe sooꝛten van Metael. Doch doender de Spainjaerts eerst quamen / haddē sy een groote menichte gouts van slechte stoffe / het welck daer uyt ander landtschappen was gebꝛacht / daer is een onghelooflijcke menichte van Papegaeyen / die in het ghezaeyde groote schade doen / en datse d'Indianen niet en verschꝛickten met eenighe schouwen van rieten / ende met steenen diese met slinghers woꝛpen / sy zoudens noch al meer doen. In't begin doen de Spainjaerts dit lantschap in-namen / om d'overvloedichheyt van alle dingen die sy daer vonden / noemdent het Paradijs van Mahomet. Twee dinghen bꝛenght dit lant vooꝛt / die in gheen ander plaetsen van Indien ghevonden en woꝛden / dan omtrent Guattimala / Capo di Fondure ende Mexico / ende in alle ander plaetsen / ghelegen lancx de kuste van nieu

nieu Spaignien: Het een is een soorte van Pauwen/dewelcke van daer zijn ghebracht in ons Europa/ die in't ghemeyn worden ghenoemt Indiaensche Hennen oft Kalkoenen/ het ander is een boom-vrucht ghenoemt Cacavate twelck hun gelt is/ den boom die dit draecht en is niet zeer groot/ hy en wast niet dan in heete plaetsen/doch in schaduwe/ want waer hy aen-geraeckt vander Sonne hy zoude vergaen: Daerom plantmen hem inde bosschen daer't vocht is/ ende vreesende of dit niet ghenoech en waer plantenser by eenen boom die hoogher is/ welcken sy al wassende daer over buyghen/ende verbreyden synen top/ zoo dat hy groot wesende hem bedeckt / dus krijcht hy over al schaduwe/ zoo dat hem de Sonne in gheender voeghen en hindert.

Van de vrucht vã eenẽ boom Cacavate haer ghelt.

Den boom dewelcke de Cacavate draghet, ende hoe d'Indianen uyt twee houten vier krijghen.

Syn fruyt is van ghedaente als den Amandel/ ende de bolster daer het in wast/ is van grootte ende dickte by-kans gelijck een Comkommer/ het wort rijp binnen een jaer / ende als sy tijdich zijn plucken zijse/ende de vrucht ontbolsterende/leggense te drooghen op matten van riet. Eñ als sy van dese vrucht dranc willen maken/zoo nemen sy zoo veel hun goet dunckt/

dunckt/ legghen't in eenen aerden pot/ droo-ghen't op't vier/ende malen't met de steenen daer sy meel om broot mede malen/ dan doen sy dit ghebroken meel in hun drinck-vaten/ dewelcke zijn op de maniere ghelijck oft waren halve Kauwoerden (dese drinck-schalen die wassen op zeker boomen/ die-men over-al in het vlacke landt van Indien vindt.)

Afbeeldinge vande boomen ende van de vruchten, daer sy haren dranck mede maken.

Dit meel temperense allencxkens met water/ ende doender somtijts by van hun peper/ ende drincken dit alzoo/ het welck veel eer gelijckt dranck voor Verckenen als voor menschen. Ick hadde meer als een jaer lanck in dat lant verkeert/ datter noyt middel en was om my dat eens te konnen doen proeven/ ende als ick door eenighe dorpen ginck/ ende my somtijts eenighen Indiaen drincken woude gheven/ ende dat ick't niet nemen en wilde/ zeer verwondert zijnde/ ginck hy al lachende henen/ maer ick daer na ghebreck hebbende van wijn/ om niet altijt water te drincken dede ick ghelijck een ander/ synen smake is wat bitter/ het verslaet den dorst ende ververschet lichaem/ doch en maeckt niet droncken/ ende dit is de beste ende de liefste koopmanschap/ die d'Indianen in acht hebben/ daer't in ghebruyck is. De ghewoonten van desen volcke zijn by-kans gelijck-formich der Mexicaner: sy eten menschen-vleesch/ sy draghen mantels ende hemden zonder mouwen/ sy ontsteken vier met twee houten/ ende dit gebruyct-men in't gantsch Indien. Ende al hadden sy veel wasch/ zoo en wisten sy't in gheender voegen te ghebruycken/ ende tot licht besigen sy hout van wilde pijn-boom. Sy spreken vierderley sprake/ doch de beste is de Mexicaensche/ dewelcke streckt meer als duysent ende vijfhondert mijlen weerhs/ ende is de ghemarckelijckste te leeren/ de Heeren heeten sy Tutruane/ het broodt Tascal de Hoenderen Totoli/ ende

nde Occomaja is zoo veel ghezept / als toeft Der In-
en weynich / de zieckte heeten sy Mococoba / dianen
nde het dansen Mitote: Eñ sy dansen aldus. dansen.

Sy vergaderen een ghetal van twee ofte dry hondert, ja wel dry ofte vier duysent, na datter in hun landtschap veel of weynich volcx is.

De plaetse daer sy danssen wel schoon ghemaeckt hebbende / een van hun gaet voor om den dans te leyden / gaende by-kans altijt

achterwaerts/ hem somtijts eens omkeerenrende/desgelijcx al d'ander/die al drp en drp/ en vier en vier/ hem in orden na volgen: de gene die de tomboeren slaen/beginnen te zingen eenighe van hun liedekens/ ende de ghene die den dans leydet is den eersten die antwoort: ende alzoo doen al d'ander voort ende voort/ d'een draecht in de hant eenen waeyer / of een kauwoerde met eenighe kleyn steentjens in/ d'ander veders op't hooft/ sommige rijgē van Zee-schelpen aen armen ende beenen / d'een keert hem herwaerts d'ander derwaerts/zulc heft het been op / zulck roert den arm/ d'een maeckt den blinden/ d'ander den mancken/ d'een lacht d'ander krijt: Ende aldus met veel ander gheraes/ondertusschen altijt drincken-de van hunnen dranck Cacavate / danssen sy den gheheelen dach / ende somtijts een goet deel vanden nacht. De schepen die door de Zuyder-Zee varen na Nicaragua/ die komen in een Canael/ welck gheduert omtrent vijfende-twintich mijlen/tot een dorp ghenoemt Realegio/ van omtrent twaelf rieten huysen/ vande Spainjaerden bewoont. Ende aldaer maken sy de schepen/ om dattet een bequame plaetse is/ende overvloedich van hout. Een dach-reyse van daer na den Oosten toe is de stadt van Lyons/ alwaer eenē Bisschop-stoel is / ghesticht wesende op den oever van het Meyr van Nicaragua: Ende was ghesticht van eenen Franciscus Ernandez/ zoo was oock de stadt Granaden / dewelcke staet vijf-
tich

[l]ich mijlen verder/ op den Oever van't voor-[s]eyde Meyr/al by het Canael/ het welck sijnen [u]yt-ganck heeft in de Noort-Zee. Dese twee [st]eden en hebben t'zamen gheen tachtentich [h]uysen / een deel ghebout van hout / een deel [v]an backsteenen. Boven de stadt Lyons vijf [e]nde dertich mijlen ende een half/ daer is ee-[n]en berch/ den welcken heeft een groot open [g]at/ daer deur hy dickwils zeer groote vlam-[m]en viers uyt-werpt / datmense by nacht [m]eer als hondert mijlen verre ziet. Ende ee-[n]ighe gedachten hebbende/ datter binnen ge-[s]molten goudt moest wesen/ zoo heeft eenen Muninck van S. Domenicus orden / voor hem ghenomen dat te gaen verzoecken / dus [d]ede hy maken een keten ẽ eenen eemer van [y]ser/ ende is in ghezelschap van vier ander Spainjaerts ter zelver plaetse ghegaen/ ende [w]erpende den eemer daer in/ en isser niet een [s]tuck vande keten in verteert door het vier/ den Muninck zeer verstoort wesende / keerde weder te Lyons/ hem grootelijcx beklaghen-de over den smit/ zegghende/ dat hy de keten veel dunder hadde ghemaeckt dan hy hem bevolen hadde/ den smit heeft daer na een an-der gemaeckt die veel dicker was / den Mo-ninck weder-gekeert tot den berghe werp de keten neder-waert/ zo geschiedde hem weder als voren/ ende op den zelven stont quam uyt het gat zoo grooten vlamme viers/ datter niet veel aen en ghebrack/ ofte den Moninck en wasser met syn mede-gesellen doot gebleven/ dus

Eenen bran-denden berch.

dus zeer verſchrickt weſende/ zijn hier mede weder-gekeert/ hun met zulcken aenſlach niet meer bemoeyende. Ic hebbe in deſe ſtadt ghekent eenen Prieſter/ die door toe-doen vanden Rentmeeſter ſchreef aen den Koninck van Spainjen/ dat hy hem wilde verziē van twee hondert ſlaven om deſen bergh te openen/ belovende hem daer uyt eenen grooten ſchat te halen/ maer den Koninck antwoordde/ dat hy hem openen zoude op ſyn zelfs koſt / want hy en hadde geen ſlaven om hem te zeynden/ ende aldus is de zake achter ghebleven.

Het 12. Capittel.

De reyſe van Pieter Alvarado in Peru, na dat hy Guattimala hadde ghebout. Voorts van ſyn knaegich ghemoet in't ſterven. Het wonderlijck oordeel Godts over ſyn vrouwe.

Don Pedro Alvarado bout de ſteden vā Guatimala, S. Michiels ende S. Salvatoris.

VAn Nicaragua na weſten/ dry-hondert mijlen van Lions/ gaende by-kans altijt datmen de Zee heeft in't ghesicht / daer ſtaet de ſtadt van Guattimala. Als Don Pedro van Alvarado dit lantſchap in nam/ zoo boude hyſe tuſſchen twee berghen/ waer uyt by-kans altijt rook op-gaet/ hy boude noch twee ſteden/ te weten/ S. Michiels ende S. Salvators / hondert mijlen van den anderen/ deſen Alvarado hebbende dit landt in-genomen ende uyt-ghedeelt / ende deſe ſteden ghebout weſen-

wesende/ ghebzuyckte sijnen staet in grooter stilte ende gherustheyt / verkreech de tijdinge dat Fransoys Pizzaro/ ende Diego dal Magro waren ghekomen in Peru/ ende hadden daer ghevonden eenen ongheloofiijcken rijckdom: Zoo begeerde hy oorlof vanden Keyser om te trecken in dat Rijck/ om in te moghen nemen ende te woonen daer't hem goet docht/ daer gheen ander Spainjaerden en waren. Dit verlof verkregen hebbende/in't jaer duysent vijf-hondert en vier-en-dertich / is vertrocken met een vlote van zeven schepen/ende varende in sijn reyse is in den tijt van vier eñ 'tzeventich daghen ghekomen aen de kuste van Peru/ende quam te lande aen den strant/ by de stadt Manta/in het dal dat vāde Spainjaerts/ is namaels ghenoemt gheweest Oude-Haven: Ende voorts treckende met goede Indiaensche leyts-lieden/ginck door eenighe zeer koude gheberchten / dewelcke altijdt vol sneeu zijn / alwaer veel Spainjaerden van koude storven/ende d'ander door gebreck van leeftocht/aten eenighe peerden/zoo datse quamen in't lantschap van Quito. Ende Fransoys Pizzaro van desen verwitticht wesende/ heeft terstont afghevéerdicht sijnen mede-gheselle Diego dal Magro/ met hondert eñ vijftich Spainjaerts/op datse (zo sy konden) hem uyt het lant zouden verjaghen/ of dat hy met hem over-een zoude komen/ende sijn krijchsvolc hem af-koopen. Diego dan gekomen tot Tumbesi/ende tijdinghe krijghende hoe Alvarado

Komt in Peru.

Accordeert met Frāciscus Pizarro eñ vertreckt.

varado veel meer volcx hadde als hy/en dorste ter niet tegen aen gaen/ maer sy beyde wesende tot Ribamba/ den Licentiaet Caldera vereenichdese/ ende gheboot dat Alvarado syn krijchs-lieden zoude overleveren aen Pizzarro ende Almagro/ende dat sy hem zouden geven hondert duysent ducaten gouts/met bespzer dat hy vertrecken zoude/ende niet meer in dit Koninckrijck komen. Aldus Alvarado met vier dienaers/is uyt Peru vertrocken eñ quam weder te Guattimala zeer vrolijc ende wel te vreden: Ende korts daer na heeft hy toe-gerust tien schepen ende vier jachten/met voorneem lancx die kuste West-waerts nieu landen te gaen ontdecken. Middeler tijt dat Alvarado doende was/ om syn vlote in orden te stellen/ quamen binnen Mexico eenighe Monicken van S. Domenicus orden / dewelcke hadden ghereyst West-waert aen/wel duysent mijlen lants/wy zeyden/ hoe dat het landtschap van Sibolla ende ander landen waren vruchtbaer/rijck/vol gouts/ Turkoysen/boom-wol ende ander dinghen. Alzo dat Don Antonio di Mendozza onder-Koninck van nieu Spainjen/ende Ferdinando Cortese opperste Velt-hooftman des zelven Rijcx/beweecht wesende door dese tijdinghe /hebben onderlinghe gheraetslaecht/ te gaen oft zeynden tot zulcken aenslach / maer alzoo sy tweedrachtich werden/malkanderē mis-vertrouwende/ keerde Cortese weder na Spainjen/ ende

ende den onder-Koninck schickte na Guattimala om Pieter d'Alvarado/ dat hy soo haest hy mocht/ hem met syn krijchs-volck quaem vinden. Dus is hy zeer korts op-getrocken ende ghekomen over landt tot de Haven der Oorvuldicheyt/ende zoo voorts tot Mexico/ ende vereenicht wordende met dẽ onder-Koninc/te gaen na Sibolla/nam met hem zevenhondert soldaten/ kocht wapenẽ/paerden/eñ veel ander dinghen tot synder reyse behoevende: Ende vertrocken wesende van Mexico om te schepe te gaen/verstont hy op den wech hoe de Indianen van Salisco waren wederspannich ghewordden teghen de Spainjaerden. Dus tooch hy om de Spainjaerts te helpen/ met de helft van syn volck / ende daer ghekomen wesende/ vont hy Pieter van Juncia bedroeft/om dat hy so veel van syn Spainjaerden verloren hadde: Daer na trocken sy tezamen naer eenen grooten heuvel/ daer d'Indianen haer sterck hadden ghemaect/ hebbende op den top vanden berch t'zamen ghebonden eenighe heel boomen met een deel groote steenen/ tot hun bescherminghe als schanskorven: Ende doen de Spainjaerts den berch ghewelddelijck begonden op te loopen / d'Indianen met vreesselijck ghetier sneden de banden los/alzoo dattet al te zamen van boven af quam ghedreven / alzoo dat den meestendeel vande Spainjaerden die tot deser plaetse gekomen waren doodt bleven / ende Alvarado werde van boven neder van synen peerde afghe-

Alvarado treckt tot hulpe van Pieter Zuncia, tegẽ de Indianẽ van Salisco, alwaer hy de nederlage krijcht eñ sterft

afghewozpen/ende in den tijt van twee da-
ghen is hy upt dit leven ghescheyden. Ende
hem ghevzaecht wesende/ wat hem de meeste
pijne dede/hy antwoozde/mijn ziele. Hy was
een man van middelbaer grootte / een groot
wel-spzeker/doch valsch/ leugenachtich/ zeer
wzeet teghen d'Indianen / ondanckbaer van
weldaden / zoo datmen van hem zeyt/dat hy
noyt eenich vzient en hiel trouwe noch belof-
te: Ende hy troude met twee gesusters/welc-
ke hy beyde vleeschelijcken bekende. Alvara-
do doot wesende/is zeer kozts van Mexico
vertrocken/upt bevel vanden onder-Koninc/
den Capiteyn Fransoys Velasques Corona-
to met acht-hondert soldaten den meestendeel
peerde-volck/want hy en wilde niet ter Zee,
dan over lant gaen in-nemen ende bewoonen/
het vooznoemde lantschap van Sibolla. Eñ
doen hy in dat lant was ghekomen/ den rijc-
dom die sy daer vonden / dat was overvloe-
dichept van snee/ende gebzeck van leeftocht:
alzoo datter eenige peerden stozven/ ende veel
dienstbare Indianen. Doch den Capiteyn
meynende te vinden meerder gheluck / nam
vooz noch verder te trecken / ende hebbende
gherepst de wijdde van hondert ende vijftich
mijlen/ vont hy een gedaente van beesten niet
al te groot/ ghelijckende Koeyen/ de Spain-
jaerden dooddender vele/ende hier mede ver-
joeghen sy den hongher: Eyndelijck den Ca-
piteyn na dat hy veel landen dooz-loopẽ had-
de/ ende hebbende eenighe strijden gedaen te-
ghen

Wat hy voor eē geweest is.

ghen 't volck van den lande/ dewelcke vromelijck hun vryheyt beschermden. Ende hebbende verbrant ende verdorven eenighe dorpen/ vervloeckende de Munnicken die zo goeden tijdinghe van dat rijcke lant hadden ghebracht/ met het verlies van veel Spainjaerts/ arm ende naeckt/ quam wederom te Mexico. Om nu wederom te komen tot Pieter d'Alvarado/ zoo haest de tijdinghe van syn doot was gekomen te Guattimala: Vrou Beatrice della Cuova syn huys-vrou/ dewelcke waerlijck was een vrouwe groothertich/ ijdel eñ hooveerdich/ in plaetse van den Almachtighen Godt/ te dancken eñ te lovẽ syn oneyndelijcke goetheyt/ zeyde/ dat hy haer niet arghers en hadde konnen doen/ dan haer haren man te hebben genomen/ zij dede haer gantsche huys al swart beschilderen/ zij en at/ zij en sliep/ noch en wilde gheen vertroostinge/ troc haer hayr uyt/ en zeyde noch veel meer dwaesheyt/ daer na dede se syn uytvaert zeer opgheblasen/ noch met al dit ghekarm ende gheklach/ riep sy in Raet de byzonderste der stadt: Ende dede haer sweeren de Gouvernante des landtschaps: Dese dinghen al ghedaen wesende/ korts daer na op dẽ dach van onse lieve Vrou van September/ het jaer van een-en-veertich begon het zeer gheweldich te reghenen/ zo dat des anderẽ daechs ten twee urẽ in der nacht/ quamen tot den Bisschop van dat landtschap gheheeten Fransoys Maroquin/ eenige Indianen die hun te kennen gaven/ hoe datse aen

Beatrice della Cuova huysvrou vã Alvarado zeer hoovaerdich doet haer sweerẽ Gouvernante.

den voet van eenen berch dicht by der stadt/ hadden ghehoort een groot gherucht ende ghedruys: Waer van hun den Bisschop berispte/ zegghende/ en hebbe ick u niet veel reysen ghezeyt/dat ghy op zulcke dinghen niet letten en zout/alst nu was wat meer als middernacht/ begon van dien berch te vallen een menichte van water zoo groot ende verschrickelijck/en quam met zulck ghewelt ende geraes / dattet steenen af dede vallen van ongheloofljjcke grootten/dewelcke mede-voerden en te niete brachten al wat sy voor hun vonden/ men hoorde in de locht gheroep / gheklach ende grouwelijck ghekrijs/men sach daer oock een swarte Koe / die daer in dat ghewelte veel quaets dede. Het eerste huys dat vernielt wert/was des Gouverneurs/daer bleef doot de Gouvernante Beatrice/ ende alle die hun met haer hadden begeven/in een zeker plaetse haer's huys / daer sy t'zamen waren in ghebede. Aldus werdt bykans de heele stadt in korter tijdt verdorven ende verdroncken/ daer storven omtrent houdert ende twintich Spainjaerts onder mannen en vrouwen. Eenighe die in't begin van't ghedruysch ghevlo-ven waren/ quamen vry. Des morgens dese verderffenisse ghedaen wesende/werden ghevonden aldaer op't lant eenighe Spainjaerts/ sommige kreupel/ende sommige den arm ofte been gebroken wesende. Ende men vont oock een jonghe dochter van Alvarado / die hy by een Indiane hadde ghehadt/ en en hadde geen

De stadt vã Guatimala gheruineert de Gouvernante kõt om door tẽpeest ende water.

letsel

letsel met allen. Aldus van alle dit gheslacht en bleef niemant over als dese. Als-nu de verwoestinghe van Guattimala gheschiet was/ wertse weder herbout ter plaetsen daerse nu ter tijdt is/ drij mijlen verre van d'ander na den Oosten toe/ ende heeft omtrent vijf ende tzeventich/ oft tachentich huysen van backsteenen ghedeckt met pannen. In dit landtschap is dickwils aertbevinge: Ende om dattet aldaer ghematichde locht is/ brenget terwe genoech voort. Ende van alle de boomen diese ghebracht hebben uyt Spainjen/ en zijnder gheen bekleven dan die vijgheboomen eñ amarellen appelen. Doch als sy beginnen te rijpen ten beginne vanden winter en hebbense gheenen goeden smaeck. Twee dachreysen van Guattimala is een plaetse by der Zee/ die gheheeten is Izalchi/ aldaer wassen zeer veel Cacavate/ eñ dit is teghenwoordich den rijcdom der in-woonighe Spainjaerts/ die dit lantschap in hebben/ eñ versenden dē meestendeel dit in't lant van nieu Spainjen want om dattet in dat Rijcke meer kout is als heet/ zoo en wasser daer niet genoech. Dese Guattimalers zijn zo wel deelachtich de wijsen van der Nicaraquers/ als Mexicaners/ ende daerom handelen sy gestadelijck t'zamen/ eñ veel vintmer onder hun die eenich hantwerc/ als smeden/ timmeren/ ja schilderen ende goutsmeden eñ diergelijcke konsten hebbē geleert. Eñ dese zijn slavē geweest/ die de Spainjaerts hadden gekocht eñ doen leeren/ eñ doen zijder meyndē

Guattimala herbout dry mijlen van daer het eerste gestaen hadde.

eenich ghenief van te hebben / werden sy in vryheyt ghestelt / sy houden dagheliicks hun mercten. Eñ den meestendeel van hun koopmanschap zijn eetbaer ende drincbaer dingen/ te weten/sout/visch/fruyt/kauwoerden/Battate/wortelen/ klonten van hun ghesoden byghen/ende toe-ghemaeckt tot dranck/zoo wel toe-bereyt/ dat alleen het gesichte my lust gaf te walghen/ sy handelen ende verhandelen boom-wol/mantels/hemden/ pluymen/ ende ander dierghelijcke dinghen.

Het 13. Capittel.

Van wat verwe d'Indianen zijn, hoe sy wijn eñ ijser zeer weert achten, ende verwondert zijn van ons ghescrift.

WAt aengaet de verwe van desen Indischen volcke/ die treckt in't gemeyn na den geelen ende castainjen / meer als na ander verwe. Ende van alle 'tvolck dat ick in dese zeer groote landen ghesien hebbe/de schoonste zijn die van den Juham van Paria/ende vanden lantschappe Valenzuola/ te weten/ die te lande woonen in de gheberchten: Ende ic ghelooff wel dat d'oorzaeck is/dat de Sonne daer zoo heet niet en schijnt als inde dalen / want die lancx de Zee-kuste woonen / zijn van een zeker verwe ghelijck als vleesch dat vande Son is verbrant, Voorts van alle de dingen die

die de Spainjaerts upt Spainjen brachten in de Indien / soo en isser by de Indianen niet aenghenamer gheweest als den wijn / hoewel sy's van Maiz en ander dinghen maken / als boven ghezeyt is. Sy zeggen dattet den gheest niet en vermaeckt / het lichaem niet en verwarmt / noch en doet soo sacht en wel niet slapen als dien van Castilien. Oock hebben sy het ijser zeer lief ghehadt / want sy en ghebruyckten niet als bijlen van koper ende messen van viersteenen: Ende boven alle dinghen daer d'Indianen over ons hun hebben verwondert / is van het lesen eñ schrijven. Ende als de Spainjaerden de Indianen eenige brieven gaven om te draghen tot eenige plaetsen / en konden niet gherust zijn noch hun onderlinghe ghenoech bedencken / hoe ende in wat voeghen dat zulck een wit pampier beschildert wesende met swert konde spreken.

Het 14. Capittel.

Hoe die van Peru de Spainjaerden niet en willen belijden Godts kinderen te wesen, wat grooten lust de Mexicanen tot hun vrymakinghe hebben.

Van alle volckerē die de Spainjaerts hebben verovert / ende diese teghenwoordich heerschen / ende onder al de meest bewoonde lantschappen van't lant van Indien en volc-

rijck van Indianen/ dat is het nieuwe Spaignen: daer na Iucatan / Guattimala / Nicaragua ende eenighe deelen van't Koninckrijck van Peru. Nu dan ick (alzoo boven verhaelt is) in dees nieuwe werelt verkeert hebbende den tijt van veertien jaren/ ende hebbende gelesen de gheschiedenissen/ die de Spainjaerts gheschreven hebben van hun aenslaghen in dese landen/ zoo vind' ick datse sich een weynich meer gheprezen hebben alst wel behoort: Inzonderheyt datse zegghen weerdich te wesen grooten lof/ om datse bekeert hebben ende Christen ghemaeckt/ alle de volcken diese binnen Indien t'ondergebracht ende verovert hebben/ ja op zulcker-wijs zegghen sy dat syse hebben Christen ghemaeckt / ghelijc als-men in sprekens-wijse zegghen mochte / dat den backer het broot wel ghebacken heeft. Doch als ick te deghen bevange/ de leeringe Godts Christi ons Salichmakers/ zoo vinde ic datter groot verschil is van den naem ende daedlijck te wesen. Ia oock noch al ist datse hun in't Koninckrijc van Peru/ ende ander plactsen hebben uytghegeven datse Christenen zijn ende kinderen van den Godt des Hemels: Om d'onghenadighe wreetheydt diese onder hun geoeffent hebben / noyt en wasser middel te vinden/ datse hun met zulcken naem wouden kennen oft noemen/ want dese volckeren boven ander volck/ dat de Spainjaerden verovert hebben/ zijn begaeft met een wonder-

lijcke onderscheydighen oordeel. Doch die van Mexico ende al de omligghende landen/ Doen de Spainjaerts begonden in Indien te komen/noemden sy hun zelven Christenen/ ende alzoo hebben zijse oock daer altijts met zulcken naem ghenoemt / maer als ghezeydt is/die van Peru en hebben zulcks niet willen betuyghen/ als noch op syn plaetse breeder verhandelt zal worden. Wy moghen ontwijffelich wel ghelooven / dat wat volckeren van vremden volcke zijn verovert/ zoo sy hun verlossinghe ende hun vryheyt weder verkrijghen konden/ dat sy het doen zouden: zoo gaet het met dese Indianen/ byzonder de Mexicanen / de welcken zeer bedecktelijck altijdts zeer wacker toesicht hebben of uyt Spainjen oock altijdt het ghewoon ghetal van schepen komen: Ende zoo het ghebeurde dat over Spainjen eenich ongheval quaem/ alzoo het wel mocht ghebeuren / na dien het is ghelijck alle Koninckrijcken al zijnse groot ende machtich. Mits-gaders alle volckeren / steden ende Heerschappijen onderworpen is de Heerschappije ende veranderlijckheyt der avontueren. Ende dat om die oorzake wille/ de schepen niet meer en mochten in Indien gaen ende komen / ghelijck sy in voortijden plachten te doen / de Indianen zouden in't ghemeyne opstaen ende alle de Spainjaerden om-brenghen/ ende makender af een zeer feestelijcke maeltijt. Ende alzo ic van eenige

De Indianen zijn zeer begeerich

om haer zelvē in vryheit te stellē.

Munnicken hebbe verstaen/ sy zoudē om datse hun quade gewoonten wederstonden d'eerste ter weerdschappen wesen. Ende dat dit de waerheyt is. Ic my vindende te Guattimala 'tjaer duysent vijf hōdert dry ende vijftich/ wesende tijt van krijch tusschen de Fransoysen ende de Spainjaerden: Ende datter over al de kuste uyt vreese vande Zee-roovers niet meer en waren ghekomen als twee groote oorloch-schepē/van Don Alvaro Bazan/binnen den tijt van veertien maenden/ het een tot den Name Godts/het ander tot Rijcke stadt de Haven van nieu Spainjen/zoo waren de Spainjaerts bevreest/ denckende of de Indianen eenighe veranderinge bestonden: want sy hadden alree wel verstaen uyt het zegghen der Mooren/hoe de Fransoysen krijch hadden teghen de Spainjaerts/ende datse daer in't lant groote schade hadden ghedaen. Ende ick wesende op eenen dach/op desen zelvighen tijt in een plaetse ghenoemt Molonga/doch een weynich leeger daer het oude Guattimala plach te staen/koutende met eenige Indianen/zo vraerhde my een van hun/of de Fransoysen ooc peerden hadden/ ende van die dinghen die het tou tou maken/ willende zeggen/ maer doch niet konnende zeggen/ of de Fransoysen grof gheschut hadden/ende doen ick zeyde ja: zo liet hy uyt der herten eenen sucht/ ende Godt weet wat hy begeerde. Ende hoewel hun de Munnicken vermanen niet toe te staen om nieuwicheyt aen te gaē/dat dan den

Keyser

keyser zoude veel Christenen af schicken uyt Castilien/ die hun veel ergher zouden handelen/ dan sy hun ghedaen hebben voorhenen. Maer dit niet teghenstaende zaghen sy hun voordeel/ sy en zouden niet na-laten hun in hun landen gantsch uyt te roepen.

Het 15. Capittel.

De Indianen bestraffen de Spaensche Christenen in hun leven, meest al de Spaensche Papen ende Munnicken trecken in Indien om hun eyghen ghenut, d'Indianen worden ergher door't verkeeren by de Spainjaerts ende verachten de Christen leeringhe.

BOven alle ander dinghen die ick van dese Indianen beblijtichde om te weten/ is gheweest/ dat ick gheerne hadd' verstaen wat ghevoelen dat sy hadden van onsen gheloove. Dus wil ick te kennen gheven/het ghene dat ick opentlijck van eenige Priesters ende Monicken hebb' hooren vertellen/als oock 'tgene dat ick ghesien hebbe / ende verstaen van de Indianen zelfs / op dat den Leser mach aenmercken/hoe zeer datse zijn ontsticht door onse quade wercken. Ende ick bidde den voorzienighen ende verstandigen Leser/ ten lesten met op-merck / hy zal verstaen redenen ende spreucken/ die te verwonderen zijn. Men vintter veel Indianen byzonder zoomen van

De Indianen zijn ontsticht door de quade werckẽ vande Spaensche Christenen.

de meeste Heeren / welcke hebben leeren lesen ende schrijven/ende oock de geboden Godts/ dewelcke sy zegghen goet te wesen / doch zijn verwondert dat wijse niet en onderhouden/ zegghende/komt hier ghy Christenen: Godt ghebiet dat ghy synen naem niet te vergheefs en zult sweeren/ ende ghy om alderleye kleyne ende slechte zaken / en doet niet dan sweeren ende u versweeren: Godt ghebiet dat wy gheen valsche ghetuyghenisse en zullen spreken/ ende ghy en doet niet anders als achterklappen/ende quaet zegghen van malkanderen. Godt ghebiet u uwen naesten lief te hebben als u zelven / eñ dat ghy syn schulden zult vergheven/ghelijck ghy wilt dat hy u vergeve/ende ghy doet gantsch het teghendeel: qualijck worden van u ghehandelt die weynich vermoghen / ende zoo u iemandt van eenich dinck wat schuldich is / ghy doet hem in de ghevanghenis stellen / ende wilt dat hy u betaelt al en heeft hy den middel niet : ende zoo ghy onder u eenighen armen Christen vindt/ om hem niet van uwer have te gheven / zoo zendt ghy hem in onse huysen/op dat wy hem aelmoes zouden gheven. Aldus dese Indianen ons rasighe begeerlijckheyt ende onmatelijcke gierichheyt siende / zijnder eenighe die in de hant nemen een stuck gouts / ende zegghen/ dit is den Godt der Christenen. Hierom zijnse ghekomen uyt Castilien in onse landen / hebben ons verovert / ghepijnicht / verkocht tot slaven / ende veel ander versmaet-

naetheyt aenghedaen / ende hierom oorlo-
hen sy / ende dooden sich onderlinge: hier-
n ist datse nemmermeer en rusten / tuyss-
hen / vervloecken / verloochenen / pleyten /
elen / nemen malkanders vrouwen / eynde-
ick hierom bedrijven sy alderley boosheyt:
nde ick heb onder anderen eenen Priester
hekent / die ghenoech in de goede gunste
es Bisschops van Guattimala was / de-
elcke ginck van dorp te dorp daer in In-
ien / verkoopende wijn (hoe-wel zulcks van
e Gouverneurs ende Presidenten des lants
erboden was) ende in min als zes maen-
en tijts hadde hy gewonnen meer als vijf
nde twintich duysent realen: daer zijn oock
Munnicken die by klaren dach zoo leelijcke
ucken doen / die ander hun zouden scha-
men te doen by nacht. Doch ick zegghe al-
een van de quade ende niet van de goede /
oe-wel dat eenen Munnick van S. Fran-
iscus orden / over al openbaerlijck zeyde /
at in gantsch Indien geenen Priester noch
heenen Munnick / ja zelfs den Bisschop
ie daer was niet en deuchde / ende datse
un al tot giericheyt begaven / ende alwaer
ijcke Indianen waren / daer ginghen sy al
heerne / ende daer sy arm waren / elck een
ntweeck daer te gaen: ende wesende desen
Munnic tot Cape de Fondura in de stadt van
S. Pieter / wachtende dat de schepen af voe-
en na Spainjen / wert hy om dese woorden
an synen Oversten gevangen ende gebracht
tot

tot Guattimala. Ende ick hebbe Priester
onderlinge hooren kouten ende zeggen/ dat
uyt Spaingien in Indien over-ghekomen wa
ren om ghelt te winnen/ende om gheen and
dinghen. Ick wil oock verhalen/wat ic ve
staen hebbe van eenen Moninck / welck wa
te Guattimala in de stadt/desen zeyde my d
hy hadde gekent eenen Indiaen/ den welcke
zeer scherpsinnich was/ ende een sone van e
heerschap/die jonck wesende/ginck ter scho
te leeren lesen ende schrijven/ ende elck dacht
dat hy zoo toe-nemen zoude in deuchden en
gheleertheyt/dat hy tot eenen spieghel zou
worden alle anderen/ maer na dat hy omtre
dertich jaren was/ wert hy eenen snooden e
arghen deuch-niet: Ende hem gevraecht zij
de de oorzaeck waerom hy van goet quaet g
worden was? Zoo antwoorde hy/ van der ti
aen dat ick Christen ghewozden ben/ hebbe
leeren sweeren by Godt/ by het kruys/ en
by het woort des heylighen Evangeliums/
te verbloecken by 'tleven Godts / ick verlo
chen/ende ick en gheloof niet/ oock hebbe i
leeren tuysschẽ / ende nemmermeer waerhey
zegghen : Ick hebbe een ijseren sweert gh
kocht om te vechten/ende om te leven als e
Christen: Niet en ghebreckt my dan een lich
vrouwe/ dewelcke ick korts hope thuys
brenghen. Het is my oock ghebeurt dat i
een Indiaen / dewelcke vast al tuysschend
vloecte/ berispte/ ende dat hy my antwoord
wy hebben't van u-lieden geleert/ alzulcx zij
de gh

e ghene die op-ghevoet zijn in de huysen van enighe Spainjaerts / die gheen ander oeffeninge en hebben/als tuyffchen/vloecken/ ende ander dierghelijcke dinghen. Voorts zijnder veel ander Indianen / als-men hun vraecht offe Christen zijn/ sy zegghen ja/ dat den Bisschop hun in't aensichijn heeft ghemaeckt het teecken des kruys/ ende syn zegheninghe ghegheven. Ende datse de Kercke hebben ghemaeckt/ ende daer in het beelt van de heylighe Maecht Maria gestelt/ende hebben een klock ghekocht. Ick vraechde op een tijt een Indiaen of hy Christen was/ende hy antwoorde my: En wildy niet dat ick't zij/het is alree twaelf jaer dat ick den Bisschop altijt gedient ende synen muyl bestelt hebbe. Een ander zeyde/den Priester hadde hem vier of vijf reysen water op't hooft ghewórpen. Dus-danighe zijnder oor zoo haest als sy eenich Priester of Moninck sien komen/ stracx gaen sy hem teghen / ende zegghen Vader werpt my water op't hooft/wy willen Christen worden/al zijn sy op een ander tijdt ghedoopt gheweest/ende beginnende aen eenen/ loopter al het volc mede toe/ niet wetende waer sy gaen: Dit ghe schiedt veel daer d'Indianen weynich / ende arm zijn: want onder hun noch Priester/noch Munnick en woont: Hoe-wel daer wel eenighe Munnicken gevonden zijn geweest/ diese niet en hebben willen doopen/ zeggende/ dat het zoo veel was te doopen een Indiaen / als een beeste. Ander zijn gekomen uyt Castilien in In-

in Indien/siende de wijse des levens/zoo we
der Spainjaerden als der Indianen/ mede
lijden hebbende/ zo veel ter eender als ter an
der zijden/zijnse weder-ghekeert in Spainje
in hun kloosters.

Het 16. Capittel.

Hoe de Indianen hertneckich zijn in hun afgo
derije, oock eenen brief van eenen Spainjaer
aen eenen Bisschop, waer in hy hem ende an
deren bestraft van hun quade leven.

DOen ick woonde te Guattimala / end
dat ick dickwils in S. Franciscus kloo
ster ginck/ maeckten icker vriendtschap me
eenen Munnick gheheeten Fransoys van Be
tanzo/een Man die in die landtschappen we
was hervaren/zoo wel te Guattimala/ als in
nieu Spainjen/ den welcken zeer wel twee
derley Indische spraken konde spreken: Zoo
vraechden ick hem wat hem docht van desen
volcke/ aengaende de dinghen die onsen ghe
loove belanghen: Zoo antwoorde hy my als
dat de oude waren hertneckich in hun afgo
derije/inzonderheyt de Priesters / ende datse
dickwils gevonden worden besich zijnde met
hun Goden offerhande te doen / ende datte
noodich was de kinderen (op datse metter tijt
mochten leeren onse gheloove) t'ontrecken de
ghemeynsaemheydt ende by-wooninghe van
hun

hun ouderen: Op dat sy se alsse groot ghewor-
den zijn/niet en leerden hun quade ghewoon-
ten/ doch aengaende van dese zake/ dunct my
dat ick wel mijn deel ghenoech hebbe gezept.
Ick daer na voorder komende te spreken van
meer eyghenschappen met desen Munnic/zo
van't leven der Spainjaerts/als van de heer-
schinghe deser lantschappen/ende hy my sien-
de nieus-gierich om kennis te hebben/ van de
dinghen van die landen/zoo toonde hy my ee-
nen brief den welcken een joncker synē vrient
gheheeten Diego Lopez/ van Zunega ghe-
schreven hadde aen den Bisschop / Presiden-
ten eñ Auditeuren van Guattimala/om dies-
wille dat hy van hun qualijck gehandelt had-
de gheweest/ zonderlinghe van den Bisschop/
om dat hy eenighe dinghen teghen hun quade
heerschinghe hadde gezept/ ende alzo hy hem
open hadde gezonden/zoo schreef hy hem uyt
ende ick nam daer oock het uptschrift af. De-
ten dan begon in dusdanigher wijse. Naer
dien de avontuer aenvanck gaf my lancks
de werelt wandelende te verspreyden / zoo
ben ick ghekomen door eenighe Koninck-
rijcken ende landtschappen / ende in alle
plaetsen hebbe ick veel wonderlijcke nieu-
wicheden ghesien / maer na dat mijn toe-
ghe-eyghende vorenschickinghe my toe-ghe-
laten heeft / te komen in dese Indien / die
seer vernaemt zijn van den goude: Doch be-
rooft van alle deuchden/zoo hebbe ick zo veel
ende veel boosheyts gezien/dattet mijn tonge
nemmer-

'tschrij-
ven van
Dō Die-
go Lo-
pez van
Zunega

nemmermeer ten eynden en zoude ghenoech
zaem konnen verhalen / noch mijn herte be
dencken: Ende het quaetste is/datmen onde
u mannen niet en vint recht/ deucht/ goeder
tierenheyt/noch kuysheyt/ ende dat ghy all
uwen tijt verslijt in vyantschap/ tweedracht
leugenen/valscheyt/roof/ oproer/ nijdicheyt
timborsticheyt/tuysscherije/ Gods-lasteringe
krijghen/onkuyscheyt / wulpscheyt ende gie
richeyt/ja eyndelijck/ die hem zelf den beste
acht is den archsten van allen. Aendachtelij
hebbe ick bemerckt / dat den meestendeel va
u allen/ zoo veel als ghy zijt die in Indien ge
komen zijt/ dat ghy zoodanighe zijt / dat ic
niet en zegghe dat Hemel of Enghelen/ mae
de aerde ende de duyvelen zelf u hatende zijn
Ende hout voor ghewis / dat ghelijck ghy
over velen/ met ghewelt hebt ghemaeckt ty
rannen / Christus Jesus noch toe-laten zal
dat ghy slaven met recht zult ghemaert wor
den van allen. Ende begheert ghy van dese
blijckelijcke eñ merckelijcke voorbeelden/ z
keert u totten geschiedenissen/ zoo wel Grie
sche als Latijnsche: aensiet Roomē/den roen
ende 'thooft der werelt/ Athenen ende Lace
demoniers / het licht ende glants der goed
wetten ende zeden / eñ veel ander steden ende
Koninckrijcken/ van welcke men schier mee
gheen gedachtenisse en vint; dese dan die ver
ciert waren met zoo veel deuchden/ ende ver
heert van zoo uytnemende ende Heerlijcke
mannen zijn vergaen. Ende meynt ghy dat de
goet-

oetheyt Godts toelaten zal/dat ghy al u le-
en lanck met zoo veel ghebreken bekleet zult
noghen bestaen / te gronde ghesoncken we-
nde in zoo veel boosheden/al veel te zeer zijn
oordeelen verdonckert/hoe zouden dese In-
ianen Christenen worden / nademael dat
hy't zelve maer en zijt met den naem? Mijn
eeren gelooft my/ dat desen woesten volcke
r salichheyt meer dienen zoude/eenen dach te
en een voorbeelt van een goet leven/dan dat-
mense een jaer lanck zoude veel lessen ende lee-
inghen zegghen/want wat batet metter ton-
en te predicken de welrieckende roosen/ende
at ghy hun met de wercken levert stekende
doornen. Eenighe zeggen/dat u-lieden/Heer
Bisschop/goets ghenoech doet/ ghy meucht
besien ondertusschẽ dat ghy't wel doet/want
men vintter die't qualijck ghenoech doen. En
-lieden is een van desen / want die ghy be-
hoort te kleedẽ/ontkleet ghy/het bitter/hout
hy voor zoet/ghy bemint de leughenaers/en
aet die de waerheyt zegghen/ghy veracht de
oede ende eert de quade/quaet-doenders be-
ünstichtght ghy/ende vervolcht de deuchtzami-
he/eyndelijck ghy zijt zeer milt van ander
eden goet / ende zeer vreck van dijn eyghen:
Dat wildy datmen meer zegghe? Dan dat
hy zeer wel zoudt dienen op een Galeye te
oeyen met den riem/ende ick achte wel dat
-lieden meer kracht zoude hebben dien te
andelen / dan deuchde om het Bisschopdom
te bedienen. Ander zeggen/ dat u-lieden zeer
 gheeert

gheeert is: Doch Seneca zeyt dat den lof der
sotten onder de wijsen gherekent wordt voor
schande/want alle dat zulcke denckē is ijdel/
wat sy zegghen is valsch/wat sy veroordeelen
goet/wat sy goet achten quaet / wat sy loven
schande/eyndelijck wat sy doen t'zamen sot-
heyt is. De waerachtighe eere is gheprefen/
ende gheeert te wesen van de ghene/die van
zelfs syn eere weerdich is / doch de opperste
eere is te behaghen Jesum Christum. My
was van eenighe weder ghezeyt/dat uliedem
verwondert was / van de verduldicheydt die
ick hadde in mijne benautheden/wisselijc van
u verwonderen verwonderden ick my zeer/
om dies-wille dat het mis-hagen der qualijc-
ke gedaen dingen/ herkomt vander wijsheyt/
maer hen te zeer te verbasen van dinghen die
wel ghedaen zijn/komt uyt weynich oordeel/
ende min ervarentheyt: ende ghy en weet niet
dat sich niet te verontschuldighen en heeft/
dan dat wy moeten met Christo ghekruyst
wesen/ aengaende deser werelt / indien wy be-
geeren te besitten met hem de heerlijckheyt in
der ander: Ende ghy en weet niet de reden die
den Apostel Paulus schreef in eenen brief aen
Timoteus / in welcke hy zeyt dat alle die in
Christo zullen willen deucht oeffenen / zullen
in dese eeuwe veracht worden: Ghy en wee
niet dat 'tghene voor den lichaime schadelijck
is/is loffelijck voor de siele/ghy en weet oock
niet/ datmen het Hemelrijc niet en wint me
Stieren te jaghen/ende Riet-schietinge/noch
me

met stucken gouts in kisten ghesloten / met veel troepen slaven in de gout-mijnen/gelijck u-lieden die noch heeft/ met koop-handel/ bedriegherijen/noch valschept noch leughenen/ maer men wint het met vervolginge/ kranckhept/ kerckers / ghevangheníssen / armoede/ hongher/dorst/ oneere/ ongunsticheden/ banningen/pijnen ende ander verschepden moeyten ende swaricheden / die dagheliicx het leven der sterffelijcker bestrijden: Ende indien u-lieden is onwetende van dese dinghen / als ick wel geloof dat ja/zo meucht ghy u voorts beter schicken in't ghesélschap der beesten dan der menschen. Veel ander dingen zoude men moghen zegghen / zoo wel van u Heer Bisschop/ als van den President / doch ick vreese zoo ick't begin te schrijven / dat my ten besten tijde het pampier mocht ontbreken / daerom en zegghe ick niet meer. Wtghegheven in Trigillien den 25 Mey 1552.

Het 17. Capittel.

Diego Lopez van Zunega. Van een goet redelijck Richter, die al.eer hy over der Spainjaerts mis-handelinghen mate stellen mocht, is ghestorven.

IN't beginsel dat ick quam tot Guattimala/ zoo was aldaer President den Licentiaet Ceratto. Dit was den zelven Ceratto die tot S. Domenicus bracht het bevel van der Indianer vryhept / ghelijck hier-boven ghezept

 is den

is/ den welcken den Keyſer hadde ghenomen van dat Eylant/ende ghezonden dit landt te ghebieden/ ende met waerheyt mach ick ghetuyghen/ dat noyt in Indien beter Richter als hy ghezonden en was/noch die oprechtelijcker waer nam/ de Wetten ende ghebođen des Konincx/ altijts bezorghende dat d'Indianen van gheenen Spainjaert en zouden mishandelt worden/ ende somtijden om het weynich aensien dat hy by de Spainjaerts hadde/ om zoo zorchvuldich te weſen voor't welvaren der inwoonderen/ hadde hy voor ghewoonte te zegghen/ dat Godt hem doch wilde verloſſen van zoo quaden volck/ ende voorts indien hem Godt ghenade gave te komen in Spainjen/dat hy den Koninck woude te kennen gheven/dat hy niet en zoude toelaten eenich Prieſter in Indien te komen/ om hun groote ongheſchicktheden/ doch de doot over-quam hem/ ende en mochtet niet doen: Ende alzo wertter eenen anderen beſtelt van Mexico den Doctoor Cheſada/ ende ghekomen te Quattimala in den tijt van twee maenden ſcheyden hy uyt dit leven/ende doen eenighe Munnicken hem in ſyn kranckheyt vertrooſteden/hem zegghende/ mijn Heer Preſident/weeſt vrolijc ende wel ghemoet/ende meer dinghen: Antwoorde hy hoe kan iemant vrolijck zijn/ die zoo veel rekeninghe Gode heeft te doen. Deſe reden docht my goet te weſen hier te ſtellē/ op dat de Richters in hun ancxſten zouden oordeelen/ghelijc ſy gheoor-

deelt

deelt willen zijn/ eñ sien wel toe watse doen/ op datse in d'ander werelt niet en hebben te weenen inder eeuwicheyt.

De nieuvve vverelt

Te weten,

De beschrijvinghe der nieuwe West-Indien,

Door Ieronimus Benzonius van Milanen.

Het derde Boeck.

Het 1. Capittel.

Hoe dry Spainjaerden hun t'zamen verbonden, te gaen vinden het rijck lantschap van Peru, ende wat avontueren sy hadden.

DAer waren in de stadt Panama dry rijcke Spainjaerden/ te weten/ Fransoys Pizzarro/ Diego dal Magro/ ende Fernand van Luque Priester/ dewelcke hebbende verstaen door bewis / hoe dat langs de heel Zuyder-kuste

het lant zeer overvloedich was van gout/ silver/ turkopsen ende smeralden / zoo hebben sy met hun drien t'zamen vereenicht / ende beraetslaecht te gaen ontdecken nieuwe landen/ belovende malkanderen hun trouwe/ eñ trouwelijck te handelen/ ende broederlijck te deelen al de rijckdommen / landen ende volcken die sy zouden vinden. Dus vereenicht wesende/ kochten twee schepen / wapenen/ ende toe-rustinghe / ende namen aen twee hondert ende twintich soldaten. Dus zijn Pizzarro ende Almagro vertrocken van Panama/ eenige dagen d'een na den anderen/ in't jaer 1526. latende daer den Priester / op dat hy hun alle hun noodtsakelijckheden mocht beschicken. Pizzarro hebbende langs de voornoemde kuste ghevaren drie hondert mijlen/ sprongh te lande in een plaetse daer hem de Indianen wederstonden / ende eenighe Spainjaerden versloeghen/ ende hem met sommige vanden synen quetsten. Ende met dit quaet beginsel keerde weder te Panama. d'Almagro die was ghevaren in een vliet / die van hem ghenaemt worde S. Jan/ende hy was goedertierlijcken van dat lants-volck ontfanghen/ ende gaven hem meer als drie duysent ducatē gouts: doen keerde hy weder/ ende wesende ter Zee/ ende hem begheven te komen aen de kuste/ ende vondt hem ter zelve plaetse daer synen mede ghesellen zoo qualijck ghehandelt hadde ghe weest/ nu te lande ghegaen zijnde/ overvielen hem d'Indianen/ ende quetsen hem met eenen steen-

Frāsoys Pizzarro, Diego d'Almagro eñ Ferdinand vā Luque Priester maken t'zamen verbont om nieu landen te ontdecken.

Pizarros eerstereyse qualijck geluct.

steen-worp syn een ooge/die hy namaels verloos/versloeghen ende mis-handelden eenige van synen volcke/ alzoo dat hy mede veroorzaeckt wert te keeren te Panama. Daer vindende Pizzarro gaf hem te kennen/ hoe dat het lant dat hy ontdeckt hadde/was zeer rijck van gout: Ende dat hy van sinne was / datse van nieus sich zouden toe-rusten / om dat te gaen innemen. Op desen aenslach (van hun wonden ghenesen zijnde) met twee hondert soldaten/met veel Indiaensche slaven/met de twee schepen/ende ander scheepkens vanden lande/ghemaeckt van uyt-gheholde boomen/ zijnse vertrocken ende uyt-gevaren/ ende met zeer grooter moeyten om d'onweders wille/ quamen sy aen de vorighe kuste/doch niet ter plaetsen daer sy eerst gheweest waren / ende te lande ghekomen/het landt-volck hebbende gheen behaghen in dat volck met baerden/ hebbense zeer fellijcken besprongen/ ende versloeghender veel. Alzoo datse hun vertrecken moesten in een kleyn onbewoont Eylant/ omtrent zes mijlen van het vaste landt ghenaemt Gorgona. Ende zeer begeerich wesende om dat zelve landtschap te veroveren/ om die groote vertooninghe des gouts by hun ghesien/ ende gheen volck ghenoech hebbende/ om zulcken aenslach. Diego d'Almagro troc te Panama om nieu hulpe. Eñ hoewel dattet wat laugh aenliep keerde weder met vijf eñ tachentich Spainjaerden/eñ vont Pizzarro met al syn volck half vergaen van

Tweede reyse vā Pizzarro ende d'Almagro luct ooc niet wel.

hongher/ doch met den wijn / tweebarck ende ander dinghen die hy brocht / worden sy in korten tijt verquickt / daer na vertrocken sy/ ende vijf-en-twintich mijlen verder sprongen te lande/ meynende hun al rijck te maken. Doch een goede menichte van Indianen hun overvallende/hebbense alzo moedich besprong-ghen/met goet pijck ende steen-geworp datse de Spainjaerden met het verlies van volck verjaechden upt hun lant/de welcke siende de zake qualijck verschenen /keerden weder in een onbewoont Eylant/ het welcke om dattet eenen uptstekenden hoeck heeft ghelijc eenen haen / gaven hem de Spainjaerts zulcken naem. Pizzarro zeer op dat volc vertoorent/ om dattet hem eē groot deel van syn soldaten hadde verslaghen /begeerich zijnde om hem te wreken/ zoudt hy synen macker tot Panama/met zulc beschept dat hy al-zo-veel volcx zoude brengen alst hem moghelijc waer. Zoo nu dal Magro vertrecken woude/ eenighe Spainjaerts wilden met hem/ dewelcke zeer bedroeft waren/ vervloeckende het landt/met al synen rijckdom: Maer de Capiteynen hun mede-reyse niet bewillighende/noch zelf datse yet schreven/ op datse het lant niet qualijck en zouden beruchtighen/ ende het nieu ontset verhinderen / zoo moesten sy blijven: Doch daerom en bleef niet na of het en wert te kennen ghegheven: Want eenighe Spainjaerts heymelijc aen hun vrienden schreven/ de doot der sommigher/ende de swaricheden die hun

Derde aēslach mis-luct

waren

waren overghekomen: De gheleghentheden der zaken/ ende de hardicheyt des lants/ hun beklaghende van d'Almagro ende Pizzarro/ om dies-wille dat sy een deel qualijck ghestelt wesende/ hadden wel willen komen te Panama/ maer en hadden hun gheen verlof willen gheven. Doen nu d'Almagro was komen tot Panama/ vont hy daer Pieter van Funne/ ghekomen tot Gouverneur van dat lantschap/ den welcken dese nieuwicheyt hebbende verstaen/ zondt stracx een van syn Hofghesin tot het Eylant vanden Haen/ aen Fransoys Pizarro/ met bevel/ dat hy op groote straffe/ gheene Spainjaerts en zoude behouden zonder haren wille/ den welcken ghekomen in't Eylant/ ziende Pizzarro des Gouverneurs ghebodt/ wasser zeer in bedroeft/ om dies-wille dat den meestendeel der Spainjaerts die by hem waren henen trocken/ die nu by hem bleven/ dat waren omtrent veerthien ende den meestendeel Schippers/ die bedancte hy zeer/ hun veel beloften doende/ ende badt hun lijdtsaemheyt te hebben/ tot dat Diego d'Almagro met eenich ontset zoude komen. Aldus bleven sy eenighe daghen in dat Eylant/ etende Oesters/ Kreeften ende Visch/ tot dat Almagro een schip zont met leeftocht/ doch zonder eenich volck/ uyt oorzaeck vande quade maren/ diese in Panama van die landen hadden verstaen. Doen hem nu Pizzarro met dit weynich volck/ vont in dit Eylant arm ende zonder hope van eenich ontset/ na dat hy met

dē meestendeel der Spā-jaerden verlatē Pizzarro.

hun hem besprohen hadde/over 'tghene hun te doen stondt. Ten lesten al t'zamen eenich/ besloten/ die kuste te doorloopen / om te sien offer eenich goet lant waer te bekomen / ende hebbende gevaren vijf-hondert mijlen/spron ghen te lande tot Chira/ een lantschap in Peru / ende namen daer eenighe Schapen des landts / ende eenighe jonghe Indianen / op datse de Spaensche spraeck leerden/ daer na keerden sy te Tumbes/ om de wetenschap die hy vanden landt-volcke hadde van den rijck dom van dien volcke : ende alzoo niet eenen Spainjaert 't hert en hadde te lande te sprin ghen / om de groote menichte Indianen die langs de kuste verspreyt waren/ eenen Pieter gheboren in't Eylant Candia/ nam voor hem daer henen te gaen / dus quam hy met een slach-sweert te lande/ende niet zonder groot verwonderinghe des landt-volcks te sien zoo een man met den baert / hem was vanden Gouverneur des landts zeer groote beleeft heyt bewesen/hy quam in de stercktc/in welc ke was een Kercke der Sonnen toeghewijdt, dewelcke hy siende verciert met zoo veel rijc doms/was hy op zoo een wijse verwondert, dattet hem schier docht droom te wesen : Aen den inganck vont hy eenighe ghedierten/ de welcke schenen te wesen Leeuwen/ende twee Tigren/die hem doch geen quaet met allen en deden. Den Gouverneur hem willende geven eenige juweelen van goude/ zoo en wilde hy s niet ontfanghen / peynsende dat hy zulck

Pieter van Cádia gaet te lande eñ door siet de ghele-ghent-heyt eñ wey-gert het gout dat hem ghepre-senteert wert te ontfan-ghen.

din

dinghen niet en socht / ende weder ghekeert wesende int Schip / heeft hy't alles aen Pizzarro te kennen ghegheven.

Het 2. Capittel.

Pizzarro treckt ende verkrijcht in Spainjen d'inneminghe ende beheeringhe van Peru, ende bedriecht synen maet d'Almagro, sy vereenighen weder ende verlaten den Priester.

Pizzarro was zeer verblijdt ende wel te vreden / om dat hy alzulcken rijcken lant hadde ghevonden / nam stracx synen keer ende quam weder te Panama / gaf syn mede-ghesellen te kennen de overvloedicheydt des landts Chira / ende van den rijckdom van Tumbes: Hoorende dese goede maren worden schier van hun zelven van vreuchden. Aldus hebben d'Almagro ende Fernando van Luque / voorghenomen te zeynden in Spainjen Fransoys Pizzarro / om te verzoecken aen den Keyser te moghen doen de inneminghe van Tumbes / ende hun vindende zonder ghelt / om datse al hun goedt hadden door-ghebracht in de ontdeckinghe van de nieuwe landen / zoo hebben sy ontleent van eenighe hun vrienden / duysent vijf hondert ducaten gouts / sy dese hem ghevende tot reys-gelt / eñ gekomen wesende in Spainjen is gaen

is gaen verschijnen voor den Raedt van Indien/ ende heeft de vertellinghe ghedaen van het lant/ dat van hem ghevonden was/ de onkosten die hy daerom ghedaen hadde / ende de moeyten die hy geleden hadde/belovende zeer groote schatten tot der Castiliaensche kroone voordeel / begeerde hy met eenen daer van de beheeringhe/ende d'inneminge van Tumbes/alleenlijck voor hem / zonder eenich verhael te doen van syn mede-ghezellen/dus verkreghen hebbende het gene hy versochte. De bevel-brieven aldus gemaect/eñ vanden Keyser bevesticht/aenghenomen hebbende eenige Krijchs-lieden/is ghegaen na S. Lucas van Barameda/ ende 'tschepe ghegaen zijnde met vier van syn Broeders/ te weten/ Fernand, Gonzala / Jan Pizzarro ende Marten van Alcantara/ is vertrocken: Ende met spoedighen wint/ is gekomen in korten tijt ten Name Godts/ende van die te Panama: Hy wiert van syn Mede-ghesellen zeer heerlijc ontfanghen/maer doen sy na verstonden/ hoe dat hy in Spainjen niet en hadde gehandelt / dan alleenlijck voor hem-zelven/zoo en mochten sy hem in gheender voeghen gelijden/ inzonderheyt Diego d'al Magro overdenckende / dat hy al het syne hadde voor-ghebrocht/ al meer onkosten ghedaen als hy: een ooghe ende drie jaren tijts in dese ontdeckinge verloren/ ende noch boven dit het ghelt op-ghenomen in leeninghe om hem te zeynden na Spainjen/ op dat hy zoude voor het gheheel ghezelschap verzoec-

Pizzarro treck in Spanjen eñ verkrijghet de beheeringhe vã Peru.

Nõbre de Dios.

erzoecken / ende niet voor hem zelf alleen. Dus en konde hy syn zelven niet te vreden ellen. Pizzarro gaf hem goede woorden/zeg- hende / dat hem den Keyser niet toelaten en ilde/ dan alleen de inneminghe van Tum- es/ ende dat hy goets moets zoude zijn/ hy loofde hem op trouwe/korts eenige andere eerschappije voor hem te vorderen/ ende in et zelve lant/ daer-en-boven/ mede-ghezelle esende/zoude mogen alles beschicken na sy- n wille/ ghelijck of ghy zelve Gouverneur aert. Doch d'Almagro houdende alle syn oorden voor kluchten/ en wildese gheen ge- of gheven/maer veroorsaecten te meer on- eerdichept teghen hem / alzoo dat hy open- er zeyde/ dat hy was een valsch leugenaer/ de trouweloos : Ten beslupte/na datse van eer-zijden eenighe daghen in verschil ende ieedracht hadden door-ghebracht/ Pizzar- s meer door dwanck als goeden wille/hem ndende in veel onkostē/ met weynich gelts/ de zonder nootdruft : Ende wetende dattet Almagro overvloedich hadde / ende dat hy n hun oneenicheyts wille/ hem nerghens af rsien en wilde: Bedenckende/indien hy niet trachtede sich met hem te verzoenen/ dat syn zaken qualijck hadde mogen uyt-rich- n ; Noch oock zoo haest niet moghen gaen syn ghebiet/ zoo badt hy den Doctoor della ama/dat hijse wilde vereenighen: den welc- n hun oock stracx ghevrienden heeft ghe- eckt/ ende gheboot Almagro dat hy Fran- soys

Pizzarro ende d'Almagro in twist.

VVerdẽ weder vereenicht.

sops Pizzarro gave wapenen ende peerden
met alle ander toerustinghe die hy hadde / en
de een seker ghetal ghelts / ende dat Almagr
ghelijckelijck deelachtich zoude wesen de ee
ende weerdicheden / die den Keyser Fransop
Pizzarro hadde gegeven: Aldus de verdrach
punten vernieut / ende uyt-latende den ande
ren mede-ghesellle Fernand van Luque / zij
sy ghebredicht / ende op dat gheene en zoude
twijffelen aen de beloofde trouwe / hebben g
nomen de ghewijdde Hostie des alderheylic
sten Sacraments / sweerende nemmermee
ghelofte te breken / ende de vrientschap te on
derhouden totter doot. Met dit besluyt ve
trock Fransops Pizzarro van Panama m
hondert vijftich soldaten / ende veel peerden
latende bevel aen Diego d'Almagro / dat h
zoo haest / ende met zoo veel volcx hy mocht
hem quame ghevolch doen. Dus is hy aen
ghevaren ende ghekomen tot Colonchie in
landtschap van Guancavilichi / van daer in
Eylandt Puna / alwaer den Indischen Go
verneur hem vriendelijcken ontfinck; ma
doen hy sach de quade ende archste mis-ha
delinghen der Christenen / die door de huys
liepen zoeckende / gout ende silver / nemen
de vrouwen / ende ander onbehoorlijcke di
ghen voortstellende / die de krijchs-lieden g
woon zijn te doen / stelde hy hem met een m
nichte Indianen in wapen / en besprongh
Spainjaerden / meynende hun vanden E
lande te verjaghen / ende handtdadich w

Pizzarro ghebruyct groote

den

sende / ten lesten den Gouverneur niet mo- ghende der vyanden gewelt wederstaen/met groot verlies vanden synen / begaf hem in korten tijt te vlieden daer in de bosschen. Pizarro gebruyckte zeer wreedelijcken syn over- winninghe / ende voer met veel Spainjaerts over tot Tumbes aen't vaste landt/vijftich mijlen verscheyden van het Eylandt. Ghe- spronghen wesende te lande/ende de inwoon- ders hebbende verstaen de groote mis-han- delinghen/ die de Spainjaerts in't Eylandt Puna hadden ghepleecht / vertrocken sich in een stercte een weynich vander Zee verschey- den. Pizzarro sont en ontboot den Gouver- neur by hem te komen / begeerende zeer syn vrientschap/doch en weygherde niet alleen by hem te komen / maer hy pooghde met al syn macht hem alle schade te doen die hem moge- lijck was: Waerom Pizzarro op eenen nacht met een deel van synen volcke over de vliet is ghetoghen/met goede leydts-lieden/reysende door doornen/heeft de vyandẽ die onbesorcht sliepen/ overvallen ende daer onder grooten dootslach bedreven: Keerde van daer weder na Tumbes / daer alles roovende ende plon- derende de Kerck der Sonnen die daer was.

wreetheyt over de Indianẽ in't Eylant van Puno.

Plõdert ende be rooft Tumbes ẽn de Kercke der Sonnen

Het

Het 3. Capittel.

Hoe Attaliba Koninck van Peru, gheboot de Spainjaerts uyt syn lant te vertrecken, hoe hy van Pizzarro ghevangen, ende onder syn volck groote moet aenghericht wort.

Atabaliba Koninc vā Peru gebiet Pizzarto te vertrecken.

IN desen tijt was Atabaliba Koninck van Peru tot Cassimalca/ende verstaende hoe in syn landt was ghekomen volck met baerden/ende eenige vreesselijcke dieren alle plaetsen door-loopende/ moordende/ ende alles beroovende/ zoo heeft hy ghezonden eenen ghezant aen Fransoys Pizzarro/hem dreygende/ dat indien hy syn ondersaten niet met vreden en liete/ende zoo hy niet en keerde in syn lant/ dat hy hem t'onvreden zoude maken. Pizzarro antwoorde/ dat hy niet quaet-hertich en was yemanden te misdoen/ maer was gekomen om dienst te doen/ ende hulp alle die syn goet-willichheyt begeerden/ende dat hem zulx den Keyser synen Heer hadde gheboden/ ende mocht oock zonder groote schande tot synen Koninck in Spainjen niet wederkeeren/ zoo hy synen Koninckelijcken persoon niet eerst en hadde ghesien/ om hem te kennen te gheven zaken die hem nut waren voor ziel ende lichaem. Aldus is Pizzarro ghereyst recht na Cassimalca/ ende quam in't landtschap van Chira/daer hy vande Heeren aldaer was versocht met hun te vereenighen in vrientschap/

wesen-

wesende sy-lieden groote vyanden van Attabaliba: Die hun het lant t'onrechte hadde benomen. Eñ om dat te deser plaetse een vliet was daer de Schepen behouden mochten inkomen/gaf hy daer beginsel van een stadt/geheeten S. Michiel: Ende deelde al het ghene hy gherooft hadde/ op dat een yder het syne door hem mocht bewaren. Atabaliba hoorende dat de Christenen vast nader quamen/ende datse weynich waren ende vermoeyt/ eñ niet en konden voort reysen dan op groote pachi/ (want zo heeten sy de peerden) zo wert hy met dese ghebaerdde te lacchen/ herschickende ghesanten/zegghende/zoo lief sy het leven hadden/ datse niet en poochden naerder te komen. Pizzarro antwoorde/ dat hy ghedwonghen was/met schuldighe eerbiedinghe syn hoocheyt te sien/ ende drongh syn heyr al vast voort/ quam tot Cassimalca/ ende zondt den Capiteyn met een deel peerden/ te gaen besichtigen het wesen des Koninckx/ deñ welcken was vertrockẽ twee mijlen vander stadt/ om de komste vande Spainjaerts/ dewelcke doen sy des Koninckx volck in't ghesicht ende op hun huysen quamen/begonden sy de peerden te beryden/dedense loopen ende springen/ zoo dat de Indianen van dese nieu ghedrochten zeer verschrickten. Maer den Koninck hiel hem zonder eenich veranderen/ dan beklaechden hem/ dat de ghebaerden hem zoo weynich eere toe hadden ghedraghen. Fernand Pizzarro door den Tolck gaf hem te

kennen dat hy was den broeder vanden over-Capiteyn/ gekomen van Castilien door bevel van den Paus ende des Keysers / hem begeerende te hebben tot eenen vriendt/ ende dat hy wilde komen in syn stadt Cassimalca/ om te verstaen wat groote dinghen hem den over-Capiteyn te bodeschappen hadde/ dẽ welcken dan weder in syn lant zoude keeren. Atabaliba antwoorde dat hy't al doẽ zoude/op datse dan uyt synen lande zouden vertrecken. Met deser voorwaerde of besprec keerde Fernand wederom/ ende vertelde den wonderen rijckdom eñ groote kleynodien des Konincx / ooc synen Koninckl ijcken wille niet te willen lijden gebaerde binnen synen lande. Des nachts worden de krijchs-lieden vande Spaensche Capiteynen in slach-orden gestelt/ bereyt om te strijden/ spraken oock yder moet aen/ bewesen d'overwinninge wis ende openbaer te wesen/ dattet beesten waren / ende heel verbaest vande peerden: Het volck nu in hoopen ghedeelt/ende ronts-om het Palais d'ordinantie ghestelt/met eenighe stucken gheschuts na de poorte toe gewent/gaf Pizzarro last/ dat niemant zonder teeckẽ hem eenichsins en zoude roeren. Alst dach was/is den Koninck gekomen met meer als vijf-en-twintich duysent Indianen/ ghedragen zeer vreucht-feestelijck met veel kransen van goude / verciert met schoone vederen van verscheyden koleuren/ gekleet met eenen hemt-roc zonder mouwen/ de schamelheyt bedect met eenẽ boom-wollen

vant

ant/eñ eenen rooden quast van zeer fijne wol
inc hem op de slincke wange/de wijnbrauwē
eschaduwende/eñ had een paer schoenē met
eel stucken op syn Apostels. Dus quam hy
eestlijcken in syn stadt/eñ Koninclijcke huys/
net goet betrouwē/te aenhoorē der Gesanten
ootschap/de ghebaerde schicten hun met or-
ē voor syn Majesteyt/ eñ broer Vincent Val-
erde vande ordē van S. Dominicus/met het
ruys eñ den Brevier-boeck quam voor-aen/
neynende misschien dat den Koninc was ee-
igen grooten Theologus geworden/eñ dede
em door den Tolck weten/hoe sy ghekomen
aren tot synder Excellentie/ om hem te ver-
ssen van syne duyvelsche dwalingen/eñ hem
e toonen de Wet Godts/die't alles van niets
eeft geschapen: Ende zeyde vanden aenvanc
dam: Eñ bewees hoe Jesus Christus was
anden Hemel ghedaelt / ende ghestorven aen
en kruyce/ ende toonden hem/ ende zeyde de
errijssenisse ghewis te wesen / verhaelde het
even van S. Peeter synen Stadt-houder / eñ
oonde de macht der Pausen syne navolgers:
Eñ ten lesten de mogentheyt des Keyserrijcx/
ñ des Konincx van Spainjen/Monarch der
werelt/eñ besloot dat hy schuldich was met
em te vereenigen/ eñ synē tributaris te wor-
ē/ hem onderwerpēde der Goddelijcke Wet
ñ Godts-dienst/verlatende de valsche Goden/
ñ indien ghy't niet en doet dē krijch zalder u
e bedwingen. Den Koninck doen hy alles
erstaē hadde/antwoorde dat hy vrient zoude

Broeder Vincēt Valverde Predict den Koninc Atabaliba.

Antwoorde des Konincx.

worden vanden Monarke der werelt: Maer
dat hem niet raedtsaem en docht / dat hy een
vry Koninck wesende/tribuyt zoude gheven/
aen eenen die hy noyt ghesien en hadde. Ende
dat den Paus wel moest eenen grooten So
wesen/na dien hy zoo mildelijcken ander-lie
den goet wech gheeft: ende aengaende der
Godts-dienst/zeyde dat hy op gheender wijs
den synen en zoude verlaten. Ende ghelooft
den sy in Christo die aen't kruys sterf/ sy ghe
loofden in de Sonne / die noyt en is ghestor
ven. Doen vraechden hy/hoe hy wist dat der
Christenen Godt hadde de werelt ghemaeckt
van niet/ ende dat hy aen't kruys was ghe-
storven. Den Munnick antwoorde / datte
dien boeck zeyde / ende bood hem aen Ataba-
liba/den welcken hem nam/ende daer op sien-
de/al lacchende zeyde/desen boec en zeght my
niet met allen: Ende wierp hem ter aerden/
den Munnick nam hem op/ende begon stracx
met luyder stem te roepē/wrake/wrake Chri-
stenen/het Evangelie wort veracht / ende ter
aerden geworpen/slaet doot dese honden/ di
de Wet Godts versmaden. Fransoys Pi-
zarro liet de vendelen vlieghen/ ende gaf he
teecken tot den strijt. Zoo wort tot het eerst
verschricken het grof gheschut ghelost / doe
quamen de peerden met bellen aen hals end
beenen/maeckten een groot nieu ghetier/ me
Trompetten ende Trommelen/ ende hande
aen de wapen slaende/ besprongen sy de In
dianen/dewelcke gantsch van hun zelvē/ va

Begin der slach

zoo

oo veel nieuwicheypts/ van zo wreedmoedige
ieren/ende ÿseren die zoo zeer snÿdende wa-
en/begonden te verstropen/ende ongeschick-
elÿcken als bevreest te vluchten: Zoo datse
oor de groote menichte malkanderē vertra-
en ende versmachteden op der aerden/zo dat
e lancien ende sweerdē/ in zulcke hun vlucht
en zeer grouwelÿcke moort hebben gedaen:
Ende salich was hy die haestelÿcken konde
ntlieden/om 'tleven te berghen. Pizzarro met
en voet-volcke quam recht henē na den Ko-
ninck Atabaliba/ den welcken omringht was
net zeer veel Indianen / ende niemandt van
hun opt eenighe weer biedende / maeckten de
Spainjaerts met hun te dooden eenen wech/
ende ghekomen tot zÿnder hooghept / quetste
Pizzarro de ghene die hem droeghen/ja pghe-
ÿck doodende de Indianen/ was begeerich
hem d'eerste ghevanghen te nemen: Ende hy
viel al-ree vanden hooghen draech-stoel/doen
hem Fransoys Pizzarro vattede by dē hemt-
rock/ ende gevallen ter aerden/ zonder te mo-
ghen eenighe weir bieden / gaf hy hem op/in
deser voeghen was ghevanghen Atabaliba/
zonder dat eenich Spainjaert doot bleef of
ghewont wert/ uptgenomen Pizzarro/ want
willende den Koninck grÿpen/ eenen soldaet
woude eenen Indiaen treffen / quetstede hem
inde hant. Fernand Pizzarro al dien dach
en dede niet dan in alle hoecken met den peer-
de-volcke rennen/ doodende de Indianē zon-
der iemanden te sparen. Den Munnick ginc

Vlucht der Indianen.

De Koninc gevangen.

den volcke vast moet ghevende/ en zeyde datse zouden steken/ op datse houwende de rappieren niet en braken: Ende aldus hebbende verkreghen de bloedighe ende grouwelijcke verwinninghe/ van desen ellendighen ongeluckighen volcke/ waren den heelen nacht doende met danssen/ brassen/ ende onkuysheden te pleghen.

Het 4. Capittel.

Atabaliba belooft een uytnemende rantsoen, om syn verlossinge, hy bewijst hem onschuldich des quaet vermoedens op hem, de Spainjaerts rijck van roof en laten hem niet los.

De Koninc Atabaliba maect syn rātsoen.

DEs anderen daechs is Pizzarro gaen besoecken Atabaliba/ hem vertroostende/ dat hy niet sterven en zoude. Den Koninck beklaechde hem/ dat hy zoo met ketenen qualijcken ghehandelt was/ ende ziende wat de Spainjaerts vast ginghen zoecken/ zeyde hy Pizzarro/ zo hy hem beloofde los te laten/ dat hy hem zoo veel gouden ende silveren vaten zoude geven/ dat hy die sale zoude vervullen/ tot alzoo hooch als hy met der handt bereycken zoude: Op zulck bespreck datmense niet breken en zoude/ tot dat hy de zelve somme hadde voldaen/ waer mede Pizzarro te vreden was. Aldus Atabaliba begeerich tot synder verlossinghe/ ende betrouwende de ghedaen belofte/ zont stracx uyt eenighe van syn Capi-

tepnen

teynen in alle de lantschappen / byzonder tot Cusco zes-hondert mijlē van Cassimalca/met uyt-gedruckt bevel/dat zo haest sy konden/ sy den voorraet tot synē los-koop zouden voorderen. Ende aldus zeer korts begonden te komen veel Indianen van veel plaetsen ghe-laden met gout ende silver/ maer wesende al-ree meer als een maent verloopen / ende dat noch maer een weynich meer als de helft en was ghekomen/om dat het ghetal zoo groot was / de Spainjaerts begonden te morren/ zeggende/ dat Atabaliba onder den schijn van te zeynden/om te vergaderen den verdonghen los-prijs / oft rantsoen / liet vergaderen een groot heyr om hun al te vermoorden/ zoo dat den meestendeel / rieden Fransoys Pizzarro dat hy hem dooden zoude/het welck hy zoude ghedaen hebben / ten hadde gheweest door sommighe Edel-lieden die't hem beletteden. Atabaliba hebbende verstaen desen handel / beklaechde hem zeer van Pizzarro/zeggende/ dat hy gheen reden en hadde om te vergram-men/ende datmen in syn rijck niet en versa-melde/dan om te voldoen synen af-koop/ende datmen dien bracht uyt verre landen / ende dat hy niet vroegher en konde komen/ende by aldien hy syne woorden niet en gheloofde / dat hy eenighe vanden synen zoude zeynden na Cusco / van waer den meestendeel moeste komen / zoo zont Pizzarro doen derwaerts den Capiteyn Sotto/met twee ander Spain-jaerts / den welcken vont in alles de rechte

 waer-

waerheyt/want hy ontmoettede op den wech een groot deel Indianen/geladen met gouden ende ſilveren vaten/ende begeerich om te ſien den rijcdom van Cuſco/ en wilden niet weder keeren. Fernand Pizzarro uyt bevel van ſynen broeder/ trock met eenighe peerden verſcheyden plaetſen berennen/ eñ vont van ghelijcken veel Indianen gheladen al gaende na Caſſimalca/eñ voort reyſende quam in't lant Pacama/van waer men oock bracht een goet deel gouts ende ſilvers. Als nu al het rantſoen was gekomen/ daer by gedaen den roof/ zoo waſſer over de twee duyſent millioenen gouts. Hier van wert afghetrocken den Koninck ſyn vijfde/het ander wordt ghedeelt eenen yghelijcken na verdienſt en behooren/ op dat een yder het ſyne voor hem bewaerde. Binnen deſen is daer ghekomen Diego d'Almagro/ eñ op datter gheen oproer en onſtonde/gaf hem ſyn deel/ende gaf oock ſyn ſoldaten/de zulcke vijf hondert ende zulcke duyſent ducaten. Daer na zont hy in Spainjen Fernand Pizzarro/met het vijfde vandē Koninc/ ende gaf hem alles te kennen/het reyſden ooc met hem veel Spainjaerts/ dewelcke wel rijc waren dertich of veertich duyſent ducaten.

't rãſoen eñ den roof werdt uytghedeylt.

De kõſte van Diego d'Almagro.

Het

Het 5. Capittel.

Hoe Fransoys Pizzarro doet teghen syn belofte Atabalibam dooden, eñ hoe de stadt Cusco werdt inghenomen.

DIt nu al ghedaen / Fransoys Pizzarra ende Diego d'Almagro met ander Capiteynen / beraetslaechden onderlinge / wat hun te doen stont met Atabaliba / eenighe zeyden men zoude hem dooden / ander datmen hem los liet / daer waren die zeyden / datmen hem zoude zeynden in Spainjen tot den Keyser: In besluyt / na dat yder hadde ghezeydt syn goetduncken / wert raetsaem vonden vanden meesten hoop / dat hy doot waer. Eenige zegghen dat eenen Indiaen gheheeten Philippello oorzaec was van syn doot / om dat hy Pizzarro te kennen gaf / hoe Atabaliba heymelijcken volc vergaderde / om de Spainjaerts om te brenghen / ende dat hy hem daerom dede sterven. Doch ick hebbe verstaen / na dat hem Pizzarro hadde ghevanghen / dat altijts syn opstel was hem voort te helpen uyt synen ooghen. Ende dattet de waerheyt is / hadde hy niet bewillicht syn doodt / hy hadde hem moghen heerlijck zeynden in Spainjen tot den Keyser / ghelijck Atabaliba van hem veel reyssen begeerden ende badt / zoo heeft dan Godt toegelaten / dat alle die in syn doot bewillichden / quaet eynde ghenomen hebben. Zoo nu

Raedtslach watmen met Atabaliba zoude doẽ, als trãsoẽ al was opghebracht.

 nader-

Alle die in syn doot be willich-den heb bequaet eynde genomē

naderhant Atabaliba vernomen hadde/dat hy sterven moest/wert swaermoedich/begon te versuchten ende te weenen/hem grootelijcx beklaghende/over de onghetrouwicheyt der arghe quade ende snoode ghebaerde. Ende doen Pizzarro hem het vonnis uyt-sprack/heeft hy hem ghebeden met grooter ootmoedicheyt/op de wijse dat sy de Sonne hunnen byzondersten Godt aenbidden/ eñ zeyde hem dusdanighe woorden. Ick ben verwondert van u-liedē Capiteyn/dat ghy die my beloeft hebt u trou/wanneer ick u gaef het beloofde rantsoen/my niet alleen van der keten en zout verlossen eñ in vryheyt stellen/maer dat ghy zout vertrecken uyt mijn landt/dat ghy ontfanghen hebbende het rantsoen/in plaetse van vrylatinge/my hebt veroordeelt ter doot. Eñ indien Philippello u ghezeyt heeft/dat ick al vast toe-legghe om u-lieden ghebaerde om te brenghen/hy en heeft geen waerheyt gezeyt/want ick my noyt zulcx inghebeelt en hebbe/zoo dat ick u bidde te vreden te wesen/my het leven te gunnen/na dien ick noyt t'uwaerts ghedacht/noch ghedaen en hebbe eenich dinc dat de doot waerdich zij/ende indien/ghy my niet en betrout/zoo schict my tot den Keyser/ende ick zal hem gaen aenbieden een genoechzaem menichte van gout ende silver/maer zo ghy my doodet/zoo laet ick u weten/dat mijn ondersaten zullen maken eenen anderen Koninck/ende zullen u-lieden ghebaerde al t'zamen dooden/hout ghy my levende/zoo zal ic

'tlant

'tlant in vreden houden/ ende niemant en zal hem dorven roeren. Atabaliba syn reden met veel tranen geeyndicht hebbende/ antwoorde Pizzarro / dat hy het vonnisse niet en mocht weder-roepen/ dus met een koorde om den hals/ met een stuck houdts / dat de Spainjaerts garotte noemen/ zont hy hem door eenighe Mooren te verworghen: Ende dit was het eynde vanden Koninc Atabaliba: Hy was een man vã middelbaer gestalte/ wijs/ hooch-moedich / ende begeerich tot heerschappyen. Doen Pizzarro in syn rijck quam/ zoo krijchde hy teghen Guascar synen outsten broeder/ erfghenaem des vaderlijcken rijcx/ ende dede hem ten lesten sterven/ hy hadde veel huysvrouwẽ/ ende liet na een groot deel kinderen/ syn Vader hiet Guainacava/ den welckẽ was zoo gheacht eñ ge-eert van syn ondersaten/ dat sy hem noch ten dage beweenen/ ende houden voor gewis/ dat hy haest zal verrijsen/ eñ van nieus weder het rijc komen heerschappen: eñ hy is begraven omtrent Chito / alwaer oock liggen syn voorsaten/ met een zeer groote menichte gouts eñ silvers/ gewrocht in gedaente van mannen eñ vrouwen / eñ verscheyden gedierten en visschen. Alhoewel de Spainjaerts gepijnicht hebbende veel Indianen / op datse beleden waer hy begraven was / noyt en isser middel geweest/ dat sy dat wilden zeggen / ja en zouden 'tzelfde niet zeggen/ al waer 't datmense dooden wilde. Den Koninck nu dan doot wesende / Fransoys Pizzarro vertrock van

Atabaliba wert teghen belofte ontrouwelijck gedoot.

van Cassimalca/eñ reysde na Cusco/de hooftstadt des Koninckrijcx van Peru/ ende quam te ghemoeten Quisquiz den over-Capiteyn van Atabaliba/den welcken hem ten velde begeven hadde met zeer veel volcx/ met een wis ende groot voornemen syns gemoets/ te dooden de gebaerde/ ende te wreken de doot syns Koninex/doen desen met Pizzarro hadde ghedaen eenige velt-strijden / wert hy met groote schade ten lesten in de vlucht gedreven. Ende Diego d'Almagro wert ghelaten met eenige soldaten hem te vervolghen/ ende Fransoys Pizzarro met het verlies van vijf Spainjaerts is voorts ghetrocken. Ende gekomen tot daer hy Cusco in't ghesicht hadde / siende veel vieren/meynde hy dat de Borghers ghevlucht waren/ende haddē het vier in de stadt ghesteken / ende om hem des te verzekeren/ stont hy met eenighe ruyterije dat te besichtighen: Ende sy vonden dattet vierteeckenen waren/om te kennen te gheven aen den Gouverneur de komst der ghebaerde: Maer de Spainjaerts al willich wesende/ zijnde al-ree gheklommen tot dicht aen de stadt/ werden met grooter snelheyt af-ghedreven met steenen: Middeler tijt quam Pizzarro aen / ende ziende de syne vluchten / voechde hy hem by hun / datse weder aenschijn boden / ende met alle de peerden gheweldich aen rennende/ quetsende ende doodende/heeft hijse verwonnen/ zoo datse verschrickten vande peerden/ ende de snede der sweerden/werpende de wapen

pen ter aerden om te lichter te vlieden. Doch zoo den nacht over-quam/Pizzarro vreesende eenighe lagen/bleef vast liggen daer ter plaetsen/ des hadden d'Indianen tijt te vlieden in 'tgheberchte / met Schapen / Hemt-rocken ende Sout. Den volghenden dach quam hy binnen/doodde de besettinge/nam 'tvolck gevangen/ plonderde de stadt/ ende beroofde de de Kercke der Sonne / ende desen roof van Cusco was een deel meerder als dien van Atabaliba. Doch noch niet vernoecht/ maer rasende van gulsighe giericheydt / ende gantsch onversadicht van goudt/pijnichde hy de ghevangenen / op datse de verborghen schatten zouden openbaren. Cusco nu geplundert wesende/ende onderlinghe 'tlant gedeelt hebbende/ den Marcgraef Fransoys Pizzarro keerde weder na de Zee/ ende gebonden hebbende Diego d'Almagro/ zont hem na Cusco/ ende maecte hem Gouverneur van dat lantschap. Ende hy begon te timmeren op den kant der vliet Lyma / een stadt die hy noemde de Koninckx-stadt. Van daer trock hy na Trigilio/ om te gaen deelen de Indianen / onderlinghe aen den spnen/die met hem het lant inghenomen hadden.

Pizzarro neemt Cusco in, ende berooft de stadt.

Het

Het 6. Capittel.

Diego d'Almagro wort vanden Keyſer gemaeckt Marſchalck of overſten van Peru, wordt verzonden na Chile, Mango, broeder van Atabaliba, ſtaet op ende neemt in de ſtadt Cuſco, Pizzarrus ontbiedt overal hulpe.

Twiſt tuſſchē Pizzarro ende d'Almagro.

IN deſen zelven tijt kreech Diego d'Almagro vanden Keyſer eenē brief/ door welcken hy gemaect wert Marſchalc of onder-Koninc van Peru/ eñ Gouverneur van dry-hondert mijlen lants verder ſtreckende als het ghebiet van Pizzarro. Eñ met deſe goede nieu-maer/ ſiende dat Cuſco nu ghelegen was buyten het ghebiet van ſynen mede-geſelle/ zonder meer/ begondē de Indiaenſche onderſaten te deelen op ſyn wijſe/ Pizzarro hier van verweticht/ zont ſtracx Jan ſyn broeder/ in geſelſchap van eenige Spainjaerts/ met bevel dat hy Diego d'Almagro zoude wederlegghen/ dat hy zonder ſyn toelatinghe binnen den lande eenighe veranderinge zoude aen-richtē. Deſen nu tot den broeder ghekeert zonder beſluyt/ trock Pizzarro daer ſelf te poſt henen: In Cuſco ghekomen/ ende t'zamen ghesproken hebbende/ en wilde d'Almagro niet ghehoorzamen/ als den genen die den Keyſerlijcken brief hadde verkregē: doch hem vindende den ſwacxſten van macht/ geliet hy hem ten leſten/ in alles hem te wille te weſen. Na dien nu d'Indianen

dianen hun lant sagen te niete gaen ende ver-derven/ende datter dagheliјcx nieu hulpe van Spainjaerts toe-quam/eer sy meer vermeer-derden/begeerich wesende hun vryheyt t'her-krijgen/ om der Christenen macht te verdee-len/zoo maecktense een geruchte / hoe dat het landt Chile/van Cusco duysent mijlen na de enghte van Magalanes / was overvloedich van gout silver/ende alle ander behoeffeliјcke dinghen tot onderhout des lichaems. Piz-zarro siende dese goede oorzake/om d'Alma-gro van Cusco te verjaghen/ verweckte hem zoo veel dat hy hem tot desen aenslach uytge-zondē heeft / met verdrach indien hy dat lant goet vonde/ datmen aen den Keyser daer van de ghebiedinghe voor hem vorderen zoude/eñ zoo niet dat hy weder keerde/ sy zoudē onder-linghe deelen/het lant dat sy t'zamen ghevon-den ende ingenomen hadden/ achter-volgen-de de puncten des verdrachs ghemaeckt bin-nen Panama. Aldus deden sy van nieus veel ander eeden / hun vrientschap eeuweliјcken onderlinge t'onderhouden/ met desen beslup-te/ maeckte d'Almagro hem veerdich / ende maeckte zeer groote ghereetschap van wape-nen/ peerden/ ende alle ander zaken / nootza-keliјcken tot zulcken aenslach. Ende met vijf-hondert soldaten/eñ veel dienstbaer Indianē/ is hi vertrockē. Op de reyse leet hi veel groote onghemacken / eñ reysende over eenighe ber-ghen/ die altijts vol sneeus ligghen/ een goet deel Indianen storven van koude/ met oock eenighe

d'Almagro vertrect om het Konincrijc vā Chile in te nemen.

eenighe Spainjaerts ende peerden / zoo da
hy eyndelijck quam in het lant Chile. End
niet langhe na syn vertreck van Cusco / quam
Fernand Pizzarro tot Lima / met de Keyser
lijcke bevelẽ / te weten / d'een voor synen broe
der met den tijtel vanden Marcgraef / eñ d'an
der voor Diego d'Almagro / achtervolghend
den brief die den Keyser hem hadde gezondẽ
als voorsz is / waer door korts daer na onde
hun zijn ontstaen zeer wreede oorloghen / al
dat ten lesten den eenen in de ghevanghenis
wert verworcht / ende den anderen in huys
vermoort / zo ghy hooren zult / als ic handel
van de Borghers krijghen. Ende hier van
zal ick alleen zegghen de dinghen die yegelijc
ken openbaer zijn / om dies-wille dat ick't dic
wils hebbe hooren vertellen / ende ghevonden
veel dingen / dat d'een deel met het ander nie
en ghelijckt / om dat elck synen Capiteyn gun
stich is / ende daerenboven zegghe ic / om da
in dit landt weynich waerheydts om-gaet
Middeler tijt Mango Juga broeder vã Ata
baliba / wien Fransoys Pizzarro den Koninc
lijcken hoet op't hooft hadde gheset) hem be
wijsende een oproerich man / Fernand steld
hem in de ghevanghenis met ijseren aen d
voeten / in de sterckte van Cusco / maer korts
heeft hem Jan synẽ broeder verlost / voor da
hy hem gaf een goet deel gouts: Ende beloof
de hem oprecht ende ghetrou te wesen / heef
hem vry ghestelt. Aldus hem Mango los
vindende / eñ siende de Spainjaerts verdeel
in vee

n veel deelen/dewelcke gingen plunderende/ doodende/brandende/verderfvende ende win-nende al het lant/ zo ontboot hy heymelijcken veel Capiteynen/ bestelde middel tot der we-derspannicheyt/ ende toe-bereydinghe ghe-maeckt hebbende van alle noodighe dinghen totten krijch/begon tochten te doen in eenige plaetsen/ende doodden veel Spainjaerts inde Mijnen/met zelfs de Indianen die het gout graefden/hy zont eenen synen hooftman met een goet deel volcx na Cusco/ ende ghekomen inde stadt/nam stracx de stercke/doodde Jan Pizzarro met ander syn mede-ghesellen/doch de Spainjaerts namense haest weder in/maer Mango Juga komende op't slach met meer als hondert duysent Indianen/verbrandense/ ende doodden den meestendeel der Spainjaerts/ den Marckgraef die dit verhoorde/ niet denc-kende datse zoo veel volcx hadden/ zont Die-go Pizzarro met vijf ende tzeventich Spain-jaerts/die al om den hals quamen/ ende den Capiteyn Morgonio wert oock ghedoot/die met ander Spainjaerts quam om Cusco te ontsetten/ dan den nacht verberchder eenige. Den Marckgraef heeft van nieus gezonden Gonzalo di Tapia met tachentich peerden/ dese worden van ghelijcken met zeer groote menichten omghebracht/ zoo was oock den Capiteyn Gaete met vijftich Spainjaerts. Den Marckgraef veel daghen siende verby gaen/zonder tijdinge te hebben van syn broe-ders/ noch van ander Capiteynen/ quaet na-

Mango Iuga de broeder van Atabaliba bevechtde Spainjaerdē, neemt Cusco in, doot Ian Pizzarro eñ veel Spājaerden, eñ overwindt verscheydē Capiteynen, met haer Paerdevolck.

dencken hebbende / schickte hy noch henen Fransoys Godoi met veertich peerden / da hy hem van alles bescheyt zoude doē hebben Maer besprongshen wesende in eenen nauwen wech vande Indianen / bleven sy daer al / uyt ghenomen den Capiteyn / welcken weder-ge keert te Lima gaf alles te kennen : de doodin ghen / verderbinghen / belegeringen ende ver woestinghen dieder geschiet waren / ende ho datter noch een heyrkracht quam na Lim toe: Daerom zont hy daer henen Pieter va Lerma met vijftich peerdē / verzelschapt me veel vriendighe Indianen / die op den zelve dach vertrock: Ende de vyanden ontmoeten de wert ghestreden / zoo dat d'Indianen hu vertrec namen op eenen heuvel by Lima / dae bleven alleen twee Spainjaerts / eenighe wa ren gequetst / ende Pieter van Lerma / ware met eenen steen syn tanden uyt-ghewor per Den Marcgraef was in groote benautheyt dat syn zaken zoo slecht af liepen / hebbend verloren vier-hondert Spainjaerts / eñ om trent twee-hondert peerden / hadde gheen ty dinghe van syn broeders / ende achtede Dieg d'Almagro doot te wesen in Chile. Dus be naut van zoo veel vyanden ende arm volck Schicte hy na Alfonso d'Alvarado / den wel ken doende was met te veroveren de Chia chiapoi / (een volc in Peru) dat hy met syn vol hem te hulp zoude komen: zont oock na Tru gilio om al de Spainjaerts / tot Panama / t Nicaragua / in nieu Spainjen tot Fernan

de Marc graef Francis- cus Piz- zarro be naut zijnde ver- zocct hulpe, teghen

Co

Coꝛtese/eñ ander plaetsen/kreech over al hul-
e: Den Capiteyn die vooꝛ ander te Lima
uam/was Alfonso d'Alvarado/ende maecte
em over-Capiteyn/ ende met dꝛy-hondert
Spainjaerts/den meestendeel te peerde schic-
e hy hem henen/op dat hy niet stil en waer:
y hadde zo veel volcx vernielt als hy mochte/
ñ de belegeringe van vooꝛ Cusco gheslaghen.
Desen ginck eñ verjoech de Indianen vanden
erch by Lima/daer na quam hem ontmoetē
e Pacama Tizoia/den over-Capiteyn van
Mango Juga in't velt met vijf-en-twintich
uysent Indianē/die hy verwon eñ dede ver-
ecken. Is van daer gekomen tot Sausa syn
hequetste te vermaken/eñ ontmoettede Go-
nez van Coꝛdoia met twee-hondert Spain-
erts/hem vanden Marcgraef te hulp gezon-
en wesende: hy dan vooꝛt reysende/vont we-
erom Tizoia/die syn heyꝛ hadde vermeer-
ert om ghewisselijck de ghebaerden om te
enghen: sy hebben zeer kloet-moedich t'za-
nen ghestreden/ten lesten d'Indianen veel
erslaghen wesende namen de vlucht.

d'Indianen hy verkrijcht hulpe van verscheydē plaetsen

Alfonso d'Alvarado wertgemaect over-Capiteyn, verwint dē over-Capiteyn vā Mango Iuga.

Het 7. Capittel.

'Almagro komt weder van Chile, eñ ondancx den Pizzarren in Cusco, hy wort ghewaer de laghe die hem vanden Pizzaris, onder't decsel van t'zamen-spraec geleyt is, hy wort gedoot.

TEr wijlen dese dingen geschiedden: Heeft hem Diego d'Almagro vertrocken uyt Chile/hebbende 'tlant bevonden arm eñ niet

D'Almagro kōt weder van Chile.

rijck/ende wesende al-ree by Cusco / Mang
Juga verstaende syn komst/ vreesende beslot
te worden in't midden van hem eñ den Marc-
graef/ verloos de hope van synen staet weder
om te moghen verkrijgen/ zoo is hy met meer
als twintich duysent Indianē van Cusco op-
gebroken/ende nam syn vertreck in zeker ge-
berchten boven Guamanga/ maer om datte
een rouwe plaetse was/niet mogende zo ver
volc hem daer onderhouden / is den meesten
deel allencxkens van daer weder ghekomen
Eñ aldus Mango verzelt alleen met omtren
drie oft vier duysent Indianen/geensins wil-
lende der Spainjaerden vrientschap/ bleef in
die gheberchten. Ende doen den Presiden
van Gasca in dat Koninckrijck quam/ gelijck
noch ghezeyt zal worden/ zont hy eenige In-
dianen om hem/ welcke zeyden/ dat hy zoud
komen t'synder gehoorsaemheyt zonder eeni
ghe zorghe ofte vreese/ ende dat hy ghekome
was/om de quade te straffen/ende de goede t
loonen ende het lant te vredigen/ ende om ee
yder in syn vryheyt te stellen. De Ghesante
dan tot hem ghekomen/ende hun bootscha
uyt-ghesproken hebbende/zeyde Mango wa
dunckt u-lieden / wat zal my dan doen dese
Apo/ (want zoo heetense hun Princen) na da
ick in syn handen zal wesen/ d'Indianen ant
woorden/ hy zal u doen ghelijck Fransoys
Pizzarro dede aen uwen broeder/ hy zal u ee
huys vol gouts ende silvers eyschen/ende za
u dan zeynden te verworgen/ ende zonder an

der

ders keerden d'Indianē weder/ Mango van
ghevlucht in't geberchte als gezept is/ quam
Diego d'Almagro zeer korts binnen Cusco/
nde willende inde stadt komen als Gouver-
neur/ Fernand Pizzarro dede hem weder-
stant/ zegghende/ dat hy zonder toe-laet des
Marcgraefs synen broeder/ in wiens plaetse
hy dat Landtschap verheerde/ hem niet en
mocht ontfangen: Doch wilden hy in-komen
als een ghemeyn man/ men zoude hem zeer
gheerne huys-vestinge doen met alle syn sol-
daten/ tot datmen zoude vernemen den wille
van synen broeder: d'Almagro zeyde/ het en
was hem van gheenen noot yemanden te vra-
ghen verlof/ te komen in syn eyghen huys: al-
dus na dat tusschen hun eenighe woorden eñ
tweedrachten verby waren/ ende siende d'Al-
magro/ hoe dat Pizzarro in gheender voegen
en woude lijden syn inkomst/ is hy op eenen
nacht/ door gunst van eenighe syn vrienden
ghekomen inder stadt/ ende genomen hebben-
de/ Fernand ende Gonzalo Pizzarro, stelde
hyse inde ghevangheniße/ d'een ghescheyden
van d'ander/ eñ zoude Fernand omghebracht
hebben/ als oorzaeck wesende alles quaets/ en
hadde hy niet gehadt eenige mannen die voor
hem spraken/ des morghens vroech d'Alma-
gro met bewilliginge der Borgers/ was uyt-
geroepen Gouverneur/ volgende de Koninc-
lijcke bevelen. Eñ hebbende d'Almagro van
nieuwes verhoort/ hoe Alfonso Alvarado in
Chanccia was met veel Spainjaerts/ eñ vree-

Diego d'Almagro kōt in Cusco ende stelt Fernand eñ Gonzala Pizzarro in de ghevanckenis.

sende of hy teghen hem quaem / zont eenighe
Spainjaerts die hem zeydē / dat hy zoude ko-
men te Cusco in zynē dienst / of immers dat hy
zoude uyt syn gebiet vertrecken / maer siende
dat de boden niet weder en quamen / om datse
van Alvarado waren opgehouden / maecte hy
hem veerdich eñ vertrok van Cusco / met een
goet deel soldaten / latende eenige van syn ge-
trouste / zoo wel tot bewaringhe vander stadt /
als oock der ghevanghenen: ende op eenen
nacht ghekomen op der vliet Abancau / ende
verstaende dat veel soldaten waren gestelt de
brugghe te bewaren / ginck over door een on-
diepte / ende onversiens komende in't legher
van Alvarado / nam hem zonder eenich bloet-
stortē ghevanghen / met noch ander Spain-
jaerts. D'Almagro verhoveerdicht van de-
ser overwinninghe / keerde weder tot Cusco /
swoer niet te rusten of hy en hadde al de Piz-
zarren uyt Peru verdrevē: ende Alvarado ge-
stelt hebbende inde vanghenisse / by Gonzalo
Pizzarro: dese twee op eenen nacht de wacht /
met groote beloften om-ghekocht hebbende /
vluchteden henen totter stadt Lima: eñ heb-
bende den Marcgraef van alle dingen verwit-
ticht / nam hy vijf-hondert soldaten / met een
opgeset voornemen te gaen tegen Diego d'Al-
magro: Maer Jan van Gusman 's Koninck
ontfangher ende Diego van Mercato synen
Factoor / met eenige Munnicken van der or-
der van onser vrouwen / siende de gereetschap
die den Marcgraef had gemaeckt / om te gaen
teghen

Diego D'Almagro neēt Alvarado ghevangen, die daer na met Gonsala Pizzarro ontkōt.

egen Diego d'Almagro/ aenmerckende dat er niet uyt konde ontstaen/als eenige groote schade/ waren vlijtich hun te vereenigen/ zoo dat de zake is ghebleven by dese middelaers: welcker uyt-spraec was/ datse aē weder-zijdē de wapen zouden af leggen/ eñ dat d'Almagro Fernand Pizzarro los liet uyt de vanghenis/ eñ dat sy zouden schrijven na Spainjen aen den Keyser/ op dat hy van nieus verzage wat hem te doē hadde/ aengaende hun heerschappien/ eñ dat sy wederzijds by een zoudē komen tot Mala/ yder verzelschapt met tien Ridders om hun t'zamē te beraetslagen. Dit verdrach nu ghemaeckt/ den Marcgraef vertrock van Lima/ ende quam na Mala/ latende bevel aen synē broeder Gonzalo/ dat hy hem zoude volgen van achter met 'tgantsche leger/ ende dat hy eenige Bus-schieters in laghen zoude leggen/ lancx dē wech daer d'Almagro door moeste komen eñ hem zouden om-brengen: eñ men zeyt/ dat de Monicken van dit opstel ooc mede wisten/ doch het en ghelucte hem niet wel: want stracx doen d'Almagro tot Mala gekomen was/ eñ willende gaen om met dē Marcgraef te spreken/ eenen soldaet van Pizzarro zeyde hem inde ooze/ dat zo hem het leven lief waer/ hy zoude zonder vertoeven vertrecken/ eñ aldus te peerde ghescheden/ trock met syn geselschap henen/ eñ siende de laghe der Bus-schieters nam eenen anderen wech/ vloot na Cusco/ doende syn beklach over de Pizzarren eñ de Munnicken/ eñ zeyde dat van Pilatus

Middel van vereeninge voorge slaghen.

Laghen gheleyē om d'Almagro om te brengē.

De lage ontdeckt

herwaerts noyt onrechter oordeel en was gegheven als dat. Den Marcgraef siende hoe dat d'Almagro vertrocke was/ ende den aenslach ontdect/ vreesende dat hy synen broeder mocht quellen/ zondt hy Diego d'Alvarado hem te vredighen/ende dat hy op aller voegen zoude beneersligen den pays tusschen hun te sluyten. Betuygende met eet/ dat hy onschuldich was van het gene synen Broeder hadde ghedaen/ende dat hem leet was het gene datter gheschiet was. Aldus Alvarado hem betrouwende op syn woorden/trock om te vinden Diego d'Almagro/ende hem alles inbeeldede/badt hem dat hy ter liefde van hem wilde bewillighen / hem te vereenighen ende synen gantschen vrient te worden/ ende dat den Marcgraf gantsch onwetende was / van het ghene dat teghen hem was toe ghelept/ja dat hy oock heeft gheswooren niet meer yet te bestaen/tot alder tijt dat van den Keyser zal gekomen zijn nieu bevel. D'Almagro al-hoewel hem van eenighe syn vrienden was geraden/ dat hy hem niet en moest betrouwen op de beloften vanden Marcgraef/evenwel door het biddē van Alvarado/nam hy aen het verdrach/ende van nieus vrienden ghemaect/liet hy Fernand Pizzarro los/ den Marcgraef siende synen Broeder los/ verghetende de beloofde trouwe/eñ die met soo veel eeden was bevesticht/gehitst van synen broeder/ zont hy korts Achincha loosselijcken tot Diego d'Almagro/ hoe datter nieuwelijcx was gekomen

accoort tusschē Pizzarro ende d'Almagro.

en bevel vanden Keyser/ dat hy stracx zoude
gaen/in't lant dat hy ghevonden ende ingeno-
men hadde. D'Almagro antwoorde/ dat zoo
haest hy het bevel zaghe/ hy bereet was dat te
ghehoorzamen/ daer niet dat hy hem niet en
wilde upt syn Heerschappen wijcken / den
Marcgraef/herzeyde/ dat indien hy hem niet
stracx van Cusco en maecte / dat hy hem daer
upt met ghewelt zoude jaghen/ zonder te bre-
ken het ghemaeckte verdrach/ ende dat upt
cracht des nieuwen bevels: d'Almagro vast
ende bestandich in syn voornemen bevestich-
de/ dat siende het bevel hy zoude gaen upt het
landt. Den Marcgraef met deser antwoor-
de/maecte hem veerdich met een goet ghetal
Spainjaerts/ende veel Indianen: Ende ver-
trock van Lima/ zegghende/ dat hy woude
gaen verjagen syn vyanden van Chincha/een
plaetse syns ghebiets: d'Almagro verstaende
syn komst/ ende hem vindende minder van
macht/nam syn vertrec op Gaitara/eē hooch
ende klippich gheberchte/ maer van de vyan-
den vervolcht/vluchtede tot Cusco/ende ver-
gadert hebbende al syn volck/ dede hy de In-
dianen maken veel helmen/ende ander wape-
nen/zoo wel van gout als silver/ liet ghevan-
ghen stellen alle de Spainjaerts/die ter ander
zyden gheneghen waren/ ende eenige hoofden
zont hy te verworgen. Den Marcgraef hem
vindende vermoeyt / makende Fernand syn
broeder den Oversten des gerichts/ eñ Gon-
zalo over-Capiteyn zontse met al het leger na

Nieuwē twist tusschē d'Almagro eñ Pizzarro.

Cusco tegen Diego d'Almagro/ende hy keer-
de wederom tot des Koninckx stadt/oft Lima
D'Almagro verstaede de komst der vyanden
uyt der stadt komende/ leyde twee mijlen van
daer synen legher/ in een stercke plaetse/ende
bedeelde syn volc ten besten dat hy mochte: hy
schickte voor-uyt den Capiteyn Hordoniez,
met den voet-volcke verselschapt met veel
vriendighe Indianen / den welcke hem ley-
den op de heyrbaen tusschen den berch ẽn de
stadt/op den Oever van een kleyn Meyr/ende
maecte Capiteyn vandẽ peerde-volcke Fran-
soys di Chlaves/ende Jan Tello/ ende zondt
Alfonso Perez met ander Spainjaerts/ende
veel Indianen op een ander plaetse na 'tghe-
berchte toe/op dat soo het noodich waer / sy
de vyanden souden van ter zijden treffen.
Fernand Pizzarro daelde in't vlac velt/ ende
siende de vyanden stil staende/ zont den Capi-
teyn Merca Dilio/ met den meestendeel van
de Ruyterije/ met een goet deel Indianen/om
te besien offer eenighe lagen waren; desen ge-
vonden hebbende Alfonso Perez/gheboot syn
vriendighe Indianen / datse de ander India-
nen souden aen-vallen/ende den strijt aenghe-
gaen zijnde/Pizzarro zont syn Bus-schieters
de Ruyterije vanden vyant aen te vallen/ de-
welcke vele met het schieten treffende/ Fran-
soys di Chlaves siende de syne qualijck ghe-
handelt/liet lossen eenighe stucken grof ghe-
schuts/ende doot schietende eenighe van syn
partije/de ander bevreest zijnde keerdẽ stracx
te rug-

Strijdt tusschẽ Pizzar-ro ende d'Almagro.

e rugghe: maer daer op aen komende Fer-
and Pizzarro eñ synen broeder/dedense moet
ervatten/ende sy weder inde spitse keerende/
vert van weder-zijden wreedelijck ghevoch-
en: ten lesten verkreech Pizzarro de over-
vinninghe ende ghebruyckthense zeer wree-
elijcken/ Diego d'Almagro hem vindende
niet zeer wel te passe/ en quam niet in den
strijdt/ ende zijnde op een berchsken siende
de syne nederlagich/begaf hy hem ter vlucht/
maer wesende vervolcht van Fernand Piz-
zarro werde ghevangen/ ende inde ghevanc-
kenisse ghestelt/ ende dede hem zulck proces/
dat hy hem veroordeelde ter doodt/ hem te
last legghende/ dat hy t'synen weder-kee-
ren van Chile/was in Cusco ghekomen met
ghewelt/ ende hadde hem en synen broeder
ghevanghen gheset/ zonder eenighe oorzaec/
ende het Landt ghedeelt op syn wijse/ zon-
der te hebben macht van den Keyser/ was
oorzaeck gheweest van veel Spainjaerden
doodt/ hadde het bestant ghebroken ende den
eedt: Ende ghestreden teghen het ghericht
des Koninckx. Diego d'Almagro/doen hem
te kennen was ghegheven het vonnisse/ voel-
de daer van een uyt-nemende droefheyt/ be-
riep hem op den Keyser. Dan Pizzarro al-
zoo hy hem niet en wilde toe-laten het be-
roepen/ zoo badt hy hem dat hy door de lief-
de der barmhertichheyt Godts/wilde te vre-
den zijn het oordeel te weder-roepen/ om
dies-wille dat hy zoo zeer oudt/ende swack/
ende

D'Almagro gevangen, wert ter doot veroordeelt.

ende jichtich was/ende by aldien hy hem nie en woude los laten/ dat hy hem ghevangher wilde houden den weynighen tijt die hy te le ven hadde/ om boet te doen van syn zonden Ende voorts dat hy bedencken zoude/ dat hy wel de zonderlinghe oorzaeck was/dat syne zeer lieven broeder den Marckgraef/was in zulcker hoogheyt/eer ende rijckdom geklom men/ende oock dat hy zelf synen ghevanghe was gheweest/ ende hadde hem moghen doe sterven onverhindert van iemant/ eñ dat hy't niet en hadde willen doen: hy was des-gelijc oock ghebeden van eenighe Edel-lieden / by zonder van Diego d'Avarado/ den welcke doen hyse vredichde/hadde belooft het leven te stellen/voor wie dattet wesen mocht die syn belofte brake: ende dit deden sy al met over bloedige tranen/eñ met zulcke woorden/dat s zouden gestilt ende beweecht hebbē het hoof van eenen zeer fellen Leeuwe / ende versacht een hert harder als eenen Diamant: Doch uyt desen man en was gheenen middel eenich teercken van medelijden te putten. Eñ aldus gebiecht/ ende syn erfgedachtenisse gemaect: Fernand Pizzarro zont dat hy inde ghevanc kenis zoude zijn gheworcht/ende op de merc openbaerlijck onthooft. Ende dit was 't eyn de van Diego d'Almagro. Velen mis-haech de dese wreetheyt / doch meest van al Diego d'Alvarado/ende daerom trock hy na Spain jen/om te gaen in't Hof/hem te beklagen van den Marcgraef ende syne Broeders. Doch

Bidt om genade.

D'Almagro wer de ghe-doot.

ghekō-

ghekomen wesende te Valledolid/is haest gestorvẽ/ende men zeyt dat hy vergift was/om dat hy in zulcken voorneemen henen reysde. D'Almagro was van slechten ende nederen staet/ende noyt en heeftmen konnen weten wie synen Vader was/hy en konde lesen noch schrijven/hy was vlijtich ende begeerich na eere/als hy iemanden deucht dede/wilde hy dattet een yder wiste/hy was zeer wreet tegen d'Indianen/hy liet eenen Sone na hem ghenoemt Don Diego gelijc hy/den welcken hy hadde by een Indiane binnen Panama.

Diego D'Alvarado reyst.

Het 8. Capittel.

De Pizzarren bestaen, ende doen verscheyden inneminghen van Landen, Fernand Pizzarro wort in Spainjen ghevanghen geset, Fransoys Pizzarro ghedoot in syn huys, den jonghen Diego d'Almagro grijpt aẽ 'tgebiet van Peru.

NA dat Pizzarro d'Almagro hadde ghe-richtet/deelde hy den roof onder de soldaten/beschicte de dingen van Cusco/ende is getrocken by den Marcgraef synen broeder/dese bestelden volck om te gaen ontdecken eñ innemen nieuwe Landen: Ende zonden Pieter van Valdivia met twee-hondert soldaten na Chile: ende Gonzalo Pizzarro na Colina/een zeer rijck landtschap van gout/ende dat inghenomen hebbende/trock voort na Canella/maer ten lesten arm ende verdorven is weder

verschei den inneminge van Landen

der ghekeert. Hy zont Pieter van Vergara na Bracamori / doch hy vont een arm ende strijdtbaer volck / het welck daerom noyt is gheweest verovert. Hy zont eenighe Capiteynen na Trugilio / ende Chiachiapoi / ende ander plaetsen: Aldus de Spainjaerts met zeer veel bloet-vergietens ende zeer ontallijcke wreetheden / hebben verwoest ende vernielt het beste deel van desen Koninckrijcke, na dat den Marckgraef dus dese Capiteynen hadde uyt-ghezonden / om in te gaen nemen de voorschreven Landtschappen: Vont hy raedtzaem Fernand sijnen broeder te zenden in Spainjen / met het proces van de doot van Diego d'Almagro / ende het vijfde des Koninex: ende hoe-wel Fernand van eenighe ontraden was daer te gaen / om dies-wille dat hy in geenderley maniere / voor den Keyser hem en zoude konnen verontschuldighen van de doot van Diego d'Almagro / dat oock Alvarado was ghegaen ten Hove met zeer groote klachten / zoo wel teghen hem als teghen syn broeders / is even-wel henen ghetrocken / betrouwende in hem-zelven / zegghende / dat hy grooten loon verdient hadde / voor de weldaden die hy syn Majesteyt ghedaen hadde / om dat hy het Landt ghevredicht hadde / ende door het ghericht de oproerighe ghestraft. Aldus dan in Spainjen ghekomen zijnde / met eenen grooten deel gouts / quam in het Hof / ende niet lange na syn daer-komst / wert hy uyt Keyserlijck be-

Fernād Pizzarro reyst na Spanjen daer hy ghevangen gheset werdt, om de doot vā d'Almagro.

vel om de doot van Diego d'Almagro/gestelt in het slot van Medina del Campo/ genoemt Motta: Ende noyt en heeftmen van syn uytkomst yet vernomen. Doen nu Fernando Pizzarro vertrocken wesende van Lima na Spainjen: daer in des Koninckx stadt ende ander plaetsen/ waren al veel vrienden van Don Diego/ zoo wel des Vaders als des Soons/ die sich vonden arm ende wanhopich/ om datse waren berooft gheweest van de Pizzarren/ van alle hun goederen. Jan di Rada een der byzonderste hoofden beraetslaechde met Don Diego/ dat hy wreken zoude de doot des Vaders: dit versworen verbondt dan bestaende/ begonden hun te versien van wapenen/ ende ontboden al hun vrienden ende bondt-ghenooten/ dat sy zoo haest sy mochten tot Lima zouden komen. Den Marckgraef ghewaerschout wesende/ hoe dat d'Almagristen hem wilden ombrenghen/ en achte dit niet met allen/ ende denckende dat sy het zeyden/ om eenighe onwaerdichheyt diese teghen de zulcke hadden/ zoo antwoordde hy/ men zoudese laten begaen. Ende dat sy ghenoech hadden te lijden het onghevallich deel dat hun over-ghekomen was / zonder datmense meer vervolghen zoude. Maer hy van nieus wesende ghewaerschout dat hy hem wel wachten zoude/ datse zonder eenich twijfel hem dooden wilden / al-hoe-wel hy een weynich daer van beroerde/ zeyde/ dat hy zulcx niet en geloofde.

Dē jongē Diego d'Almagro maeckt verbonden om de doot syns Vaders te wreken

Ian de Herada 'thooft vande conjuratie.

Doch

Doch heeft al even-wel ontboden Jan Vela-
ques synen Stadthouder / welcken niet m
ghende komen/onlustich wesende / zondt d
Doctoor Picado/ den welcken gekomen/ d
Marcgraef vraechde hem/of hy niet met a
len en hadde verstaen / dat Don Diego va
zoude toe-leggen/hoe hy hem mocht ombre
ghen/antwoordde neen: Eñ dat hy niet vre
sen en zoude/houdende altijt recht dẽ staf de
gherichts/ de bont-genooten waren gewae
schout/ dat indien sy hun zake niet haest e
deden/sy zouden ontdect worden. Dus Ja
di Rada verzelt met elf vrienden wel ghew
pent/troc over de Merct vande stadt/roepe
de/ leven moet den Koninck/ eñ sterven mo
den tyran: sy quamen in't huys vandẽ Mar
graef/den welcken hoorende de stemmen / e
'tgherucht/ kreech groot nadencken van 'tg
ne dat te volghen was/ende dede de zale slu
ten / ende ginck hem wapenen/ Fransoys
Chlaves dedese open/ meynende syn mac
genoechzaem te wesen hun te wederhoude
Maer d'Almagristen quamen met gewelt i
ende met eenen sweert-slach in't hooft doo
den sy hem. Den Doctoor gaet af in den h
door de venster met den riet-staf inde mond
Marten di Alcantara den outstẽ broeder va
den Marcgraef/ met ander huys-knechte
beschermende de kamer-deur/hun dunckend
genoechzaem te wesen tegen allen/stelden h
ter weer/ tot dat uyt-ghesprongen quam d
Marcgraef: den welckẽ niemant meer leve

de Marc graef Pizzarro wort in syn huys bespröngẽ.

vinden

vindende van synen broeder/ zeyde/ laet ons vromelijck weeren teghen dese verraders/ ick sweer by Godt/ wy alleen zijn mans genoech hun al t'zamen om te brengen: maer syn broeder stracx ghedoot wesende/ hem alleen vindende/ verweerde hy hem zeer kloeckelijckẽ/ maer de vyandẽ hem overvallende/ gaf eenen hem eenen steec inde kele/ waer van hy stracx doot neder viel. Aldus eyndichde Fransoys Pizzarro den loop syns levens. Hy was ghe-boren van Trugilio een stadt in Spainjen/ hy was sterc van lichaem/ groot-moedich/ doch valsch/ wreet/ onachtzaem/ was niet met al-len gheleert: men zeyt/ dat hy den Sone was van eenen Gonzalo Pizzarro/ den welcken was Capiteyn binnen Navarra: eenighe zeg-gen/ hy was een echt kint/ ander zeggen neen/ dat hy ghelept was voor de Kerck-deur/ ende datmen niemant en vont die hem woude op-voeden/ dat hy daer na wert ghekent van sy-nen Vader/ ten lesten gestelt van hem de Verc-kens te hoeden/ eñ om dat hyder op eenighen dach een deel verlore/ niet dervende weder te huys keeren/ liep henen na Sivilien/ eñ verre van daer/ over in Indien in't lantschap Vra-ba/ met Alfonso d'Hojeda. Zoo haest als de Marcgraef doot was/ d'Almagristen begon-nen te roepen/ leve den Koninck/ ende Diego d'Almagro/ eñ op desen gheroep quamen veel vrienden vanden Marcgraef toe-gheloopen/ eñ daer ghesch iedden onder hun eenige doot-slagen: Dan alzoo d'Almagristen veel waren/

de Marc graef werdt ver-moort.

VVat hy voor eẽ geweest is.

deden sy d'ander wijcken / sy plunderden h
huys vanden Marcgraef/eñ van ander rijc
lieden die hem toegedaen waren/ eenige we
den ghevangen/ander vluchteden/ vreesen
de vyanden. Don Diego dede sich sweere
Gouverneur/tot datter den Keyser in zou
versien/ende gaf den Richt-staf syne allerg
meynsaemste vrienden/ nam op omtrent dr
hondert soldaten/nam de wapenen ende
peerden der ghener die hy niet en betroude/
maeckte Jan di Rada synen over-Capitey
Dit gedaen trock na Cusco/hy was van een
ge borgers hem gunstich/wel/ter ander zij
van syn onwillighe ghevcynsdelijck ontfa
ghen. Daer na tot Cusco syn woorden geve
len tusschen een ghenoemt Grazia d'Albar
do/eñ Christoffel Sotello/Albarado heeft
sen met rappier-steken omghebracht/eñ he
bende oock voorghenomen te dooden/D
Diego/den handel wert ontdeckt/ende D
Diego heeft zelfs de hant daer aen gheslag
ende hem ghedoot.

Diego D'alma groden Iongen neemt het gouvermēt aen.

Het 9. Capittel.

Den Keyser schickt Vaca di Castro, te slissen
tweedrachten van Peru, den welcken do
hy Diego verwonnen hadde, liet hem o
hoofden.

Daer na ghevielen ander zaken / alzoo d
den Keyser tijdinge hebbende van hun o
eenic

enicheden/ende van de doot van Diego d'Al-
magro / ende den Marcgraef Fransoys Piz-
arro met noch ander Spainjaerts / zondt hy
den Licentiaet Vaca di Castro / dat hy zou-
de doen een recht onderzoeck / welcke dat de
schuldighe waren. Ende dat hy zoo haest het
moghelijck waer / zoude stellen het Landt in
vreden. Met dit bevel trock hy upt Spain-
en / ghekomen te Panama / voer hy na Peru /
maer door de teghen-winden / quam hy tot
Bonaventura / van daer te Lande reysende
met grooter moeyten dweersende het gant-
sche ghebiet van Benalcacere / quam tot Chi-
o / verstaende de handelinghen van Don
Diego / Ende hoe dat hy niet en hadde wil-
len ghehoorzamen Gomez di Tordoia / die
bevel hadde het besitten van Cusco te nemen
n synen naem. Van daer is hy ghekomen tot
Trugilio in Peru / latende Diego di Mora
voor Stadthouder van dese stadt / met twee-
hondert soldaten in verscheyden plaetsen op-
ghenomen. Ende hy trock zoo voort tot Li-
ma : ende aldaer aenbiedende syn Koninck-
lijck bevel / werdt van alle de Borghers aen-
ghenomen voor Gouverneur van Peru. Hy
nam op in leeninghe tien duysent ducaten om
de soldaten te betalen: nam meer volck op /
cocht wapenen eñ peerden / ende met vijf hon-
dert Spainjaerts troc na Guamaica / schreef
van daer aen Don Diego (die alree van Cusco
was vertrocken met synen legher) dat hy de
wapenen zoude af leggen / ende zoude komen

Vaca di Castro wort in Peru ge sonden om den twist te stillen.

in syn ghehoorzaemheyt/dat hem alles zoud
zijn vergheven/dat hy hem zoude gheven o
zeer heerlijcken daer in't Lant te moghen l
ven/achtervolghende synen staet. Don Di
go antwoordde / dat indien hy hem gave h
ghebiet van synen Vader/ ende eenen Keyse
lijckẽ brief van vergiffenisse/dat hy van alle
te vreden waer. Dan niet/ hy en wilde he
op woorden niet betrouwen/uyt oorzaeck d
ter wijlen men handelde van verdrach / de
anderen ginck loosselijcken toe-legghen/he
syn volck afhendich te maken / ende tot he
te trecken. Vaca di Castro verstaende / h
Don Diego ghesint was/brack op van Gu
manca om dattet een rouwe plaetse is/ en
voort treckende / leyde synen legher op e
hoochte/ die van den volcke des Lants is g
heeten Chiuppa/ in't gesicht der vyanden/
hadde Don Diego voorsichtich geweest/do
Vaca di Castro den berch op klam / wesen
syn volck van gaen heel vermoeyt eñ zond
orden/hy hadde hem overwonnen: Des a
deren daechs schickten beyde de Capiteyn
hun volck tot den strijdt/ gevende een yder
syne moet / belovende den loon der verwi
ninghe: Ende dat die verloor oock verlies
zoude leven/eere/goet eñ heerschappije. D
Diego plantede het gheschut in een vlac
plaetse/ waer over Capiteyn was Pieter v
Candia / om te beter de vyanden te treffe
maer den Vendragher van Vaca di Cast
Fransoys Carvajale/dit ghewaer wordend
ley

Strijdt tusschẽ Vaca di

eyde het leger in een ander by-liggende plaet-
e/ daer't van't geschut niet en mocht bescha-
icht worden/ Don Diego stelde de Ruyterye
p beyde zyden van't gheschut/ende het voet-
olck in't midden. Hy stelde hem-zelven in
en rechten vleughel/verzelt met veel India-
en/gewapent met pycken/ steenen en pylen.
Vaca di Castra hem hebbende ghestelt inde
oor-spits vanden stryt met dertich peerden/
ie syne deden hem vertreck nemen inde ach-
erhoede: de Ruyterye ghedeelt in twee hoo-
en/op de rechter-zyde was Alfonso d'Alva-
ado / op de slincke Paralvares Olguin met
e Koninckly cke Vane / ende het voet-volck
n't midden. D'Indianen van Don Diego
aren d'eerste die den stryt aen-vingen. Den
trydt dan nu aen-ghegaen/ werden sy vande
yanden af ghedreven: Don Diego gaf hem
outelycken voor-uyt/ daer wort van weder-
yden eenen tydt lanck ghevochten/ het voet-
olck van Castro heeft gewonnen des vyants
heschut. Ende die van Don Diego hadden-
er veel verslaghen/ende ghenomen twee Va-
en: Den strydt was zeer vermengt/ende vol
heroep ende gekrys/ de nacht was aenstaen-
e/de verwinninge twyfelich/elcke zyde was
egeerich het velt te behoudē/ daer wort met
eel dootslaens ghestreden/ zoo dat ten lesten
Vaca di Castro d'overwinninge behiel. Daer
leven van't Keyserlycke volck/meer als dry-
ondert Spainjaerts / oock den meestendeel
er Capiteynen: Van d'ander zyde hondert

Castro eñ Diego d'Almagro den jonghen.

Vaca dē Castro wint dē strydt.

ende vijftich / eenige vloden tot Guamanga/ ende ander plaetsen / maer ghevanghen ghe- nomen wesende door ghebodt van Vaca di Castro / sy werdē gelevert aen den Licentiaet de la Gama/ den welcken de overste den mee- stendeel zont/ sommighe te vierendeelen/ende sommighe te hanghen: Sommighe soldaten zont hy in ballinckschap. Don Diego vluch- tede binnen Cusco met vier soldaten/meynen- de syn leven te behouden/maer Roderigo Sa- lazar synen Stadthouder/wien hy veel schoo- ne giften hadde gheschoncken/verstaende syn nederlaghe / in gheselschap van noch ander borghers / hebbender handt aen gheslaghen/ ende gelevert in handen van Vaca di Castro/ welcken hem dede onthoofden. Doen Don Diego nu doodt was/ bleef het Landt in vre- den. Vaca di Castro bedeelde veel Indiaen- sche volcken onder syn getrouwe krijchs-lie- den/ de ander schicte hy te gaen winnen nieu- we Landen. Ende zoo veel alst hun moghe- lijck ware vermoeyden sy de Indianen in de goudt-Mijnen / ende ander arbeyden ende groote ellendicheden.

Don Diego vlucht in Cusco ende wert vā zijn eygē stadthouder gevangen ghelevert aē Vaca di Castro, die hem dee ont hoofdē.

He

Het 10. Capittel.

Vasco Nunes onder-Koninck van Peru, willende met ghewelt doen onderhouden het ghebodt van der Indianen vryheyt, maeckt hem by de Spainjaerts ghehaet, Gonzalo Pizzarro stelt hem teghen hem op, den onder-Koninc doodt een bevel-hebber des Koninex van Spainjen.

Middeler tijt dat dese dinghen in Indien verby liepen / heeft den raet van Indien door ghebodt des Keysers / bestelt de bevelen van der Indianen vryheyt / eñ daer werdt verkoren tot Viceroy / dat is onder-Koninck van Peru / met Keyserlijcke bevel-brievẽ Vasco Nunes Vela / een man van hoochmoediger herten / ende vertrock van Spainjen met vier Auditeurs oft opsienders / te weten / den Licentiaet Diego di Cep da / Ortiz / ende Jan Alvares / eñ den Doctoor Lisondi. Ten eynde Januarij 1544. quamen sy tot Nombre de Dios: eñ alzoo hy daer vont eenighe Spainjaerts gekomẽ van Peru met groote menichte van gout en silver / om voort na Spainjen te varen / wilde den onder-Koninck weten in wat voegen sy dat verkreghen hadden: want hy hadde verstaen / dat sy verkocht hadden hun Indianen / het welck was tegen de Wetten die nieuwelijck ingheselt waren. Gheboot de Ampt-mannen des Koninex / dat sy dat goudt behielden / tot alder tijdt dat hy de waerheydt daer van wiste. Om welcke oorzake

Vasco Nunes vela Viceroy vã Peru.

zake veel Borghers zeer toornich wierden: Zonderlinge om dat die stadt was buyten syn ghebiet. Ten hadde gheweest door de auditeuren/ende ander voorbarichste vander stadt die dit middelden/ biddende dat hy te vreden waer hun goederen weder te gheven/ zonder twijffel hy hadde alles verbeurt ghehouden/ hoe-wel niet gheerne dede hy ghenade. Hy is korts vertrocken van Nombre de Dios/ende ginck over lant na Panama/zeer veronweerdicht teghen de Auditeuren/ om eenige oneenicheden/zeggende menichmael/dat den Keyser ende den Raedt van Indien/ hem hadden ghegheven voor Auditeuren/eenen jonghen/ eenen sot/eenen plompaert/ ende eenen onwetenden. Cepeda was den jongen/Jan Alvares den sot/ den Doctoor Lisondi den plompaert/Pieter Ortiz den onwetenden/ om dat hy geen Latijn en konde. Aldus troc hy van Panama/voer na Peru/in dertien dagē quam hy te Tumbes/daer noyt schip te voren in zo korten tijt dese reyse en hadde ghedaen/ende daer gaf hy begin de Indianen te stellen in vryheyt/ende gheboot sy zouden de Spainjaerts niet gheven eenighe leeftocht zonder betalē/dat hun oock de Spainjaerts niet meer en zouden belasten tegen hunnen wille: Want daer te voren de Gouverneurs van desen Koninckrijcke van Peru/ hadden gestelt een Wet dat elck Spainjaert die te voet ginghe/ van d'een dorp na 'tander/ de Caciquen hem zouden bestellen drie Indianen om syn packinghe te dra-

De Viceroy ende de Auditeuren oneenich tegen den anderē.

De Viceroy wil d'Indianen in vryheyt stellen, volghende

e dragen/ ende die te peerde waren vijf: ende
at dese Cariquen elcke Spainjaert gaven te
ten een Hoen/ een Konijn/ eyeren/ ende eenen
ot wijns vandē lande / die sy noemen Azua/
nde dat al zonder eenighen loon: Dus heeft
en onder-Koninck dit al verboden. Hy daer
ock vindende te Tumbes een Priester/ ende
enen dienstknecht van Gonzalo Pizzarro/ die
eyde hadden gheweest in den veltslach tegen
Diego d'Almagro/ zont hy gehangen te wor-
en. Tot S. Michiels benam hy Diego Pa-
omino syn slaven/ om dat hyse qualijck han-
elde/ ende hy dreychde swaerlijck te straffen/
die teghen syn vermogen yet porren zouden/
nde quam aldus binnen Trugilio / ende liet
yt-roepen het gheordineerde bevel: ende de
orghers hun daer van willende appelleren/
vilden't niet toe-laten/ zeggende/ dat hy uyt-
ghedruckt bevel van den Keyser hadde/ dat te
chtervolgen/ zonder te hooren/ noch te ont-
anghen eenich beroep: Dus yder siende de
ardicheyt ende hartneckicheydt des onder-
Konincx/ vervloeckten hem ende de Wetten/
nde den ghenen die oorzaeck was datse ghe-
naeckt waren. De ghene die slaven hadden
ie met het ijser des Konincx geteeckent wa-
en/ die beklaechden sich/ zeggende/ datse gee-
en anderen middel en hadden als desen / om
un wijf ende kinderen te onderhouden: de
ghene die het lant hadden helpen innemen/ be-
laechden hun oock zeer/ en waren onwillich
ier in te bewilligen / hebbende hun leven eñ

den last vanden Keyser.

Doet eē Priester hangen

De Spāiaerdeñ zijn onwillich te obedierē de vrystellinghe der Indianen.

goederen versleten in des Keysers dienst/hen hebbende ghewonnen ende behouden zoo rij een Koninckrijck/ende dan te moeten hebbe zulcken quade belooninghe. Oock eenen broe Pieter van onser Vrouwen orden zeyde: a wat arghe vergheldinghe gheeft syn Maje stept de ghene/die hem zoo wel ende ghetrou welijck hebben ghedient: Ende dat die We ten streckten meer tot rooverije/ als tot hey lichept/ende ghereehtichept. Dat oock elc ghebodt datter quam niet en reyckte tot a deren eynde/ dan dat de Keyserlijcke inkon sten zouden vermeerdert worden. Waeror den onder-Koninck hem zont op eenen nach te verworghen. Al-ree was in alle plaetse vermaert de onnetelhept des onder-Konin ende de straffe Wetten die hy mede broch Zoo dat de Spainjaerts begonden oproeric te worden/zeggende/liever te willen sterver dan zulcke Wetten te willen ghehoorzame Ende hebbende den onder-Koninck ghezo den in Cusco eenen synen Stadthouder/ t Vaca di Castro/ en heeft hem niet willen on fanghen door het verzoeck der Borgeren. E korts is Castro van Cusco vertrocken m veel Spainjaerts/ende quam tot des Konin stadt/oft Lima/om te sien hoe de zaken si toe-droeghen. De Borghers verstaende sy komst/ende van het volck dat hy met he bracht/lieten hem wetē dat hy niet in de sta en zoude komen: dat hem eenich quaet zou over-komen/om dat hy den Stadthouder d onde

Eenen broeder Pieter vander ordre vā onser vrouwē deur bevel van den Viceroy by nacht te verworcht.

onder-Koninck niet hadde willen ontfangen: ende dat hy eenich quaet nadencken zoude ge-ven te komen met zoo veel volcx: ende dat hy zoude weder keeren te Cusco/ende houden de stadt in den naem des Koninck. Maer Vaca di Castro bedenckende dattet synder achtbaer-heyt niet en betaemde te rugghe te keeren/liet achter den meestendeel van synen volcke/ om gheen quaet nadencken te gheven / is voorts ghetrocken/ ende quam haest tot Lima/ ende vondet alles in verwerringhe. Andere had-den den onder-Koninck gheraden/ dat alzoo haest hy mocht zoude vertrecken van Trugi-lio/ ende zoude komen tot Lima / eer datter Vaca di Castro binnen quame: des haestede hy hem zeer: ende komende onderweghe in een plaetse ghenaemt la Fossa/ vondt hy een brieffken ghehecht/dus inhoudende.

Zoo wie dat komt om te benemen mijn goet, VVel toe te sien behoeft hy, wat hy doet, Oorzake, want hy 'tleven laten moet. Pasquil.

Hem was oock ghezeyt/ dat de Borgers van Lima beraden waren hem te verjaghen uyt Peru/ zoo verre hy het bevel niet op en hiel/ tot datter den Keyser anders in zoude verzien. Den onder-Koninc hier van zeer t'onvreden wesende/ trock van la Fossa voorts: ende we-sende by Lima/ willem Suares Factoor oft Bevelhebber des Koninx/quam hem tegē/eñ dede hem van wegē den Raet sweeren/dat hy onderhoudē zoude hun privilegien/ vryhedē/ toela-

toelatingen diese vanden Keyser wel eer hadden ghehadt/ ende dat hy ghedooghen zoude/ datmen hem zoude der nieuwe Wetten mogen beroepen op het oude recht. Den onder-Koninck swoer/dat hy zoude doen al wat tot dienst ende eere synder Majesteyt behoorde. Ende quam aldus binnen de stadt / ondanckx yghelijcken/ ende liet de bevelen uyt-roepen. Ende alzoo hy van eenighe van den synen gebeden was/dat hy't niet en zoude doen/dat de Spainjaerts tegen hem zouden opstaen/ antwoorde zeer vermetelijcken / dat hy in allen voeghen synen eygen wille ende des Keysers ghebodt zoude volghen/eñ stelde Vaca di Castro inde vanckenisse/ om dat hy syn bevelen binnen Cusco niet en hadde willen aennemen/ hem oock te last legghende / dat hy de Indianen hadde verdeelt / als Gouverneur: Ende dat hy was ghekomen in ghebruyck van wapen-daet/ teghen Don Diego/zonder verlof vanden Koninc/ waerom dat hy hem voorts heeft ghezonden ghevanghen in Spainjen. De Borghers van Lima siende de handelinghen des onder-Koninckx/ende de gevanclijckheyt van Vaca di Castro/den welcken hun nu gunstich ende behulpich was meer als te voren/ werden sy op hem zeer t'onvreden/ zo dat den meestendeel schreven aen Gonzalo Pizzarro/ den welcken doen was tot Chiarche by syn Mijnen/ zonder elders op te dencken als op dese syn zaken/ dat hy zoo haest hy mocht zoude komen tot Cusco / om zeker nootzakelijcka

Vermetelheyt eñ opgeblasentheyt vã den Viceroy.

Hy stelt Vaca di Castro inde gevanckenis ende zent hẽ voorts in Spanjen.

ijcke dinghen. Aldus Pizzarro gekomen tot Cusco gaven hem te kennen de strenghe bevelen/ die den onder-Koninck hadde gebracht/ ende dat hy gheensins en wilde toe-laten het beroep op ander recht: baden oock Pizzarro dat hy hem bewillighen wilde/op de Rechten als Capiteyn ende voorstander der Vane/ om te beschermen hun lijf ende goet/ beloofden hem al te wesen oprecht ende ghetrou. Pizzarro antwoorde datse hem zulcx niet en souden ghebieden/ want hem te stellen teghen de bevelen/was ghelijck hem te stellen tegen den Keyser/ den welcken zoo strenghelijck geboot datmense achtervolghen zoude: doch d'inwoners des lants met noch ander hun gerechticheden/maeckten hem zoo veel wijs/ dat hy den last heeft aengenomen. Aldus Pizzarro ghemaeckt Gouverneur ende Overste voorstander van Peru/liet de Vane vlieghen/ ende versamelde kortelijck meer als vier-hondert soldaten. Den onder-Koninck te kennen gegheven zijnde/ hoe sy binnen Cusco Gonzalo Pizzarro hadden tot Gouverneur verkoren/ ende wat vloec hy al-ree hadde op-genomen/ sont hy Jeronimus di Laoza Bisschop van Lima/tot Cusco/hem te bidden dat hy wilde te vreden wesen/ na te laten het voornemen dat hy teghen den Koninc had aengevangen/ ende dat hy te Lima quaem hem met den onder-Koninc verzoenẽ/ hem verzekerende dat hy gheenderley bevelen en bracht tot synder schade/maer waren om hem groote weldaden ende

Gonzala Pizzarro werde versocht hem te stellẽ tegen den Viceroy met belofte vã hem te assisterẽ, 'twelck hy eerst afslaet, maer daer na aenneẽt eñ licht soldaten op.

ende veel loons te gheven. Doch den Bis-
schop keerde weder zonder eenich bescheyt;
want hem Pizzarro niet en wilde hooren.
Den onder-Koninc siende de meyninge ende
gheneghentheyt van Pizzarro/ vreesende of
hy af quame te Lima met synen leger/ eñ dat
hem yet quaets mocht overkomen/ mits dat
hy gheen volck en hadde om hem te bescher-
men/300 nam hy aen vijftich Bus-schieters
tot synder lijf-wacht: nam voorts 300 veel
volcx op als hy mocht:zont in eenighe plaet-
sen/ om nieuwe hulpe: hy nam tot hem het
vijfde des Konincx/ dat Vaca di Castro had-
de ghereet ghelegt om in Spainjen te zeyn-
den: nam noch eenich ghelt op in leeninge om
de soldaten te betalen. Ende aldus is korte-
lijck ghekomen Pieter di Puelis van Guave-
ro ende Gonzalo Dias van Piura/ met vee
Spainjaerts van Chito/maer ten lesten korts
na hun komste te Lima/synse bykans met a
het volck/ ende met noch ander Capiteynen
overgheloopen by Pizzarro;ende niet langh
daer na/ liepen oock over eenige Edel-lieden
welcke woonachtich waren/ ten huyse van
den bevel-hebber/ met twee van syn neven
Ende den onder-Koninck hebbende ghezon
den Alfonso di Monte Maggiore/ met vijf
tich peerden om hun te vangen/ende ghevon
den dese vluchtighe/ Monte Maggiore doo
quaet-willicheyt der syne wert ghevanghen
Aldus de soldaten al t'zamen vereenicht qua
mē tot Gonzalo Pizzarro. Dē onder-Koning
hen

De Vice roy ver-vaert zijnde licht oock volcop.

De capi teynen eñ tvolc loopt o-ver.

em siende vande syne verlaten/ en vervolght
ande vrienden/was seer verstoort op den be-
elhebber / meenende dat hy oorsaec was van
l het quaet / door dē haet die hy hem droech/
o liet hy hem ontbieden : eñ in syn huys co-
nende/ sprack hem toe/ segghende met groo-
er gramschap / wat verraderien syn dit Heer
evel-hebber ? ter quader ueren sydy gheco-
nen/ wel t'mynen ongheluck / want door u
en ick verdorven : den bevel-hebber ant-
oorde/ ick ben soo goeden dienaer des Co-
inckx als ghy myn Heer / den onder-Co-
inck sprack ghy liechtet door u kele / en gaf
em twee wondē met een dagghe / en liet hem
oor syn bevel voorts van syn dienaren om-
renghen / en werpen af van een galerey:en
vas van eenighe syn slaven eenen langhen tyt
hesleept byden voeten: want om dattet by
achte was / en wasser niemant die hem ee-
ichsins belettede. Doe het nu dach ghewor-
en was/wert eerlijcken begraven. Den Li-
entiaet Carvarial verstaende/hoe den onder-
koninck synen broeder hadde omghebracht/
woer hy niet te rusten / tot dat hy syn doot
adde ghewroken. Veel borghers verschrick-
en hoorende de doot vanden bevel-hebber/
reesende een yder dat hy hun van der gelyc-
en oock soo doen mocht waerom sy begheer-
en dat Gonzalo Pizzarro quam om hun te
e verlossen uyt zulcken vreese.

De Viceroy doet des Koninx Factoor na dat hy hem selfs gewont hadde ombrengen.

Binnen

Het 11. Capittel.

Binnen Lima verheft eenen op-loop tegen den onder-Koninck, die ghevanghen ende na lo ghelaten wort.

DEn onder-Koninc bekennende den haet die een yder hem droech/ verloos de hop van den vyant te verwinnen/ ende al-ree sp dolinghe aen-merckende/ beriet hy hem me den Koninclijcken Raet te gaen na Trugilio, meynende syn macht te dier plaetsen te ver nieuwen/ ende hoe-wel die vanden Rade zul niet en wilden toelaten/ eben-wel dede toema ken twee Schepen/ ontboot Alfonso Richel me des Koninex ontfanger/ eñ Alfonso boec houder van des Koninex rijckdommen / me noch ander Edel-lieden/ ende geboot hun dat se tegen des anderen-daechs zouden veerdic wesen/ want hy wilde vertrecken eñ trecke na Trugilio/ ende zeynden Vela Nuniz sy broeder over lant met de soldaten/ ende sy me hun wijven eñ goet/ zoo wel des toesienders als des innemers zouden al ter Zee varen: e alzoo niemandt van hun uyt vreesen en dor weygheren/ zoo vertrocken sy van hem/ end dit alles de toesienders te kennẽ gevende/ ver eenichden sy met malkanderen / ende besloten niet te vertrecken van Lima / ende deden ee openbaer ghebodt aen de borghers dat sy o geender voeghen/ ende zouden laten te schep

De Auditeurs stellen hen tegen den Viceroy

bren

enghen wijven/noch eenich andere dingen/
s weder-spraken den onder Koninck ooc zijn
echtrecken: hem te kennen ghevende/dat
-dien hy van Lima vertrocke dat het den
vant sijnen moet soude vermeerderen/ maer
ijvende/ inden vreydel soude houden/ende
voorts/ dat hy vanden Keyser bevel hadde
houden sijn woninge in dese Stadt/ en niet
een ander plaetse: Doch den onder Koninc
et achtende op het weder-spreken noch op
nighe andere dinghen/ willende met zyn
vor-nemen voort/ontstont in de stadt groo-
n oproer/soo datse in de wapenen raeckten/
Vela Nunez met d'andere Capiteynen
m vindende op het Mart-velt/ uyt vreese
r vyanden/verlaten zynde vande soldaten/
uchtede in't Klooster van S. Dominicus/
d'ander vluchten in't huys vanden onder
oninck/ ende de poorten gesloten wesende/
vochten de borghers het huys ontrent een
erendeel uers. De soldaten des onder Ko-
ncks deden meer weer met vreeslijck ghe-
ijs/dan metter wapenen: want sy vochten
et de pijcken/het scherpe van den man hou-
nde/ende losten de roers sonder loodt/ soo
t Antonio dy Robles den muer overklim-
ende in huys geraecte/ ende dede de poorte
en doen: doe quamen eenighe Monniken
ominicanen ende gingen tot den onder Ko-
nck/ ende baden hem hy soude hem opgevē/
de alsoo gaf hy hem over in handen van
ouwerens del Vanna/ende eenige andere

Capiteynē/en geboot datse hem souden geley-
dē tot den Licents aen Cepeda: ende daer ge-
komen heel verbaest/ om dies wil dat op den
wech self niet en ontbrack eenen die met een
Roer naer hem schoot/om hem te doodē / sey-
de hy/Heer Cepeda hebt sorghe voor my/dat
my niemant en doode. Cepeda seyde/ dat hy
niet vreesen noch verschricken en soude / ende
ghelepde hem alsoo 'tsijnen huyse. Den Au-
diteurs ofte toe-sienders vertroostede hem/
segghende datse seer groot mishagen hadden
van zijn swaricheden/ende dat sy hem niet en
hadden ghevangen/noch en haddent self nie
gheboodeu/maer na dien sy hem nu hadden
in hun macht / wilden sy hem 'tsijnen beste
in Spaeingen seynden tot den Keyser. Des
dinghen nu in dusdaniger voeghen toegaen-
de/is de Stadt van nieus weder in de wape-
nen op ghestaen. Eenighe wilden dat-me
den onder Koninck soude los laten: doe wa-
ser die wouden dat-men hem dooden souden
of datmen hem jmmers uyt der Stadt soud
jaghen. Eyndelijck na datter veel woorden
twee-drachten inde twisten verloopen war
Wert besloten hem te seynden in Spaeinje
tot den Keyser (als voor henen gheseyt is)
verlegghende dat als hy vertrocken waer
Gonzallo Pizzarro de wapenē soude nede
legghen/ende tgantsche Landt soude ghevr
dicht worden/ende den Keyser voldoen: en
aldus ghedaen hebbende ondersoeck hoe d
hy de oorsaeck was van alle swaricheyt/ s
den he

De Vi-
ceroy
wert

en hem te scheepe met zyn broeder / ende on-er gheschencken/ synen loon / ende goederen iemen verkocht beliep/het geldt da: hy me- e nam meer als hondert-duysent Ducaten Goudts/ eñ dit al over-ghelevert in de han- en vanden Licentiaet Alvaren / die hem in Spaeingen soude gheleyden / is hy vertroc-en/ ende gekomen wesende te Tumbes/de- n liet hem los/het welcke namaels hem een orsake was syns Doodts.

schepe gedaen, om nae Spaengen te seynden dan Tombes los gelatē.

Het 12. Capittel.

ouzallo Pizzarro verkoren vanden oproerigē Gouverneur van Peru, den Capiteyn Machicao neemt in, Panama. Inviosa is in zyn plaetse ghestelt. Den Capiteyn verdugo neemt in de Stadt nombre de Dios, en isser vanden Pizzarren uyt ghejaecht.

N desen tijt vertrack Gousallo Pizzaro vā Cusco/ hebbende eenighe daghen te vooren den sterven Philips Gottieren / en andere delup/om datse aenden Koninc veel quaets an hen schreven/eñ ghecomen/op twee-mij- n/na Lima / heeft daer zynen Leger gesla-hen: ende hoorende hoe dat den onder Ko-nck te Tumbes was los ghelaten/ ende le op nam/al-eer hy inde Sadt quam/wil- weten wat herte hem de toesienders toe-oeghen / ende oock eenige Borgers/ want hadde verstaen/datter waren eenighe die

Audi-teurs.

grootelijcx gheneghen schenen te wesen to
den ouden Koninck / ende begeerde daer na
aenden Raedt/inden naem van alle de Land
jn-nemers het ghebiedt vander Stadt / o
dat sulcx behoeflijck was tot den dienst de
Konincks/ende het welvaren des gantsche
Landts: Het liep daer op aen/dat de mees
deel van meeninge waren hem t'ontfange
vreesende dat hy mocht in-komen met gh
weldt/ ende de Stadt plunderen. Ende so
derlinghe Cepeda/ den welcken hadde op-g
nomen een groodt ghetal soldaten / ende w
det niet toe-laten /en wilde hem allesins w
derstaen / maer verstaende hoe den meeste
deel der Soldaten waren ghevlucht tot h
Legher van Pizzarro / ende om dat hy v
sijn medeghesellen was versproken/ seggen
dattet niet behoeflijck en was tot den dien
van sijnen Magistraet dat hy met hem een
Veldt-slach soude doen/wanter niet uyt ko
de ontstaen dan eenige groote schade / so
op d'een als op d'ander sijde/ dus leyde hy
lappen af / doch alle dese dingen waren ma
veynsinghen/ ende nergens toe ghedaen d
om den Koninc te paepẽ. Aldus quam Go
zallo Pizzarro binnen Lima / met het bew
lighen van een yghelijcken/ ende was verk
ren Gouverneur/met bespreck/dat telcke re
den Keyser andersins hier in soude versie
dat sy desen last af-legghen souden / ende
hy soo langhe dat Ampt bedienen soude
een goedt ende ghetrouwe Christen/ in d
die

Gonsala Pizzarro komt binnen Lima.

dienst van Godt / ende den Koninck. Ende aldus/den Gouverneur bestelde de saken der Stadt / hy stelde den Raet vande Auditeurs breesende voor eenich bedroch/ hy nam op in penninge vier-duysent Ducaten uyt des Koninckx laste om de Soldaten te betalen / hy sondt den Capiteyn Machicao naer Panama / hy schickte naer Spaenjen den Doctoor Teiada den Keijser te verkondigen/ hoe dat de saken sich toe droeghen/ aengaende de nieuwe wetten. Machicao door gebreck van Schepen / voer af met twee Jachten en vijftich Bosschieters / ende varende langhs de kust/heeft hy te Trugilo hun daer ontnomē twee Schepen / ende brocht een te Tumbes/ des maeckte hy aldaer den onder Koninck verschrickt / heeft oock nae-ghe-jaecht Jan Villianes / ende tot Porto Vicchio nam hy op eenighe Soldaten / ende by Tabogo nam hy noch een Schip / ende om dat de schipper niet soo haest zyn Seyl en streeck/liet hy hem op-hanghen. Hy quam oock aen tot Panama/alwaer Jan de Gusman niet en wou toe laten dat hy inde stadt Quame/ den welcken Gusman aldaer volck op nam voor den onder Koninck/doch alsoo de Gouverneur van dat Lant-schap/was doen verstaen / hoe dat Machicao niet en quam tot een ander eynde/ dan om te geleyden den Doctoor Teiada / dē welcken trock naer Spaeingen tot den Keyser als overste bevel hebber van Perue / soo heeft hy hem daer teghen ghestelt / seggende dat het

Stelt de Audi-teurs af neemt geldt op.

 dat het

dat het niet recht en was te beletten den ghe
santen/ eñ oorsake te geven tot des menschen
doot/sonder nootwendighe sake/ ende heeft
hem laten in comen / ende al-dus te lande ge
spronghen/met het meestendeel van sijn volc
maeckte hy hem Meester van eenighe Sche
pen die in de haven waren/ nam op al de sol
daten die van Jan Gusman verliepen / end
oock veel landt-lopers die van Nombre d
Dios quamen. Hy heeft om-gebracht Bar
tolomeus Perez / met sijnen vaendrech/end
souder noch meer om-ghebrocht hebben/e
hadden sy niet ghevlucht/ om datse toegelep
hadden hem selfs om te brenghen / ende te le
veren zijn krijs-volck aen den onder Koninc
Waer naer heeft hy ghenomen het gheschu
vander stadt/ende uyt de winckels veel coop
luy goet ende laken om den Soldaten te clee
den/ segghende/ dat hyt op een ander tijt be
talen soude. Aldus met veel meer ander
schelmstucken die hy dede / vertrock hy va
Panama/ ende keerde weder na Peru. N
den Goberneur Pizzarro hem beduchtend
of den onder-Koninck hem mocht te Pana
ma versien van volck/om dattet daer toe ee
gheleghen plaetse is / om de Schepen die t
Nombre de Dios uyt Spaengien komen : s
heeft hy raetsaem ghevonden hem meester t
maken van die haven/hebbende verstaen ho
dat de Borgers ende ende Kooplup van Pa
nama hun grootelijcx beklaechden van Ma
thicavo/ om de snootheden ende schelmerije
die h

dese hy onder haer gheleecht hadde/ soo heeft hy hem af-ghestelt ende ontslaghen van sijn dienst/ende heeft in zyn plaetse ghestelt Peter di Noiosa/ al hoe wel datter een weynich teghenstant was / om dat eenighe wilden dat Machicavo daer weder toe keeren soude: ende aldus afgheveerdicht / Inoiosa Mertitel over Capeteyn met hendert en vijftich Bos schieters/is vertrocken van het Calliao van Lima/ ende varende langhs de Kuste/heeft hy ghevanghen genomen Velanuniz tot Bona-ventura/met twintich duysent Ducaten/ den welcken was in de haven/bereyt makende twee Jachten om te varen na Panama / om voor sijnen Broeder den onder Koninck volck aen te nemen. Dus heeft hy hem van daer ghesonden tot den Gouverneur tot Lima/ den welcken hem kortelijck beschuldicht hebbende voor een oproerich man/ende voor een die hem wilde verheffen in hoocheyt met des Koninckx steden/ dede hy hem onthoofdē. In dese reyse heeft Inoiosa oock gekreghen eenen Soon van Gonzallo Pizarro/ die Velanuniz hadde met hem wech genomen / ende met desen roof vertrock Inoiosa van Bona Ventura/met acht Schepen ende drie Jachten quam by de strant van Panama / in dese tijt was binnen deser stadt Jan de Lianes / volck op nemende in den naem des onder-Koninckx / ende soo haest als hy de Schepen sach/liet hy de Trommel slaen/ende ginck op het mart-velt met sijn soldaten/ende riep met

Machicavo afgestelt, ende in syn plaetse is geordoneert don Pedro Dinoiosa.

Vela Nunez des Viceroys Broeder onthooft.

luyder stemme tot den Borghers / komt uy
u huysen ghy verraders / ende komt help
des Koninckx Stadt teghens den Tyranne
beschermen / dese woorden waren oorsaeck
datvele tegen hem werden veronweerdicht
Des anderen-daeghs Peter de Casao den o
versten Rechter van dat gebiedt/ uyt het ver
soeck van Jan Villianes / sond na Nombr
de Dios volck op te nemen/ sondt van gelijc
ken oock aen Inoiosa om te verstaen de oor
sake sijnder komst/ den welcken antwoorde
dat hy gekomen was om te betalen de schul
den van Machicao/ende dat hy daer nae we
derom wilde keeren na Peru/ middelertijd
werdt hem geseyt hoe datse binnen Panama
de wapenen teghen hem hadden aen-gheno
men / ende dat Jan Villianes in gheender
voeghen en woude dat hy soude komen in d
Stadt. Soo heeft hy sijn Soldaten te land
ghestelt/ in sommighe klippen vanden oeve
vander Zee/ en schickte de Jachten met een
ghe stucken gheschuts langhs de kuste/ wae
om dat Jan Villianes komende uyt Pomo
ica/ hem teghen is ghekomen met meer al
dry hondert Spaenjaerts / en sijnen Leghe
ghelegdt hebbende vast by den vyandt / end
eenen Bosschieter willende uyt bevel va
Jan Villianes vier gheven met een stuck
gheschuts / ende een Monninck van de Or
den van onser Vrouwe op eenen Muyl me
een Cruycefickx in de handt/ in geselschap va
Don Pedro de Labera/ riep breede/ breede,

end

nde komende van weder sijde int ghesprcck / wert besloté dz Jnotosa 'tsijnen believé ver- geselschapt met vijf-en-twintich Soldaten / soude komen in de stadt / ende dat hy de sche- pen soude seynden na Taboga/met al het an- der volck/tot dat hy de schulden van Macht- ao hadde betaelt/ende dat hy tot verseckerin- ghe soude gheven voor Ghyselaers twee E- delup/die Jan Villianes soude begeeren/den eenen was Don Baltasar/ Soone vanden Graef van Gomera / en den anderé den Ca- pitepn Pouwels di Minese. Ende aldus met desen vondt/ende ghevepnsthept / werdt den vrede ghesloten: Maer kortelijck Jan d'Il- ianes geen geldt hebbende/ om den soldaten te betalen/ sijnse allenxkens/ overgheloopen metten Pizzarristen tot Taboga/ soo dat ten lesten Jan Villianes hem maer vindende verselschapt met een Pagie / ter wijlen dat het bestandt noch duerde / vertrock oock uyt Panama/ ende ginck na Cortagena toe/ sin- ghende

De Griecken in de Stadt van Troyé quamen.
Al dry, en dry, en vier, en vier te samen.

Dus is Jnotosa met al sijnen Legher ghe- komen binné Panama: roepende vast/Leve den Koninck ende Gonzallo Pizzarro / hy schickte voort nae Nombre de Dios Don Peter di Cabrera / en sijn schoon Soon met twee vendelen soldaten tot bewaringhe van de Haven. Niet langhe na desen Melchior Verdugo af-komende het Canael van Nica-

Diniosa neemt panama in.

 ragua

ragua met twee-hondert Soldaten / wa
van meyninghe het volck van Pizzarro t'
vervallen/alsoo hy by nachte te lande ghek
men is: d'inwoonders hoorende het geruch
meenden dat het de Fransoysen waren / (sy
meestendeel ghevlucht inden Bosschen) hee
hy het vier ghesteken in't huys van Cabrer
meenende hem daer in te verbranden: Ma
hy was alree met syn schoon Soon na Pa
nama toe. Aldus maeckte sich Verdug
Meester van Nombro de Dios / ende also
Soldaten den Borgeren qualijck handelde
ondert dexsel dat sy hadden onderhouden de
Tyrannen/ ende beroofden met groote last
ringhen hun koopmanschap eñ goederen/ b
klaechden sy hun aen Doctor Rivera de
Gouverneur des selven Landt-schaps / de
welcken woonde tot Panama / ende dat va
de schade ende rooveryen / die Verdugo o
der hun bedreef. Aldus den Gouverneu
hulp hebbende begeert aen Peter d'Inoiosa
quam met hem tot Nombre de Dios / m
hondert vijftich bosschieters / ende hebben
eerst doen beveelen aen Verdugo/ dat hy so
de als voren / betalen die costen ende schade
die hy den Borgers hadde ghedaen/ende da
stracks soude uyt zyn ghebiedt vertrecken
indien niet / hy soude hem met kracht va
wapenen ver-jaghen. Verdugo antwoord
dat hy self veel argher dinghen verdiende/
wyle hy in't Konincks Landt den tyranne
onder hiel: Inoiosa verstaende dese boo
scha

Verdugo maeckt hem Meester van Nombre de Dios.

schap/quam binnen der stadt/ende gheboodt zijn soldaten/ datse den vyanden bespringhen souden/ende die van Verdugo / siende op hun aen-komen soo veel Bosschieters / hun vindende qualijck toegherust / sonder anders meer te doen/keerden den rugghe / ende Verdugo was d'eerste die in een Jacht is ghesprōghen / ende maer een eenich soldaet en werdt ghequest / ende dit was het eynde van al het krijsghebaer van Verdugo.

Verdugo wert verdreven.

Het 13. Capittel.

Caravaial opperste Velt-Heer van Pizzarro, verwint Centeno, diet voor den Koninck hiel, den onder Koninc avontuerde den veltslach teghen Pizzarro, maer wordt verwonnen ende verslaghen.

DE wijl dees dinghen in Panama ende Nombre de Dios dus af liepen/Gonsalo Pizzarro sandt Fransoys di Caravaial sijnen Veldt-Heer tegen Diego Centeno/ den welcken was teghen hem op-ghestaen / ende hem vindende by Potosi / quam met hem in eenen slach / eñ heeft hem korts verwonnen / ende ghevanghen hebbende een deel van zyn Soldaten / lietse ophangen. Centeno met Louwijs de Rivera ende eenen sijnē dienaer/ vluchteden in een seker rougheberchte / bewoont van Indianen/niet seer wijt van Arequipa. Caravaial van deser overwinninge verhooveer-

Fransoys Carvaial opperste Veldt-Heer vā Pizzarro treckt teghen Don Digo-Centeno die hy overwindt.

verhooveerdicht wesende liep veel plaetsen berooven/verdervende een volck gheheten de Chiarken. Van daer troch hy te rugge ende keerde na Arechipa/ende van daer na Cusco/ rovende/vierendeelende/ ende ophanghende/ alle die hy gheneghen vondt om de sijde van den-Koninck te houden. In desen selven tijt den onder-Koninc onthielt hem int Landt-schap van Popiano/in d'Heer-schappye van Venalcazer/ wesende ontkomen upt de hand van Gonzallo Pizzarro / die hem vervolcht hadde / ende den onder-Koninck hebbende door een valsch aen-brengher verstaen / dat Pizzarro van Guita vertrocken / en tot Lima was gekeert/ al hoe wel hy bedroeft was om dat sijn Broeder ghevanghen was / soo verloos hy nochtans de hoope niet /sijn Heer-schappye weder te ghekrijghen/ ende hem te wreecken van al t'ongheluck dat hy vanden Pizarristen hadde ontfangen. Aldus rustede hy hem toe met de hulpe van Sebastiaen Venalcacere/met ontrent vierhondert spaniaerts: ende vertrocke wesende/ hem vinden-dende ontrent Otaballo / ōstont hy hoe Pizzarro niet en was ghereyst na Lima / maer dat hy na hem toe quam met veel volcks / en dat hy niet wijt van hem en was. Dē onder-Koninck van de ongehoorde sake verschrickt sijnde / maeckte hy op den selven avondt veel vyeren om den vyanden te bedrieghen / ende is omtrendt ten twee uren inder nacht met sijn Heyr op ghebroken / reysende al den nach[t]

De Vi-ce Roy rust hen weder toete-gē Piz-zarro.

acht door rouwe plaetsen sonder iet te rus=
en / ende oock den meestendeel vanden nae=
olgenden dach/met goedt ghelep van Indi=
nen/ende is aldus moed en mat/ en machte=
oos van dorst ghekomen binnen Qupto/al
daer hem een Moorinne gaf een kan waters
m te drincken. En hem wesende kennelijck
ghemaect vande macht des Heyrs van Piz=
arro/ was hy ten deele verschrickt. En doe
hp van velen geraden was hem op te geven/
ende hem met Gonzallo Pizzarro te versoe=
nen / antwoorden hy/dat hy liever hadde te
terven/dan hem overteghevén eenen sulcken
man als dat was. Dus alsoo hy hem op den
Borgheren van Quito niet en betroude/ is
hp vertrocken/ende drp mijlen vander Sadt/
in een kleyn veldeken floech hp sijnen Leger.
Gonzallo Pizzarro die in alle plaetsen hadde
goede bespieders / verstaende de vlucht des
onder Koninx/ ende vanden om tocht die hp
gedaen hadde/keerde stracks wederom/ende
den navolgendē dach is gekomen den vpant
in't ghesichte. Den onder-Koninck met seer
wepnich verstants is hem eerst aen gheval-
len:ende komende tot den strijt / de Bosschie-
ters van Pizzarro indē eersten aen-val wier=
pen ter neder eenighen van d'andere sijde / en-
de daer nae druckten se met de Rupterp den
onder-Koninck / die kloecmoedich heeft ghe-
vochten / maer daer op komende den Capi=
tepn Cepeda/ heeft hem lichtelijck verwon-
nen/Den onder Koninck viel vanden Peerde
ende

eñ mocht hem om t'gewichte der wapenẽ ni
roeren: eñ niet wesende van iemandt gekent
den Kerck-meester van Quito/ginc tot hem
om te weten wie hy was/ ende also hy quam
by hem / seyde hy / en doet my niet quaet
want ick ben den onder Koninck/den Kerck
meester antwoorde u ist die wy soecken:ende
dit te kennen ghevende den Licenciael Cara-
vial/die niet anders en begeerde dan te wreken
de doodt vanden Factoor sijnen Broeder/ en
willende vanden Peerde dalen om hem om te
brenghen/ Peter van Puelis wederhiel hem
segghende dattet sijnder weerdichept niet toe
quam/ sulck een quaet stuck aen te gaen / des
hy roepende eenen sijnen slaef gheboodt hem
dat hy hem ombrocht / ende dat hy hem soude
de het Hooft afslaen: Dit hooft werdt gedraghen
ghen na Quito ende gestelt ter plaetsen daer
men die vande quaetdoenders is ghewoon te
stellen/ende tot meerder schande wert hy van
een yghelijck den Baert ghetrocken / dan het
Lichaem oock tot Quyto ghebracht wesen-
de / den Gouverneur ghebiedt het des ande-
ren daeghs te begraven. In desen strijdt ble-
ven van Pizzarros sijde vijf Spaengaerts,
ende op d'ander sijde een weynich meer. Der
Gouverneur hadde hem seer beleefdelijc/met
zyn vyanden: ende hebbende hem eenighe ge-
schencken ghegeven aen venealcacere(al hoe-
wel hy hem was teghen gheweest) sont hy
hem in zijn Gouverneurschap / desghelijcks
dede hy met eenighe van sijn Capiteynen.

Dan

an hy nam gevanghen Bonilia den Gent-
eester van Quito met noch andere Bor-
rs/ende versontse in Ballincschap na Chi-
/maer meester wordende van't Schip datse
erde namen de vlucht in nieu Spaenjen.
ier naer om te versekeren de sterckste plaet-
n van Peru / sondt hy Manuel di Sta-
o voor sijnen Stadt houder tot Guaiaquil/
de ter oude haven Lopes D'aiale / en Al-
honsus Inercadilio tot Sarsa/ende Diego
e Mora tot Trugilio/ende also voorsach hy
ock in al d'ander steden : ende hebbende de
eerschappie van Quito bestelt/ende aldaer
elaten tot sijnen stadt-houder Peter de Pu-
ies/ is vertrocken / ende ghekomen tot des
oninckx Sadt Lima met een goet ghenoe-
en ven een pghelijck.

Het 10. Capittel.

Den Keyser seynt eenē Peter della Gasca om dē
proer in Peru te stillen, Gasca schrijft aen Piz-
zarro, welcken antwoort: veel Steden in Peru
verlaten de sijde van Pizzarro.

MIddeler tijt/de voorverhaelde saken hem
in Peru aldus toe droegen/ quam de tij-
inge aen den Keyser / hoe de Borgers van
Lima hadden gevangen genomen den onder
Coninck / ende hoe Gonzalla Pizzarro hem
elven stoutmoedich hadde opghevorpen/ eñ
egen hem de wapenen aen ghegrepen/waer-
om

om hy seer qualijc was te vreden / hem groo
telijcx beklaegende van den Auditoren of
toesienders/dat sy sulcke dingen toeghelaten
hadden. Doch daer na onder-richt wesend
hoe den onder-Koninck was geweest de by
sonderste oorsaeck van alle het quaet/ om da
hy niet en hadde willen toe-laten het wede
roepen vande nieuwe wetten/ soo is hy eens
deels vernoecht geworde. Hy dan bevinden
de dattet niet mocht helpen hem veel te becle
gen/ dan dattet beter is voort toe te sien da
ter in toe komenden tijt gheen meerder scha
de en soude voor vallen / soo beriet hy hem t
beteren die geschiede dingen / ende nam voo
aldaer te seynden een persoon van gherust
Geeste/ dus heeft hy voorsien met den Tijt
van President den Licenciaet / Peeter dell
gasca / een man die ghewis beter te gelijcke
was eenen schalcke Vos/als eenen seer wree
den Leeuw. Desen met alle de macht ende b
velen die hy vanden Keyser begheerde / ver
selschapt met den Licenciaet Cianca en Ber
tieria / is int Jaer 1546 vertrocken ur
Spaenghen/ ende met spoedighen windt i
den tijt van vijfenvijftich daghen aenghekö
men tot Nombre de Dios / ende van daer t
voet tot Panama. Ende op de heymelijckst
wijse die mogelijck was ginck hy al besper
ren hoe ende in wat voeghen dat haer de sa
ken van Pizzarro toe droegen. Ende hy var
den Pizzarristen gevraecht wesende tot wa
eynde hy uyt Spaengen was ghekomen/ so
antwoort

Peter de la Gasca licenciaet President van Peru, een seer schalkē loosen Vos.

ntwoorde hy een yeghelijc dickmael met de
nnette inde hant/dat hy gekomen was om
eru te vredigen/om te wederroepen de ghe-
iden die den onder-Koninc hadde aldaer ge-
acht/ende om al de voorleden zaken te ver-
eben/ende dat hy groote begeerte hadde in
nen goeden staet te stellen die lantschappen:
p dat een yegelijck mocht wel en gerust le-
n. Dicmael aldus zeer gemeynsaem spre-
nde met de soldaten/zeyde hun datse goeden
oet zouden hebben/ sync wille was dat alle
ken zouden te goeden weghe gebracht wor-
n/ende dat hy hun alle rijck woude maken:
at syn voornemen anders niet en was dan
Steden in te krijghen/ende hen te doen be-
nnen hen dolinghen/ ende datse zouden we-
rkeeren in den dienst ende gehoorsaemheyt
s Keysers: Met dese en veel meer ander re-
nen/begon hy Jnoyosa aen te vechten/ op
t hy hem den leger over-geven zoude/ ende
reef oock eenen brief aen Gonzalo Pizzar-
/waer van den inhout oft de stoffe dit was:
t hy de heerschappije verliete/ de wapenen
leyde/hem was van dē Keyser vergiffenisse
ngeboden/ van alles wat hy gedaen hadde/
t de nieuwe Wetten weder-roepen waren/
de een yegelijc toe-gelaten te ghenieten zijne
ederen: Oock dat hy hem niet en zoude be-
ouwen/op de ghene die hem tot nu toe had-
n aengehangen: want hoorende de stemme
s Konincx/ zoude hy ten lestē van allen ver-
en worden/ende zouden de oorzakers wor-

De President schrijft aen Pizzarro.

den syns doots. Pizzarro desen brief ontfan-
ghen hebbende / ontboot de voornaemste van
synen ghebiede/ op dat een yeghelijck vrylij
syn goetduncken zeyde : doen sy nu dan eenen
langhen tijdt t'zamen over dese zake hadden
ghesproken/werdt besloten uyt een yegheliic
goetduncken/datmen in geender voegen hem
niet ghedooghen en zoude te komen in Peru
maer datmen Ghesanten zoude schicken tot
den Keyser/hem te kennen te gheven de doot
vanden onder-Koninc/ ende datmen syn Ma-
jesteyt zoude bidden / dat hy te vreden zoude
wesen / te willen bevestighen Gonzalo Piz-
zarro / ende dat indien hy zulcx doen wilde
sy hem gheven zouden een zeer groote somm
ghelts. Ende met dit besluyt zonden sy broe
Jeronymus van Loaisa/ ende Laurens d
Dana om te trecken in Spainjen/ende gaven
hem eenen brief aen den President Gasca/ on-
derteeckent met t'zestich handen der ghene
die het Landt hadden helpen innemen/ende
zijn vertrocken: den inhoudt des briefs luyd-
de aldus.

Pizzarro antwoorde aende Presidēt

Zeer grootmachtichste Heere/ wy hebben
verstaen u komst tot Panama/ ende hoe ghy
voor u genomen hebt voorts te trecken/ ende
te komen in Peru/ in't welcke indien ghy daer
ghekomen waert voor de doot des onder-Ko-
nincx/ zoo zoude't ons altemael gantschelijck
aenghenaem gheweest hebben/ maer wesende
tsindert voorghevallen zoo veel strijden ende
dooden der Spainjaerden / zoo en zoude ni
allee

leen uwe komste onseker/maer oorzaec we-
n van eenighe meerder schade/alzoo dat het
t welvaren van eenen yegelijcke/beter waer
at ghy weder keerden in Spainjen met onse
Ghesanten/ dewelcke gaen den Keyser te ken-
en geven/ 'tgene datter geschiet is/ ende van
is insien/ op dat syn Majesteyt te vreden zij
e genade te doen/te bevestigen Gonzalo Piz-
arro/voor onsen Gouverneur/om dies-wille
y een man is boven anderen hervaren / door
e langhe oeffeninge ende ondervindinge/die
y heeft inde ghebiedinge ende handelingen
an dese landen/ alwaer hy door syn seltzame
euchden is bemint van een yder/ en ghehou-
en voor een Vader des Vaderlants: want hy
out het lant in vreden ende gherechticheden:
y onderhout ooc/dat het vijfde/ de inkoms-
n den Koninck gegeven worden/des wy ho-
en aen den Keyser / dat hy ons dese weldaet
l doen / voor den langhen goeden dienst die
y hem gedaen hebben. Ende wat belanght/
at syn Gouverneurs tegē ons hebben krijch
engericht/gestolen/en doorghebrocht de Ko-
inclijcke inkomsten/men zal konnen bewij-
n dat wy tegen hun de wapen hebben aenge-
omen/alleen om te beschermen onse gherech-
cheden/nae't uyt-wijsen der Wetten/ zo dat
y hem niet en hebben te bidden om vergevin-
e/nademael wy niet misdaen en hebbē/ over-
lcx begeeren en verzoecken wy aen u/door
en yver ende de liefde die ghy draecht/ende
tijts ghedraghen hebt tot den dienst Godts

eñ des Konincx / dat ghy wilt wederom kee-
ren in Spainjen / de Majesteyt te kennen t
gheven zulcx als behoeffelijck is / ghelijck wy
aen uwe voorsichticheyt verhopẽ dat uliedẽ
doen zal. Daer-en-boven schrebẽ sy aen Ino-
josa / oock zeydet Gonzalo Pizzarro aen Lau-
rens d'al Vana / dat hy zoude gevẽ aen Piete
della Gasca vijftich duysent ducaten / ende da
hy hem zoude schicken in Spainjen / oft im-
mers dat hy hem zoude ombrenghen. Eñ al
dus de brieven gekomẽ te Panama / Lauren
dal Vana gaf den President alles te kennen
en waerschoude hem / sich te hoedẽ dat sy hem
niet en zouden ombrengen / eñ verzekerde hem
dat Pizzarro hem nemmermeer en zoude ont-
fanghen in't Rijck van Peru / hoe-wel datter
veel waren / die wel lustich waren hem te sien.
Dewijle nu Inojosa van geen toezeggen hem
het leger en woude over-leverẽ / als die de ge-
geven trouwe aen Pizzarro gedachtich was,
zoo zijn hem getoont geworden de Keyserlijc-
ke bevelen / eñ het gemeyn vergheven / des hy
ten lesten noch beweecht / eñ gedrongen wert
hem den legher over te gheven. Doen nu den
President 'tleger hadde / was hy zeer verblijt
om dies-wille dat hy zonder 'tzelve syn voor-
nemen / nemmermeer hadde mogen upt-rech-
ten / hy maecte synen krijch-Oversten den zel-
ven Inojosa / eñ liet alle ander hooft-lieden
in hun eerste plaetse / eñ zondt na Nombre di
Dios / om eenige stucken geschuts die hy van
Spainjen gebrocht hadde: schreef na Mexico

D'Injosa valt Pizzarro af eñ gheeft het leger aen dẽ President over.

a Guattimala/ eñ Nicaragua/ eñ na S. Do-
minico/ datse hem zouden schicken volck/ wa-
pen/ peerden/ ende rustinge: hy nam op in lee-
ninge veel gelts van eenige Koop-lieden/ om
de soldaten te betalen: hy zondt Laurens d'al
Dana met dry schepen/ in Peru te verkondi-
gen de geboden van de ghemeyn vergiffenisse/
ende wederroepinge van de nieuwe Wetten:
eñ aldus vertrocken wesende van Panama/
sonder yewers te lande te komen/ quam hy in
den in-ham van Lima: eñ zeyndende een schip
tot Trugilio/ eñ een ander na Arechipa/ ende
d'ordinantie verkondicht hebbende/ ende hoe
Inojosa den Licentiaet della Gasta 'tlegher
hadde overghegheven/ zoo is den meestendeel
des volcx opgestaen tegen Gonzalo Pizzarro.
In Trugilio verhief hem Diego di Mora/
ende in Quito Roderigo di Salazar/ den welc-
ken heeft met goede dagge-stekẽ omgebrocht
in 't bedde Pieter di Puelies/ ende Fransoys
Dolmos/ heeft binnen Guajaquil boosl ijck
omgebrocht Emanuel di Statio/ om dat hy
's Koninc x baniere alree hadde neder-geleyt/
eñ de zijde van Pizzarro hiel: doch voor desen
Emanuel hadde hy noch omgebrocht in t'Ey-
lant Puna/ dry ander Borgers. Ick my vin-
dende ten tijde van dese veranderinge in oude
Haven. Diego Mendez nam gevangen Allope
d'Ajala/ ende dede verworghen den Capiteyn
Morales: doch alle dese deden dit meer uyt
wasende lust der wraken / dan uyt yver der ge-
rechticheyt. Diego Centeno wesende ontbo-

Verkondicht Pardon

Af-vallinge vã Pizzarro.

Verscheydẽ moorden.

VVat dẽ Auteur ten desen tijdẽ was.

den van Diego Alvarez binnen Arechipa/zoo quam hy van den berch daer hy verborghen was/ende vereenight wesende met hem ende andere die daer toe-vielen/zoo maeckte hy hem Oberste van tachentich Spainjaerts/ ende quam tot Cusco in des Koninckx name/en verstaende datter Antonis di Robles binnen was met omtrent dry-hondert soldaten / om t' brenghen tot Gonzalo Pizzarro/ zoo is hy daer by nacht in-ghekomen/ ende overviel de vyanden slapende/ doodende eenige/ende veel quetsende/nam den Capiteyn gevangen ende dede hem onthoofden/ ende bracht de andere tot des Koninckx dienst/ Centeno nu van dese verwinninghe zeer opgheblasen zijnde / vertrock hy van Cusco/om te gaen na Potosi/tegen Alfonso di Mendozza/ ende Joan di Silvera/ dewelcke hun aldaer hielden met veel volckx/ in den name van Pizzarro. Ende sy syn komst vernomen hebbende/ vereenichden hun met hem: dus trock hy na den mont van het Canael van Tiquicara/met voornemen t' dier plaetsen den President te verwachten/ende den doorgant besloten te houden voor den vyandt / op dat hy nerghens henen en zoude moghen.

Cusco overvallen en ingenomen door Diego Centeno.

He

Het 15. Capittel.

Pizzarro is van syn bysonderste vrienden verlaten, hy verwint den Capiteyn Centeno, weyghert hem te vertrecken in't lant Chile, zoo hem Caravial radet.

GOnzalo Pizzarro wesende binnen des Koninckx stadt Lima in dusdanigen staet/ siende hoe hem allenckxkens syn vrienden begaven/ byzonder de ghene die de meeste oorsakers waren/ dat hy zulcken voornemen aengheslagen hadde/ ende dat Pieter d'Inojosa/ (op welcken hy boven alle anderē gestelt hadde syn aldermeeste hope) over hadde gelevert het legher aen della Gasca/ ende dat alle de volcken waren teghen hem opgestaen: niet teghen-staende alle dese tegen-spoedige dingen ende toe-vallen der avontueren/ en verloos hy in't alderminste niet van synen goeden moet/ dan schickte Joan da Costa/ met twee-hondert soldaten na Trugilio/ teghen Diego di Mora: maer vindende hem vertrocken na Cassimalca/ eñ verstaende dat hy veel stercker was als hy/ keerde hy wederom tot Lima. Pizzarro schickte hem van nieus met meer volcx na Cusco/ meynende datter Centeno oock was/ om hem van die stadt te verjaghen. Ende niet langhe na syn vertreck/ is daer in de haven ghekomen Laurens d'al Vana met vier Schepen/ waer door datter groot oproer quam in't legher van Pizzarro/

Gonzala Pizzarro vā meest al syn vriēdē, daer hy hem op hadde vertrout, verlatē.

Zoo dat van hem vluchtede Joan di Rojas/ eñ Alfonsus Maldonato met veel ander. Pizzarro vreesende datter noch eenighe ander mochten vluchten/docht hem goedt Lima te verlaten/eñ te gaen na Arechipa: maer noch even-wel is gevlucht den Licentiaet Caravia met al syn maghen. Zeer prickelde Pizzarro de vlucht van desen Man. Om dat hy een van de byzonderste hoofden was van synen leger: Ende aldus van Lima vertrocken wesende/ schreef hy met den post aen Joan de Costa/ dat hy den brief ghesien hebbende/stracx wederom keeré zoude/eñ komen by hem tot Arechipa/doen de Costa quam by Guamanga/zo bloden van hem synen Stadthouder/ den opper velt-heer/eñ den Capiteyn Martin d'Olmos/met den meesten-deel des volcx. Ende aldus quam hy tot Arechipa:eñ Laurens d'aldona quam binnen Lima/eñ rechtede de baniere op voor den Koninck. Als nu Joan de Costa synen Gouverneur ghevonden hadde/ zoo berieden sy hun wat sy te doen hadden om hun leven te mogen bergen/na dien dat sy het lant niet en mochten behouden/dus besloten sy/met een yegelijcx raet/te trecké na den lande Chile/om te winnen nieuwe lantschappen. Aldus dede Pizzarro in orden stellen het volc/ dat waren tot vijf-hondert Spainjaerdén/ eñ zeer veel dienstbaer Indianen: Maer Pizzarro merckende / indien hy den rechten wech doen woude/dat het noot was syné doortocht te doen daer Centeno doen ter tijdt was / den

Pizzarrowilde vlucht nemén na Chile.

welcken

welcken niet wijt van daer/hem hadde gelept in eenen nauwen doorganc/met duysent ende twee-hondert Spaignjaerden: zoo schickte hy Fransoys de Spinosa met dertich peerden door den wech henen/na het Canael van Tiquicaca/denckende dat den vyant zoude meynen dat hy den wech door trecken wilde/zeynende aen eenen anderen kant Caravial synen Velt-Heer/ met den geheelen legher te trecken door Yscovia/ lancx de zeer rouwe ghebercheten van Guamanga/ eñ hier vindende hy een Priester die voor de Keyserlijcke diende tot een bespieder/dede hy hem op-hangen. Centeno verwetticht door den Capiteyn Oleo/die tot hem overgheloopen was/ van't ghene dat Pizzarro voor-ghenomen hadde/zoo lichtede hy hem op van dier plaetse/ende trock na Pucoran. Pizzarro vernemende dat den vyandt na hem toe quam/ hem vindende besloten tot Guarina/ende minder van macht / schicte hy tot Centeno dat hy hem woude den doorganc toelaten/zeggende/hy woude het landt verlaten eñ trecken na Chile / Centeno antwoordde/dat hy niet en woude / maer dat hy hem over gave. Pizzarro zeyde/ghy en zijt den Koninck niet/dat ic my u zoude over-geven: des ander-daechs zijt ghy mijn dienaer geweest/ ende om dat ic u niet en woude geven dat ghy van my begeerde/zoo zijt ghy tegen my opgestaen. Centeno met dese antwoorde trock al vast voort/eñ wierp af de brugge op't Canael van Tiquicaca/ quam tot Pucoran/vijfthien mijlen

Eē Priester op-gehanghen.

Centeno weygert Pizzarro passagie om te vertrecken.

mijlen van Gonzalo Pizzarro/ ende hier ver-
verste hy hem eenighe daghen/ meynende da
de Pizzarristen zouden vlieden/ ende tot hen
overloopen. Maer siende by hun gheender
ley veranderinghe/ zoo quam hy noch ach
mijlen naerder met den legher/ die hy bevolen
heeft Alfonso di Mendozza/ en Joan di Sil-
vera/ om dies-wille dat hy ghequelt was me
pijne inde zijde/ zoo hy zeyde/ ende vertrock
met Joan Solano Bisschop van Cusco/ in
een verseckerde plaetse. Ende aldus Alfonsi
di Mendozza/ ende synen mede-ghesellen schic-
ten hun volck in orden tot den strijdt/ doch in
seer ongheschickte ordinantie/ met aenslach
den vyandt te gaen over-vallē/ makende zeer
groot ghebaer/ met teghen malkander speel-
wijs te vechten/ zegghende/ sy waren mans
genoech/ al waren oock de Pizzarristen noch
drymael meer in getale. Caravial te kennen
ghegheven wesende/ door eenige bespieders,
van de orden ende de plaetse des leghers van
Centeno/ zeyde hy tot Pizzarro/ gaē wy Heer
Gouverneur/ laet ons dese verraders aenval-
len/ by den leven Godts wy hebbense haest
verwonnen. Ende syn slach-ordenen ghe-
maeckt hebbende/ stelde hy hem op den tocht,
met den meesten-deel der bus-schieters voor-
aen/ ende komende aen't legher der vyanden,
over-vielen sy dat/ doende met den eersten in-
val met de bus-schieters daer onder een groo-
te schade. Ter andere zijde maecte hem voor-
aen Alfonso di Mendozza met veertich bus-
schie-

schieters/ende besprongh de slach-orden van den peerde-volcke van Gonzalo Pizzarro/ ende ten miste niet veel of hy en hadse te niete ghemaeckt: Maer Carabial die over al heen ende weder rende/syn soldaten moet aen-roepende/ende siende synen Gouverneur ghedrongen vande vyanden/zeyde tot Joan d'alla Torre/gaen wy onsen meester te hulpe/ want hy is grooten noodt: dus dan te hulpe komende/ is den strijdt wederom vernieuw't ghewo rden / een peghelijck syn macht ghebruyckende/ maer eyndelinghe die van Centeno buyten orden / vermoeyt / ende niet moghende weder-staen den thoren der vyanden/ begaven hun totter vlucht. Ziende Centeno de neder-laghe vande syne / zonder na den Bisschop te wachten/ spronck te peerde ende berchde syn leven. Daer bleven doot op de zijde van Pizzarro omtrēt tachentich Spaingaerts/Cepeda ende Joan da Costa waren gequetst. Ende van der ander zijde vier-hondert ende vijftich/met Joan di Silvere/ende ander Capiteynen. Pizzarro zondt Carabial met dertich Bus-schieters na Arechippa/ om te vinden Centeno/ende hem niet vindende/ quam inde stadt ende beroofden eenighe Borghers. Des-ghelijcks schickte hy den Capiteyn Bobadilia na der Chiarche/ met oock soo veel soldaten/om te nemen alle de wapenen ende peerden/ende alle andere dinghen die sy vonden: hy zondt oock om op te hanghen Machicao/met noch zes ander Spain-

Slach tusschē Pizvarro ende Centeno.

Centeno verliest den slach.

Pizzarro vervolcht syn victorie eñ brengt eenighe van qualiteyt om.

Spainjaerden/ om dat sy in't begin vanden strijt overliepen tot Centeno/al de ander vergaf hy om dat sy hem beloofden by te blijven/ ende trouwelijcken te dienen/ ende aldus vertrock hy van Guarina/ende reysde na Cusco/ ende quam inde stadt met groote vreese ende verschricke van alle den volcke. Hy dede verworghen den Licentiaet Martello/met noch ander twaelf der voornaemste Borghers: hy liet maken eenige gouden versilverde harnassen/ ende besettede de stadt met goede wacht.

Neemt Cusco wederom in.

Eenige zeggen/ dat Caravial zeyde tot Gonzalo Pizzarro/ dat hy sich niet en zoude betrouwen/ op het volc dat hy hadde opgeraept van d'overgebleven van Centeno/ eñ ooc noch eenighe ander: want sy zouden hem ter bester gheleghentheyt verraden/ maer dat hy zoude reysen na Chile/roovende/brandende/ eñ verderbende al het lant daer hy door henen trecken zoude/op dat den vyant hem verbolgēde/ niet met allen en zoude vinden om by te leven/ noch oock gras om de peerden / waer op Pizzarro antwoorde/dat hy voorgenomen hadde syn lijf te verliesen/of te wesen Heer vā't lant. Caravial hoorende dese antwoorde / zeyde/ wel-op Heer Gouverneur gaē wy dan voort/ want by den leven Godts/ ick heb zoo goeden hals als ghy mijn Heere: Doch gewis indien Gonzalo Pizzarro desen wijsen Raedt hadde aenghenomen/Pieter della Gasca hadde wel mogen 'thooft klauwen/ende met hem te volgen syn leven versleten hebben/ende voorts na

Caravajal den Velt-Heer vā Pizzarro raet hem te vertrecken.

Spainjen

Spainjen moeten keeren/zonder iet uytghe-
recht te hebben/doch zulcx moeste het eynde
van Pizzarro wesen.

Het 16. Capittel.

Della Gasca komt in Peru, en strijdt met Pizzarro, welcken verwonnen hebbende, hy doet rechten met Caravial en ander hoofden van dier zijden.

TEn zelven tijden vertrock den President della Gasca vã Panama/met twaelf schepen groot eñ kleyn/meestendeel geladen met kooplieden goet/eñ bestelde daer op vijf-hondert soldaten/hy hadde toegemaect een kleyn Gallepe/doch zõder eenich nut/want sy qualijck konden varen om het onweder/zoo datse met grooter moeyten/(om dattet winterdach was) quam aen tot Manta/ende alzoo hem Fransoys Dolmos met syn geselschap vondt ter Porto Vecio/verstaẽde de komste vanden President/met den Capiteyn Diego Mendez/ende ander Borgers/quamẽ sy na de Zee om hem t'ontfanghen: ende gaven hem te kennen hoe hem de zaken van Pizzarro toe-droegen/ende hoe alle de steden teghen hem waren opgestaen: waer van hem den President grootelijcx verblijdden: ende verstaende de doot van den Capiteyn Morales/ende van Manuel di Statio/ende ander Borghers/zeyde hy/ghylieden onder decksel van des Koninckx dienst

De President komt in Peru.

brenght

brenght de menschen om den hals/eñ wreeckt alzoo u eygen schaden/den Koninck is daermede niet beholpen. Daer na is hy vertrocken/ende quam korts tot Tumbes/schickte tot S. Michiels om't volc dat gevloden was van Gonzalo Pizzarro/ontboot den Capiteyn Mercadiglio van Bracamori/van Chito/Salazare/ eñ van Popajano/ Sebastiaen Venalcacere/met veel Spainjaerts: hy kreech tijdinge hoe Diego di Mora was tot Cassimalca/met een groot ghetal volcks. Aldus den President siende/ datter van alle zijden volck t'synder gunst eñ hulp toe-liep/zondt hy brieven tot den onder-Koninck van nieu Spainjen/hem ontbiedende/ dat hy gheen hulp met allen en zoude zeyndẽ: want ten was niet van noode: schreef van ghelijcken na Nombre de Dios/na Nicaraqua/ ende alle d'ander plaetsen/daer hy bystant begeert hadde. Alleenlijc quam den Licentiaet Ramires van Guattimala/met een schip gheladen met volck ende toe-rustinge. Doẽ heeft den President gezonden Inojosa met den meesten-deel van't leger over den berch henen / om de Spainjaerts op te lichten/ tot Sausa: hy zelve trock ter Zee tot Trugilio/ alwaer hy verstont de neder-laghe van Centeno/ van welck hy gheen kleyn onghenoecht en hadde/eñ was by-na in twijfel/oft hem gheraden was voorts te trecken: maer wesende van de syne moet ghegeven/die hem zeyden/dat hy niet en zoude laten te volherden in synen aenslach/ ende dat hy niet verschricken en zoude om die onderlage: want hy

had volx genoech om dē vyant t'overwinnen/ eñ dat den meestendeel van't leger van Pizz. hem diende uyt dwanck/ ende dat soo haest sy 's Koninex baniere sagen zoudē tot hem overgeloopen komen. Hy rustede hem/eñ hy schicte Alfonso d'Alvarado tot Lima/om het volc dat by Laurens d'al Dona was: hy zont uyt veel verspieders zo wel Spainjaerts als Indianen/om te vernemen den handel van Pizzarro/ binnen desen tijdt is tot Trugilio den Bisschop van Cusco/ eñ Alfonso di Mendoza gekomen/met een deel soldaten/ die de nederlage van Centeno ontkomen waren/doen quam Diego di Mora van Cassimalca/ oock Pieter d'Inojosa/met ander Capiteynen eñ volc/zo dat den President by-een bracht 1500. soldaten/oversach de wapenen/ maecte 'tghe-schut bereyt/ liet veel klooten maken/ pijcken eñ lancien. Dus is hy met 'tgantsche legher opgetrocken: de gevangen Indianen droegen de baggagie/doch vele door't groot ghewicht en ander van dorst konden niet gaen/ende dese werden al vande Spainjaerts wreedelijcken in stucken gehouwen: de gene die met de keten aen den hals gingen/om geenē tijt te verliesen met open doen om 'thooft uyt te treckē sneden 'thooft af/ d'ander die maer met koorden ghebonden waren staken sy de rapierē inde lancken/sommige sneden sy d'ooren/sommighe de neuse af/zo dat den President quam tot Sausa/van daer tot Guamanga/ eñ op den wech wech vondt hy Valdibia/ den welcken quam

Groote wreedtheyt over de Indianē

van

van Chile 'tsyn der hulp en gunst. Desen maecte hy Colonel vanden voet-volcke / niet lange daer na ontmoetede hy Centeno / ende voorts door treckende quam hy in't landt der Andagolianen / alwaer hy door gebrec van leeftocht (om dat dat volck sich maer en voederde met groen ghesoden oft gheroost Maiz / en om den grooten regen / en vochticheit des lants) wert den meestendeel van den heyre sieck: doch ghetrocken wesende over de vliet Banca / Werdt vanden volcke des landts met onderhoudinghe versien / dat een yegelijck hem vermaeckte ten besten dat hy mocht. Te deser plaetse verstont den President / hoe de vyandē op de vlieten hadden afghewor pen alle de Bruggen de welcke waren gemaeckt van eenige telgeren / gelijck groote wilgen teenen / die t'zamen ghevlochten waren / en dweers over-ghespannen van den eenen kant tot den anderen / ende in zulcker voeghen ghebonden / datmender ghemackelijcken konde overkomē: ic meyn voetgangers / maer geen peerden: Den President geboot de Indianen datse die van nieus souden maken / het welck sy met een ongheloofelijcke snelheyt te weghe brachten: ende voorts treckende in de vliet Aporima / niet zeer wijdt van Cusco / door den grooten loop des waters verdroncken eenige Spainjaerts en peerden: overghetoghen wesende Inojosa en Pieter di Valdivia / met 'tzeventich Bus-schieters / stelden sy hun op eenē grooten heuvel / op een zeer stercke plaetse / daer by veel aen gheleghen

was /

was/op dat alle het legher zonder belet over
quame. Doch sy en waren daer niet zoo haest
opgheklommen / of Joan da Costa en quam
met vijftich bus-schieters/ om den zelven in
te nemen / maer siende de vrienden daer-op/
keerde weder tot Cusco/ ende den Gouver-
neur te kennen ghegheven hebbende / dat den
President over de vliet quam met negen-hon-
dert Spainjaerts eñ veel Indianen/vertrock
hy van Cusco/ ende in't aensien der vyanden
quam syn tenten slaen/ inde valeye Saguisa-
guana. Den President getogẽ over de vliet/
hem vindẽde in een koude plaetse vol ijs/zon-
der hout / met gebreck van leeftocht/ vreesen-
de dat de syne mochten overloopen in Pizzar-
ros leger/ die van alle dese dingen boven-ma-
ten overvloedich hadde / nam voren/slach te
leveren: Dus bracht hy een goet deel vanden
nacht over met de wapenen veerdich te ma-
ken : Ende smorghens vroech doende syn sol-
daten veel groote beloften/zegghende/ hoe hy
al-ree veel reysen hun hadde verklaert/dat zoo
sy hun vromelijcken droeghen / dat alle dinck
soude komen na hun begeerte: hy ontwont de
Vendelen/ende trock recht na den vyant toe.
Pizzarro gheboot Cepeda/ dat hy hem zoude
stellen in eenen enghen door-ganck by eenen
heuvel/doch hy liep over tot den President/
eñ achter Cepeda vloden stracx vijftich bus-
schieters/ d'ander soldatẽ dit siende/ zeer ver-
schrict/wierpen de wapenen ter aerden/d'een
liep tot 's Keysers leger/d'ander hier/de derde

De President trect tegẽ Pizzarro.

 daer,

daer. Inojosa de syne toe-roepende/ datse de vluchtighe vyanden vervolghen zouden/ zoo veronledichden sy hun veel meer de hutten en tenten te doorloopen/ dan tot yet anders te doen: Hoewel dat zyder veel min roofs von den dan sy ghemeynt hadden/ van de Keysers lycke zyde en bleef maer eenen Spainjaert/ ende van de ander zyde vyf. Gonzalo Pizzar ro in't legher hem vindende van allen verla ten zonder van syn Capiteynen/ zeyde hy tot Joan da Costa/ o Capiteyn wat zullen wy doen/ Costa antwoorde eñ zeyde/ Heer Gou verneur moedich stervē als Romeynen/ waer op weder Pizzarro zeyde/ dat en belieft God niet/ na dat ick eere ende goet hebbe verloren/ dat ick oock de siele verliese. Ende hem vin dende by eenen Villa Vicenzo/ ende hem vra ghende wien hy was/ antwoorde hy hem/ dat hy was Sergant Major over des Keysers le ger/ tot wien hy antwoorde/ ende ick ben den ongheluckighen Gonzalo Pizzarro. Aldus ghelepdde hy hem tot den President/ sittende op een groot machtich peert/ verciert/ behan gen met een zeer schoon silveren tuych. Ende hy was gewapent met een licht harnas/ heb bende op't hooft eenen helm van louter fyn gout/ met eenen veder-bos/ een medailje ver ciert met veel smeralden. Den President zey de hem/ dunckt u wel ghedaen te wesen Heer Gonzalo Pizzarro/ u te hebben op-ghestelt te ghen des Keysers landt/ ende syne ryckdom men door-gebrocht te hebben. Pizzarro ant woorde

Pizzarro valt van alle de syne verlatē.

Gheeft hem gevangen over.

woorde/ic hebbe de mijne ende niet des Keysers door-ghebracht. Ende aengaende het landt/dat mocht ick gherechtelijck wel besitten als een Gouverneur/om dies-wille dat ick't ende mijn broeders hebben ghewonnen ende verkreghen. Den President dese andtwoorde hebbende verstaen/gheboot datmen hem van voor hem zoude wech nemen/ende beval de zake aen den Licentiaet Cianca/die hem syn Proces dede/ende hem veroordeelde voor een verrader/ende liet hem des anderendaeghs onthoofden; syn lichaem werdt begraven tot Cusco/ende het hooft werdt ghebracht tot Lima/ende aldaer werdt het op eenen steenen pilaer ghestelt in een ijseren tralie/op de merckt. Siet/dit was het eynde van Gonzalo Pizzarro/een man van goeden ghestaltenisse des lichaems/zeer moedich/meer vreck als milde/hy en konde niet lesen noch en kende gheenderley letteren/ende zeer lichtelijcken gaf hy een peghelijck gheloof. Caravial was den tijdt van een half-quartier van een ure/ghesleypt achter aen den peertsteert/daer na ghehanghen ende ghevierendeelt/ende doen sy hem leydden om te richten/doen versuchte hy zeer swaerlijck/ende vraechden na synen Gouverneur Gonzalo Pizzarro/ende des daechs te voren eer hy starf/was Diego Centeno ghekomen om hem te sien/ende hem siende/sprack tot hem/Ha Oberste velt-Heer waer zijn nu altemael uwe Oorloochsche klouwen ghebleven: waer

Gonzalo Pizzarro werdt onthooft.

Caravajal de velt-heer vã Pizzarro ghehangen ẽ ghequartiert.

Waer op hy antwoorde / men heeft my ghe vangen in't velt als een vroom krijchs-man maer ghy zijt ghevloden vanden strijt/als een soon van een snoode on-eerbaer vrouwe. Desen man was alzoo wreet/ als gierich/ en binnen den kleynen tijdt dat hy opper-velt-Heer was van Gonzalo Pizzarro / dede hy sterven meer als dertich Spainjaerts; ende als hy ee nighe liet op-hangen/zeyde dickwils al lachchende / ick hebbe verstaen dat ghy Ridders zijt/ende de reden eyscht/dat u eere zij gedaen na de weerdicheyt uw's naems/zoo zijn hier nu een deel boomen/ siet welcke ghy voor den besten verkiesen wilt om aen te hanghen/ende men zal u die ghenade doen/ende met zulcken ende meer anderen spot zondt hyse op te hanghen: ende altijts hadde hy by hem tot deser eynde vier mooren. Het zoude lang zijn te verhalen/de vuyle stucken ende boosheden die desen mensche al voorts-stelde waer hy quam. Doot wesende Caravajal/ Joan da Costa/ en Joan della Torre/met ander elf Capiteynen werden veel soldaten ghegeesselt en in Spainjen ghezonden op de Galeye/ende eenighe gezonden in ballinckschap na Chile / dewelcke henen trocken met Valdivia Gouverneur van dat landtschap.

Het 17. Capittel.

Della Gasca herstelt den staet van Peru, de soldaten vervloecken hem, dat hy hun niet dan met beloften betaelt, hy stelt op een gift op Indianen ende Spainjaerden.

NA dat Gonzalo Pizzarro doot was/ den President trock na Cusco/ ende liet by hem komen de Edel-lieden ende alle de Borghers die ondersaten hadden/ ende schicktese wederom te huys/ eenighe met geschencken/ ander met beloften/ alleenlijc besaeyde hy met sout 'thuys van Gonzalo Pizzarro/ ende alle de ander die voor verraders veroordeelt waren: daer naer vertrock hy van Cusco/ ende reysde na Purima/alwaer hy met Jeroen di Loaiza (al-ree Aertsch-Bisschop gemaect tot Lima) ende Pieter Lopes synen Secretarius/ beraet-slaechde hy hem over het bedeelen der dienstbaer Indianen. Hy gaf Inojosa hondert-duysendt ducaten des jaers tot een inkomst/ ende Valdivia weynich min/ maer hy starf korts daer na/ ende men zeyde dat hy vergeven was. Aldus deelde den President uyt/ meer als een millioen en half inkomste des jaers/aen verscheyden persoonen: Ende wesende dees uyt-deelinghe openbaerlijcken uyt-gheroepen/ veel soldaten die trouwelijck met grooten arbeyt ende sweet den Koninck hadden ghedient/ welcke met grooter

De President herstelt dē staet vā Peru.

blijschap verwachteden den boom huns arbepts/en siende datter niet voor hun te besten en was/begonden sp hun grootlijcks van den President te beklagen/ en al-hoe-wel dat hun van hem ende vanden aerts-Bisschop waren ghegheven goede woorden/zeggende/datmiens teghenwoordiger tijt niet meer doen en konde/en datse kortlijck zouden voldaen worden na hun verdjensten/ zoo en waré sp niet alleen qualijc vernoecht/ maer met verschepden lasier-woorden verbolgen sp teghen hun/ en onder velen diese scholden/wil verhalen van eenighe. Ten was niet langhe gheleden/ inde stadt Cordua in Spainjen was een Nonne gheheeten Magdaleene dalla Croce / die up ghemepn ghevoelen (niet alleen des ghemepnen volcx / maer oock der voornaemster ende machtiger van Spainjen) was gheacht voor heplich / en wanneer den Kepser woude gaen in eenighen aenslach/ schickte hp altijt tot der voorsz Magdalene/dat sp hem aen Gode bevelen zouden in hare gebedé / doch ten lesten een toovenaerster was/ en gemepnsaem den dupvel: Zoo zepde een van de soldaté tot den President dat hp Magdalene della Croce was/ en datter den dupvel/ daer mede mepnde hp den Aerts-Bisschop op zat/om dies-wille dat den President niet met allen en dede zonder spn goet-duncken. Een ander zepde hem dat den Hemel geen looser-vos en bedeckte dan hem noch een ander mis-troostich zijnde/ zepde

De soldaten beklagé hun over dé President.

dat h

dat hy zoo verre wilde gaen/ dat hy den naem Spainjen nemmermeer en hoorde noemen: Hier van wert den President zoo zeer veronweerdicht/dat by aldien hy niet en hadde gehadt meer als goede voorsprekers/ hy hadde hem zonder eenich vergeven by keel doen ophanghen/dus hem het leven ghevende/ zondt hem in ballinckschap na Chile. Een ander soldaet wasser / die al lacchende zeyde/ Heer President schenckt my doch u bonnette / die ghy op't hooft draecht / den President oock al lacchende antwoorde / wat wilt ghyder mede doen / daer-op zeyde den soldaet/ ick wilse verbranden / ende daer asschen van maken om mede te tooveren/ nademael dat ghy met dat bonnet zoo veel mannen met eeren bedroghen hebt. Ander zeyden noch/ dat hy was ghekomen om verghevinghe te gheven den tyrannen/ ende om de ghetrouwe te dooden. Ander zeyden/ dat/ indien hy hun niet en gave om by te leven/ sy zouden't dan zelfs nemen: Op deser wijse ginck het hier al toe/ alzoo datter veel waren die wederspannich wilden wesen / sy wouden Inojosa ombrenghen / ende den President ghevanghen zeynden na Spainjen/ende schrijven aen den Keyser/ dat hy daer een ander man van qualiteyt ofte conscientien zoude zeynden / om het lant wel uyt te deelen/een yeghelijck na syn verdienste ghevende/maer den aenslach ontdeckt wesende / werden altemael de hoofden ghe-

Conspiratie tegen den Presidēt ontdect

ghevanghen/ ende na Spainjen ghezonden/ waer onder was een Priester upt Biscaepen/ den welcken zeyde/ dat hy in dien krijch hadde verteert veertich duysent ducaten gouts/ in des Keysers dienst: dit werdt zoo gheslist. Doch naderhandt/ eñ niet lange naer dat den President upt Peru was vertrocken/ ende op de reyse was na Spainjen/ zijnder opghestaen acht-hondert Spainjaerts / ende maeckten hun hooft eenen Fransoys Ernandes / ende brochten om Pieter Inojosa/ ende Don Baltasar/ met eenen syner broeder/ eñ Diego Palomino/ met oock alle d'ander Capiteynen/ eñ mannen van aensien/ die te voren hadden ghedient Gonzalo Pizzarro / ende alzoo overgeloopen waren tot den Licentiaet della Gasca: maer desen oproer en duerde niet lange: want sy zelve op eenen nacht hun oversten Ernandes met hun ander hoofden aen stucken hieuwen. Nu dan den President hoorẽde zoo veel smaets als ghezeyt is/ vreesende of hem eenighe schade over-komen mochte / als oock om niet te moeten verdraghen zoo veel lasters eñ moeyelijckheyt / die hem vande soldaten waren aenghedaen/ vertrock hy van Purima/ eñ trock na Lima/ alwaer hy den Koninclijcken Raet stelde / ende bestelde de zaken die tot de heerschappije des lants behoefden / gheboot datmen in alle dorpen der Indianen zoude Priesters ende Monicken hebben/ om hun te onderwijsen inde Christelijcke leere/ ende af te brenghen hun valsche dolinghen/ beval aen alle

Frãsoys Ernãdes met 800 Spainjaerts rebellerẽ opnieus eñ brengen d'Inojosa eñ andre Capiteynen om

D'oproerders houwẽ haest de hoofdẽ aen stucken.

alle Heeren der Spainjaerden die ondersaten hadden/ datse zouden doen een oprecht ende juyst onderzoeck onder de Indianen / die yeghelijck onder hem hadde/ wat schattinge dat sy zouden konnen gheven: ende dat sy zouden in yeghelijcx dorp/ doen een Misse doen van den H. Gheest/ biddende hem dat hyse zoude willen instorten syn gaven/ op datse mochten leven oprechtelijck eñ heylichlijck. De schattinghe ghedaen wesende/ hebben de Indianen die weder-roepen/ zegghende/ dat sy zoo veel niet en kosten op-brenghen/ uyt oorzaeck dat den meestendeel doot waren ende verdorven/ door de gheduerighe moeyelijckheden / die sy hun door den krijch hadden aenghedaen. Hy gheboot van ghelijcken/ dat yeder dorp zoude betalen aen synen Heere den tribuyt/ alleenlijc van de dinghen die syn lant voorts-brochten/ om dies-wille dat de Spainjaerts voormaels altijts wilden van de Indianen hebben gout en silver/ al wast oock datse gheen en hadden/ ende pijnichdense/ op dat zijts zouden sien te krijghen. Ende zoo wanneer sy hun dorpen verlieten ende vloden in de bosschen/ om datse gheen gout en hadden / noch gheen en wisten te vinden/ zoo liepē de Spainjaerts hun zoecken met honden/ ende lietender alzoo veel verscheuren ende ontleden / ja sy zelve ghinghen hun-zelven uyt mistroostichєyt verhanghen. Hy verboot men zoude de Indianen niet meer de lasten doen draghen teghen hunnen wille/ hoe-wel dat hy in eenighe lantschappen zonderlin-

Der Spāiaerden over-mēschelijcke wreetheden teghen d'Indianen.

 derlin-

verlinghe te Quito/door ghebreck van beesten toeliet datmen hun zoude doen draghen/ ende van alle dese dinghen gaf hy het last aen den Aerts-Bisschop / ende oock aen eenige andere Monicken van S. Dominicus orden / op dat sy over-al zouden doen te beter onderzoeck, zoo-wel over Spainjaerts als Indianen / en verstaende de waerheyt zouden in alles versien. Aengaende van hem/hy leyde al syn vlijt ende macht daer aen dat hy ghelt versamelen mocht: voor den Keyser stelde hy op een schattinge op alle Spainjaerts / die hy giften uyt ghedeelt hadde / hy schickte den Licentiaet della Gama na de zijde van Quito/ ende Gabrel di Rojas ter ander-zijden na Potosi/met den tijtel van gewoone Richters/verselschapt met sommige broers van S. Dominicus/met openbaer bevel te doorloopen alle die dorpen, zoo wel onder Spainjaerden als Indianen, ende vorderden van yeghelijck te vergaderen zoo veel ghelts als het mogelijck was. Ende aldus in alle plaetsen onder decksel van gherichte/zegghende tot eenighe/ ghy zijt geweest verraders des Koninckx / ende in dienst van Gonzalo Pizzarro / ghy hebt slechs toeghesien ende wel ghewenscht dat hy te boven komen zoude/ ende hem Heere maken vanden lande / ende ander dierghelijcke beschuldinghen. Aldus met dese listicheydt hebben sy alle beyde een zeer groote menichte ghelts vergadert / maer alzoo een van dese Gabriel

di Rojas

[..]i Rojas in't weder-keeren op den wech een haestighe doodt sterf/ soo zeydemen/ dat hy ghestorven was door den wille Godts/ ende dat Godt hadde verhoort de verbloeckingen van soo veel overlaste menschen/ ende dat hy verschenen was de Monicken van S. Dominicus inde ghedaente van eenen schrickelijcken duyvel.

Het 18. Capittel.

Hoe twee ghebroeders met volck te Panama, de schatten van Gasca rooven, welcke overwonnen zijnde alles weder ghekregen wert, ende hy treckt na Spainjen.

ALs den President nu by een vergadert hadde al den rijckdom die hy mocht/ beloopende tot de somme van een millioen ende een half gout / latende in syn plaetse den Licentiaet Cianca/ vertrock hy van Lima: ende te schepe gaende in een Galeyken/ toe-komende de Joan Gaetano/ is hy korts ghekomen tot Panama/ ende stracx met een deel vanden schat trock hy na Nombre de Dios / latende bevel aen des Koninckx Rentmeester / dat hy alsoo haest het moghelijck waer/ hem de resterende somme zoude schicken. Twee daghen na syn vertreck van Panama/ in den morghenstondt ten vier uren / is hy ghekomen met

De Presidēt vertreckt om na Spājen te varen met grootē schat.

met een verrasschen in Panama gevallen/Rodrigo di Contreras/ende eenen synen broeder jonck zijnde eñ weynich hervaren. Desen Rodrigo was den sone van Contreras/Gouverneur van Nicaragua: hy hadde by hem hondert ende tachtich mannen/ hy hadde omghebrocht broer Antonis di Valdiviesa Bisschop van dien lantschappe / om dies-wille dat hy veel quaets aen den Keyser hadde geschreven van synen Vader / waerom hem den Keyser hadde benomen het Gouverneurschap. Dus dan ghekomen wesende binnen Panama/ namen sy daer meer als vier-hondert-duysendt gouden ducaten in gout/gheen werck makende van't silver/om dattet veel meer weecht en min weert is. Ende sy niet te vreden wesende met desen roof/ 300 waren onder desen hoop eenighe soldaten / die vanden President uyt Peru waren ghezonden na Spainjen/om op de Galleye te setten / maer waren meester van't schip ghewoorden/ende vluchtich aengekomen tot Nicaragua: dese dan genegen hun te wreken aen den President/ berieden sich te trecken oock tot Nombre de Dios. Dus hun volck bedeelende in dry deelen/Roderigo met vijf ende tzeventich ghesellen/ trock henen te lande naer Nombre de Dios/ende synen broeder met oock 300 veel/lancks de Riviere van Chiagre/ende het overblijf wert ghelaten tot bewaringhe der schepen/ ende den roof die sy verkregen hadden. Dese dan vertrocken wesende van Panama/hebben hun de Borghers met

Rodrigo di cōtreras met syn broeder vallē in Panama eñ roost daer,

met meer dan hondert ende vijftich slaven ge-
stelt inde wapen/ ende volchden hun van ach-
ter aen: ende ten eersten aenvallende die door
de Chiagre voeren/sy hebben die lichtlijck af-
ghemaeckt/ende van daer na d'ander keeren-
de/ ende op hun vallende deden des-ghelijcx/
Roderigo/ende eenen Moninc met noch vier
ander Spainjaerts liepen in die bosschen/ eñ
nopt en heeftmer meer tijdinghe van verno-
men/ den broeder niet ghebonden wordende/
wert met vlijt onder de dooden ghesocht/ende
alzoo een jongh-gheselleken gevonden wiert/
wert van een van syne soldatẽ gezeyt dat hy't
was/maer om dat hy het aensicht zoo beblect
hadde/ en konde-men niet wel de waerheyt
weten: hem dan het hooft afghenomen heb-
bende/wert het ghestelt in een ijseren tralgie
op de merct van Panama. Daer waren ghe-
vanghen drij-en-dertich Spainjaerts/ eñ ge-
bracht na de stadt/vermoept ende ghequetst/
doen dese nu inde ghevanghenis ghebonden
waren/ de handen van achter aen sommighe
houten: eenen Agozil uyt synen eygen wille/
heeftse met een dagge al t'zamen omgebracht.
Al d'ander die inde schepen waren/verstaen-
de de neder-laghe van hun ghesellen/begaven
hun stracx met de schepen te vluchten/ maer
waren haest al gevangen/ de hoofden gehan-
hanghen/ ende d'ander ghezonden op de Ga-
leye. Den President verstaende de komste van
Contreras in Panama/ende vanden roof die-
se ghedaen hadden/ zoo is hy met een groot
ghetal

de bero versweren wederom berooft verslagẽ eñ verjaecht.

getal volc vertrocken van Nombre de Dios/ om hun teghen te gaen: Maer op den wech verstaende datse gheslaghen waren / ende den schat weder-ghekreghen was/ keerde hy weder om te Nombre de Dios/ende is korts vertrocken ende overghevaren na Spainjen.

Het 19. Capittel.

Wat streke men houden moet om te seylen van Panama na Peru, van huysen op boomen ghebout.

AL-eer ick eyndighe van de dinghen van Peru/ ende van het valsch ghevoelen dat dat volck van ons heeft/ wil ick verhalen in wat voeghen datmen seylt van Panama tot dat Rijcke. In't ghemeyn varen af alle schepen van Panama na Peru/ van de maende Januarij tot den eynde van April / want dit is den besten tijt van den heelen jare/om datter daer dan somers is. Ende ghemeynlijck waeyen de winden Noort-Oost ende Oost/ maer die andersins af varen het zij wat tijdt het zij/die lijden zeer groot onweder. De schepen gheladen wesende/varen af van Panama ende komen na Taboga/of ander by-ligghende Eylanden om water in te nemen/ welcke Eylanden heeten wandli om datter aldaer

de

de Spaenjaerden overbloedich ghebonden hebben: Ende alzoo voort-varende seylen sy omtrent hondert ende vijftich mijlen West-waert op. Ende doen desen om-keer om de groote vloeden die ghemeynlijck Oost-waert gaen/daer na wenden sy ende gaen recht na Peru. Ende ten tijden doen ick af voer van Panama/om na dat Rijck te seylen/was het de maent Junij/ende om dattet winterdach was/worden den meestendeel van het vracht-volck sieck/om dat de schepen die in dese Zee varen/niet en hebben het gherijf van decksel/ghelijck de ander die inde West-Zee varen/ende alzoo quamen wy aen tot Gorgona/den Schipper doen hy hem sach op dat Eylandt aen-komen/zeyde hy/dit is het duyvels lant/om dies-wille dat alle de schepen die te deser plaetse komen/doen de quaetste vaert diemen op dese reyse doen mach. Eenighe hebben ge-zeyt/dattet in dit Eylandt nemmermeer op en houdt van reghenen. Doch sy hebben ge-dwaelt / het is wel waer dattet aldaer acht maenden des jaers zoo onghenadelijck met donder ende blixem regent/zoo dattet schijnt dat de Elementen daer teghen malkanderen vechten. Ende doen wy in dit Eylandt aen waren komen / was alree den Lenten voor-handen/ den welcken begint in het leste van Mey/alzoo dat/als in Panama den Winter begint/begint in dit landt den Somer. Alzoo lancks dese kuste van het vaste landt / daer

hebben

hebben d'inwoonders veel goudts/ ende heb-
ben hun huysen op de toppelen der boomen
Ende om datter het landt morassich is/ ende
datter gheen peerden konnen reysen/ en heb-
ben't de Spainjaerts noyt konnen innemen
Ende doen Gaspar d'Andagosa was in d
Bay van S. Mattheus met hondert eñ vijf
tich soldaten/ soo doorliep hy in den somer
tijt dat lantschap/nemende somtijts met hen
eenighe barderen of tafelen om hun mede t
bedecken: Om dies-wille dat d'Indianen zo
veel het mogelijck was/ hun verweirden me
steenen/ pijcken/ potten/ met siedende wate
ende andere dinghen. Ende aldus de Spain-
jaerts met goede bijlen hieuwẽ ondertusschen
de boomẽ af/doen viel het altemael met groot
ghedruys ter aerden/ ende dickwils ghevielt
dat d'Indianen wel eenighe te voren noch
kreupelden ende ter doodt brochten vande
Spainjaerden: Maer om dat het een rouw
lant is/ ende datter gheen onderhout en was,
om zoo veel volcx by te leven/ zo is Andagoja
met een goet deel gouts daer van getrocken/
ende teghenwoordich en woonender gheen
Spainjaerts meer.

Hoe

Hoe d'Indianen woonen op de boomen.

DAer is oock noch een ongheleghentheyt voor alle de schepen die lancx dese kuste des vasten-lants varen/ om oorzaeck dat den meesten tijt des jaers seker quellijcke teghenwinden uyt den Westen eñ Zuyden waeyen/ ende datter oock zoo grooten stroom gaet/ isset van noode alle avondt te komen anckeren dicht by den oever/ des morghens weder af te varen met den windt die van het landt komt/

ende ſomtijts gevallet als men meynt voorts te varen/ datmen te rugghe gaet/ of datmen vijftien ofte twintich daghen blijft op eender ſtreke/ghelijck het ons ooc ghebeurde. Ende alzoo wy ons vonden / daer wy in't ghesicht hadden het hooft ghenaemt S. Franciſcus/ hondert ende dertich mijlen van't hooft Paſſao/welck hooft is gheleghen omtrent de oude-Haven. Ende alzoo wy meynden/ dattet aldaer ter plaetſen bewoont zoude weſen van Indianẽ/als het voortijts placht/wy vrachtvolck/al t'zamen door gebreck van leeftocht/ om dattet alree dry maendẽ was/ dat wy van Panama af voeren/eñ wy merckelijck ſiende/ dat de kooplieden in het ſchip/ eer ſy ons een ſtuck broots gegeven zouden hebben/ hadden ons liever laten vergaen van hongher/beriedẽ ons eñ beſloten te gaen over-landt. Dus vertrockẽ wy op onſe avontuer/ ons vier-entwintich perſoonen / hebbende een yder vier ſchotelen Maiz / ende ghekomen weſende op de vlieten Quiſimie/dewelcke zijn vier by den anderen/quamẽ wy daer over met zeer groote moeyte eñ ghevaer/ op ſommighe boomen die wy op den oever vonden/eñ aen den anderen bonden. Het water deſer vlieten is al ſout/ om dat de Zee door de groote vloet 'tzoet water te rugghe drijft/meer als vijfthien mijlen in't lant/zoo-wel in ander vlieten die in deſe Zee daer vlieten als deſe vier/ alzoo dat als wy drincken wilden was ons noot zelve putten te maken. Doen wy gekomen waren tot

den

den hoofde van Passao/bevonden wy dat de Indianen de huysen hadden verbrandt/ ende waren vertrocken in de Bosschen. Doen wy over d'ander zijde van't hooft waren/quamen wy aen den inham van Caraque: dese Bay is is gheleghen recht onder de ghelijcknachtige middel-streeck/ ende niet t'eten hebbende/zoo aten wy Kreeften/ ende eenighe geele slee'en: ende om datse weynich lijfs hadden/aten wy oock de steenen/ende wy droncken goet ghesont water/ uyt eenen kleynen poel / dat wy daer inde Bosschen vonden/niet wijdt vande Zee. Aldus bleven wy daer twee-en-twintich daghen/ tot dat het schip daer inde haven quam: Ende die vande schepen hielden voor ghewis/dat wy al doot van hongher/of vande Indianen waren omgebrocht waren: Den Schipper met dat hy ons sach zont terstont den Boot om ons/ ende dien nacht rusteden wy in't schip.

Het 20. Capittel.

De wijse van doen,ende verharde ongeloovichheden der boertighe bewoonders van oude-Haven ende Manta, op den hoeck van Peru, eñ de ghedaente der Visch-schepen van Peru.

DEs ander-daechs ben ick vertrocken van daer/ ende ginc tot oude-haven/ dese stadt is bewoont vande Spainjaerts/ende heeft tot

twee-en-twintich rieten huysen met stroo ge-
deckt. Ten schilt niet veel of dit lantschap en
is altemael verdorven ende te niet: d'inwoon-
ders plachten te hebben veel smaragden/ende
houden dese Mijnen by hun verborgen / ende
al hebben de Spainjaerts vele van hun ghe-
pijnicht ende omgebrocht/nopt hebbense wil-
len belijden waer dat sy waren. Al-hoe-wel
dat ick verstaen hebbe van eenen Hof-meester
vanden Capiteyn Joan Dolmos/ dat hem
een Indiane syn hoere wesende/hem de plaet-
se ghetoont hadde daer sy te vinden zijn / dan
dat hy't niet openbaren en woude / vreesende
of den Koninck van alles voor hem mocht
nemen: Sy hadden oock van ghelijcken een
zeer groot ghetal van gouden ende silveren
vaten: Doch de Spainjaerts hebben hun die
al ghenomen/alzoo datse tegenwoordich hun
Heeren niet op en brengen/ dan vande dingen
diese van het landt ooghsten. Ende daerom
woonender zoo weynich Spainjaerden. Ee-
nighe zeggen/dat d'Indianen van desen lant-
schappe/beginnē vast af te laten van hun qua-
de gewoonten / ende de bedriechlijcheden van
hun valsche Godts-diensten/ende dat oock op-
ghehouden zijn de antwoorden van hun val-
sche Goden/ om dies-wille ghehoort hebben
van de Priesters ende Monicken/ het woordt
des H. Evangelij: Waer-op dat ickse andt-
woorden mach/ (behoudens dat te wenschen
waer/dattet Godt beliefde dattet alzoo waer)
dat ick ghetuyghen mach metter waerheyt/

batter noyt Priesters noch Monicken en zijn ghegaen onder die volcken / om voor hun te predicken ende te leeren onse gheloove / ende oock dat sy niet en doen dan openbaerlijc daer mede lacchen / ende zegghen / datse geen Christenen willen wesen / om onse boosheden wille. Ende al-hoe-wel den President della Gasca gheboot als boven verhaelt is / dat in alle dorpen zouden Priesters ende Monicken worden gestelt / om de kinderen t'onderwijsen eñ te leeren: Zoo hebben de Spainjaerts van deser stadt / ghelijck oock van eenighe ander dit wederroepen / zegghende / dat een Priester begeerde voor synen loon alle jaer vier-hondert ducaten / ende dat alle d'Indianen van elck dorp zoo veel jaerlijcks tribuyt / aen hun Heeren niet op en mochten brenghen. Ende om dies-wille / dat ic op dat pas vertrock uyt Peru / weet ick niet hoe hem de zake voorts toe-ghedraghen is. Dewijle ick noch in dat landtschap was / ginck ic dickmaels om mijn tijdt verdrijf onder de dorpen der Indianen / zoo-wel binnen in't lant / als op de Zee-kant / ende alzoo ick eens quam in een vlecke ghenoemt Chiarapoto / vond' ic dat d'Indianen in hun Kercke waren doende hun Afgodendienst / ende hoorende trommelen slaen ende singhen eenige van hun liedekens / zijnde lustich om te sien / ginck ick inde Kercke / maer zoo haest my de Priesters sagen werdē gram / ja by-kans my in't aensicht spouwēde / jaechden sy my uyt: ic sach daer eenen Af-godt van

D'Indianē willē geen Christenē worden om de boosheit der Spainjaerden

 leem

leem ghemaeckt in ghedaente van een Tiger-dier: ick sacher oock twee Pauwen ende ander voghelen/diese hadden bereyt om hun Afgoden te offeren/ het mocht wel wesen datse noch daer eenich jonc knechtken hadden/ gelijck het hun ghewoonte is/doch en sach ick't niet. Op eenen anderen dach is my gebeurt/ dat ick ginck tot Picalauceme/ ende vont dat de Indianen van desen Dorpe waren doende met drincken/ende doen ick wilde staen besien hoe datse hun droncken maeckten / quamen vier van hun by my/ eñ zeyden in Spaensch: Ha ghy Christen rabbout/ghy verrader/ gaet na u landt: Ende ick ghewaer wordende/datse mijn rappier wilden vatten/maeckte ic my van daer/ liep al verbaest henen / ende nam voor my/ niet meer te gaen in eenighe dorpen op hun Feest-dagen. Ick ben oock noch gegaen in eenighe ander Dorpen/als daer zijn/ Cama/ Camulioba/ Camuxioba ende ander plaetsen: Onder welcke eenige Indianen hun kinderen doodden/ op datse de Spainjaerden niet en zouden moeten dienen. Ick hebbe oock voor waerachtich hooren vertellen/ dat de Indiaensche Heeren van Manta / hebben eenen zeer schoonẽ Smaragden/de grotte van een Hinnen-ey/ ende dat sy dat aenbaden voor een van hun by-zonderste Goden. Dese stadt van Manta is ghebout/ op de Zee-kant/ende plach te wesen die by-zonderste stadt / van die kuste. Ende aleer de Spainjaerden in hun

d'Indianẽ van Cama ende ander plaetsen doodẽ hun kinderẽ op datse de Spain-

hun landt quamen/warender meer dan twee-duysendt Indianen: Maer nu zijnder omtrent vijftich te vinden/des-ghelijcx is het gheschiet onder alle ander Dorpen vanden zelven landtschappe. Op eenen dach zeyde Lopes d'Alala tot den Heer van deser stadt/ of hy wilde Christen worden/hy antwoorde dat hy't niet en wist/ende dat hy wel wilde doen/het ghene dat hem goedt dochte/ dus liet hy hem doopen/ hem noemende Diego/ende al-hoe-wel dit zoo was/ en sach ick hem nemmermeer eenich Spainjaert in't aensicht aensien. Syn ondersaten zijn van aert grouwelijck/ vuyl/ Sodomiten/ ende vol van alderley boosheden. Aen dese kuste in't ghemeyne/ alle de Indianen die by de Zee woonen/ drincken goet water dat sy uyt groote putten halen/die daer toe ghemaeckt zijn/ ende wanneer sy van d'een plaetse na d'ander reysen/ een yder draecht een kouwoorden-flessche vol water/ende als d'Indianen willen gaen van Manta na oude-Haven/ zoo en maken sy daer gheen werck af om water uyt hun putten mede te nemen/ vreesende op den wech te ontmoeten eenighen Spainjaert die't hun mochte uyt-drincken/ maer gaen twee mijlen in't landt/ halen van een water dat van een klip af komt ghelooopen/'twelck is swart/vuyl ende stinckende: Dat doen sy daerom/ om dat sy wel weten dat de Christenen daer van niet en drincken.

jaerden niet en zouden moeten dienen.

Dit lant is heet ende vochtich / noch men en siet nemmermeer den klaren Hemel: want altijts is de Sonne inde wolcken verborghen. Daer zijn veel Herten/ Verckens ende Hoenderen van den Spaenschen aert / ende hier maecktmen het beste broot van Maiz datmen in gheheel Indien vindt/ ende al-hoe-wel dat eenighe zegghen/dat het te boven gaet 'tbroot van terwe / zoo en wil ick nochtans dat niet toe-staen : het brengt heunich genoech voort/ doch bitter/ oock wasch/ dan niet al te goet/ 'tbrenght des-gelijcken voort een zeker ghedaente van vruchten/ op de ghelijckenisse van vijghen/ende dese zijn van de inwoonders geheeten Papaje/daer isser groot ende kleyne de welcke ick noyt in ander landtschappen ghesien en hebbe/ dan in dit Koninckrijck / den boom is langh en dun/ende de vrucht is soetachtich van smake : daer zijn noch een ander ghedaente van kleyn vijghen vol doornen/geheeten Tunne: doch van dese vintmer noch in ander plaetsen/als tot Nicaragua eñ Guattimala/ende in al het Rijcke van nieu Spainjen. Alle d'Indianen van desen lantschappe van oude-Haven/ zijn in't ghemeyne onderworpen/een zeker sieckte geheeten Berugue/ daer komen voort in't aensicht eñ in eenighe andere plaetsen des lichaems bladeren/eñ de meeste zijn van de grootte van een Okernote/ ende ick hebber oock mijn deel van ghehadt: sy en doen niet zeer/sy zijn leelijck eñ bloedich/ ende daer en is geen ander remedie tegen/dan

datmense

datmense laet rijp worden/ ende daer na met een snijdenden draet af knoopen. Dit volck schildert hun aensicht/ sy door-boorẽ de neus-locken/lippen/ooren ende wangen/ wanneer sy hun hoochtijden houden/zoo hanghen oft steken sy daer edel ghesteenten in. Hun klee-dinghe is/ dat den meestendeel draecht een hemde zonder mouwẽ/ander gaen heel naect/ ende somtijts verwen sy 'theele lijf swert.

De wijse van't visschen ende seylen in de Zuyder-Zee.

In alle dese kuste langs den Zee-kant/zijn d'Indianen zeer groote Visschers: de Schepen die sy ghebruycken/zoo om visschen/als om varen/zijn ghelijck een ponte/wesende ghemaeckt t'zamen van drij/somtijdts vijf/zes en neghen/ende elf/zeer lichte balcken/ghemaeckt op de ghedaente van een handt/ende den middelsten balck is langer als al d'ander; sy makender langhe ende korte/ende alzoo na hun lenghde oft grootte voeren sy oock seylen. Ende de Indianen als sy om de stilheyt des windts moeten roepen/ende moede zijn ghewordden ende niet meer en moghen/zoo werpen sy inde Zee Broot/Fruyten ende ander dinghen: Ghelijck een Offerhande/biddende haer datse goeden windt doet komen/om datse moede zijn ende niet en konnen roepen.

Het 21. Capittel.

De ghebruycken ende zeden des inwoonders van Quancaviliqui, landtschap in Peru, den wech ofte doorganck van Guainacava, van't kruyt Zarza. Pacillia goet teghen de quade pocken.

WT den ghewesste van Porto Vechio gaende/komt-men in't lant van Quancaviliqui/wesende het Neder-landt vanden Rijcke van Peru/ende het eerste Dorp datmen lancks den Zee-kant vindt/wordt gheheeten

heeten Colonchi / ende is gheleghen by den hoeck van S.Helena: ick hebbe verscheyden-mael ghesien den Heere van die vlecke / oudt wesende 'tzestich jaren / welcken in mijn by-wesen eens was ghevraecht van den Spain-jaert / die Heere over hem was / of hy Chris-ten woude worden / zoo antwoorde hy / zeg-ghende / Heer ick ben alree te oudt om Chris-ten te worden / neemt mijn kinderen / ende leert hun dat u lust ende ghelieft / want sy zul-len u dienen op uwer wijse: Maer ick en wil nier verlaten de Wet van mijne voor-Oude-ren. De lieden van desen ghewefte / trecken vijf of zes van hun bovenste voor-tanden uyt / ende vraecht men hun waerom sy dat doen / sy zegghen / sy doen dat om de schoonicheyt. Sy draghen een hemde zonder mouwen / gelijck als die van der oude-Haven. Sy decken de schamelijcke leden met een schroo van boom-wolle / dewelcke hun van achter af hanght bykans tot der aerden / ghelijck oft waer ee-nen peerde-steert. De vrouwen dragen voor hun eenen doeck gheknoopt aen haren riem / welcken hen tot half-weghen de beenen han-ghet. Alle de Dorpen van desen landtschap-pe zijn onder-worpen de Spainjaerden / die daer woonen inde stadt van Quaiaquil / welc-ke stadt in't begin doense de Spainjaerden houden / zoo leyden sy die in een vlack velt op de kant van de vliet Chiono / veertich mijlen vander Zee: ende daer zijn ronts-om eeni-ghe wonderlijcke ende schrickelijcke dalen / op de

d'Indianen van Colouchi treeken vijf ofte zes vã hun bovẽste voortanden uyt.

op de wijse van een zeer groot velt vol water/ ende zeer dichte Bosschagien/ met een ongheloofelijcke menichte van Cocodrillen. Ende boven dit/ zoo zijnder acht maenden lanc des jaers zoo veel mugghen/ dat ick my verwonderde/ hoeder d'inwoonders kosten geleven. Ende doen de Spainjaerts daer te dier plaetsen woonden/ met dat den avont aen quam en datse rusten wildē/ was van noode dat sy hun te slape leyden onder Paviljoenen/ des-gelijcx doen oock d'Indianen/ doch hun slaep-steden houden sy in der hoochte/ op vier zeer dicke rieten op een kleyn solderken/ ende slapen alzoo/ om dat de muggen hun daer niet zoo zeer en quellen. Dan 'tquaetste van al/ In't jaer duysent vijf-hondert ende zes-en-veertich/ is dese vliet door de overvloedighen grooten reghen alzoo zeer ghewassen/ dat een groot deel van dit landt is verdroncken/ met oock zelfs de stadt/ waerom dat de Spainjaerts van daer nederwaert zijn getrockē twintich mijlen na de Zee toe/ ende bouden aen de kant der voorsz vliet Chiovo/ op eenen berch/ die ghenoemt is doortocht van Guainacava / ende kreech desen naem / ter oorzaeck dat den Koninc Guainacava eenen synen Capiteyn uytschickte met een goet deel volcx/ om hem dat landtschap onderdanich te maken: ende desen Capiteyn den lant lieden geboden hebbende/ datse zouden een brugghe maken van groote houten / op de wijse datse hun visch-ponten maken/ op dat dezelve zoudē komen van d'een

Menichte van muggē.

dē doortocht vā Guanicava.

zijde

zijde tot der ander: Ende doender syn volck begon over te trecken met hun packinghen/ overvielen hun de vyanden/ braken de brugghe ende sneden de touwen af/ soo datter veel verdroncken/ daer toe vielen sy van verscheyden zijden/ soo dat zijse in korter tijt bykans al doot sloeghen/ Guainacava verstaende de nederlaghe van de zijne/ quam met een groot heyr-kracht van Chito. Ende van de bergen af-dalende/ over-viel hy dat volc/ ende deden daer een groote moorderije: Daer na wilde hy over de vliet eenen wech maken/ om sekerlijc te moghen van d'een eynde tot het ander over trecken/ latende daer in werpen aerde ende steen. Aldus dit groot ghebouwe te wercke ghelept wesende. Ende wesende een weynich verder als twintich stappen met desen wech/ om dat de vliet ongrondich/ groot eñ machtich was/ liet hy af van syn voornemen: Ende daerom hebben de Spainjaerts die plaetse gheheeten den doortocht van Guainacava/ maer de stadt die sy daer by hebben ghebout/ is ghenoemt S. Jacob/ ende in't getal van borghers ende huysen machse gelijcken oude-Haven. Al by de mondt van deser vliet/daer light het eylant Puna/ 'twelck den Koninck van Spainjen toe-komt. Dese eylanders/ met de bewoonders deser vliet eñ ander volcken/alsoo lange als sy macht hebben gehadt/ hebben altijts ghekrijght teghen de Spainjaerden/ ende hebbender veel omghebracht: onder ander doẽ broeder Vincent di Valverde met

Vincẽt di Valverde met 42 Spainjaerden werden metstocken van d'Indianẽ doot geslagẽ.

de/met twee ende veertich Spainjaerts uyt Lima op dit Eylant ghevloden was/ om den toorne t'ontvlieden van Don Diego: op den tijt dat hy ombrocht den Marckgraef Fransoys Pizzarro/ hebbense de Indianen alt'zamen met stocken doot gheslaghen. Dit was dien zelven Monick die met Atabaliba sprack binnen Cassiamalca / en doen hem Fransoys Pizzarro ghevangen nam/ (als te voren verhaelt is) den welcken den Keyser hadde ghemaeckt Bisschop van Peru. In dit Eylant Pyna/ende in't ghewesie van Quipiaquil ende oude-Haven / daer vindtmen eenen wortel met veel tacken / gelijck een haech-eycke/ ende is gheheeten Zarzaparilia / den welcken gheneest de quade pocken/ende ander sieckten. Ende wanneermen't eenighen krancken ofte siecken gheeft/zoo kloppen ende breken sy desen wortel wel met twee steenen/ ende daer van het sap nemende/dat vermenghende met een weynich warm-water/ gheven zijts hem alzoo vele als hy kan ghedrincken: wesende oock in een warm plaetse doen hem sweeten alzoo langhe als hy't verdraghen mach. Aldus nemen sy't dry ofte vier daghen / sommighe min / sommighe meer / etende alleenlijck tweebacK / ende een weynich van ghebraden Hoenderen: daer isser die alleenlijck van dese tacken met water sieden/ om des daechs te drincken / ende daer zijnder die van dit ghekoocksel drincken twee of

Zarza Parilia geneest de pocken.

drij maenden lanck. In dit landtschap van Guaiaquil/ende ander Landen Oost-waert-op/begint den Winter inde maendt November/ende duert tot den eynde van April: Ende met den Mey begindt den Lenten/ende eyndicht met den October. Voorts langhs de kuste Zuyd-waerts op/beginnende van Tumbes in al dat platte landt zal't wel ghevallen/dattet zal wachten drij ofte vier jaren dattet nauwelijcx eenen plas-waters reghenen en zal/zoo dat de inwoonders/met den grooten dauw' die snachts valt/ende met het begieten dat sy by daghe ghebruycken/oeghsten sy hun ghezaeyde. Daer zijn oock groote platte streken van zandigh Landt/daer het nemmermeer en reghent. Ende in het gheberchte reghenet acht Maenden lanck des jaers/oock zijnder berghen die daer altijdts vol sneeu ende ijs ligghen. Ende inden Somer waeyen ghemeynlijck eenighe winden/die uyt den Zuyden waeyen/die de inwoonders gheweldich zeer quellen. Doen ic van Guaiaquil vertrock om te gaen na Chito/reysde ick over het gheberchte van Chimbo: Het welcke hoogher is als veertich mijlen/ende is gheheel onbewoont. Ende zoo ick gheen bystant en hadde ghehadt door eenen Indiaen/die my wat water te drincken gaf/ick waer van dorst op den wech doodt ghebleven. Ende doen ick boven op het hoochste op den top was/doen stondt ick eenen tijdt lanck en sach/aenmerckende die vremde

ende

ende wonderlijcke landen/ ende my docht een dingen te sien/ dat was/ ende niet en was/ gelijck als in een droom-gesicht. In dit groot lantschap van Chito / gelijck als oock in eenighe ander van Peru/ als oock in veel dorpen/ al hebben sy al by-zonder spraken / ten tijde doen sy ghehoorsaem waren ghemaeckt/ den Ingui dat waren de Koningen van Peru/ zoo gheboden dese/ dat een yegelijck zoude leeren de sprake van Cusco: Ende dat het de Vaderen hun kindereu zouden leeren. Dus ghebruyckt-men oock dees tale over-al in de landen daer dese Ingues hun ghebiedt hadden.

Het

Het 22. Capittel.

Hoe die van Peru voor haren by-zonderften Godt de Sonne aenbidden, hun begravinghe ende dronckenschap. Peru onbequaem om wijngaert te planten, ende groote dierte van wijn in Peru.

DJt volc van Peru/al-hoe-wel datse spraec houden met den duyvel/ soo houden sy voor hunnen byzondersten Godt de Son/ eñ als sy van haer eenige ghenade begeeren/ soo wel de Heeren als de Priesters/ soo gaen sy

smorghens vroech als de Son op-staet / op eenen hooghen steen die daer toe ghemaect is / houdende altijts het hooft neder-ghebogen / slaende d'een handt in d'ander / dezelve oock t'zamen wrijvende / dan weder op-heffende / in dier voeghen al of sy die gheraken wilden / doende alzoo eenighe hun ghebeden / van haer begeerende het ghene dat sy van doen hebben. Ende oock noch tegenwoordigher tijt / wanneer hun de Spainjaerts qualijcken handelen / zoo aenbidden sy die ghelijck de Son / hun biddende / dat sy hun wilden genadich wesen / ende dat sy hun gheen quaedt en deden. De Kercken / byzonder der Sonnen / waren groot ende kostelijck / ende de mueren van binnen gheciert met platen van goudt ende silver / sy hieldender oock veel maechden geheeten Mamacone / dewelcke spinnen ende weven alleenlijck tot verciersel der Goden: sy offerden menschen en kinderen / doch en aten 'tvleesch niet: desghelijcx offerden sy voghelen ende ander dieren / ende met den bloede smeeren sy het aensicht vanden Afgodt / en oock de deuren van de Kercke. Als sy willen spreken met den duyvel / saeyen of gaen tot eenighen aenslach, zoo vasten de Priesters eenighe dagen. Wanneer eenigh Heere sterft / maken sy hem een groot graf / ende legghen daer in by hem veel ghewrocht gout ende silver met / eenighe van hun schoonste ende liefste huysvrouwen / ook dienaren / goet / graen ende wijn / op datse t'eten ende te drincken hebben op den wech / tot datse

Op wat manier d'Indianen van Peru de Son aen bidden.

Verscheyde Ceremonien der Indianen.

komen

komen in d'ander werelt / ende dese wijse van begraven/gebruycken sy in veel plaetsen van Indien/ende alle dusdanighe glooven d'onsterffelijckheydt der sielen. Ende de Spaenjaerts hebben ghevonden zeer rijcke begraeffenissen / doch zeer weynich by datter noch verborghen zijn. Sy beschreyen de dooden veel daghen / de mannen draghen een hemde zonder mouwen van wolle oft boom-wolle/ eñ een mantelken gheknoopt op de een schouder / ende de edele bewinden 'thooft met een schroo/ ende draghen eenen quast van wolle/ die hun hangt over de slincker oor: hun schoenen maken sy van een wit kruydt ghelijck kaempt: de vrouwen kleeden hen oock met eenen langhen mantel/die hun al bedeckt van de schouderen tot de voeten/ ende gorden hun met een schroo vier vingheren breedt / die sy heeten Chiumbi/ ende vesten hun op de borst met langhe gouden spellen/diese heeten Topi/ ende boven op dit kleedt draghen sy noch een ander kleyn mantelken gheheeten Liquida. Sy dragen lanck hayr/eñ dese wijse van kleedinghe is op de wijse van Cusco. Als sy willen reysen besmeeren sy het aensicht met een zeker rootverwich slijm om de winden wille/ inde mondt draghen sy een kruyt gheheeten Coca/ende draghen dat ghelijck tot hun onder-hout: want sy daer mede gaen eenen dach lanck zonder eten en drincken: Eñ dit kruyt is hun byzonderste koopmanschap: sy hebben een zeker ghedaente van wortelen/ gheheeten

d'Indianen gelooven d'onsterfelijchz der sielē.

'tKruyt Coca.

Pape/dewelcke zijn gelijck aerd-noten/doch van weynich smaecks. Sy hadden groote overvloedicheyt van Schapen van de groot-te als Esselen/bykans de ghedaente van Kemelen: Ende zegghen dattet niet langhe gheleden is/datter een sieckte onder quam gelijck een quade schorftheyt/datter een groot deel van storven: Doch de quaetste schorftheydt/waren noch de Spainjaerts/diese schier altemael verslonden hebben/deser Dieren-vleesch smaeckt zoo wat wilt-achtich/de lieden van desen lande plachtẽ hun overvloedich te kleeden met de wolle van dese dieren/maer nu ter tijt hebben sy der groote dierte van. Alle 't vermaken van desen volcke/ghelijck oock in alle ander plaetsen van dese landẽ/is in drincken: Ende als sy wel dronckẽn zijn/een yeghelijck neemt de Vrouwe die hem best bevalt/boetende hun onkuysheyt/ende nouw vermijden sy hun van Moeder ofte Dochter. Eñ de Heeren ende Hovelinghen/die trouwen met hun eyghen Susters. Sy en maken gheenderley broot/maer eten 'tgraen gesoden oft geroost. Dit was een Wet die onder ander Guainacava ingestelt heeft/op dat/wanneer hy op eenighen aenslach woude trecken/datse dan niet en behoefden besich te wesen met broot te maken. Alzoo houden sy noch teghenwoordich dese ghewoonte: De byzonderste stadt van desen Koninckrijcke plach te wesen Cusco/de Hooft-stadt van de Indiaensche Ingui/dewelcke van zeer ouden tijden (by dat 'tvolck

Schapẽ zoo groot als Esselen.

van Magocappa / den eersten Koninck van hun gheslachte / van wien de nakomelinghen in zulcker voeghen upt-ghebzeet waren/datse verovert hadden veel ende verscheyden volcken/dewelcke sy hebben ghegheven hun wetten ende zeden/ende in veel plaetsen ghesticht veel groote ghebouwen/ zoo tot vereeringhe ende vercieringhe van hun Goden / als tot dienst van hun Koninghen. Dese gebouwen hebben mueren van eenen steen/gemaect wesende die zeer licht is/ ghelijck oftmen zoude zegghen plupm-steen / ende al ghedeckt met stroo. Ende ick hebber in eenige plaetsen gesien/byzonder in't lantschap van Chito/ ende in't lant Tumebamba/ alzoo kostelijc als die van Cusco. Eñ al hebbender de Spainjaerts een goet deel verdozven / zoo sietmer noch al veel in die wegen/ die vande inwoonders zijn gheheeten Tambi/al-waer-men sien mach de timmeragie van die groote gebouwen. Guainacava maeckte eenen zeer schoonen wech/ slechtende eenighe berghen tot ghelijckenis des platten lants. Dit lantschap van Chito is van ghematichde locht / ende daerom hebben de Koninghen van Cusco daer den meesten tijdt ghewoont/ende in veel plaetsen hadden sy oock goutsmits-hupsen in welcke hoewel sy gheen ijser-gereetschap en gebzupcten/ maeckten sy nochtans (doch wat plomp-achtich) wonderlijcke dinghen/ ende sy wercken in deser voeghen. Eerstlijck als sy't gout oft silver smelten/ zoo legghen sy dat in een lanc-

Gout-smeden der Indianen.

 worpich

worpich oft oocront smilt-teyltjen / gemaeckt wesende van eenen wollen lap besmeert met aerde/ende ghemorselde kolen/ ende alst ghedrooght is/setten sy dat op't vier met zoo veel metael alsser t'zeffens in mach/dan blasen sy't vier met vijf of zes blaes-pijpē van riet/somtijts min somtijts meer/ tot der tijt toe dattet smilt / dan nemen sy het teyltjen uyt / ende de Goutsmeden op der aerden sittende/ met zeker swarte steenen daer toe ghemaeckt/malkanderen helpende werckē sy/ ende maken/ of (om beter te zegghen) maeckten doen sy in hun voorspoet waren/ende doen het hun gheboden was/gheloft beelden/kannen/schapen/juweelen: ende eyndelijck maeckten sy van alderley ghedierten/die sy sien mochten.

De wijse der Goutsmeden om Gout ende Silver smelten ende wercken.

WAt aengaet de dinghen van Spainjen/ diemen vint in dit Koninckrijck ende in alle plaetsen 'tsy kout oft ghematicht / zoo Oogstmen daer terwe genoech: daer zijn ooc eenighe wijnstocken gheplant/ doch brengen weynich vruchten: al-evenwel zijnder eenige die hopen datmen binnen korten tijde wijn hebben zal/ende datmer ooc zal Oogsten ende hebben/den meesten-deel van alle de vruchten

die in Spainjen zijn / maer na mijn bedunc-ken en isser gheen hope op te hebben/ datmen zulcx zoo t'eenigher tijt zal moghen sien inder daet gheschieden / om dies-wille dat den He-mel-loop der tijden/ zijn gheheel het teghen-deel der onser: ende dewijle sy in nien Spain-jen/ende ander plaetsen/ daer het landt beter is/gheenen wijn hebben komen op doen/ zoo zullen sy't veel min doen in Peru/daer-en-bo-ven zegge ick/dat de goetheyt Godts/niet en heeft willen toe-laten dese onredelijcke men-schen zonden/hebben een zulck vocht oft lief-felijcken dranck: maer alleenlijck hun ghege-ven heeft alle nootwendighe dinghen / om na hun wesen te onderhouden dit tijdelijc leven. De Spainjaerts hebben daer in't landt over-vloedich Raddijs/Latouwe/Meloenē/Com-commers/Koolen/ eñ eenighe Vijgen/sy heb-ben oock menichte van Limoenen eñ Oranjen/ doch dit Fruyt en wast maer in warm plaet-sen: Sy hebben weynich Vee/'twelck veroor-zaeckt heeft de gheduerighe oorloghe / tot mijn-der tijdt goldt tot Lima een Koe hondert du-caten / ende een Schaep vijftich / oft zestich. Het lantschap dat vruchtbaerst ende van alles overvloedichst is van allen / is Peru eñ Chi-to/men Oogster veel Terwe/ ende het voedet veel Verckenen ende Hoenderē/ van den aert uyt Spainjen/ ende boven dit vindtmen ghe-duerichlijck een groote menichte Konijnen/ die van goeden smaeck zijn: Doch den wijn isser zeer dier/ende in der stadt Chito/alst goe-

Dierte van't Vee ten tijden des Augheurs.

den

den koop is/ een vat wijns dat twaelf potten houdt van achtentwintich oncen ghewichts elcken pot/ die ghelt veertien of vijftien gouden ducaten: Doch te Lima ende ander plaetsen/ te weten/ tot aen den Zee-kant/ maer tien oft twaelf ducaten/ maer tot Potosi/ om dattet in't landt is meer als vijfhondert mijlen weechs/ ghelt zulcken vat ghemeynlijck 't zestich/ of tachtentich ducaten/ ende zoo gelt den wijn in alle plaetsen/ na dat het landt verre light daer hy ghevoert wordt/ ende om dieswille dat de vaten daerinnen hem in draeght ofte voert zijn van aerden/ ghebracht wesende uyt Spainjen/ ende alzoo voorts gevoert van plaetsen tot plaetsen/ zoo wordender veel ghebroken/ ende somtijts isset gheschiet door het vertoeven van de Schepen / datter zulcken dierte was in den wijn / datmen voor een van dese voorsz vaten gaf vier-hondert vijf-hondert of oock wel duysent gouden ducaten.

Dierte vā wijn.

Het 23. Capittel.

Van het vremt ghevoelen dat die van Peru hebben, van de herkomst ende zeden der Christenen, hoe de Spainjaerts schier al de mijnen hebben uyt-gheput, ende wat steden sy daer ghebout hebben.

HEt dunckt my alree tijt te wesen/ dat ick te kennen gheve/ het valsch gevoelen dat dit volck heeft van ons/ doen de Spainjaerts

eerst quamen in Peru/ siende d'Indianen de wijse van leven/ en de groote wreetheydt diese in alle plaetsen oeffenden: Ende hebben niet alleen noyt willen bekennen/ datse zijn Christenen ende kinderen Godts/ ghelijck hun de Spainjaerts hadden wijs-ghemaeckt/ maer en willen zelf in gheenderley wijse gelooven/ dat ons beginsel of oorspronck zoude wesen van eenighe geboorte op deser aerden/ zeggende/ dattet niet moghelijck en is/ dat van vrouwen souden zijn geboren/ noch van menschen gewonnen worden/ een zulcken wreeden dier: in voeghen datse onder hun besloten hebben/ dat wy kinderen zijn van der Zee/ en daerom heeten sy ons Viracochie/ 'twelck is te zeggen in hun spraec Zee-schuym: want de Zee heeten sy Cochie/ ende het schuym Vira. Dus zegghen sy dat de Zee ons heeft geteelt/ ende het schuym ons gevoedt/ ja/ en dat wy op der Aerden zijn ghekomen/ om te verderven de werelt: Ende niemant en waer moghelijc dese meyninge hun uyt den hoofde te brengen/ often waer den almachtighen Godt. Sy zeggen/ de winden scheyden de huysen/ werpen de boomen om/ ende het vier verbrantse/ maer dese Zee-schuymen die verslindense al/ ende verteeren de Aerde/ sy doen de vlieten gewelt/ nemmermeer zijnse stille/ noch gherust/ altijts doorloopen sy't landt/ als nu aen den eenen kant/ als nu aen den anderen/ zoeckende gout en silver/ nemmermeer versaet wesende/ dan verspelen zyt/ sy oorloghen/ sy slaen malkanderen

'tgevoelen der Indiaenz vanden oorspronck der Spainjaerden

deren doodt/sy stelen/sy lasteren ende verloochenen Godt/ sy en zegghen nemmermeer de waerheyt/ende hebben ons berooft van ons onderhout/ vryheyt ende landt. Eyndelijck vervloecken sy de Zee/ datse op der Aerden heeft gebracht zulcke alderbooste ende alderwreedtste kinderen: Ende ick gaende in verscheyden plaetsen van desen Koninckrijcke/ hebbe ick dickmael ontmoet eenich Indiaen/ ende om tijdt-verdrijf om te sien wat hy zegghen zoude/vraechde ick hem/waer dat zulck een Christen woonde/ niet alleen gaf hy my gheen antwoort met allen maer en wilde my zelf niet eens aensien: Doch hem vragende/ waer zulck een Zee-schuym woonde/ stracks kreech ick antwoorde. Ende de kinderen die nauw' een woort en konden spreken wijsen na ons/ende zegghen tot hun Vaderen/ siet daer den Zee-schuym. Daer zijn in dit Koninckrijck veel Dorpen aldaer/ overmits datse rijc zijn Priesteren en Monicken woonen/ om de jonghers te leeren ende t'onderwijsen/ Godt geve datse eenich goet voordeel ende winninghe moghen doen. Niet wil ick na-laten te zegghen/ 'tgene ick hebbe verstaen tot Chito van eenen Vlaemschen Monic van S. Franciscus orden/ ghehecten Joos/ den welcken my zeyde/ dat hy eens ginck in't Landtschap van Cagnari/ende maecter een klooster/ ontbiedende tot hem alle de Indiaensche Heeren vanden Dorpe/vanden zelven Lantschappe/ ende ghekomen wesende tot my alleen/ maer

van

van allen drie dede ic hun een schoon reden oft Predicatie/als een die zeer-wel de sprake van Cusco konde/ en gaf hun te verstaen de zaken des geloofs/wedersprekende ter ander zijden hun valsche ende duyvelsche Afgodts-diensten:ende aldus op hun verzoeck heeft hyse gedoopt/ ende sy alzoo t'huys gekeert wesende: den Monick siende datse niet ter Kercken en quamen /zoo ginck hyse weder vinden / hun biddende/datse wilden volherden in hun goet voor-nemē/ maer ten lesten siende dat hy niet dan tijt en verloor/ ende datter gheen hope en was eenighe vrucht te doen/ende datse al lacchende zeydē/dat de dingen vande Zee-schuymen hun niet en dienden/ ende datse wel wat anders te beschicken hadden als ter Kercke te gaen/zoo is hy binnē den tijt van zes maenden weder-gekeert tot Chito in syn Clooster. Nu tot over-een-cominghe van dit verhael wil ick stellen een ghelijckenisse/ oock tot lof van der Spaensche natie/ en ick wil hun vragen/dat/indien sy Spainjaerts noch noyt en hadden en hadden tot noch toe gehadt de kennisse des Evangelischē naems en daer ginge tegenwoordich eenich volc in Spainjen/ hun predicken de Christelijcke leeringhe / ghelijck als sy zijn ghegaen in Indien/ en sy benamen hun dan hun goederen/ vrouwen ende kinderen/ende sy dooddense/ sy verkochtense voor slaven / ja dedense duysentderley ander ghewelden ende veronghelijckheden/ ick gheloof wislijck/ dat sy zulck een volck niet alleen en

Gelijckenisse.

Pijnichdense.

zouden

zouden eeuwighen haet draghen / ende al het quaet der werelt van zegghen / maer zouden indien sy konden oft mochten hun daer grouwelijck aen wreken. Dus moghen wy wel versekert zijn / dat d'Indianen zouden oock doen van gelijcken / indien het hun mogelijck waer. Ick hebbe alree voor desen ghezept / van den overbloedighen rijckdom / die de Spainjaerts vonden in dit Koninckrijck / in't begin doen sy't ghewonnen hebben. Doch niet teghenstaende al dit / zoo nemen d'Indianen een groote schotel Maiz / ende nemen daer uyt alleenlijc een graen / ende zeggen / dit hebbender de Zee-schuymen uyt-ghedraghen / eñ het is noch in het landt ghebleven: Maer op dat het niet en zoude komen in de handen der Spainjaerts / hebben sy't geworpẽ in de Zee / ende begraven in d'Aerde. Voorts de Spainjaerts hebbender ontdeckt veel groote eñ zeer rijclijcke Mijnen / zoo van Gout als van Silver: Ende de rijckste diese van Silver hebben ontdeckt / dat zijn die van Potosi / eñ by Cusco in een vliet ghebeeten Calvaia veel fijn gout / oock in't lantschap van Chito vonden sy een ander zeer rijcke vliet / die vande Spainjaerts is gheheeten S. Barbara / desgelijcx zoo hebben sy's oock ghevonden in eenighe berghen / ende in zulcke plaetsen graven sy zoo diep onder d'Aerde / makende daer een groote stepgeringhe van hout / tot dat sy de Gout-ader ten eynden zijn / dattet oock somtijts gebeurt / dat al den hoop tot den gront in valt / eñ doodet al de Sla-

de Slaven/ eñ de Spainjaerts dieder in zijn/ ende het Gout dat sy uyt dese bergen graven/ is gelijck kleyn sant/ dus doende krijghen sy d'aerde uyt met quicksilver: Ende 'tghene sy uyt de vlieten vergaderẽ/ dat zijn groote granen ende kleyne: Doch de Gout-mijnen zijn meestendeel al gesleten/ maer uyt de Silveren graeftmen noch dagheliex vele/ dan zoo veel niet/ ghelijck te voren: want altijdts wech nemen ende niet leggen/ daer en is geenen berch zoo groot/ die niet ten eynde en quame. Aengaende de stedẽ die de Spainjaerts in dit Koninckrijck van Peru hebben ghebout zijn dese navolghende/ Lima/ Arechipa/ Cusco/ Citta Nuova/ villa del argento/ Trugillo/ Guaneco/ Chiachiapoi/ Chito/ S. Michiel/ eñ oude-Pavẽ/ maer de meeste is Lima/ in welcke zijn vier-honderdt ende vijftich schoor-steenen/ d'ander hebben som twintich/ som dertich/ sommighe veertich/ som vijftich/ ende som tachtentich huysen. Doch eyndelijck besluyt ick/ dat van alle de steden die de Spainjaerts in dese Indien hebben ghesticht (die sy zeggen meer te wesen als dry hondert/ het volc al by een vergadert wesende/ dat in de voor-stadt buytẽ de poorte Comasina tot Milanen/ meer volck plach te woonen dan in alle de steden t'zamen: want dese voor-stadt heeft in tijden van zijnder voor-spoet uyt-gelevert meer als twaelf-duysendt Mannen/ uyt-ghenomen de oude lieden: Ende in dese Indien als men al mede heeft ghetelt oudt ende jonck/ noyt en

Steden by de Spainjaerden in Peru gebout.

zijnder

zijnder ghevonden gheweest veertien of vijftien duysent menschen.

Het 24. Capittel.

Den President della Gasca, doet alle vremde vertrecken van Peru. Een Spaensche Vlote vergaet. Benzo keert uyt Indien in Spainjen van daer te Milanen, ende danckt Godt.

Dry jaren na mijn komst in Peru/ ick my vindende rijcke van eenige duysenden ducaten/ende alreeds sat van in die landen te wesen: Ende oock overmits dat den President della Gasca hadde ghedaen een ghebodt / dat alle uyt-landers oft vreemdelinghen souden vertrecken uyt Peru/ soo nam ic voor-my/te vertrecken om dies-wille dat hem van eenige Spainjaerts was aengegeven dat de Oosterlinghen/(daer-mede waren wy ghemeynt die gheen Spainjaerts en waren) waren valsch ende wreet/ende waren oorzake geweest van de doot van veel Spainjaerden. Dus ick my vindende inde stadt van Guaiaquil/ende daer aenghekomen wesende een groot Schip van Panama/ geladen met koopmanschap/waer mede ick voor-my nam te vertrecken/ om te reysen na mijn Vader-landt. Ende doen den Schipper veerdich was/ trock ick te schepe op den achtsten Mey 1550. ende zijn afgevaren/ende inde haven van Zalanga vonden wy den President della Gasca/ den welcken voer na Pa-

Oorzake vãde wederkomste van Benzo uyt Indien.

na Panama om te trecken na Spainjen/ ende hy gheboot onsen Schipper/ dat hy met hem in gheselschap varen zoude/om dies-wille dat hy met een Schip alleen voer / doch alzoo hy daer te laden hadde wat Maiz/ zo badt hy dat hy te vreden wilde wesen / dat hy daer mocht blijven om eenighe syn nootzakelijckheden / den President voer henen/ende wy bleven in dese haven tot dat het schip gheladen was/ eñ van daer af varende quamen wy korts aen te Manta/alwaer het schip tegen een klip voer/ ende korts verdroncken is/ eñ alle de Schippers ende het vracht-volck werden gebercht/ met den meestendeel van het Gout ende Silver. Dit quam door gebreck vanden Piloot die onervarẽ was/ om dies-wille dat den anderen die't schip hadde ghebracht van Panama was gebleven te Guaiaquil/ ter oorzaken dat uyt Spainjen was ghekomen Keyserlijc bevel/dat in alle plaetsen van Indien ten verzoecke van alle ghehoude vrouwen / de Presidenten ende Gouverneurs zouden hun Mannen weder zeynden in Spainjen/ of dat sy in Spainjen zouden om hun Huys-vrouwen zeynden / ende vreesende desen Piloot / datse hem van Panama zouden zeynden na Spainjen/om dat hyder niemandt en hadde die hem gunstich was en wilder hy niet weder komẽ/ ende bleef alzoo in Peru. Het schip dan verloren wesende / als ghezeyt is / was my van noode ander over-kominghe te verwachten. Ten eynde van vijftich dagen/ quam daer een

'tschip verdrẽck

schip

schip van Lima/wy voeren af/eñ in korter tijt quamen wy aen tot Panama: ende ic hoorende dat den President was van Nombre de Dios afghevaren na Spainjen met alle de schepen/soo trock ick na Nicaragua/ende als ick door-komen was een lange eñ zeer sware siecte/ende my vont t'eynden de vier jaren in Guattimala/ende wesende de schepen van Spainjen gekomen/soo trock ic na der peerde-haven/alwaer ick 'tschepe gaende/ben afgevaren. Doen wy nu eenighe dagen hadden gevaren/ende dat wy waren by het Eylandt van Cuba/isser opgheftaen een zeer groot onweder/soo dat het schip werdt aen de strandt ghedreven ende bleef/alwaer oock meest alle 'tghelt datter in was is verloren ghebleven/ doch al het volck geberght wesende/ende den boot toegemaect zijnde ten besten dat het moghelijck was/quamen wy met zeer groote moeyten ende ghevaers/in den tijt van vier-en-twintich daghen in de haven van Avana/ meynende aldaer te vinden de vlote/doch bevonden datse alree acht daghen te voren was afgevaren na Spainjen/ende hun overste Capiteyn was eenen Diego Gaitano: welcke vlote wesende op de helft van haer reyse/is haer overvallen een zulcken vreesselijcken onweder/dat van achtien schepen de dertien in de baey zijn verloren bleven/ende in een van dese was Clavisso den Gouverneur van Panama ende twee auditoren van het nieu rijcke van Granaten/dewelcke om ongerechtichevt

Ander schip-brekinghe.

ende dieverijen waren upt bevel des Koninck gevanghen gevoert na Spainjen. Eñ twee deser schepen quamen aen tot S. Dominico by-kans al gebroken/ ende d'ander drij liepen te Spainjen in/ ende een is gestrant aen de kuste van Portugale/ alwaer een deel van het vracht-volck is gheberght ghewozden/ eñ het ander quam binnen Kalis/ den Admirael die bleef by S. Lucas van Barameda/ alwaer in verdroncké omtrent twee-hondert menschen/ den Capiteyn berchde hem met den boot/ met een deel van de boots-lieden ende syn Hoere. Ende ghekomen wesende binnen Sivilien/ wert hy korts upt bevel des Koninck gekerc-kert/ eñ wert beschuldicht dat hy upt Indien ghevaren was in zulcken tijdt dat hy op den winter moest komen aen de kuste van Spain-jen/ byzonder dat het dan zoo sorchlijck is/ eñ dat hy oorzaeck was ghewéest van zoo veel schade/ hy heeft hem verontschuldicht/ zeg-gende/ dat hem den noot ghedwongen hadde afte varen van Avana/ ter oorzaeck datter gheen leeftocht en was/ om zoo veel volck te moghen onderhouwen/ ende ander zaken/ zoo dat hy vry en los quam/ doch ontslaghen van syn Ampt. Nu ick my dan vindende tot Ava-na was qualijck te vreden/ om twee oorzaken/ d'eene om dat ick hadde verloren in't voorsz schip een deel van't gereet dat ick hadde: ende d'ander/ om dat ick hadde ghevonden dat de vlote vertrocken was: Maer hoorende de tij-dinghe/ van haer grouwelijcke schip-brake/

loofde

loofde ick Gode ende syn Godlijcke ghenade/ dat hy my daer van hadde verlost/ eñ my daer niet en hadde laten op komen: want zonder twijffel ick waer met den anderen om hals ghekomen. Dus is binnen tien maenden gekomen een Vlote in Indien/ en veertien schepen versaemden inde haven van Avana/ soo groot en kleyn / van waer wy metter hulpe Godts korts af voeren. Eñ op de reyse hebbende gheleden een vreesselijck onweder/ quamen wy in den tijdt van eenendertich daghen aen in een Portugaels Eylandt/ 'twelck ghemeynlijck wort gheheeten Madera/ het welc na de mate der lant-beschrijvers wort gherekent te wesen van Avana/ vier-duysent mijlen ende meer: Ende ten halven de Baep vander Zee/ daer is een kleyn onbewoont Eylandt/ 'twelck vande Spainjaerts is gheheeten Belmuda/ doch wy en saghen't niet. Eyndelijck het wordt van weynich Schippers die daer varen ghesien. Dus wy tot Madera ghenomen hebbende/ wijn ende leeftocht/ trocken't seyl. Ende t'eynden acht dagen den 13. September 1556. quamen wy aen te S. Lucas en Brameda/ ende van daer te Sivilien/ ende doen ick mijn zaken gheklaert hadde/ trock ic na Kalis/ eñ daer in een Hulck te schepe gaende/ quam ick in den tijt van twee maenden tot Genua/ alwaer ick groote blijschap hadde/ eñ van daer quam ick haest tot Milanen. Altijts lovende de Majesteyt eñ mogentheyt Godts/ ende onses Salichmakers/ die my heeft ghe-

4000. mijlen in 31. daghen gevarē.

daen de genade zoo veel nieuwicheden te hebben ghesien/ende zulcke een werelt en zoo veel vremde Landen: Ende my te hebben verlost van zoo veel ontallijcke moeyten. Ende als ick't overdencke/ het dunckt my onmogelijc/ dat een menschlijc lichaem/ zoo veel heeft moghen verdraghen. Het zij alles ghezeyt tot der eeren Godts.

FINIS.

HT